

॥ अथ ऋग्वेदीयनित्यविधिप्रारंभः ॥

मूल्यं ५ आणकाः.

LIBRARY

75, 77, 79, 81, 83, 85, 87, 89, 91, 93, 95, 97, 99, 101, 103, 105, 107, 109, 111, 113, 115, 117, 119, 121, 123, 125, 127, 129, 131, 133, 135, 137, 139, 141, 143, 145, 147, 149, 151, 153, 155, 157, 159, 161, 163, 165, 167, 169, 171, 173, 175, 177, 179, 181, 183, 185, 187, 189, 191, 193, 195, 197, 199, 201, 203, 205, 207, 209, 211, 213, 215, 217, 219, 221, 223, 225, 227, 229, 231, 233, 235, 237, 239, 241, 243, 245, 247, 249, 251, 253, 255, 257, 259, 261, 263, 265, 267, 269, 271, 273, 275, 277, 279, 281, 283, 285, 287, 289, 291, 293, 295, 297, 299, 301, 303, 305, 307, 309, 311, 313, 315, 317, 319, 321, 323, 325, 327, 329, 331, 333, 335, 337, 339, 341, 343, 345, 347, 349, 351, 353, 355, 357, 359, 361, 363, 365, 367, 369, 371, 373, 375, 377, 379, 381, 383, 385, 387, 389, 391, 393, 395, 397, 399, 401, 403, 405, 407, 409, 411, 413, 415, 417, 419, 421, 423, 425, 427, 429, 431, 433, 435, 437, 439, 441, 443, 445, 447, 449, 451, 453, 455, 457, 459, 461, 463, 465, 467, 469, 471, 473, 475, 477, 479, 481, 483, 485, 487, 489, 491, 493, 495, 497, 499, 501, 503, 505, 507, 509, 511, 513, 515, 517, 519, 521, 523, 525, 527, 529, 531, 533, 535, 537, 539, 541, 543, 545, 547, 549, 551, 553, 555, 557, 559, 561, 563, 565, 567, 569, 571, 573, 575, 577, 579, 581, 583, 585, 587, 589, 591, 593, 595, 597, 599, 601, 603, 605, 607, 609, 611, 613, 615, 617, 619, 621, 623, 625, 627, 629, 631, 633, 635, 637, 639, 641, 643, 645, 647, 649, 651, 653, 655, 657, 659, 661, 663, 665, 667, 669, 671, 673, 675, 677, 679, 681, 683, 685, 687, 689, 691, 693, 695, 697, 699, 701, 703, 705, 707, 709, 711, 713, 715, 717, 719, 721, 723, 725, 727, 729, 731, 733, 735, 737, 739, 741, 743, 745, 747, 749, 751, 753, 755, 757, 759, 761, 763, 765, 767, 769, 771, 773, 775, 777, 779, 781, 783, 785, 787, 789, 791, 793, 795, 797, 799, 801, 803, 805, 807, 809, 811, 813, 815, 817, 819, 821, 823, 825, 827, 829, 831, 833, 835, 837, 839, 841, 843, 845, 847, 849, 851, 853, 855, 857, 859, 861, 863, 865, 867, 869, 871, 873, 875, 877, 879, 881, 883, 885, 887, 889, 891, 893, 895, 897, 899, 901, 903, 905, 907, 909, 911, 913, 915, 917, 919, 921, 923, 925, 927, 929, 931, 933, 935, 937, 939, 941, 943, 945, 947, 949, 951, 953, 955, 957, 959, 961, 963, 965, 967, 969, 971, 973, 975, 977, 979, 981, 983, 985, 987, 989, 991, 993, 995, 997, 999, 1001, 1003, 1005, 1007, 1009, 1011, 1013, 1015, 1017, 1019, 1021, 1023, 1025, 1027, 1029, 1031, 1033, 1035, 1037, 1039, 1041, 1043, 1045, 1047, 1049, 1051, 1053, 1055, 1057, 1059, 1061, 1063, 1065, 1067, 1069, 1071, 1073, 1075, 1077, 1079, 1081, 1083, 1085, 1087, 1089, 1091, 1093, 1095, 1097, 1099, 1101, 1103, 1105, 1107, 1109, 1111, 1113, 1115, 1117, 1119, 1121, 1123, 1125, 1127, 1129, 1131, 1133, 1135, 1137, 1139, 1141, 1143, 1145, 1147, 1149, 1151, 1153, 1155, 1157, 1159, 1161, 1163, 1165, 1167, 1169, 1171, 1173, 1175, 1177, 1179, 1181, 1183, 1185, 1187, 1189, 1191, 1193, 1195, 1197, 1199, 1201, 1203, 1205, 1207, 1209, 1211, 1213, 1215, 1217, 1219, 1221, 1223, 1225, 1227, 1229, 1231, 1233, 1235, 1237, 1239, 1241, 1243, 1245, 1247, 1249, 1251, 1253, 1255, 1257, 1259, 1261, 1263, 1265, 1267, 1269, 1271, 1273, 1275, 1277, 1279, 1281, 1283, 1285, 1287, 1289, 1291, 1293, 1295, 1297, 1299, 1301, 1303, 1305, 1307, 1309, 1311, 1313, 1315, 1317, 1319, 1321, 1323, 1325, 1327, 1329, 1331, 1333, 1335, 1337, 1339, 1341, 1343, 1345, 1347, 1349, 1351, 1353, 1355, 1357, 1359, 1361, 1363, 1365, 1367, 1369, 1371, 1373, 1375, 1377, 1379, 1381, 1383, 1385, 1387, 1389, 1391, 1393, 1395, 1397, 1399, 1401, 1403, 1405, 1407, 1409, 1411, 1413, 1415, 1417, 1419, 1421, 1423, 1425, 1427, 1429, 1431, 1433, 1435, 1437, 1439, 1441, 1443, 1445, 1447, 1449, 1451, 1453, 1455, 1457, 1459, 1461, 1463, 1465, 1467, 1469, 1471, 1473, 1475, 1477, 1479, 1481, 1483, 1485, 1487, 1489, 1491, 1493, 1495, 1497, 1499, 1501, 1503, 1505, 1507, 1509, 1511, 1513, 1515, 1517, 1519, 1521, 1523, 1525, 1527, 1529, 1531, 1533, 1535, 1537, 1539, 1541, 1543, 1545, 1547, 1549, 1551, 1553, 1555, 1557, 1559, 1561, 1563, 1565, 1567, 1569, 1571, 1573, 1575, 1577, 1579, 1581, 1583, 1585, 1587, 1589, 1591, 1593, 1595, 1597, 1599, 1601, 1603, 1605, 1607, 1609, 1611, 1613, 1615, 1617, 1619, 1621, 1623, 1625, 1627, 1629, 1631, 1633, 1635, 1637, 1639, 1641, 1643, 1645, 1647, 1649, 1651, 1653, 1655, 1657, 1659, 1661, 1663, 1665, 1667, 1669, 1671, 1673, 1675, 1677, 1679, 1681, 1683, 1685, 1687, 1689, 1691, 1693, 1695, 1697, 1699, 1701, 1703, 1705, 1707, 1709, 1711, 1713, 1715, 1717, 1719, 1721, 1723, 1725, 1727, 1729, 1731, 1733, 1735, 1737, 1739, 1741, 1743, 1745, 1747, 1749, 1751, 1753, 1755, 1757, 1759, 1761, 1763, 1765, 1767, 1769, 1771, 1773, 1775, 1777, 1779, 1781, 1783, 1785, 1787, 1789, 1791, 1793, 1795, 1797, 1799, 1801, 1803, 1805, 1807, 1809, 1811, 1813, 1815, 1817, 1819, 1821, 1823, 1825, 1827, 1829, 1831, 1833, 1835, 1837, 1839, 1841, 1843, 1845, 1847, 1849, 1851, 1853, 1855, 1857, 1859, 1861, 1863, 1865, 1867, 1869, 1871, 1873, 1875, 1877, 1879, 1881, 1883, 1885, 1887, 1889, 1891, 1893, 1895, 1897, 1899, 1901, 1903, 1905, 1907, 1909, 1911, 1913, 1915, 1917, 1919, 1921, 1923, 1925, 1927, 1929, 1931, 1933, 1935, 1937, 1939, 1941, 1943, 1945, 1947, 1949, 1951, 1953, 1955, 1957, 1959, 1961, 1963, 1965, 1967, 1969, 1971, 1973, 1975, 1977, 1979, 1981, 1983, 1985, 1987, 1989, 1991, 1993, 1995, 1997, 1999, 2001, 2003, 2005, 2007, 2009, 2011, 2013, 2015, 2017, 2019, 2021, 2023, 2025, 2027, 2029, 2031, 2033, 2035, 2037, 2039, 2041, 2043, 2045, 2047, 2049, 2051, 2053, 2055, 2057, 2059, 2061, 2063, 2065, 2067, 2069, 2071, 2073, 2075, 2077, 2079, 2081, 2083, 2085, 2087, 2089, 2091, 2093, 2095, 2097, 2099, 2101, 2103, 2105, 2107, 2109, 2111, 2113, 2115, 2117, 2119, 2121, 2123, 2125, 2127, 2129, 2131, 2133, 2135, 2137, 2139, 2141, 2143, 2145, 2147, 2149, 2151, 2153, 2155, 2157, 2159, 2161, 2163, 2165, 2167, 2169, 2171, 2173, 2175, 2177, 2179, 2181, 2183, 2185, 2187, 2189, 2191, 2193, 2195, 2197, 2199, 2201, 2203, 2205, 2207, 2209, 2211, 2213, 2215, 2217, 2219, 2221, 2223, 2225, 2227, 2229, 2231, 2233, 2235, 2237, 2239, 2241, 2243, 2245, 2247, 2249, 2251, 2253, 2255, 2257, 2259, 2261, 2263, 2265, 2267, 2269, 2271, 2273, 2275, 2277, 2279, 2281, 2283, 2285, 2287, 2289, 2291, 2293, 2295, 2297, 2299, 2301, 2303, 2305, 2307, 2309, 2311, 2313, 2315, 2317, 2319, 2321, 2323, 2325, 2327, 2329, 2331, 2333, 2335, 2337, 2339, 2341, 2343, 2345, 2347, 2349, 2351, 2353, 2355, 2357, 2359, 2361, 2363, 2365, 2367, 2369, 2371, 2373, 2375, 2377, 2379, 2381, 2383, 2385, 2387, 2389, 2391, 2393, 2395, 2397, 2399, 2401, 2403, 2405, 2407, 2409, 2411, 2413, 2415, 2417, 2419, 2421, 2423, 2425, 2427, 2429, 2431, 2433, 2435, 2437, 2439, 2441, 2443, 2445, 2447, 2449, 2451, 2453, 2455, 2457, 2459, 2461, 2463, 2465, 2467, 2469, 2471, 2473, 2475, 2477, 2479, 2481, 2483, 2485, 2487, 2489, 2491, 2493, 2495, 2497, 2499, 2501, 2503, 2505, 2507, 2509, 2511, 2513, 2515, 2517, 2519, 2521, 2523, 2525, 2527, 2529, 2531, 2533, 2535, 2537, 2539, 2541, 2543, 2545, 2547, 2549, 2551, 2553, 2555, 2557, 2559, 2561, 2563, 2565, 2567, 2569, 2571, 2573, 2575, 2577, 2579, 2581, 2583, 2585, 2587, 2589, 2591, 2593, 2595, 2597, 2599, 2601, 2603, 2605, 2607, 2609, 2611, 2613, 2615, 2617, 2619, 2621, 2623, 2625, 2627, 2629, 2631, 2633, 2635, 2637, 2639, 2641, 2643, 2645, 2647, 2649, 2651, 2653, 2655, 2657, 2659, 2661, 2663, 2665, 2667, 2669, 2671, 2673, 2675, 2677, 2679, 2681, 2683, 2685, 2687, 2689, 2691, 2693, 2695, 2697, 2699, 2701, 2703, 2705, 2707, 2709, 2711, 2713, 2715, 2717, 2719, 2721, 2723, 2725, 2727, 2729, 2731, 2733, 2735, 2737, 2739, 2741, 2743, 2745, 2747, 2749, 2751, 2753, 2755, 2757, 2759, 2761, 2763, 2765, 2767, 2769, 2771, 2773, 2775, 2777, 2779, 2781, 2783, 2785, 2787, 2789, 2791, 2793, 2795, 2797, 2799, 2801, 2803, 2805, 2807, 2809, 2811, 2813, 2815, 2817, 2819, 2821, 2823, 2825, 2827, 2829, 2831, 2833, 2835, 2837, 2839, 2841, 2843, 2845, 2847, 2849, 2851, 2853, 2855, 2857, 2859, 2861, 2863, 2865, 2867, 2869, 2871, 2873, 2875, 2877, 2879, 2881, 2883, 2885, 2887, 2889, 2891, 2893, 2895, 2897, 2899, 2901, 2903, 2905, 2907, 2909, 2911, 2913, 2915, 2917, 2919, 2921, 2923, 2925, 2927, 2929, 2931, 2933, 2935, 2937, 2939, 2941, 2943, 2945, 2947, 2949, 2951, 2953, 2955, 2957, 2959, 2961, 2963, 2965, 2967, 2969, 2971, 2973, 2975, 2977, 2979, 2981, 2983, 2985, 2987, 2989, 2991, 2993, 2995, 2997, 2999, 3001, 3003, 3005, 3007, 3009, 3011, 3013, 3015, 3017, 3019, 3021, 3023, 3025, 3027, 3029, 3031, 3033, 3035, 3037, 3039, 3041, 3043, 3045, 3047, 3049, 3051, 3053, 3055, 3057, 3059, 3061, 3063, 3065, 3067, 3069, 3071, 3073, 3075, 3077, 3079, 3081, 3083, 3085, 3087, 3089, 3091, 3093, 3095, 3097, 3099, 3101, 3103, 3105, 3107, 3109, 3111, 3113, 3115, 3117, 3119, 3121, 3123, 3125, 3127, 3129, 3131, 3133, 3135, 3137, 3139, 3141, 3143, 3145, 3147, 3149, 3151, 3153, 3155, 3157, 3159, 3161, 3163, 3165, 3167, 3169, 3171, 3173, 3175, 3177, 3179, 3181, 3183, 3185, 3187, 3189, 3191, 3193, 3195, 3197, 3199, 3201, 3203, 3205, 3207, 3209, 3211, 3213, 3215, 3217, 3219, 3221, 3223, 3225, 3227, 3229, 3231, 3233, 3235, 3237, 3239, 3241, 3243, 3245, 3247, 3249, 3251, 3253, 3255, 3257, 3259, 3261, 3263, 3265, 3267, 3269, 3271, 3273, 3275, 3277, 3279, 3281, 3283, 3285, 3287, 3289, 3291, 3293, 3295, 3297, 3299, 3301, 3303, 3305, 3307, 3309, 3311, 3313, 3315, 3317, 3319, 3321, 3323, 3325, 3327, 3329, 3331, 3333, 3335, 3337, 3339, 3341, 3343, 3345, 3347, 3349, 3351, 3353, 3355, 3357, 3359, 3361, 3363, 3365, 3367, 3369, 3371, 3373, 3375, 3377, 3379, 3381, 3383, 3385, 3387, 3389, 3391, 3393, 3395, 3397, 3399, 3401, 3403, 3405, 3407, 3409, 3411, 3413, 3415, 3417, 3419, 3421, 3423, 3425, 3427, 3429, 3431, 3433, 3435, 3437, 3439, 3441, 3443, 3445, 3447, 3449, 3451, 3453, 3455, 3457, 3459, 3461, 3463, 3465, 3467, 3469, 3471, 3473, 3475, 3477, 3479, 3481, 3483, 3485, 3487, 3489, 3491, 3493, 3495, 3497, 3499, 3501, 3503, 3505, 3507, 3509, 3511, 3513, 3515, 3517, 3519, 3521, 3523, 3525, 3527, 3529, 3531, 3533, 3535, 3537, 3539, 3541, 3543, 3545, 3547, 3549, 3551, 3553, 3555, 3557, 3559, 3561, 3563, 3565, 3567, 3569, 3571, 3573, 3575, 3577, 3579, 3581, 3583, 3585, 3587, 3589, 3591, 3593, 3595, 3597, 3599, 3601, 3603, 3605, 3607, 3609, 3611, 3613, 3615, 3617, 3619, 3621, 3623, 3625, 3627, 3629, 3631, 3633, 3635, 3637, 3639, 3641, 3643, 3645, 3647, 3649, 3651, 3653, 3655, 3657, 3659, 3661, 3663, 3665, 3667, 3669, 3671, 3673, 3675, 3677, 3679, 3681, 3683, 3685, 3687, 3689, 3691, 3693, 3695, 3697, 3699, 3701, 3703, 3705, 3707, 3709, 3711, 3713, 3715, 3717, 3719, 3721, 3723, 3725, 3727, 3729, 3731, 3733, 3735, 3737, 3739, 3741, 3743, 3745, 3747, 3749, 3751, 3753, 3755, 3757, 3759, 3761, 3763, 3765, 3767, 3769, 3771, 3773, 3775, 3777, 3779, 3781, 3783, 3785, 3787, 3789, 3791, 3793, 3795, 3797, 3799, 3801, 3803, 3805, 3807, 3809, 3811, 3813, 3815, 3817, 3819, 3821, 3823, 3825, 3827, 3829, 3831, 3833, 3835, 3837, 3839, 3841, 3843, 3845, 3847, 3849, 3851, 3853, 3855, 3857, 3859, 3861, 3863, 3865, 3867, 3869, 3871, 3873, 3875, 3877, 3879, 3881, 3883, 3885, 3887, 3889, 3891, 3893, 3895, 3897, 3899, 3901, 3903, 3905, 3907, 3909, 3911, 3913, 3915, 3917, 3919, 3921, 3923, 3925, 3927, 3929, 3931, 3933, 3935, 3937, 3939, 3941, 3943, 3945, 3947, 3949, 3951, 3953, 3955, 3957, 3959, 3961, 3963, 3965, 3967, 3969, 3971, 3973, 3975, 3977, 3979, 3981, 3983, 3985, 3987, 3989, 3991, 3993, 3995, 3997, 3999, 4001, 4003, 4005, 4007, 4009, 4011, 4013, 4015, 4017, 4019, 4021, 4023, 4025, 4027, 4029, 4031, 4033, 4035, 4037, 4039, 4041, 4043, 4045, 4047, 4049, 4051, 4053, 4055, 4057, 4059, 4061, 4063, 4065, 4067, 4069, 4071, 4073, 4075, 4077, 4079, 4081, 4083, 4085, 4087, 4089, 4091, 4093, 4095, 4097, 4099, 4101, 4103, 4105, 4107, 4109, 4111, 4113, 4115, 4117, 4119, 4121, 4123, 4125, 4127, 4129, 4131, 4133, 4135, 4137, 4139, 4141, 4143, 4145, 4147, 4149, 4151, 4153, 4155, 4157, 4159, 4161, 4163, 4165, 4167, 4169, 4171, 4173, 4175, 4177, 4179, 4181, 4183, 4185, 4187, 4189, 4191, 4193, 4195, 4197, 4199, 4201, 4203, 4205, 4207, 4209, 4211, 4213, 4215, 4217, 4219, 4221, 4223, 4225, 4227, 4229, 4231, 4233, 4235, 4237, 4239, 4241, 4243, 4245, 4247, 4249, 4251, 4253, 4255, 4257, 4259, 4261, 4263, 4265, 4267, 4269, 4271, 4273, 4275, 4277, 4279, 4281, 4283, 4285, 4287, 4289, 4291, 4293, 4295, 4297, 4299, 4301, 4303, 4305

ऋग्वेदीयनित्यविधेर्विषयानुक्रमः ।

विषयः	पृष्ठांकः	विषयः	पृष्ठांकः
१ प्रातःस्मरणम्	...	११ चैश्वदेवः	...
२ स्नानविधिः	...	१२ भूतयज्ञः	...
३ मसधारणविधिः	...	१३ मनुष्ययज्ञः	...
४ प्रातःसंध्या	...	१४ सायंसंध्या	...
५ तृचाकल्पनमस्काराः	...	१५ यज्ञोपवीतसंस्कारविधिः	...
६ सौरमूक्तम्	...	१६ देवेसंज्ञामंत्राः	...
७ पंचायतनपूजा	...	१७ रुद्रः	...
८ पुरुषयज्ञम्	...	१८ त्रिसुपर्णम्	...
९ मध्याह्नसंध्या	...	१९ विष्णुयज्ञम्	...
१० ब्रह्मयज्ञः	...	२० श्रीयज्ञम्	...
		२१ गणपत्यथर्वशीर्षम्	...

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ प्रातःस्मरणम् ॥ ॥ हरिः ॐ प्रातः
रश्मिप्रातरिद्रंहवामहे प्रातर्मित्रावरुणाप्रातरश्विनां ॥ प्रातर्भगैपुषणं ब्र
ह्मणस्पतिप्रातःसोममुतरुद्रंहवेम ॥ प्रातर्जितुंभगमुग्रंहवेमवयंपुत्रम
दितैर्योविधुर्ता ॥ आग्रश्चिद्व्यमन्यमानस्तुरश्चिद्राजाचिद्व्यंभगंभक्षीत्या
ह ॥ भगप्रणेतुर्भगसत्यराघोभगेमांधियमुदवाददन्नः ॥ भगप्रणोज
नयगोभिरश्वैर्भगप्रनृभिर्नृवंतःस्याम ॥ उतेदानींभगवंतःस्यामोतप्रपि
त्वजुतमध्येअह्नां ॥ उतोदितामधवन्त्सूर्यस्यवयंदेवानांसुमतौस्याम ॥
भगऽएवभगवौऽअस्तुदेवास्तेनवयंभगवंतःस्याम ॥ तंत्वाभगुसर्वुऽइ
जोहवीतिसनौभगपुरऽएतामवेह ॥ समध्वरायोषसोनमतदधिक्रावैव
शुचयेपदार्य ॥ अर्वाचीनंवसुविदुंभगंनोरथमिवाश्वावाजिनआवंहंतु ॥

अश्वावतीर्गोमतीर्नऽडुषासोवीरवतीःसदमुच्छन्तुभद्राः ॥ घृतंदुहाना
विश्वंतुःप्रपीतायुधंपातस्वुस्तिभिः सदानः ॥ ॥ ॥
श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ अथ स्नानविधिः प्रारभ्यते ॥ ॥ नमामि
गंगे तव पादपंकजं सुरासुरैर्वदितदिव्यरूपम् ॥ भुक्तिं च मुक्तिं च
ददासि नित्यं भावानुसारेण सदा नराणाम् ॥ १ ॥ गंगागंगेति यो
ब्रूयाद्योजनानां शतैरपि ॥ मुच्यते सर्वपापेभ्यो विष्णुलोकं स गच्छति ॥
श्रीमद्भगवतो महापुरुषस्य विष्णोराज्ञया प्रवर्तमानस्य अद्य ब्रह्मणो
द्वितीये परार्धे विष्णुपदे श्रीश्वेतवाराहकल्पे वैवस्वतमन्वन्तरे कलिसुगे
प्रथमचरणे भरतवर्षे भरतखण्डे जंबुद्वीपे दंडकारण्ये देशे गोदावर्याः
दक्षिणे तीरे कृष्णार्येण्योरुत्तरे तीरे शालिवाहनशके बौद्धावतारे राम-
क्षेत्रे रामरामाश्रमे अस्मिन्वर्तमाने अमुकनामसंवत्सरे अमुकअयने अ-

मुक्तकृतौ अमुकमासे अमुकपक्षे अमुकतिथौ अमुकवासरे अद्य दि-
वसनक्षत्रं विष्णुदिवसनक्षत्रे विष्णुमहानक्षत्रे विष्णुस्ये वर्तमाने चंद्रे
विष्णुस्ये सूर्ये विष्णुस्ये देवगुरौ शेषेषु ग्रहेषु यथास्थानस्थितेषु सत्सु
एवंगुणविशेषणविशिष्टायां शुभपुण्यतिथौ ममआत्मनःश्रुतिस्मृतिपु-
राणोक्तफलप्राप्त्यर्थं कायिकवाचिकमानसिकसांसर्गिकज्ञाताज्ञातस्पृ-
ष्टास्पृष्टमुक्तामुक्तपीतापीतसकलपापक्षयार्थं गंगाभागीरथीतीर्थे स्नान-
महं करिष्ये ॥ ॐ आपोहिष्ठामयोभुवस्तानजुर्जदधातन ॥ महेरणायु-
चक्षसे ॥ योर्वःशिवर्तमोरसस्तस्यभाजयतेहनः ॥ उशतीरिवमातरः ॥
तस्माअरंगमामवोयस्यक्षयायजिन्वथ ॥ आपोजनयथाचनः ॥ आपो
वाइद ॥ सर्वविश्वाभूतान्यारपः प्राणावाआपः पशवआपोक्षमापोमृतमापः
सम्राडापोविराडारपः स्वराडापदछन्दा ॥ स्यापोज्योती ॥ ष्यापोयजू ॥ ष्या

पःसत्यमापुःसर्वादेवताआपोभृभुवःसुवरापुओम् ॥ स्नानंकृत्वा ॥ ॐ इ
मंमंगेयमुनेसरस्वतिशुतुद्रिस्तोमंसचतापरुण्य ॥ असिन्ध्यामरुद्धुधे
वितस्तयाजीकीयेशृणुह्यासुपोमया ॥ अधमर्षणम् ॥ ॐ ऋतंचसत्यंचा
भीद्वात्सपसोर्ध्वजायत ॥ ततोराज्यजायतततःसमुद्रोअर्णवः ॥ समुद्रा
दूर्णवादधिसंवत्सरोअजायत ॥ अहोरात्राणिविदधद्विश्वस्यमिषतोव
शी ॥ सूर्याचंद्रमसौधातार्थथापूर्वमकल्पयत् ॥ दिवंचपृथिवींचांतरि
क्षमथोस्वः ॥ इति त्रिरावृत्त्याधमर्षणं कुर्यात् ॥ अथ अर्घ्यमंत्राः ॥ नमः
कमलनाभाय नमस्ते जलशायिने ॥ नमस्ते केशवानंत गृहाणाध्यं नमो
ऽस्तु ते ॥ एहि सूर्य सहस्रांशो तेजोराशे जगत्पते ॥ अनुकंपय मां
भक्त्या गृहाणाध्यं नमोऽस्तु ते ॥ धातुः कमंडलुद्धूते गंगे त्रिपथगामि
नि ॥ त्रैलोक्यवंदिते देवि गृहाणाध्यं नमोऽस्तु ते ॥ ३ ॥ स्नानांगत-

र्पणं कुर्यात् ॥ ब्रह्मादयो ये देवाः ॥ तान् देवांस्तर्पयामि ॥ भूर्देवांस्त-
 र्पयामि ॥ भुवर्देवांस्तर्पयामि ॥ स्वर्देवांस्तर्पयामि ॥ भूर्भुवःस्वर्दे-
 वांस्तर्पयामि ॥ निवीती ॥ कृष्णद्वैपायनादयोयक्रषयः ॥ तानृषीं-
 स्तर्पयामि ॥ भूर्ऋषींस्तर्पयामि ॥ भुवर्ऋषींस्तर्पयामि ॥ स्वर्ऋषींस्तर्प-
 यामि ॥ भूर्भुवःस्वर्ऋषींस्तर्पयामि ॥ (सब्येन वा अपसव्येन) ॥
 सोमः पितृमान्यमोगिरस्वानग्निष्वात्ताः कव्यवाहनादयोयेपितरः ॥ तान्
 पितृंस्तर्पयामि ॥ भूः पितृंस्तर्पयामि ॥ भुवः पितृंस्तर्पयामि ॥ स्वः
 पितृंस्तर्पयामि ॥ भूर्भुवःस्वः पितृंस्तर्पयामि ॥ यन्मयादुषितंतोयं शा-
 रीरमलसंभवात् ॥ तद्वोषपरिहारार्थं यक्ष्माणंतर्पयाम्यहं ॥ इत्ति-य-
 क्ष्मतर्पणंकुर्यात् ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ भस्मधारणविधिः ॥ आचम्य पवित्रं धृत्वा प्राणा-

यामंकृत्वा ॥ अद्येत्यादिपूर्वो० शरीरशुद्ध्यर्थं भस्मधारणमहं करिष्ये ॥
ॐमानस्तोकेतनयेमानआयौमानोगोषुमानोअश्वेपुरीरिषः ॥ वीरान्मा
नोरुद्रभामितोर्वधीर्हविष्मंतःसद्रुमित्त्वाहवामहे ॥ (इति हस्ते भस्म गृही
त्वाजलमिश्रितं कृत्वा) ॐ ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरःसर्वभूतानांब्रह्मा
धिपतिर्ब्रह्मणोधिपतिर्ब्रह्माशिवोमैअस्तुसदाशिवोम् ॥ शिरसि ॥ ॐ
तत्पुरुपायविद्महेमहादेवायधीमहि ॥ तन्नोरुद्रःप्रचोदयात् ॥ मुखे ॥
ॐअघोरैर्भ्योथघोरैर्भ्योघोरघोरंतरेभ्यः ॥ सर्वेभ्यःसर्वशर्वेभ्योनमस्तेअ
स्तुरुद्ररूपेभ्यः ॥ हृदये ॥ ॐवामदेवायनमोज्येष्टायनमःश्रेष्ठायनमोरुद्रा
यनमःकालायनमःकलविकरणायनमोवलविकरणायनमोबलायनमो
बलप्रमथनायनमःसर्वभूतदमनायनमोमनोन्मनायनमः ॥ गुह्ये ॥
ॐसद्योजातंप्रपद्यामिसद्योजातायैवनमोनमः ॥ भवेभवेनातिभवेभवस्व

मां भवोद्भवाय नमः ॥ पादयोः ॥ अभिरिति भस्म ॥ वायुरिति भस्म ।
जलमिति भस्म । स्थलमिति भस्म । व्योमेति भस्म । सर्वं ह वा इदं
भस्म । मन एतानि चक्षूंषि भस्मानि ॥ तच्च ॥ ॐ नमः शिवाय इति
त्रिवारोच्चारितेन सर्वाङ्गे विलेपयेत् ॥ ॥ ॥
श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ अथ प्रातःसंध्याप्रारंभः ॥ ॐ केशवाय नमः ।
नारायणाय नमः । माधवाय नमः । गोविंदाय नमः । विष्णवे नमः ।
मधुसूदनाय नमः । त्रिविक्रमाय नमः । वामनाय नमः । श्रीधराय नमः ।
हृषीकेशाय नमः । पद्मनाभाय नमः । दामोदराय नमः । संकर्षणाय
नमः । वासुदेवाय नमः । प्रद्युम्नाय नमः । अनिरुद्धाय नमः । पुरु-
षोत्तमाय नमः । अधोक्षजाय नमः । नारसिंहाय नमः । अच्युताय
नमः । जनार्दनाय नमः । उपेन्द्राय नमः । हरये नमः । श्रीकृष्णाय

नमः । प्रणवस्य परब्रह्म ऋषिः । परमात्मा देवता । दैवीगायत्री छंदः ।
सप्तानां व्याहृतीनां विश्वामित्रजमदग्निभरद्वाजगौतमात्रिवसिष्ठकश्य-
पा ऋषयः । अग्निवाय्वादित्यबृहस्पतिवरुणेंद्रविश्वेदेवा देवताः ।
गायत्र्युष्णिगनुष्टुब्बृहतीपंक्तित्रिष्टुप्जगत्यश्छंदांसि । गायत्र्या वि-
श्वामित्र ऋषिः । सविता देवता । गायत्री छंदः । गायत्रीशिरसः
प्रजापतिर्ऋषिः । ब्रह्माग्निवाय्वादित्या देवताः । यजुश्छंदः । प्राणायामे
विनियोगः ॥ ॐ भूः ॐ भुवः ॐ स्वः ॐ महः ॐ जनः ॐ तपः ॐ सत्यं
ॐ भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि ॥ धियो यो नः प्रचोद-
यात् ॥ ॐ आपोज्योतीरसो मृतं ब्रह्म भूर्भुवः स्वरोम् ॥ ममोपात्तदुरितक्षय-
द्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं प्रातः संध्यामुपासिष्ये । आपो हि ह्येति तृचस्यां-
बरीषः सिंधुद्वीपऋषिः । आपो देवता । गायत्री छंदः । मार्जने विनि-

योगः ॥ ॐ आपो हिष्ठा र्मयो भुवस्तान ऊर्जे दधातन ॥ महेरणा युचक्षसे ॥
योर्वः शिवर्त मोरसस्तस्य भाजयते हनः ॥ उद्गतीरिव मातरः ॥ तस्मा अ
रंगमामवोयस्य क्षयाय जिन्वथ ॥ आपो ज न र्गथाचनः ॥ सूर्यश्चेति
मंत्रस्य याज्ञवल्क्य उपनिषद ऋषिः । सूर्यमन्युमन्युपतिरात्रयो
देवताः । प्रकृतिश्छंदः । मंत्राचमने विनियोगः ॥ ॐ सूर्यश्चमामन्यु
श्चमन्युपतयश्चमन्युकृतेभ्यः ॥ पापेभ्योरक्षंताम् ॥ यद्रात्रियापापम
कार्प ॥ मनसा वाचा हस्ताभ्यां ॥ पद्भ्यामुदरेण शिश्ना ॥ रात्रिस्तदव
लुं पतु ॥ यत्किंच दुरितं मयि ॥ इदमहं माममृतयोनौ ॥ सूर्येज्योतिषिजु
होमि स्वाहा ॥ इति जलं पीत्वा आचम्य ॥ आपो हिष्ठेति नवर्चस्य
सूक्तस्यां वरीपः सिंधुद्वीप आपो गायत्री ॥ पंचमी वर्धमाना सप्तमी
प्रतिष्ठा अंत्ये द्वे अनुष्टुभौ ॥ मार्जने विनियोगः ॥ ॐ आपो हिष्ठेति

ऋक्त्रयम् ॥ शंनोदिवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये ॥ शंयो रभिस्रवंतु
नः ॥ ईशाना वार्याणां क्षयंती श्वर्पणीनाम् ॥ अपो र्याचा मिभेषजम् ॥
अप्सु मे सोमो अन्नवीदुत विश्वा निभेषजा । अग्निं च विश्वा शंभुवम् ॥ आ
पः पृणीत भेषजं वरूथं तन्वे इममे ॥ ज्योक्चसूर्येदृशे । इदमापः प्रवह
तयत्किंचदुरितं मयि ॥ यद्वाहमभिदुद्रोहयद्वाशेष उतानृतम् ॥ आपो
अद्यान्वचारि पुरसे न समं गसाहि ॥ पर्यस्वानग्नागहितमांसं सृजवच
सा ॥ सुस्रुषीस्तदपसो दिवानक्तं च सुस्रुषीः ॥ वरेण्यक्रतूरहमादिवीरवसे
ह्रुवे ॥ ऋतं चेति तृचस्य माधुच्छंदसोऽधमर्पण ऋषिः । भाववृत्ति-
र्देवता । अनुष्टुप् छंदः । अधमर्पणे विनियोगः ॥ ॐ ऋतं च सत्यं
चाभीद्वात्तपसोर्ध्वजायत ॥ ततो रात्र्यजायत ततः समुद्रो अर्णवः ॥
समुद्रादर्णवाद्धिसंवत्सरो अजायत ॥ अहोरात्राणि विदधद्विश्वस्यमिष

तौवृशी ॥ सूर्याचंद्रमसौघातार्थथापूर्वमकल्पयत् ॥ दिवंचपृथिवींचा
तरिक्षमथोस्वः ॥ दक्षिणनासया पापपुरुषं निरस्य तज्जलं नावलोक्य
वामभागे क्षितौ क्षिपेत् ॥ आचम्य ॥ गायत्र्या विश्वामित्रः सविता
गायत्री । श्रीसूर्यायाध्यदाने विनियोगः ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्व
श्रीसवितुर्सूर्यनारायणाय इदमर्घ्यं दत्तं न मम ॥ इति त्रिः । आच
म्यप्राणायामं कृत्वा । पृथ्वीति मंत्रस्य मेरुपृष्ठ ऋषिः । क्रूमौ देवता ।
सुतलं छंदः । आसने विनियोगः ॥ ॐ पृथ्वि त्वया धृता लोका देवि
त्वं विष्णुना धृता ॥ त्वं च धारय मां देवि पवित्रं कुरु चासनम् ॥
ऊर्ध्वकेशि विरूपाक्षि मांसशोणितभक्षणे ॥ तिष्ठ देवि शिखाबंधे
चामुण्डे ह्यपराजिते ॥ अपसर्पंतु ते भूता ये भूता भूमिसंस्थि-
ताः ॥ ये भूता विघ्नकर्तारस्ते गच्छंतु शिवाज्ञया ॥ अपक्रामंतु

भूतानि पिशाचाः सर्वतोदिशम् ॥ सर्वेषामवरोधेन ब्रह्मकर्म समा-
रम्भे ॥ गायत्र्या विश्वामित्र ऋषिः । सविता देवता । गायत्री छंदः ।
न्यासे विनियोगः । ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धियो नो ज्ञानो भव ॥
धियो यो नो प्रचोदयात् ॥ अस्त्राय फट् । इति दिग्बन्धः ॥ बालां
बालादित्यमंडलमध्यस्थां रक्तवर्णां रक्तांबरानुलेपनस्रगाभरणां चतु-
र्वक्त्रां दंडकमंडल्वक्षसूत्राभयांकचतुर्भुजां हंसासनारूढां ब्रह्मदेवत्या-
मृगवेदमुदाहरंतीं भूर्लोकधिष्ठात्रीं गायत्रीं नाम देवतां ध्यायामि ॥
आगच्छ वरदे देवि जपे मे संनिधौ भव ॥ गायंतं त्रायसे यस्माद्गाय-
त्री त्वं ततः स्मृता ॥ गायत्रीजपमहं करिष्ये ॥ अष्टोत्तरशतमष्टाविंश-
तिर्दशवारं वा गायत्रीं जप्त्वा ॥ पुनः तत्सवितुरिति षडंगन्यासं कृत्वा

उपस्थानं कुर्यात् ॥ जातवेदसे मारीचः कश्यपो जातवेदा अग्निस्त्रि-
ष्टुप् ॥ उपस्थाने विनियोगः ॥ ॐ जातवेदसे सुनवामसो ममरातीयतो-
निदंहातिवेदः ॥ सनः पर्षदतिदुर्गाणि विश्वानावेव सिंधुदुरितात्यग्निः ॥
मित्रोजनानिति नवर्चस्य सूक्तस्य गाथिनो विश्वामित्रः सविता त्रिष्टुप्
अंत्याश्वतसो गायत्र्यः । सूर्योपस्थाने विनियोगः ॥ ॐ मित्रोजना
न्यातयति ब्रुवाणो मित्रोदाधारपृथिवीमृतद्यां ॥ मित्रः कष्टीरनिमिषाभि
चष्टे मित्रार्यहव्यं घृतवज्रहोत ॥ प्रसमित्रमर्तो अस्तु प्रयस्वान्यस्त आदि
त्यशिक्षति ब्रूतेन ॥ नहन्यते न जीयते त्योतौ न नुमहो अश्रोत्यंति तो न दू-
रात् ॥ अनमीवास इळ्यामदंतो मितज्ञो वारिमुक्त्वा पृथिव्याः ॥ आदि
त्यस्य ब्रूतमुपक्षिप्यंतो वयं मित्रस्य सुमतोऽस्याम ॥ अयं मित्रो न मस्यः सुशो
बो राजा सुक्षत्रो अजनिष्टवेद्याः ॥ तस्य वयं सुमतोऽयं द्वियस्यापि भद्रे सोम

नसेस्याम ॥ महौं आदित्यो नमसोऽपसद्यो यातयज्जनो गृणते सुशेवः ॥
तस्मा एतत्पन्यतमाय जुष्टमद्यो मित्राय हविं राजुहोत ॥ मित्रस्य चर्पणी
धृतोऽवो देवस्य सानुसि ॥ द्युम्नां चित्रश्रवस्तमम् ॥ अभियोमहिना दिवं
मित्रो बभूव स प्रथाः ॥ अभिश्रवोभिः पृथिवीम् ॥ मित्राय पंचये मिरेज
ना अभिष्टिशवसे ॥ स देवान्विश्वा न्विभर्ति ॥ मित्रो देवेष्वायुपुजनाय वृ
क्वर्वा हि पृथिवी ॥ इपं इष्टव्रता अकः ॥ त्र्यं वकं मैत्रावरुणिर्वसिष्ठो रुद्रोऽनु
ष्टुप् ॥ उपस्थाने विनियोगः ॥ ॐ त्र्यं वकं यजामहे सुगंधिं पुष्टिवर्धनम् ॥
उर्वारुकमिव बंधनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् ॥ तच्छ्रयोः शंभुर्विश्वे देवाः
शक्वरी । उपस्थाने विनियोगः ॥ ॐ तच्छ्रयोरावृणीमहे गातुं यज्ञाय गा
तुं यज्ञपतये देवी स्वास्ति रस्तुनः स्वास्ति मानुषेभ्यः ॥ ऊर्ध्वजिगातु मे ष-
जम् ॥ शंभो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे ॥ नमो ब्रह्मणे प्रजापतिर्वि-

श्वेदेवा जगती । उपस्थाने विनियोगः ॥ ॐ नमो ब्रह्मणे नमो अ-
स्त्वग्नये नमः पृथिव्यै नमः ओषधीभ्यः ॥ नमो वाचे नमो वाचस्पतये नमो
विष्णवे नमः हते क रोमि ॥ प्राच्यै दिशे इन्द्राय च नमः । आग्नेय्यै दिशे
अग्नेये च नमः । दक्षिणायै दिशे यमाय च नमः । नैऋत्यै दिशे
निऋतये च नमः । प्रतीच्यै दिशे वरुणाय च नमः । वायव्यै दिशे
वायवे च नमः । उदीच्यै दिशे सोमाय च नमः । ईशान्यै दिशे ईश्व-
राय च नमः । ऊर्ध्वायै दिशे ब्रह्मणे च नमः । अधरायै दिशे अनं-
ताय च नमः । संध्यायै नमः । गायत्र्यै नमः । सावित्र्यै नमः । सरस्वत्यै
नमः । सर्वाभ्यो देवताभ्यो नमः ॥ यां सदा सर्वभूतानि स्थावराणि
चराणि च ॥ सायं प्रातर्नमस्यति सा मां संध्याऽभिरक्षतु ॥ अमुक-
गोत्रा मुकप्रवरोत्पन्नोऽहममुकगर्मा भो गुरो त्वामभिवादयामि ॥

उत्तमे शिखरे जाते भूम्यां पर्वतमूर्धनि ॥ ब्राह्मणेभ्योऽभ्यनुज्ञाता
गच्छ देवि यथासुखम् ॥ ॐ भद्रं नो अपि वातयुमनः ॥ ॐ शान्तिः शान्तिः
शान्तिः ॥ प्रदक्षिणं परिभ्रमन् ॥ आसत्यलोकादापातालादालोकालो-
कपर्वतात् ॥ ये संति ब्राह्मणा देवास्तेभ्यो नित्यं नमो नमः ॥ इति
गुरुनभिवादयेत् । अनेन प्रातःसंध्यावंदनेन कर्मणा श्रीपरमेश्वरः
प्रीयताम् ॥ ॐ तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ तृचाकल्पनमस्काराः ॥ आचम्य प्राणा-
यामं कृत्वा ॥ अद्येत्यादि० श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थं श्रीसवितृ-
सूर्यनारायणप्रीत्यर्थं तृचाकल्पविधिना एकावृत्त्या नमस्काराख्यं कर्म
करिष्ये ॥ ध्येयः सदा सवितुर्मंडलमध्यवर्ती नारायणः सरसिजासन-
संनिविष्टः ॥ केयूरवान्मकरकुंडलवान् किरीटी हारी हिरण्मयवपुर्धृत-

शंखचक्रः । इति ध्यात्वा ॥ ॐ जहां उद्यन्नद्यमित्रमहः जहां ॐ मित्राय
नमः ॥ ॐ जहीं आरोहन्नुत्तरां दिवम् जहीं ॐ रवये नमः ॥ ॐ जहूं हृद्रोगं
मर्मसूर्य जहूं ॐ सूर्याय नमः ॥ ॐ जहैं हरिमाणं चनाशय जहैं ॐ भानवे
नमः ॥ ॐ जहैं शुकैपुमे हरिमाणम् जहैं ॐ खगाय नमः ॥ ॐ जहः
रोपणाको सुदधमसि जहः ॐ पूर्णे नमः ॥ ॐ जहां अथोहारिद्रुवेषु मे
जहां ॐ हिरण्यगर्भाय नमः ॥ ॐ जहीं हरिमाणं निदधमसि जहीं ॐ म-
रीचये नमः ॥ ॐ जहूं उदगादयमादित्यः जहूं ॐ आदित्याय नमः ॥
ॐ जहैं विश्वेन सहसा सुह जहैं ॐ सवित्रे नमः ॥ ॐ जहैं द्विषंतं मह्यं रुध
यन् जहैं ॐ अर्काय नमः ॥ ॐ जहः मो अहं द्विषते रधम् जहः ॐ भा-
स्कराय नमः ॥ ॐ जहां जहीं उद्यन्नद्यमित्रमह आरोहन्नुत्तरां दिवम् जहां
जहीं ॐ मित्ररविभ्यां नमः ॥ ॐ जहूं जहैं हृद्रोगं मर्मसूर्य हरिमाणं चना

शय न्हूं जैं ॐसूर्यमानुभ्यां नमः ॥ ॐज्हों ज्हः शुकेपुमेहरिमाणरो
पुणाकासुदधमसि ज्हों ज्हः ॐखगपूपभ्यां नमः ॥ ॐज्हों ज्हों अथो
हारिद्रवेपुमेहरिमाणनिदधमसि ज्हों ज्हों ॐहिरण्यगर्भमरीचिभ्यां
नमः ॥ ॐन्हूं ज्हें उदगादयमादित्योविश्वेनसहसासह न्हूं ज्हें ॐआ-
दित्यसवितृभ्यांनमः ॥ ॐज्हों ज्हः द्विषतमहोरंधयन्मोअहंद्विषतेरधम
ज्हों ज्हः ॐअर्कभास्कराभ्यां नमः॥ ॐज्होंज्होंन्हूंज्हें उद्यन्नद्यमित्रमह०
नाशय ॥ ज्हान्हीन्हूंन्हें ॐमित्ररविसूर्यमानुभ्यो नमः ॥ ॐज्होंज्हःज्हों
ज्हों शुकेपुमे० धमसि ज्हों ज्हः ज्हों ज्हों ॐखगपूषाहिरण्यगर्भमरीचि-
भ्यो नमः॥ ॐन्हूंन्हेंन्होंन्हःउदगादयमा० रंधम न्हूंन्हेंन्होंन्हः ॐआ-
दित्यसवित्रर्कभास्करेभ्यो नमः ॥ ॐज्हों ज्होंन्हूं ज्हें ज्हों ज्हः २ उद्यन्न
द्येति ऋक्त्रयं ज्हान्हीं न्हूं ज्हें ज्हों ज्हः २ मित्ररविसूर्यमानुखगपूषाहि-

रण्यगर्भमरीच्यादित्यसवित्रर्कभास्करेभ्यो नमः ॥ इति त्रिः ॥ विनता-
तनयो देवः कर्मसाक्षी सुरेश्वरः ॥ सप्ताश्वः सप्तरज्जुश्च अरुणो मे प्रसी-
दतु ॥ अरुणाय नमः ॥ आदित्यस्य नमस्कारं ये कुर्वन्ति दिने दिने ॥
जन्मान्तरसहस्रेषु दारिद्र्यं नोपजायते ॥ अकालमृत्युहरणं सर्वव्याधि-
विनाशनं ॥ सूर्यपादोदकं तीर्थं जठरे धारयाम्यहं ॥ अनेन तृचा-
कल्पोक्तनमस्काराख्येन कर्मणा श्रीसवितृसूर्यनारायणः प्रीयताम् ॥
श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ अथ सौरप्रारंभः ॥ ॥ उदुत्यमिति त्रयो
दशार्चस्य सूक्तस्य काण्वः प्रस्कण्वः सूर्यो नवाद्यागा गार्ग्यो त्याश्वतस्त्रोऽनुष्टु-
भौत्यस्तृचो रोगघ्न उपनिषदं त्योर्ध्वो द्विषद्भ्यः ॥ चित्रं देवानामिति षड्
र्चस्य सूक्तस्य आंगिरसः कुत्सः सूर्यस्त्रिष्टुप् ॥ इन्द्रं मित्रमिति द्वयो रौचिथ्यो
दीर्घतमाः सूर्यस्त्रिष्टुप् ॥ हंसः शुचिषदित्यस्य गौतमो वामदेवः सूर्यो ज

गती ॥ यत्वेतिभौमात्रिःसूर्योऽनुष्टुप् ॥ यद्येत्येकाउत्सूर्यइतिसिःउ
द्वेतीतिचतस्रोर्धपंचमाःएतासामैत्रावरुणिवसिष्ठःसूर्यस्त्रिष्टुप् ॥ उदुत्य
द्वर्शतमितितृचस्यमैत्रावरुणिवसिष्ठःसूर्यःआद्याबृहतीद्वितीयास्तोबृह-
तीतृतीयापुरउष्णिक् ॥ वषमहानितिद्वयोभर्गवोजमदग्निःसूर्योबार्हत-
प्रगाथः ॥ नमोभिन्नस्येतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यसौर्योभितपाःसूर्योजगती
दशमीत्रिष्टुप् ॥ सूर्योन्नइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यसौर्यश्चक्षुःसूर्योगायत्री ॥
विभ्राड्वृहदितिचतुर्गदस्यसूक्तस्यसौर्योविभ्राद्रसूर्योजगती ॥ अंत्याप्र-
स्तारपंक्तिः ॥ आथंगौरितितृचस्यसार्पराज्ञीसूर्योगायत्री ॥ ऋतंचेतितृ
चस्यमाधुच्छंदसोऽघमर्षणोभाववृत्तिस्तुष्टुप् ॥ श्रीसचित्सूर्यनारायण
प्रीत्यर्थेसौरसूक्तजपेविनियोगः ॥ हरिः ॐ उदुत्यंजातवैदसेद्वेवंहंतिके
तर्कः ॥ दृशेचिश्रायसूर्य ॥ अपत्येतायवोयथानक्षत्रार्थत्यक्तुभिः ॥ सूर्ये

यविश्वचक्षसे ॥ अहंश्रमस्यकेतवोविरश्मयोजनाँऽअनु ॥ आजँतो
ऽअमयोयथा ॥ तरणिर्विश्वदर्शतोज्योतिष्कृदसिसूर्य ॥ विश्वमाभा
सिरोचनं ॥ प्रत्यङ्देवानांविशःप्रत्यङ्देपिमानुषान् ॥ प्रत्यङ्द्विश्वं
स्वर्देशे ॥ १ ॥ येनापावकचक्षसाभुरण्यंतंजनाँऽअनु॥त्वर्वरुणपश्यसि ॥
विद्यामैपिरजस्पृथ्वहामिमानोऽअक्तुभिः ॥ पश्यन्जन्मानिसूर्य ॥ सप्त
त्वाहुरितोरथेयहंतिदेवसूर्य ॥ शोचिष्केशंविचक्षण ॥ अयुक्तसप्तशृङ्घ्रु
वःसुरोरथस्यनस्यः ॥ ताभिर्यातिस्वयुक्तिभिः ॥ उद्भयंतमसस्परिज्योति
ष्पश्यंतुत्तरं ॥ देवंदेवत्रासूर्यमगन्मज्योतिरुत्तमं ॥ उद्यन्नद्यमित्रमहऽ
आरोहन्नुत्तरांदिवं ॥ हृद्रोगंममसूर्यहरिमाणंचनाशय ॥ शुकेषुमेहरि
माणरोपुणाकोसुदध्मसि ॥ अथौहारिद्रुवेषुमेहरिमाणंनिदध्मसि ॥ उ
दंगादयमादित्योविश्वेनसहसासह ॥ द्विपंतमह्यंरंधयन्मोऽअहंद्विषतेर

धं ॥ २ ॥ चित्रं देवानां सुदग्गादनीकं चक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः ॥ आप्रा
द्यावापृथिवीऽअंतरिक्षं सूर्येऽआत्मा जगतस्तस्तु पंथश्च ॥ सूर्यो देवीमूषसं
रोचमानां मयो नयोषामभ्येति पश्चात् ॥ यत्रानरो दिव्यं तोयुगानि वितन्व
ते प्रतिभद्राय भद्रं ॥ भद्राऽअश्वा हरितः सूर्यस्याचित्राऽएतं गवाऽअनुमा
द्यासः ॥ नमस्यं तो दिवऽआपृष्ठमस्थः परिद्यावापृथिवीयं तिस्र्यः ॥ त
त्सूर्यस्य देवत्वं तन्महिषं मध्याकर्तो वि तंतं संजं भार ॥ यदेदयुक्तं हुरितः सु
धस्थादा द्रात्री वासंस्तनुते सिमसै ॥ तन्मित्रस्यवरुणस्याभिचक्षे सूर्यो
रूपं कृणुते चो रूपस्थे ॥ अनंतमन्यद्गुशं दस्युपाजः कृष्णमन्यद्हरितः संभ
रंति ॥ अद्यादेवाऽउदिता सूर्यस्य निरंहसः पिपृता निरवद्यात् ॥ तन्नो मि
त्रो वरुणो मामहंता मर्दितिः सिंधुः पृथिवीऽउत द्यौः ॥ ३ ॥ इंद्रं मित्रं वरुणम
क्षिमां हुर्यो दिव्यः ससुपुर्णो गुरुमान् ॥ एकं सद्विप्रा बहुधा वदंत्यग्निं यममा

तारिश्चो न माहुः ॥ कृष्णं नित्या नं हरं यः सुपुर्णोऽअपो वसाना दिवमुत्पतंति ॥
तऽआववृत्रन्त्सर्दना दृतस्यादि द्यूतेन पृथिवी व्युद्यते ॥ हंसः शुचि पद्मसुरं
तरि असाद्धो तविदिपदतिथिर्दुरोणसत् ॥ नृपहंरसदंतसब्धो मसदुज्जा
गोजाऽऽकृतजा अद्रिजा क्रतुं ॥ यत्वा सूर्यस्वर्भानुस्तमसा विध्यदासुरः ॥
अक्षेत्रविद्यया मुग्धो भुव नान्यदीधयुः ॥ ४ ॥ यदुद्यसूर्यवो नागाऽऽ
द्यन्मित्राय वरुणा य सत्यं ॥ वयं देवत्रादिते स्याम तर्वा प्रिया सोऽअर्थमन्तृ
णंतः ॥ उत्सूर्यो नृहृदुर्वाण्यश्रेत्पुरुविश्याजनिं ममानुषाणां ॥ समो दिवा
ददृशे रोचमानः कल्पाकृतः सुकृतः कर्तुं भिर्भूत् ॥ ससूर्यप्रतिपुरो नऽउद्गा
एभिः स्तोमैभिरेतु शेभिरेवैः ॥ प्रनो मित्राय वरुणा य वोचो नाग सोऽअर्थ
म्णेऽअमर्त्ये च ॥ विनः सहस्रैश्शु रघोरदंत्वृता वा नो वरुणो मित्रोऽअग्निः ॥
यच्छेत्तु चंद्राऽऽपमं नोऽअर्कमानः कामं पूपुरं तु स्तवानाः ॥ ५ ॥ उद्धति सु

भगोविश्वचक्षाःसाधारणःसूर्योमानुषाणां ॥ चक्षुर्मित्रस्यवरुणस्यदेव
श्रमेवयःसमविंध्यक्तमांसि ॥ उद्वेतिप्रसवीताजनानामहान्केतुरर्णवः
सूर्यस्य ॥ समानंचक्रंपर्याविधृतस्सन्यदेतशोवहतिघूर्णयुक्तः ॥ विभ्राज
मानऽउषसामुपस्थाद्रिभैरुदैत्यनुमद्यमानः ॥ एषमदेवःसंविताचच्छंद
यःसमाननप्रमिनातिधामं ॥ द्विवोरुक्मऽउरुचक्षाऽउदेतिदूरेऽअर्थस्त
रणिभ्राजमानः ॥ ननंजनाःसूर्येणप्रसूताऽअयन्नर्थानिकृणवृक्षपांसि ॥
यत्राचक्रुरमृतागातुमस्मैश्येनोनदीयन्नर्चतिपाथः ॥ उदुत्यदृशंतवपु
द्विवऽएतिप्रतिह्वरे ॥ यदीमाशुर्वहतिदेवऽएतंशोविश्वस्मैचक्षसेऽअ
रं ॥ शीर्ष्णःशीर्ष्णोजगतस्तस्थुषस्पतिसमयाविश्वमारजः ॥ सप्तस्व
सारःसुवितायसूर्यंवहतिहरितोरथे ॥ ६ ॥ तच्चक्षुर्देवहितंशुक्रमुच्चरत् ॥ प
श्येमशरदःशतंजीवेमशरदःशतम् ॥ वण्महौअसिसूर्यवळादित्यमहौअं

सि॥महस्तेसुतोर्महिमार्पनस्यतेद्वादैवमहौअसि ॥ वद्रसूर्यश्रवसामहौ
असिसन्नादैवमहौअसि॥ मल्लदेवानामसूर्यःपुरोहितोविभुज्योतिरदाभ्यं
॥७॥नमोमित्रस्यवरुणस्यचक्षसेमहोदेवायतद्गतंसपर्यत॥दूरदृशोदेवजा
तायकेतवोदिवस्पुत्रायसूर्यायशंसत ॥ सामासत्योक्तिःपरिपातुविश्वतो
द्यावाच्यत्रततनन्नहानिच ॥ विश्वमन्यनिविशतेयदेजतिविश्वाहापोवि
श्वाहोदैतिसूर्यः॥नतेअदैवःप्रदिवोनिवासतेयदेतशोभिःपतुरैरथर्यसि ॥
प्राचीनमन्यदनुवर्ततेरजऽउदन्येनज्योतिषायासिसूर्य ॥ येनसूर्यज्यो
तिषावाधसेतमोजच्चविश्वमुदियर्षिभानुना ॥ तेनास्मद्विश्वामनिराम
नाहुतिमपार्मिवामर्षदुःष्वश्यंसुव ॥ विश्वस्यहिप्रेषितोरक्षसिघ्नतमहेळ
यन्नुच्चरसिस्वधाऽअनु ॥ यदद्यत्वासूर्योपुत्रवामहेतन्नोदेवाऽअनुमंसीर
तुक्रतुं ॥ तन्नोद्यावापृथिवीतन्नऽआपुंद्रःशृण्वंतुमरुतोहवंचः ॥ मा

शूनैर्भूमसूर्यस्यसंहृदिभद्रजीवतोजरणामशीमहि ॥ ८ ॥ विश्वाहात्वा
सुमनसःसुचक्षसःप्रजावंतोऽअनमीवाऽअनागसः ॥ उद्यंतंत्वामित्रम
होदिवेदिर्वज्योर्जीवाःप्रतिपश्येमसूर्य ॥ महिज्योतिर्विभ्रतंत्वाविचक्षण
मास्वतंचक्षुषेचक्षुषेमयः ॥ आरोहंतंबृहतःपार्जसस्परिवयंजीवाःप्रतिप
श्येमसूर्य ॥ यस्यतेविश्वामुर्वनानिकेतुनाप्रचरेतेनिचविशतेऽअक्तुभिः ॥
अनागारत्वेनहरिकेशसूर्याङ्गानोवस्यसावस्यसोदिहि ॥ शंनोभव
चक्षसाशंनोऽअङ्गाशंभानुनाशंहिमाशंघृणेन ॥ यथाशमध्वंच्छमसंहु
रोणेतत्सूर्यद्रविणंधेहिचित्रं ॥ अस्माकंदेवाऽउभयायजन्मनेशमयच्छ
तद्विपदेचतुष्पदे ॥ अदत्पिवदूजयमानमाशितंतदस्मेशंयोरेरुपोदधात
न ॥ यद्वोदेवाश्चकूमजिह्वयागुरुमनसोवाप्रयुतीदेवहेळनं ॥ अरांवा
योनोऽअभिदुच्छुनायतेतस्मिन्तदेनोवसवोनिधेतन ॥ ९ ॥ सूर्यो नोदि

वरुपातुवातोऽअंतरिक्षात् ॥ अग्निर्नःपार्थिवेभ्यः ॥ जोषासवितर्यस्य
 तेहरःशतंसर्वाऽअहति ॥ पाहिर्नोद्विद्युतःपतंत्याः ॥ चक्षुर्नोद्विवःसविता
 चक्षुर्नऽउतपर्वतः ॥ चक्षुर्धोतादधातुनः ॥ चक्षुर्नोधिहिचक्षुषेचक्षुर्वि
 रूयैतुनूभ्यः ॥ संचेदंविचपश्येम ॥ सुसंहशत्वावयंप्रतिपश्येमसूर्य ॥ विप
 श्येमनृचक्षसः ॥ १० ॥ विआड्वृहत्पिवतुसोम्यमध्वायुर्दधद्यज्ञपताववि
 हुतं ॥ वातंजतूतोयोऽअभिरक्षंतित्मनाप्रजाःपुपोपपुरुधाविराजति ॥ वि
 आड्वृहत्सुभृतंवाजसातमंधर्मद्विवोधरुणैसत्यमपितं ॥ अमित्रहार्द्वृत्रहा
 दस्युहर्तमंज्योतिर्जज्ञेऽअसुरहासपत्नहा ॥ इदंश्रेष्ठंज्योतिषांज्योतिरुत्तमं
 विश्वजिद्धंनजिहुच्यतेबृहत् ॥ विश्वआट्आजोमहिर्सूयादृशऽउरुर्पप्रथे
 सहऽओजोऽअच्युतं ॥ विआजंज्योतिषास्वंगच्छेरोचनंदिवः ॥ ये
 नेमाविश्वाभुर्वनान्याभृताविश्वकर्मणाविश्वेदंव्यावता ॥ ११ ॥ आयं

गोःपृश्निरक्रमीदसदन्मातरंपुरः ॥ पितरं च प्रयन्त्स्वः ॥ अंतश्चरतिरो
चनास्यप्राणार्दपानती ॥ व्यख्यन्महिषोदिवं ॥ त्रिंशच्चामविराजतिवा
क्पतंगार्यधीयते ॥ प्रतिवस्तोरहृद्युभिः ॥ १२ ॥ ऋतंचसत्यंचाभी
द्वात्तपुसोर्ध्वजायत ॥ ततोरान्व्यजायतततःसमुद्रोऽअर्णवः ॥ समुद्रा
दर्णवादधिसंवत्सरोऽअजायत ॥ अहोरात्राणि विदधद्विश्वस्यमिपतो
वृशी ॥ सूर्याचंद्रमसौधातायथापूर्वमकल्पयत् ॥ दिवंचपृथिवींचांतरि
क्षमथोस्वः ॥ १३ ॥ सवितापश्चात्तत्सवितापुरस्तात्सवितोत्तरात्तत्स
विताधुरात्तत् ॥ सवितानःसुवतुसुर्वतातिसवितानोरसतांदीर्घमायुः ॥
श्रीसवितुसूर्यनारायणार्पणमस्तु ॥ इति सौरं समाप्तम् ॥
श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ अथ पंचायतनपूजाप्रारंभः ॥ आचम्य प्रा-
णायामं कृत्वा ॥ श्रीमन्महागणाधिपतये नमः ॥ इष्टदेवताभ्यो नमः ॥

कुलदेवताभ्यो नमः ॥ ग्रामदेवताभ्यो नमः ॥ स्थानदेवताभ्यो नमः ॥
वास्तुदेवताभ्यो नमः ॥ आदित्यादिनवग्रहदेवताभ्यो नमः ॥ सर्वेभ्यो
देवेभ्यो नमः ॥ सर्वेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो नमो नमः ॥ एतत्कर्मप्रधानदेवता-
भ्यो नमः ॥ अविघ्नमस्तु ॥ सुमुखश्चैकदंतश्च कपिलो गजकर्णकः ॥ लंबो-
दरश्च विकटो विघ्ननाशो गणाधिपः ॥ धूम्रकैतुर्गणाध्यक्षो भालचंद्रो
गजाननः ॥ द्वादशैतानि नामानि यः पठेच्छृणुयादपि ॥ विद्यारंभे
विवाहे च प्रवेशे निर्गमे तथा ॥ संग्रामे संकटे चैव विघ्नस्तस्य न जायते ॥
शुक्लांबरधरं देवं शशिवर्णं चतुर्भुजम् ॥ प्रसन्नवदनं ध्यायेत्सर्वविघ्नो
पशांतये ॥ सर्वमंगलमांगल्ये शिवे सर्वार्थसाधिके ॥ शरण्ये त्र्यंबके गौरि
नारायणि नमोस्तु ते ॥ सर्वदा सर्वकार्येषु नास्ति तेषाममंगलम् ॥ येषां
हृदिस्थो भगवान्मंगलायतनं हरिः ॥ तदेव लभं सुदिनं तदेव तारावलं
चंद्रवलं तदेव ॥ विद्यावलं देववलं तदेव लक्ष्मीपते तेंऽघ्नियुगं सरामि ॥

लाभस्तेषां जयस्तेषां कुतस्तेषां पराजयः ॥ तेषामिदीवरश्यामो हृदय-
स्थो जनार्दनः ॥ विनायकं गुरुं भानुं ब्रह्मविष्णुमहेश्वरान् ॥ सरस्वतीं
प्रणौम्यादौ सर्वकार्यार्थसिद्ध्ये ॥ अभीप्सितार्थसिद्ध्यर्थं पूजितो यः
सुरासुरैः ॥ सर्वविघ्नहरस्तस्मै गणाधिपतये नमः ॥ सर्वेष्वाख्यकार्येषु
त्रयस्त्रिभुवनेश्वराः ॥ देवा दिशंतु नः सिद्धिं ब्रह्मेशानजनार्दनाः ॥
श्रीमद्भगवतो महापुरुषस्य विष्णोराज्ञया प्रवर्तमानस्य अद्य ब्रह्मणो
द्वितीये परार्धे विष्णुपदे श्रीश्वेतवाराहकल्पे वैवस्वतमन्वंतरे अष्टा-
विंशतितमे युगचतुष्के कलियुगे प्रथमचरणे जंबूद्वीपे भरतवर्षे दक्षि-
णापथे रामक्षेत्रे बुद्धावतारे दंडकारण्ये देशे गोदावर्याः दक्षिणादिग्भागे
(वासुकदिग्भागे) शालिवाहनशके अस्मिन् वर्तमाने अमुकनामसंवत्सरे
अमुकअयने अमुकक्रतौ अमुकमासे अमुकपक्षे अमुकतिथौ अमुक-
वासरे अमुकदिवसनक्षत्रे अमुकस्थिते वर्तमाने चंद्रे अमुकस्थिते

श्रीसूर्ये अमुकस्थिते देवगुरौ शेषेषु ग्रहेषु यथायथं राशिस्थानस्थि-
तेषु सत्सु एवंगुणविशेषणविशिष्टायां शुभपुण्यतिथौ मम आत्मनः
श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थं अस्माकं सकुटुंबानां सपरिवाराणां
द्विपदचतुष्पदसहितानां क्षेमस्थैर्यासुरारोग्यैश्वर्याभिवृद्ध्यर्थं समस्ता-
भ्युदयार्थं च श्रीअमुकदेवताप्रीत्यर्थं यथामिलितोपचारद्रव्यैः ध्याना-
वाहनादिषोडशोपचारपूजां करिष्ये ॥ आसनादिकलशशंखघंटापू-
जनं च करिष्ये ॥ शरीरशुद्ध्यर्थं पुरुषसूक्तन्यासंघडंगन्यासं च क० ॥
आदौ निर्विघ्नतासिद्ध्यर्थं महागणपतिस्मरणं च क० ॥ गणानां त्वाशौन-
को गृत्समदोगणपतिर्जगती गणपतिस्मरणे विनियोगः ॥ ॐ गुणानां त्वा
गुणपतिं हवामहे क्विं क्वीनामुपमश्रवस्तमं ॥ ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्प
तु आनः शृण्वन्नतिभिः सीदुसादनं ॥ महागणाधिपतये नमो नमः ॥

पृथ्वीति मंत्रस्य । मेरुपृष्ठ ऋषिः । क्रूमो देवता । सुतलं छंदः ॥ आसने
विनियोगः ॥ ॐ पृथ्वि त्वया धृता लोका देवि त्वं विष्णुना धृता ॥
त्वं च धारय मां देवि पवित्रं कुरु चासनम् ॥ अपसर्पतु वामदेवो
भूतान्यनुष्टुप् । भूतोत्सादने विनियोगः ॥ ॐ अपसर्पतु० पूजाकर्मस
मारभे ॥ इति वामपादतलपार्श्वेन भूमिं त्रिः प्रहृत्य ॥ देवा आयांतु ॥
यातुधाना अपयांतु ॥ विष्णो देवयजनं रक्षस्व ॥ भूमौ प्रादेशं कुर्यात् ॥
येभ्योमाता इत्यस्य गयःप्लुतो विश्वेदेवाजगती ॥ एवापित्रइत्यस्य
वामदेवो बृहस्पतिर्विश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ॥ मनुष्यगंधनिवारणे विनियोगः ॥
ॐ येभ्योमातामधुमत्पिन्यतेपयःपीयूषंद्यौरदितिरद्रिचर्हाः ॥ उक्थ-
शुष्मान्वृषभरान्स्वप्नसस्तौऽआदित्यौऽअनुमदास्वस्तये ॥ ॐ एवापि
त्रेविश्वेदेवायवृष्णेयज्ञैर्विधेमनमसाहविभिः ॥ बृहस्पतेसुप्रजाधीरव

तो वयं स्यामुपतयोरयीणाम् ॥ सहस्रशीर्षेति नारायणः पुरुषाऽनुष्टुप् ॥
अंत्यात्रिष्टुप् । स्वांगन्यासे विनियोगः ॥ ॐ सहस्रशीर्षां० वामकराय
नमः ॥ ॐ पुरुषएवेदं० दक्षिणकराय नमः । ॐ एतावानस्य० वाम-
पादाय० । ॐ त्रिपादध्वं० दक्षिणपादाय० । ॐ तस्माद्विराळं० वाम-
जानवे० । ॐ यत्पुरुषेण० दक्षिणजानवे० । ॐ तं यज्ञं० वामकट्यै० ।
ॐ तस्माद्यज्ञात्सं० दक्षिणकट्यै० । ॐ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतक्रचः० ना-
भ्यै० । ॐ तस्मादध्या० हृदयाय० । ॐ यत्पुरुषं० कंठाय० । ॐ ब्रा-
ह्मणोऽस्य० वामबाह्वे० । ॐ चंद्रमामनसो० दक्षिणबाह्वे० । ॐ
नाभ्यां आसीदुं० मुखाय० । ॐ सुसास्यासन्० नेत्राभ्यां० । ॐ यज्ञेन
यज्ञा० शिरसे स्वाहा ॥ ॐ यत्पुरुषं० अंगुष्ठाभ्यां हृदयाय० । ॐ ब्राह्मणो
ऽस्य० तर्जनीभ्यां शिरसे स्वाहा ॥ ॐ चंद्रमा० मध्यमाभ्यां शिखायै

वपट् ॥ ॐनाभ्यां० अनामिकाभ्यां कवचाय हुम् ॥ ॐसप्तास्यां०
कनिष्ठिकाभ्यां नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ ॐयज्ञेनयज्ञ० करतलकरपृष्ठाभ्यां
अस्त्रायं फट् । इति दिग्बन्धः । कलशस्य मुखे विष्णुः कंठे रुद्रः समाश्रि-
तः ॥ मूले तत्र स्थितो ब्रह्मा मध्ये मातृगणाः स्मृताः ॥ कुक्षौ तु सागराः
सर्वे सप्तद्वीपा वसुंधरा ॥ ऋग्वेदोऽथ यजुर्वेदः सामवेदो ह्यथर्वणः ॥
अंगैश्च सहिताः सर्वे कलशांबु समाश्रिताः ॥ अत्र गायत्री सावित्री
शांतिपुष्टिकरी तथा ॥ आयांतु देवपूजार्थं दुरितक्षयकारकाः ॥ गंगे
च यमुने चैव गोदावारि सरस्वति ॥ नर्मदे सिंधु कावेरि जलेऽस्मिन्
सन्निधिं कुरु ॥ वरुणाय नमः सर्वोपचारार्थं गंधाक्षतपुष्पं समर्प्यं ॥
धेनुमुद्रां प्रदश्य ॥ शंखादौ चंद्रदेवस्य कुक्षौ वरुणदेवता ॥ पृष्ठे
प्रजापतिश्चैव अग्रे गंगा सरस्वती ॥ त्रैलोक्ये यानि तीर्थानि वासु-
देवस्य चाज्ञया ॥ शंखे तिष्ठति विप्रेन्द्र तस्माच्छंखं प्रपूजयेत् ॥ त्वं

पुरा सागरोत्पन्नो विष्णुना विधृतः करे ॥ नमितः सर्वदेवैश्च पांच-
जन्य नमोस्तु ते ॥ पांचजन्याय विद्महे पावमानाय धीमहि ॥ तन्नः
शंखः प्रचोदयात् ॥ शंखाय० सर्वोपचारार्थे गंधपुष्पं सम० ॥ शंख-
मुद्रां प्रदर्शय ॥ आगमार्थं तु देवानां गमनार्थं तु रक्षसाम् ॥ कुर्वे
घंटाखं तत्र देवताह्वानलक्षणम् ॥ घंटायै० सर्वोपचारार्थे गंधपुष्पं
सम० ॥ भो दीप ब्रह्मरूपस्त्वं ज्योतिषां प्रभुरव्ययः ॥ आरोग्यं देहि
पुत्रांश्च सर्वार्थाश्च प्रयच्छ मे ॥ दीपदेवतायै० गंधाक्षतपु० ॥ अपवित्रः
पवित्रो वा सर्वावस्थां गतोऽपि वा ॥ यः स्मरेत् पुंडरीकाक्षं स बाह्या-
भ्यंतरः शुचिः ॥ ॥ पूजाद्रव्याणि संप्रोक्ष्य आत्मानं प्रोक्षेत् ॥ अथ
ध्यानम् ॥ शान्ताकारं भुजगशयनं पद्मनाभं सुरेशं विश्वाधारं गगन-
सदृशं मेघवर्णं शुभांगम् ॥ लक्ष्मीकांतं कमलनयनं योगिभिर्ध्यानग-
म्यं वंदे विष्णुं भवभयहरं सर्वलोकैकनाथम् ॥ ध्यायामि ॥ ॐ सहस्रश्री

पूर्वा० आगच्छ देवदेवेश तेजोराशे जगत्पते ॥ क्रियमाणां मया पूजां
गृहाण सुरसत्तम ॥ श्रीअमुकदेवताभ्यो नमः आवाहनार्थे पुष्पांज-
लिं समर्पयामि ॥ ॐ पुरुष एवेदं० नानारत्नसमायुक्तं कार्तस्वरविभूषि-
तम् ॥ आसनं देवदेवेश प्रीत्यर्थं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीअ० आस०
तुलसीपत्रं स० ॥ ॐ एतावानस्य० पाद्यं गृहाण देवेश सर्वक्षेमसमर्थं
भो ॥ भक्त्या समर्पितं देव लोकनाथ नमोऽस्तु ते ॥ श्रीअ० पाद्यं
सम० ॥ ॐ त्रिपादूर्ध्वउद्गै० नमस्ते देवदेवेश नमस्ते धरणीधर ॥
नमस्ते जगदाधार अर्घ्यं नः प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीअ० अर्घ्यं स० ॥
ॐ तस्माद्विराळं० कर्पूरवासितं तोयं मंदाकिन्याः समाहृतम् ॥
आचम्यतां जगन्नाथ मया दत्तं हि भक्तिः ॥ श्रीअ० आचम-
नीयं सम० ॥ ॐ यत्पुरुषेण हविषा० गंगासरस्वतीरेवापयोष्णीनर्मदा-

जलैः ॥ स्नापितोऽसि मया देव तथा शान्तिं कुरुष्व मे ॥ श्रीअ०
स्नानीयं स० ॥ पंचामृतैः स्नपयिष्ये ॥ ॐ आप्यायस्वसमेतुतेविश्व
तैःसोमदृण्यं ॥ भवावाजस्यसंगुथे ॥ कामधेनोः समुद्भूतं देवर्षिपि-
तृत्तृसिदम् ॥ पयो ददामि देवेश स्नानार्थं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीअ०
स्नानार्थे पयःस्नानं स० ॥ पयःस्नानानंतरं शुद्धोदकस्नानं सम० ॥ स-
कलपूजार्थं गंधाक्षतान् समर्प० ॥ ॐ द्रुधिःक्राव्णोअकारिपंजिष्णोरश्व
स्यवाजिनः ॥ सुरभिन्नोमुखाकरत्प्रणआर्यूपितारिषत् ॥ चंद्रमंडल-
संकाशं सर्वदेवप्रियं दधि ॥ स्नानार्थं ते मया दत्तं प्रीत्यर्थं प्रतिगृह्य-
ताम् ॥ श्रीअ० दधि० सम० गंधा० ॥ ॐ घृतंमिमिक्षेघृतमस्ययोनिर्घृते
श्रितोघृतम्वस्यधाम । अनुज्वधमार्बहमादयेस्वस्वाहोक्तंवृषभवक्षि-
ह्वयं ॥ आज्यं सुराणामाहार आज्यं यज्ञे प्रतिष्ठितम् ॥ आज्यं पवित्रं

परमं स्नानार्थं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीअ० घृत० सं० गंधा० ॥ ॐ मधुवाता
 ऋतायते मधुक्षरं तिसिंधवः ॥ माध्वीर्नः सुत्वोषधीः । मधुनर्क्तमुतोषसोम
 धुमुत्पाथिवं रजः । मधुद्यौरस्तुनः पिता ॥ मधुमान्नो वनस्पतिर्मधुमौ अ
 स्तुसूर्यः । माध्वीर्गोवो भवंतुनः ॥ सर्वोषधिसमुत्पन्नं पीयूषसदृशं मधु ॥
 स्नानार्थं ते प्रयच्छामि गृहाण परमेश्वर ॥ श्रीअ० मधु० स० गंधा० ॥
 ॐ स्वादुः पवस्व दिव्याय जन्मने स्वादुरिंद्राय सुहवै तु नाम्ने । स्वादुर्मित्रा
 यवर्णाय वायवे वृहस्पतये मधुमौ अदाभ्यः । इक्षुदंडसमद्भूतं दिव्यशर्क-
 रं या हरिम् ॥ स्नापयामि महाभक्त्या प्रीतो भव सुरेश्वर ॥ श्रीअ० शर्करा०
 स० गंधा० ॥ ॐ गंधद्वारांदुराधुर्षानित्यपुष्टां कंठीषिणीं ॥ ईश्वरीं सर्वमू-
 लानां तामिहोपेक्षये श्रियम् ॥ कपूरैलासमायुक्तं सुगंधद्रव्यसंयुतम् ॥
 गंधोदकं मया दत्तं स्नानार्थं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीअ० षष्ठं गंधोदकस्नाना०

स० गं० ॥ नाममंत्रेण चंदनाद्युपचारैः पूजयेत् ॥ अनेन पूर्वोपाधनेन
अमुकदेवता प्रीयताम् ॥ उत्तरे निर्माल्यं विसृज्य अभिषेकं कुर्यात् ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ हरिःॐ सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ॥
समूर्तिविश्वतोवत्वात्यतिष्ठदशांगुलं ॥ पुरुष एवेदं सर्वं यद्भूतं यच्च भव्यं ॥
उतामृतत्वस्येशानो यदन्नैनातिरोहति ॥ एतावानस्य महिमा तोज्यायी
श्च पुरुषः ॥ पादौ स्य विश्वा भूतानि त्रिपादं स्यामृतं द्विवि ॥ त्रिपादुर्ध्व उ-
द्गुरुपः पादौ स्येहार्भवत्पुनः ॥ ततो विष्वङ् व्यक्रामत्साशनानशने अ-
भि ॥ तस्माद्द्विराळजायत विराजोऽधिपूरुषः ॥ स जातो अत्यरिच्यत
पश्चाद्भूमि मथोपूरुः ॥ १ ॥ यत्पुरुषेण हविषा विवायज्ञमर्तन्वत ॥ वसंतो अ-
स्यासीदाज्यं ग्रीष्मं इध्मः शरद्धविः ॥ तं यज्ञं ब्रह्म पिप्रौक्षन् पुरुषं जातमग्र-
तः ॥ तेन देवा अयं जंतसाध्याः ऋषयश्च ये ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वं हतः संभृतं

पुपुदुब्जं ॥ पशून्तौ श्वक्रिवायव्यानारुण्यानग्राम्याश्रये ॥ तस्माद्यज्ञा-
त्सर्व्वहुतृक्चः सामानिजज्ञिरे ॥ छंदोसिजज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजा-
यत ॥ तस्मादश्वो अजायंत ये केचो भयादतः ॥ गायो हजज्ञिरे तस्मात्त-
स्माज्जाता अजावर्यः ॥ २ ॥ यत्पुरुषं व्यदधुः कतिधा व्यकल्पयन् ॥ मुखं कि-
मस्य कौवाहू का ऊरूपादा उच्येते ॥ ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीद्ब्राह्मराजं न्यः-
कृतः ॥ ऊरु तदस्य यद्वैश्यः पृथ्वांशुद्रोऽर्जजायत ॥ चंद्रमामनसो जात-
श्चक्षुः सूर्यो अजायत ॥ सुखादिद्रश्चाग्निश्च ब्राणा द्वायुरजायत ॥ नाभ्या-
मासीदुतरिक्षं क्षीणो द्यौः समवर्तत ॥ पृथ्वांभूमिर्दिशः श्रोत्रात्तथा लो-
को अंकल्पयन् ॥ सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिःसप्तसमिधः कृताः ॥ देवाय-
द्यज्ञं तन्वाना अवध्नन् पुरुषं पशुं ॥ यज्ञेन यज्ञमयजंत देवास्तानि धर्माणि प्र-
थमान्यासन् ॥ ते हुनाकं महिमानः स च तयत्र पूर्वैः साध्याः संति देवाः ॥ ३ ॥

ॐ अतो दिवा अवंतु नो यतो विष्णुर्विचक्रमे ॥ पृथिव्याः सप्तधामभिः ॥ इदं
विष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिर्दधे पदं ॥ समूहमस्य पांसुरे ॥ त्रीणि पदा विच-
क्रमे विष्णुर्गोपाऽअदाभ्यः ॥ अतो धर्माणि धारयन् ॥ विष्णोः कर्माणि
पश्यत यतो ब्रतानि पस्पशे ॥ इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥ तद्विष्णोः परमं पदं
सदा पश्यंति सूरयः ॥ दिवा विचक्षुराततं ॥ तद्विप्रा सो विपुन्यवो जागवां
सुः समिधते ॥ विष्णोर्यत्परमं पदं ॥ देवस्य त्वासवितुः प्रसवे विश्वनोर्वा-
हुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामग्नेस्तेजसा सूर्यस्य चर्वसेन्द्रस्येन्द्रियेणाभिषिचामि ॥
वलाय श्रियै यशसे न्नादाय ॐ भूर्भुवः स्वः अमृताभिषेकोस्तु शान्तिः पु-
ष्टिस्तुष्टिश्चास्तु ॥ श्रीअमुकदेव० महाभिषेकस्नानं समर्पयामि ॥ महा-
भि० आचमनीयं समर्पयामि ॥ ॐ तदस्तु मित्रावरुणा तदग्ने शंभो रस्मभ्य-
मिदमस्तु शस्तं ॥ अशीमहिं गाधमत प्रतिष्ठानमो दिवे बृहते सादनाय ॥

गृहोवै प्रतिष्ठासूक्तं तत्प्रतिष्ठितमया वाचा शंस्तव्यं तस्माद्यद्यपि
दूरइव पशूँल्लभते गृहानैवैनानाजिगमिषति गृहाहि पशूनां प्रतिष्ठा
प्रतिष्ठा ॥ ॐ नर्यै प्रजाभै गोपाय ॥ अमृतत्वाय जीवसे ॥ जातां जनिष्यमा
णांच ॥ अमृतैः सत्ये प्रतिष्ठितां ॥ सुप्रतिष्ठितमस्तु ॥ ॐ तं यज्ञं ब्रह्महि पि ॥
सर्वभूषाधिके सौम्ये लोकलज्जानिवारणे । मयोपपादिते तुभ्यं वाससी
प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीअमु० देव० वस्त्रं ॥ ॐ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः संभृ० ॥
देवदेव नमस्तेऽस्तु ब्राहि मां भवसागरात् ॥ ब्रह्मसूत्रं सौत्तरीयं गृहाण
पुरुषोत्तम ॥ श्रीअमु० देव० यज्ञोप० ॥ (हरिद्रा स्वर्णवर्णाभा सर्व-
सौभाग्यदायिनी ॥ सर्वालंकारमुख्या हि देवि त्वं प्रतिगृह्यताम् ॥
श्रीअ० हरिद्रां स० ॥ हरिद्राचूर्णसंयुक्तं कुंकुमं कामदायकं ॥ वस्त्रा-
लंकरणं सर्वं देवि त्वं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीअ० कुंकुमं समर्पयामि ॥

कञ्जलं कामिकं रम्यं कामिनीकामसंभवं ॥ नेत्रयोर्भूषणार्थाय कञ्जलं
प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीअ० कञ्जलं स० ॥ उदितारुणसंकाशं जपाकुसुम-
संनिभं ॥ सीमंतभूषणार्थाय सिंदूरं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीअ० सिंदूरं
स ॥ मांगल्यतंतुमणिभिर्मुक्ताफलविराजितम् ॥ कंठस्य भूषणार्थाय
प्रीत्यर्थं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीअ० कंठसूत्रं स० ॥ काचस्य निर्मितं दिव्यं
कंकणं च सुरेश्वरि ॥ हस्तालंकरणार्थाय कंकणं प्रतिगृह्यताम् ॥
श्रीअ० कंकणं स० ॥ अलंकारान्मया देवि सुवर्णेन विनिर्मितान् ॥
प्रीत्यर्थं तव देवेशि भूषणं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीअ० नानाभूषणानि
स० ॥ नानाभरणशोभाढ्यं नानारत्नोपशोभितं ॥ अर्पितं च मया
देवि ताडपत्रं प्रगृह्यताम् ॥ श्रीअ० ताडपत्रं स० ॥) ॐ अहि-
रिवभोगैः पर्यतिव्राहुं ज्यायहि तं परिवाधमानः ॥ हस्तघ्नो विश्वावयुनां-

निविद्वान्पुमान्पुंसांसिपरिपातुविश्वतः ॥ ज्योत्स्नापते नमस्तुभ्यं नमस्ते
विश्वरूपिणे ॥ नानापरिमलद्रव्यं गृहाण परमेश्वर ॥ श्रीअ० नाना-
परिमलद्रव्याणि स० ॥ ॐ तस्माद्यज्ञासर्वहुतऋचुः ॥ श्रीखंडं चंदनं
दिव्यं गंधाढ्यं सुमनोहरं ॥ विलेपनं सुरश्रेष्ठ चंदनं प्रतिगृह्यताम् ॥
श्रीअ० चंदनं स० ॥ अक्षतास्तंडुलाः शुभ्राः कुंकुमेन विराजिताः ॥
मया निवेदिता भक्त्या गृहाण परमेश्वर ॥ श्रीअ० अक्षतान् स० ॥
ॐ तस्मादश्वा० ॥ माल्यादीनि सुगंधीनि मालत्यादीनि चै प्रभो ॥
मया हृतानि पूजार्थं गृह्यतां परमेश्वर ॥ सेंवंतिकावकुलचंपकपाट-
लाब्जैः पुन्नागजातिकरवीररसालपुष्पैः ॥ चित्त्वप्रवालतुलसीदलमा-
लतीभिस्त्वां पूजयामि जगदीश्वर मे प्रसीद ॥ श्रीअ० पुष्पाणि
स० ॥ केशवादिचतुर्विंशतिनामभिस्तुलसीदलैः पूजयेत् ॥

ॐ यत्पुष्टं ॥ वनस्पतिरसोद्भूतो गंधाढ्यो गंध उत्तमः ॥ आत्रेयः सर्व-
देवानां धूपोऽयं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीअमु० धूपं स० ॥ ॐ ब्राह्मणोऽस्य-
मुखं ॥ आज्यं च वर्तिसंयुक्तं वह्निना योजितं मया ॥ दीपं गृहाण
देवेश त्रैलोक्यतिमिरापह ॥ भक्त्या दीपं प्रयच्छामि देवाय परमा-
त्मने ॥ त्राहि मां निरयाद्वोरादीपज्योतिर्नभोस्तुते ॥ श्रीअमु० दीपं
स० ॥ ॐ चन्द्रमामनसो० ॥ नैवेद्यं गृह्यतां देव भक्तिं मे ह्यचलां कुरु ॥
ईप्सितं मे वरं देहि परत्र च परां गतिम् ॥ शर्कराखंडखाद्यानि दधिक्षीर-
घृतानि च ॥ आहारं भक्ष्यभोज्यं च नैवेद्यं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीअमु०
नैवेद्यं स० ॥ ॐ प्राणाय स्वाहा अपानाय० व्यानाय० उदानाय०
समानाय० ब्रह्मणे० ॥ नैवेद्यमध्ये पानीयं स० उत्तरापोशनं स० हस्त-
प्रक्षालनं स० ॥ मुखप्रक्षालनं स० करोहर्तनार्थं चंदनं स० ॥ पूगीफलं

महद्विज्यं नागवह्नीदलैर्युतं ॥ कर्पूरलासमायुक्तं तांबूलं प्रतिगृह्यताम् ॥
श्रीअमु० तांबूलं स० ॥ इदं फलं मया देव स्थापितं पुरतस्तव ॥ तेन मे
सुफलावासिर्भवेज्जन्मनि जन्मनि ॥ फलेन फलितं सर्वं त्रैलोक्यं सच-
राचरं ॥ तस्मात्फलप्रदानेन सफलाश्च मनोरथाः ॥ श्रीअमु० फलं स० ॥
हिरण्यगर्भगर्भस्थं हेमवीजं विभावसोः ॥ अनंतपुण्यफलदमतः
ज्ञातिं प्रयच्छ मे ॥ श्रीअमु० दक्षिणां स० ॥ ॐ श्रियेजातः श्रियआनिरि-
यायुश्रियंवयोरितृभ्योददाति ॥ श्रियंवसानाअमृतत्वमायुन्भवति सु-
त्यासमिथामितद्रौ ॥ श्रियएवैनं तत् श्रियामादधातिसंततमृचावपद्-
कृत्यं संतलै संधीयते प्रजया पशुभिर्य एवं वेद ॥ चंद्रादित्यौ च धरणि-
र्विद्युदग्निस्तथैव च ॥ त्वमेव सर्वज्योतींषि आर्तिक्यं प्रतिगृह्यताम् ॥
श्रीअमु० महानीराजनदीपं स० ॥ कर्पूरगौरं करुणावतारं संसारसारं

भुजगैन्द्रहारं ॥ सदा वसंतं हृदयारविंदं भवं भवानीसहितं नमामि ॥
श्रीअ० कर्पूरार्तिक्यदीपं स० ॥ ॐ नमो आसी० ॥ नमः सर्वहितार्थाय
जगदाधारहेतवे ॥ साष्टांगोऽयं प्रणमस्ते प्रयत्नेन मया कृतः ॥ नमो
स्त्वनंताय सहस्रमूर्तये सहस्रपादाक्षिद्रिरोरुवाहवे ॥ सहस्रनाम्ने
पुरुपाय शश्वते सहस्रकोटीयुगधारिणे नमः ॥ श्रीअमु० नमस्कारान्
स० ॥ ॐ सुसास्योऽसन् ॥ यानि कानि च पापानि जन्मांतरकृतानि च ॥
तानि तानि विनश्यति प्रदक्षिणपदे पदे ॥ श्रीअमु० प्रदक्षिणां स० ॥
ॐ यज्ञेन युज्ञ० ॥ करचरणकृतं वाक्कायजं कर्मजं वा श्रवणनयनजं वा
मानसं वापराधं ॥ विहितमविहितं वा सर्वमेतत्क्षमस्व जय जय करु-
णाब्धे श्रीमहादेव शंभो ॥ श्रीअमु० मंत्रपुष्पं स० ॥ आवाहनं न जानामि
न जानामि तवार्चनं ॥ पूजां चैव न जानामि क्षमस्व परमेश्वर ॥

मंत्रहीनं क्रियाहीनं भक्तिहीनं सुरेश्वर ॥ यत्पूजितं मया देव परिपूर्णं
तदस्तु मे ॥ अन्यथा शरणं नास्ति त्वमेव शरणं मम ॥ तस्मात्का-
रुण्यभावेन रक्षस्व परमेश्वर ॥ अपराधसहस्रं च क्रियतेऽहर्निशं
मया ॥ दासोऽयमिति मां मत्वा क्षमस्व परमेश्वर ॥ गतं पापं
गतं दुःखं गतं दारिद्र्यमेव च ॥ आगता सुखसंपत्तिः पुण्याच्च तव
दर्शनात् ॥ रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ पुत्रान् देहि
धनं देहि सर्वान्कांमांश्च देहि मे ॥ यस्य स्मृत्या च नामोत्तया तपः-
पूजाक्रियादिषु ॥ न्यूनं संपूर्णतां याति सद्यो वंदे तमच्युतं ॥ इति
प्रार्थना ॥ अनेन मया यथाज्ञानेन यथामीलितोपचारद्रव्यैः कृतपू-
जनेन श्रीअमुकदेवताः प्रीयंताम् ॥ घंटां पूजयेत् ॥ शंखमध्ये स्थितं
तोयं भ्रामितं केशवोपरि ॥ अंगलभं मनुज्याणां ब्रह्महत्यां व्यपो-

हति ॥ अकालमृत्युहरणं सर्वव्याधिविनाशनं ॥ विष्णुपादोदकं
 तीर्थं जठरे धारयाम्यहं ॥ अच्युतानंत गोविंद नामोच्चारणभेषजात् ॥
 नश्यति सकला रोगाः सत्यं सत्यं वदाम्यहम् ॥ तीर्थं ग्राह्यं ॥ ॥
 श्रीगणेशाय नमः ॥ आचम्य प्राणानायम्य ॥ ममोपात्तदुरितक्षय-
 द्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं मध्याह्नसंध्यामुपासिष्ये ॥ आपोहिष्ठेति
 तृचेन पूर्ववत्प्रथमं मार्जनं कृत्वा ॥ मंत्राचमनं यथा ॥ आपः पुन-
 त्वित्यस्यानुवाकस्य नारायण आपो अष्टिः । मंत्राचमने विनियोगः ॥
 ॐ आपः पुनंतु पृथिवी पृथिवीपूता पुनातुमां ॥ पुनंतु ब्रह्मणस्पतिर्ब्रह्मपू-
 ता पुनातुमां ॥ यदुच्छिष्टमभोज्यं यद्वा दृश्वरितं मम ॥ सर्वपुनंतु मामा-
 पोसतांच प्रतिग्रहं स्वाहा ॥ इति अपः पीत्वा । आचम्य प्रातः संध्या-
 वत् द्वितीयं मार्जनं अधर्मघ्णान्तं कृत्वा ॥ हंसः शुचिषदिति मंत्रस्य

गोतमोवामदेवः सूर्यो जगती ॥ अर्घ्यदाने विनियोगः ॥ ॐ हंसः शु-
चिषद्वसुरंतरिक्षसच्चोतविद्विषदतिथिर्दुरोणसत् ॥ नृषद्वरसदृतसब्धा
मसदृजागोजाऋतजाअद्रिजाऋतं ॥ श्रीसूर्याय इदमर्घ्यं दत्तं न-
म ॥ आत्मानं परिषिच्य द्विराचम्य ॥ ऊर्ध्ववाहुरुमुखः सूर्यमुप-
तिष्ठेत् ॥ उदुत्यमिति त्रयोदशर्चस्य सूक्तस्य काण्वः प्रस्कण्व ऋषिः ॥
श्रीसूर्यो देवता ॥ नवाद्या गायत्र्यः अंत्याश्रतस्त्रोनुष्टुभः ॥ चित्रं देवा-
नामिति पङ्चस्य सूक्तस्य आंगिरसः कुतसः सूर्यस्त्रिष्टुप् ॥ सूर्योपस्थाने
विनियोगः ॥ ॐ उदुत्यंजातवैदसं देवं हंतिकेतवः ॥ दृशे विश्वायसूर्ये ॥
अपत्येतायवोयथानक्षत्रायत्यकुभिः ॥ सूर्याय विश्वचक्षसे ॥ अदृश्रम-
स्येकेतवो विरश्मयोजनौऽअनु ॥ आजंतोऽअमयौयथा ॥ तुरणिर्विश्वद-
र्शतोऽज्योतिष्कृदसिसूर्ये ॥ विश्वमाभासिरोचनं ॥ प्रत्यङ्मुदेवानां विशः

प्रत्यङ्ङुदैषिमानुषान् ॥ प्रत्यङ्ङुविश्वंस्वर्हृशे ॥ १ ॥ येनापावकचक्ष-
 साभुरण्यंतंजनौऽअनु ॥ त्वंवरुणपश्यसि ॥ विद्यामेषिरजस्पृथ्वहामि-
 मनोऽअक्तुभिः ॥ पश्यन्जन्मानिसूर्य ॥ ससत्वाह्रितोरथेवहृतिदेवसू-
 र्य ॥ शोचिष्वेकंशविचक्षण ॥ अयुक्तससशंध्युवःसुरोरथेस्यनस्यः ॥
 ताभिर्यातिस्वयुक्तिभिः ॥ उह्यंतमसस्पारिज्योतिष्पश्यंतउत्तरं ॥ द्वेवं
 देवत्रासूर्यमर्गन्मज्योतिरुत्तमं ॥ उद्यन्नद्यमिन्नमहऽआरोहन्नुत्तरांदिवं ॥
 हृद्रोगंममसूर्यहरिमाणंचनाशय ॥ शुकेपुमेहरिमाणंरोपणाकासुदध्म-
 सि ॥ अथोहारिद्रुवेपुमेहरिमाणंनिदध्मसि ॥ उदंगादयमादित्योवि-
 श्वेनसहसासह ॥ द्विपंतमह्यंरंधयन्मोऽअहंद्विषतेरंधं ॥ २ ॥ चित्रंदेवा-
 नासुदंगादनीकंचक्षुर्मिन्नस्यवरुणस्याग्नेः ॥ आप्राद्यावापृथिवीऽअंतरिक्षं
 सूर्येऽआत्माजगतस्तस्थुषश्च ॥ सूर्योदेवीमुषसुरोचमानांमर्योनयोषाम-

भ्येतिपश्चात् ॥ यत्रानरोदेवयंतोयुगानि वितन्वते प्रतिभद्राय भद्रं ॥ भद्रा
 ऽअश्वाहरितः सूर्यस्य चित्रा ऽ एतं ग्वा ऽ अनुमाद्यासः ॥ नमस्यंतो द्विषऽ आ
 पृष्ठमस्थः परिद्यावा पृथिवीयं तिसृधः ॥ तत्सूर्यस्य देवत्वं तन्महत्त्वं मध्या
 कर्तो विवर्ततं संजभार ॥ यदेदं युक्तं हरितः सधस्यादा द्रात्री वासस्तनुते सि
 मसौ ॥ तन्मित्रस्य वर्णस्याभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते द्यौरुपस्थे ॥ अनंत
 मन्यद्गुणं दस्युपाजः कृष्णमन्यद्धरितः संभरंति ॥ अद्यादेवा ऽ उदिता सूर्य-
 स्य निरं हसः पिपृता निरवधात् ॥ तन्नो मित्रो वरुणो मामहंता मदितिः
 सिंधुः पृथिवी ऽ उत द्यौः ॥ ३ ॥ इत्युपस्थाय उपविश्या चम्य प्राणायामं
 कृत्वा ॥ युवतीं युवादित्यमंडलमध्यस्थां श्वेतवर्णां श्वेतां वरानुलेपन-
 स्त्रगाभरणां चतुर्वक्त्रां प्रतिवक्त्रं त्रिनेत्रां चंद्रशेखरां त्रिशूलखड्गखट्वा-
 गडमर्वकचतुर्भुजां वृषभासनाख्वां रुद्रदेवत्यां यजुर्वेदमुदाहरंतीं भुव-

लोकधिष्ठात्रीं गायत्रीं नाम देवतां ध्यात्वा संपूज्य यथेष्टकामजपं
कुर्यात् ॥ अन्यत् प्रातःसंध्यावत् ॥ इति मध्याह्नसंध्या ॥
श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ ब्रह्मयज्ञप्रारंभः ॥ आचम्य प्राणानायम्य
देवर्ष्याचार्यपितृतृप्तिद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं ब्रह्मयज्ञेन यक्ष्ये ॥ पु-
थिवीतिमंत्रं रभे ॥ विद्युदसीतिमंत्रस्य ॥ अग्निर्ऋषिः ॥ वरुणोदेवता ॥
उदकोपस्पर्शने विनियोगः ॥ ॐ विद्युदसिविद्यमेपाप्मानमृतात्सत्यमु-
पैमि (इतिमंत्रेणाप उपस्पृश्य वामजानूपरि दक्षिणं पादं निधाय दक्षि-
णजानुनि कुशपवित्रगर्भं प्रागंगुलिमुत्तानं सव्यपाणिं निधाय तदुपरि
दक्षिणं पाणिं प्रागंगुलिमेवं न्यंचं निधाय व्याहृतिपूर्वां पञ्चोर्ध्वचर्चशः
सर्वां सावित्रीं पठित्वा) ॐ भूर्भुवःस्वः तत्संवितुः ० इतिपादः अर्धं ऋक्
ॐ अग्निमीळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजं ॥ होतारं रत्नधातमं ॥ अग्निः पूर्वं

भिर्ऋषिभिरीड्योन्नतैरुत ॥ सदेवौऽएहवक्षति ॥ अग्निनारयिमंश्चवृत्पो
षमेवदिवेदिवे ॥ यशसंवीरवत्तमं ॥ अग्नेयंयज्ञमध्वरंविश्वतःपरिभूर
सि ॥ सऽइहेवेपुगच्छति ॥ अग्निर्होताकविक्रतुःसत्याश्चित्रश्चवस्तमः ॥
देवोदेवेभिरागमत् ॥ १ ॥ यदुंगदाशुषेत्वमग्नेभद्रंकरिष्यसि ॥ तवेत्त
त्सत्यमंगिरः । उपत्वाग्नेदिवेदिवेदोषावस्तर्धियावयं ॥ नमोभरंतऽएम
सि ॥ राजतमध्वराणांगोपामृतस्यदीर्घिदिं ॥ वर्धमानंस्वेदमे ॥ सनःपि
तेवसुनवेग्नेसूपायनोभव ॥ सचस्वानःस्यस्तये ॥ २ ॥ वायवायाहिदशत
॥ ॥ अग्निर्वै देवानामवमो विष्णुः परमः ॥ अथ महाव्रतं एष पंथाएत-
त्कर्म ॥ अथातः संहिताया उपनिषत् ॥ विदा मघवन्विदा ॥ महाव्रतस्य
पंचविंशतिसामिधेन्यः ॥ इषेत्योर्जेत्वा ॥ अग्नायाहिवीतये ॥ शन्नोद्वि
वीरुभिष्टये ॥ अथैतस्यसमाम्नायस्य ॥ समाम्नायःसमाम्नातः ॥ मयरस-

तजभनलगसंमितं ॥ गौः । ग्मा ॥ पंचसंवत्सरमयं ॥ अथ शिक्षां प्रव-
क्ष्यामि ॥ वृद्धिरादैच् ॥ (यदिद्रोदाशराज्ञेमानुपंव्यगाहथाः ॥ इदंज-
भाउपश्रुत) ॥ योगीश्वरं याज्ञवल्क्यं ॥ नारायणं नमस्कृत्य ॥ अथातो
धर्मं व्याख्यास्यामः ॥ अथातो धर्मजिज्ञासा ॥ अथातो ब्रह्मजिज्ञा-
सा ॥ ॐ तच्छंयोरावृणीमहेगातुंयज्ञायगातुंयज्ञपतयेदेवीस्वास्तिरस्तु
नःस्वस्तिर्मानुषेभ्यः ॥ ऊर्ध्वंजिगातुभेपुजं ॥ शन्नोऽअस्तुद्विपदेशंचतु
प्पदे ॥ ॐ नमोब्रह्मणे० इति त्रिः ॥ ॐ वृष्टिरसि वृश्चमिपाप्मानमृतात्स-
त्यमुपागमित्यपः स्पृष्टा ॥ प्रजापतिस्तृप्यतु ॥ ब्रह्मा-तृप्यतु ॥ वे-
दास्तृप्यंतु ॥ देवास्तृप्यंतु ॥ ऋषयस्तृप्यंतु ॥ सर्वोणि छंदांसि
तृप्यंतु ॥ ॐकारस्तृप्यतु ॥ वषट्कारस्तृप्यतु ॥ व्याहृतयस्तृप्यंतु ॥
सावित्री तृप्यतु ॥ यज्ञास्तृप्यंतु ॥ द्यावापृथिवी तृप्यतां ॥ अंत-

रिक्षं तृप्यतु ॥ अहोरात्राणि तृप्यंतु ॥ सांख्यास्तृप्यंतु ॥ सिद्धास्तृ-
प्यंतु ॥ समुद्रास्तृप्यंतु ॥ नद्यस्तृप्यंतु ॥ गिरयस्तृप्यंतु ॥ क्षेत्रौषधि-
वनस्पतिगंधर्वाप्सरसस्तृप्यंतु ॥ नागास्तृप्यंतु ॥ वयांसि तृप्यंतु ॥
गावस्तृप्यंतु ॥ साध्यास्तृप्यंतु ॥ विप्रास्तृप्यंतु ॥ यक्षास्तृप्यंतु ॥
रक्षांसि तृप्यंतु ॥ भूतानि तृप्यंतु ॥ एवमंतानितृप्यंत्वित्येकोनत्रिंश-
न्मंत्रैः कुशाग्रैर्देवतीर्थैर्नैकवारं तर्पयेत् ॥ निवीती ॥ शतार्चिनस्तृप्यं-
तु ॥ माध्यमास्तृप्यंतु ॥ गृत्समदस्तृप्यतु ॥ विश्वामित्रस्तृप्यतु ॥
वामदेवस्तृप्यतु ॥ अत्रिस्तृप्यतु ॥ भरद्वाजस्तृप्यतु ॥ वसिष्ठस्तृ-
प्यतु ॥ प्रगाथास्तृप्यंतु ॥ पावमान्यस्तृप्यंतु ॥ क्षुद्रसूक्तास्तृप्यंतु ॥
महासूक्तास्तृप्यंत्विति द्वादशमंत्रैः कुशमध्येन ऋषितीर्थेन द्विःप्रत्येकं
तर्पयित्वा ॥ प्राचीनावीती ॥ सुमंतुजैमिनिवैशंपायनपैलसूत्रभाष्य-

भारतमहाभारतधर्माचार्यास्तृप्यंतु ॥ जानंतिबाह्विगार्ग्यगौतमशा-
कल्यवाभ्रव्यमांडव्यमांडूकेयास्तृप्यंतु ॥ गर्गीवाचकवी तृप्यंतु ॥
वडवाप्रातीथेयी तृप्यन् ॥ सुलभामैत्रेयी तृप्यन् ॥ कहेळं तर्पयामि ॥
कौपीतकं तन् ॥ महाकौपीतकं तन् ॥ पैग्यं तन् ॥ महौपैग्यं तन् ॥
सुयज्ञं तन् ॥ सांख्यायनं तन् ॥ ऐतरेयं तन् ॥ महैतरेयं तन् ॥
शाकलं तन् ॥ वाष्कलं तन् ॥ सुजातवक्त्रं तन् ॥ औदवाहिं तन् ॥
महौदवाहिं तन् ॥ सौजामिं तन् ॥ शौनकं तन् ॥ आश्वलायनं तन् ॥
ये चान्ये आचार्यास्ते सर्वे तृप्यंतु ॥ इति त्रयोविंशतिमंत्रैः पितृती-
र्थेन कुशमूलैस्तर्पयेत् ॥ ततः अस्मत्पितरं अमुकशर्माणं अमुकगोत्रं
यसुरूपं स्वधानमस्तर्पयामि ॥ एवं पितामहादींस्त्रींस्त्रीनंजलीन् दत्त्वा ॥
(तातांवात्रितयं सपत्नजननी मातामहादित्रयं सस्त्रि स्त्रीतनयादि-

तांतजननीस्वभ्रातरः सखियः ॥ तातांवात्मभगिन्यपत्यधवयुग्जाया-
पिता सद्गुरुः शिष्याप्ताः पितरो महालयविधौ तीर्थे तथा तर्पणे ॥
आब्रह्मस्तंबपर्यंतं देवर्षिपितृमानवाः ॥ तृप्यंतु पितरः सर्वे मातृ-
मातामहादयः ॥ अतीतकुलकोटीनां सप्तद्वीपनिवासिनां ॥ आब्रह्म-
भुवनाहोकादिदमस्तु तिलोदकमिति त्रिर्दत्त्वा ॥ ये के चासत्कुले
जाता अपुत्रा गोत्रिणो मृताः ॥ ते गृहंतु मया दत्तं वस्त्रनिष्पीडनो-
दकमिति ॥ उपवीती चतुर्गुणं उपरिदशं वस्त्रं स्थले वामभागे
निष्पीड्य द्विराचामेत् ॥ ॥ ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ वैश्वदेवप्रयोगः ॥ अग्नेः पश्चात्प्राङ्मुख उपवि-
श्य आचम्य देशकालौ निर्दिश्य ममोपात्तदुरितक्षयपूर्वकमात्मसंस्का-
रान्नसंस्कारद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं प्रातःसायं वैश्वदेवौ तंत्रेण करि-

ल्ये ॥ (पृथक्कर्तव्यश्चेत् प्रातर्वैश्वदेवं करिष्य इति प्रातः ॥ सायं तु सा-
 यैश्वदेवमिति ॥) जुष्टोदमूना आत्रेयोवसुश्रुतोन्निस्त्रिष्टुप् ॥ एह्यग्ने रा-
 हूगणो गोतमोन्निस्त्रिष्टुप् ॥ अम्यावाहनेविनियोगः ॥ ॐ जुष्टोदमूनाऽ
 अतिथिर्दुरोणइमंनोयज्ञमुपयाहि विद्वान् ॥ विश्वाऽअग्नेऽअभियुजोविह
 त्योशत्रूयूतामभराभोजनानि ॥ ॐ एह्यग्नेऽइहहोतानिपीदादव्यःसुपुंर
 एताभयानः ॥ अर्कतांत्व्यारोदसीविश्वमिन्वेयजामहेसौमनसायदेवान् ॥
 इत्यक्षतैरावाह्य आच्छादनं दूरीकृत्य समस्तव्याहृतीनां परमेष्ठी प्रजा-
 पतिः प्रजापतिर्बृहती ॥ अग्निप्रतिष्ठापने विनियोगः ॥ ॐ भूर्भुवः
 स्वः पावकनामानमग्निं प्रतिष्ठापयामि ॥ प्रोक्षितेधनानि निक्षिप्य ॥
 वेणुधमन्या प्रवोध्य ॥ चत्वारिंशृंगागौतमो वामदेवोन्निस्त्रिष्टुप् ॥
 अग्निमूर्तिव्याने विनियोगः ॥ ॐ चत्वारिंशृंगाग्रयो अस्य पादाद्वेशीर्विस

सहस्तासोऽअस्य ॥ त्रिधावृद्धोर्बृषभोरोरवीतिमहोदेवोमर्त्याऽआविवेश ॥
सप्तहस्तश्चतुःशृंगः सप्तजिह्वो द्विशीर्षकः ॥ त्रिपात्प्रसन्नवदनः सु-
खासीनः शुचिस्मितः ॥ स्वाहां तु दक्षिणे पार्श्वे देवीं वामे स्वधां
तथा ॥ विभ्रदक्षिणहस्तैस्तु शक्तिमन्नं सुचं सुवं ॥ तोमरं व्यजनं
वामैर्घृतपात्रं च धारयन् ॥ आत्माभिमुखमासीन एवंपूज्यो हुताश-
नः ॥ अग्ने वैश्वानर शांडिल्यगोत्र मेपध्यज प्राङ्मुखो देव मम
संमुखो वरदो भव ॥ इति ध्यात्वा परिसमूहनपर्युक्षणे कृत्वा ॥ सिद्धमन्नं
पात्रांतरे निधायान्नावधिश्चित्य प्रोक्ष्योदगुद्वास्य पश्चिमभागे निधाय
त्रिधा विभज्य त्रिः प्रोक्ष्य पर्याग्निकृत्वा सर्पिपाभ्यज्य अग्निं विश्वानिन
इत्यलंकृत्य ॥ विश्वानिन इतितिसृणांवसुश्रुतोऽग्निस्त्रिष्टुप् ॥ द्वयोरर्च-
नेऽन्त्याया उपस्थाने विनियोगः ॥ ॐ विश्वानिनोदुर्गहोजातवेदुःसिंधुन

नावादुरितातिपर्धि ॥ अग्नेअत्रिवद्वर्मसागुणानोऽस्माकं बोध्यवितात्
नूना ॥ यस्त्वाह्वाकीरिणामन्यमानोर्मर्त्यमर्त्यो जोहवीमि ॥ जातवेदो य-
शो अस्मासु धेहि प्रजाभि रग्ने अमृतत्वमश्वा ॥ यस्मै त्वं सुकृतै जातवेद उल्लो-
कमग्ने कृणवः स्योनं ॥ अश्विनं सपूत्रिणं वीरवंतं गोमं तं रयिनं शते स्वस्ति ॥
आत्मानं चालंकृत्य हस्तं प्रक्षाल्य ॥ अन्नमभिघार्यान्नायधि श्रित्योद-
गुद्वास्य सव्यं पाणितलं हृदि न्यस्य दक्षिणहस्तेन दक्षिणभागादन्नमा-
दायां गुष्ठाम्रेण पीडितं संहतां गुल्मुत्तानपाणिना समंत्रं जुहुयात् ॥ तच्च
प्रातरित्यं ॥ ॐ सूर्याय स्वाहा ॥ सूर्यायेदं न ममेति त्यागः सर्वत्रापि
ज्ञेयः ॥ प्रजापतये स्वाहा ॥ सोमाय वनस्पतये स्वाहा ॥ अग्नीषोमा-
भ्यां ॥ इंद्राग्निभ्यां ० ॥ यावापृथिवीभ्यां स्वाहा ॥ धन्वंतरये स्वाहा ॥
इंद्राय ० ॥ विश्वेभ्यो देवेभ्यः ० ॥ ब्रह्मणे स्वाहेति ॥ सायंतनवैश्वदेवाहुत-

यस्तु ॥ अग्नये स्वाहा ॥ प्रजापतय इत्यादिब्रह्मण इत्यंतं पूर्ववन्नवाहुतीर्हु-
त्वा ॥ परिसंमूहनपर्युक्षणे कृत्वा अग्न्यलंकरणं पंचोपचारपूजांते विभू-
तिं धारयेत् ॥ मानस्तोकइतिकुत्सोरुद्रोजगती ॥ विभूतिग्रहणे विनि-
योगः ॥ ॐ मानस्तोकेतनयेमान् आयौमानो गोषुमानो अश्वेषुरीरिषः ॥
वीरान्मानोरुद्रभामितो बधीर्हविष्मंतः सदृमिच्छाहवामहे ॥ व्यायुषं ज-
मदग्नेरिति ललाटे ॥ कश्यपस्य व्यायुषं कंठे ॥ अगस्त्यस्य व्यायुषं
नाभौ ॥ यद्ववानां व्यायुषं दक्षिणस्कंधे ॥ तन्मे अस्तु व्यायुषं वाम-
स्कंधे ॥ सर्वमस्तु शतायुषं शिरसि ॥ ओंचमिस्वरश्चमेयज्ञोपचतेन-
मश्च ॥ यत्ते न्यूनं तस्मै त उपयत्तेऽतिरिक्तं तस्मै ते नमः ॥ अग्नये
नमः ॥ स्वस्ति ॥ श्रद्धां मेधां यशः प्रज्ञां विद्यां बुद्धिं श्रियं वलं ॥
आयुष्यं तेज आरोग्यं देहि मे हव्यवाहन ॥ इति देवयज्ञः ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ भूतयज्ञः ॥ भूमिं प्रोक्ष्य मध्यभागादन्न-
मादाय प्राचीमारभ्य ईशानीपर्यंतं चक्राकारं नैरंतर्येण सूर्याय स्वा-
हेति पूर्वोक्तैर्दशभिः अक्ष्यः स्वाहा ओषधिवनस्पतिभ्यः० गृहाय०
गृहदेवताभ्यः० वास्तुदेवताभ्यः स्वाहेति पंचभिश्च दत्त्वा चक्राद्वहिः
प्राच्यां प्राक्संस्थं ॥ इंद्राय० इंद्रपुरुषेभ्यः ॥ दक्षिणत उदक्संस्थं ॥
यमाय० यमपुरुषेभ्यः ॥ पश्चिमतः प्राक्संस्थं ॥ वरुणाय० वरुणपुरु-
षेभ्यः० ॥ उत्तरस्यामुदक्संस्थं ॥ सोमाय० सोमपुरुषेभ्यः० ॥ चक्रमध्ये
ब्रह्मणे स्वाहा तत्प्राच्यां ब्रह्मपुरुषेभ्यः० ब्रह्मणो दक्षिणतो विश्वेभ्यो
देवेभ्यः० ब्रह्मणः पश्चिमतः सर्वेभ्यो भूतेभ्यः० ब्रह्मण उत्तरतो दिवा-
चारिभ्यः० चक्रादुत्तरतो रक्षोभ्यः स्वाहेति दत्त्वाप उपस्पृश्य तदु-
त्तरतो भूमिं प्रोक्ष्य द्वितीयभूतयज्ञं कुर्यात् ॥ तत्र सूर्यपदस्थानेऽग्नि-

पदं दिवापदस्थाने नक्तमिति विशेषः ॥ शेषं पूर्ववत् ॥ इति भूतयज्ञः ॥
श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ पितृयज्ञः ॥ प्राचीनावीती ॥ आग्नेय्यभि-
मुखः सव्यंजान्वाच्योत्तरभागादंगुष्ठपर्वमात्रमन्नं गृहीत्वा पराचीन-
पाणिना चक्रादक्षिणतः स्वधापितृभ्य इति मंत्रेण बलिं दत्वाप उप-
स्पृश्य ॥ द्वितीयचक्राग्नेयभागे च तथैव दत्वाप उपस्पृश्य पितृयज्ञा-
न्नशेषेणैव चक्राद्वहिर्नैर्ऋत्यकोणे श्यामाय चक्राद्वायव्यकोणे शव-
लाय इत्युभयत्र स्वाहाकारवज्र्यं बलिं दत्वा गृहांगणे जलमासिच्य श्व-
चांडालपतितभूतवायसेभ्योन्नं विकिरेत् ॥ ऐंद्रवारुणवायव्या याम्या
नैर्ऋतिकाश्च ये ॥ ते काकाः प्रतिगृह्णंतु भूम्यां पिंडं मयोद्भिन्नतम् ॥
इति पितृयज्ञशेषेण दद्यात् ॥ वैवस्वतकुले जातौ द्वौ श्यामशबलौ
शुनौ ॥ ताभ्यां पिंडो मया दत्तो रक्षेतां पथि मां सदा ॥ ये भूताः

प्रचरंति दिवानक्तंवलमिच्छंतोवितुदस्यप्रेषाः ॥ तेभ्योवालंपुष्टिकामो
ददामि मयिपुष्टिपुष्टिपतिर्ददातु स्वाहा ॥ रात्रौचेन्नक्तमिति ब्रूयादि-
ति शौनकोक्तश्चक्राकारः प्रयोगः ॥ प्रक्षालितपाणिपादः आचम्य गृहं
प्रविश्य ॥ शान्तापृथिवीत्यादि जपित्वा विष्णुं स्मृत्वा कर्माप्पयेत् ॥
श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ मनुष्ययज्ञः ॥ अतिथिभोजनपर्याप्तं पोड-
शग्रासमितं वा ग्रासचतुष्टयं वा ग्रासमितं वान्नं सनकादिमनुष्ये-
भ्यो हंतैति दद्यात् ॥ बहुषु भिक्षुकेष्व्यागतेष्वशक्तेन त्रिभ्यो ग्रास-
त्रयं देयम् ॥ ॥ इति मनुष्ययज्ञः ॥ ॥
श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ सायंसंध्याप्रारंभः ॥ प्रातःकालवदाचमनं
प्राणायामं च कुर्यात् ॥ सायंसंध्या वृद्धा कृष्णा कृष्णवर्णा कृष्ण-
वस्त्रा कृष्णगंधा कृष्णमाल्यानुलेपना गरुडवाहना विष्णुदैवत्या आ-

हवनीयाङ्गुपस्थाना सामवेदसंहिता तृतीया विष्णुसंध्या सत्यवती-
नाम्नी ममोपात्तदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं सायंसंध्योपास्ति
करिष्ये ॥ ततः अपःप्राशनमंत्रपर्यंतं प्रातःकालवत् ॥ अग्निश्चेतिमंत्रस्य
याज्ञवल्क्य उपनिषदऋषिः ॥ अग्निमन्युमन्युपतयो रात्रिश्च देवताः ॥
प्रकृतिश्छंदः ॥ मंत्राचमने विनियोगः ॥ ॐ अग्निश्चमामन्युश्चमन्युपत-
यश्चमन्युकृतेभ्यः ॥ पापेभ्योरक्षंताम् ॥ यदह्नापारपमकार्षं ॥ मनसावा-
चोहस्ताभ्यां ॥ पद्भ्यामुदरेणशिश्रा ॥ अहस्तदवलुंपतु ॥ यत्किंचदुरि-
तंमयि ॥ इदमहंमाममृतयोनौ ॥ सत्येज्योतिषिजुहोमिस्राहा ॥ आ-
चम्य ॥ प्रातःकालवत् नवऋग्भिः मार्जनं कृत्वा ॥ तथा गायत्रीमं-
त्रेण वरुणाय त्रिवारमर्घ्यं दत्त्वा ॥ असावादित्यो ब्रह्म ॥ द्विराच-
मनं प्राणायामं च कृत्वा ॥ प्रातःकालवत् दिग्वंधासनं षडंगं तथा च

गायत्रीजपः पुनश्च षडंगं कृत्वा यच्चिद्धित इति दशार्चामाजीगतिः
शुनःशेषः सकृन्निमोवैश्वामित्रोदेवरातऋषिः ॥ वरुणो देवता ॥ गायत्री
छंदः ॥ वरुणोपस्थाने वि० ॥ ॐ यच्चिद्धितेविशौयथाप्रदेववरुणव्रतं ॥
मिनीमसिद्यविद्यावि ॥ मानोवधायहृत्त्वैजिहीळानस्यरीरधः ॥ माहं-
णानस्यमन्यवै ॥ विमृळीकार्यतेमनोरथीरश्चनसंदितं ॥ गीर्भिवरुण-
सीमहि ॥ पराहिमेविमन्यवःपतंतिवस्यइष्टये ॥ वयोमवसुतीरुपं ॥
कृदाक्षत्रश्रियंनरमावरुणंकरामहे ॥ मृळीकार्योरुचक्षसं ॥ १ ॥ तदित्स
मानमाशतेवेनैतानप्रयुच्छतः ॥ धतव्रंतायदाशुषे ॥ वेदुयोवीनांपद
मंतरिक्षिणपततां ॥ वेदनावःसमुद्रियः ॥ वेदमासोधृतव्रततोद्वादशप्र-
जार्वतः ॥ वेदुयउपजार्यते ॥ वेदुवातस्यवर्तुनिमुरोर्ऋष्वस्यबृहतः ॥
वेदुयेअध्यासते ॥ निषसादधृतव्रततोवरुणःपुस्त्या इ स्वा ॥ साम्राज्या

यसूक्तुः ॥ यांसदासर्वभूतानीतिसमाप्तिपर्यंतप्रातःकालवत्कुर्यात् ॥
इति सायंसंध्या समाप्ता ॥

॥ अथ यज्ञोपवीतसंस्कारविधिः ॥ द्विराचम्य
प्राणायामं कृत्वा देशकालौ संकीर्त्य श्रौतस्मार्तकर्मनुष्ठानसिद्ध्यर्थयज्ञोप
वीतसंस्कारमहंकरिष्ये ॥ यज्ञोपवीतं पलाशपर्णे निधाय ॥ ॐ आपोहि
ष्ठाम० जनयथाचनः ॥ हिरण्यवर्णाः शुचयः पावकायासुजातः कश्यपोया
स्विद्रः ॥ अग्नियागर्भेदधिरेविरूपास्तान् आपः शस्स्योनाभवंतु ॥ या
सांराजावरुणोयातिमध्ये सत्यानते अवपश्यंजनानां ॥ मधुश्रुतः शुच
योयाः पावकास्तान् आपः शस्स्योनाभवंतु ॥ यासां देवादिविकृष्वंतिभक्षं
याऽअंतरिक्षे बहुधा भवति ॥ याः पृथिवीपर्यसंदंति शूक्रास्तान् आपः शस्
स्योनाभवंतु ॥ शिवेर्नमाचक्षुपापश्यतापः शिवयतिनुवोपस्पृशतुत्वचं

मे॥सर्वो॥अग्नी॥रूपसुषुधदोह्वेवोमयिवचोबलमोजोनिधत्त ॥ पवमानः
सुवर्जनः ॥ पवित्रेणविचर्षणिः ॥ यःपोतासपुनातुमा ॥ पुनंतुमादेवज
नाः ॥ पुनंतुमनवोधिया ॥ पुनंतुविश्वआयवः ॥ जातवेदःपवित्रवत् ॥
पवित्रेणपुनाहिमा ॥ शुक्लेणदिवदीद्यत् ॥ अग्नेकल्पाकतु॥रनु ॥ यत्तेप
वित्रमन्विषि ॥ अग्नेविततमंतरा ॥ ब्रह्मतेनपुनीमहे ॥ उभाभ्यांदिवसवि
तः ॥ पवित्रेणसवेनच ॥ इदंब्रह्मपुनीमहे ॥ वैश्वदेवीपुनतीदिव्यागात् ॥
यस्यैवह्नीस्तनुवोवीतपृष्ठाः ॥ तयामदैतःसधमाद्यैषु ॥ यय॥स्यामपत
योरयीणां ॥ वैश्वानरोरश्मिभिर्मापुनातु ॥ वातःप्राणेनेषिरोमयोभूः ॥
द्यावापृथिवीपर्यसापयोभिः ॥ ऋतावरियाज्ञियेमापुनीतां ॥ बृहद्भिः स
वितस्तुभिः ॥ वार्षिष्ठैर्देवमन्मभिः ॥ अग्नेदक्षैःपुनाहिमा ॥ येनदेवाऽअ
पुनत ॥ येनापोदिव्यंकशः ॥ तेनदिव्येनब्रह्मणा ॥ इदंब्रह्मपुनीमहे ॥

ॐ पावमानीरुध्यते ॥ ऋषिभिः संभृतं रसं ॥ सर्वं सपतमं श्रुति ॥
स्वादितं मातरि श्रुति ॥ पावमानीर्योऽअर्धेति ॥ ऋषिभिः संभृतं रसं ॥
तस्मै सरस्वती दुहे ॥ क्षीरं सृष्टिर्मधूदकं ॥ पावमानीः स्वस्त्ययनीः ॥
सुदुग्धाहिपयस्वतीः ॥ ऋषिभिः संभृतो रसः ॥ ब्राह्मणेष्वाभृतं हितं ॥
पावमानी दिशं तुनः ॥ इमं लोकमथोऽअमुं ॥ कामान्त्समर्धयं तुनः ॥
देवीर्देवैः समाभृताः ॥ पावमानीः स्वस्त्ययनीः ॥ सुदुग्धाहिघृतश्रुतः ॥
ऋषिभिः संभृतो रसः ॥ ब्राह्मणेष्वाभृतं हितं ॥ येन देवाः पवित्रेण ॥
आत्मानं पुनते सदा ॥ तेन सह स्रद्धा रेण ॥ पावमान्यः पुनं तुमा ॥ प्राजा-
पत्यं पवित्रं ॥ शतौ धामं हिरण्मयं ॥ तेन ब्रह्मविदो वयं ॥ पतं ब्रह्म पुनी
महे ॥ इंद्रः सुनीती सह मा पुनातु ॥ सोमः स्वस्त्यावरुणः समीच्या ॥ यमो-
राजा प्रमृणाभिः पुनातुमा ॥ जातवैदामोर्जयं त्या पुनातु ॥ ॐ भूरुद्विच पृथि

वीचमां च ॥ त्रींश्चलोकान्तंसेवत्सरं च ॥ प्रजापतिस्त्वासादयतु ॥
तयोदिवतयांगिरस्वद्धुवासीद ॥ भुवोवायुंचांतरिक्षंचमां च ॥ त्रींश्चलो-
कान् ॥ प्रजापतिः ॥ तयोदिवतयां ॥ स्वरादित्यंचदिवंचमां च ॥
त्रींश्चलोकान् ॥ प्रजापतिः ॥ तयोदिवतयां ॥ भूर्भुवःसुर्वश्च
द्रमसंचदिशश्चमां च ॥ त्रींश्चलोकान् ॥ प्रजापतिः ॥ तयोदिव-
तयां ॥ ॐ कारं प्रथमतो न्यसामि ॥ अग्निं द्वितीयतौ न्यसामि ॥
नागांस्तृतीयतौ ॥ सोमं चतुर्थतौ ॥ पितॄन्पंचमतौ ॥ प्रजा-
पतिं षष्ठतौ ॥ वायुं सप्तमतौ ॥ सूर्यं अष्टमतौ ॥ विश्वान् देवान्
चमतौ न्यसामि ॥ ऋग्वेदं प्रथमदोरके न्यसामि । यजुर्वेदं द्विती-
यदोरके न्यसामि । सामवेदं तृतीयदोरके न्यसामि । अथर्ववेदं अ-
न्यौ न्यसामि । प्रतियज्ञोपवीतं दशगायत्रीमंत्रं जप्त्वा । उद्ध्यंतमस-

स्परिज्योतिष्पश्यत्तत्तरंम् । देवदेवत्रासूर्यमर्गन्मज्योतिरुत्तमं ॥
 उचन्नद्येतिसिद्धिभिः सूर्याय दर्शयित्वा । देवस्यत्वासवितुः प्रसवेऽश्विनो-
 र्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामग्नेस्तेजसा सूर्यस्य वर्चसेन्द्रस्येन्द्रियेणाभि-
 पिंचामि । तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥
 इति त्रिस्ताडयेत् ॥ यज्ञोपवीतमिति मंत्रस्य परब्रह्म परमात्मा त्रिष्टुप् ।
 श्रौतस्मार्तकर्मनुष्ठानसिद्ध्यर्थं यज्ञोपवीतधारणे विनियोगः । ॐ यज्ञो-
 पवीतं परमं पवित्रं प्रजापतेर्यत्सहजं पुरस्तात् । आयुष्यमग्न्यं प्रतिमुञ्च
 शुभ्रं यज्ञोपवीतं बलमस्तु तेजः । इति मंत्रेण प्रथमं दक्षिणबाहुमु-
 ळ्ढृत्य पश्चात् कण्ठे धारयेत् ॥ आचम्य ॥ समुद्रं गच्छ स्वाहा ।
 इति जीर्णयज्ञोपवीतं जले विसर्जयेत् ॥

॥ इति यज्ञोपवीतधारणविधिः ॥

॥ अथ देवेप्रारंभः ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ ॐ गणानां त्वागणपतिं हवामहे कविकवीनामुप
मश्रवंस्तमं ॥ ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आनः शृण्वन्नतिभिः सीदसा
दनं ॥ ॥ नमो महद्भ्यो नमोऽअर्भकेभ्यो नमो सुर्वभ्यो नमऽआशिनेभ्यः ॥
यजामि देवान्यदि शक्रवाममाज्यायसः शंसमार्धुक्षिदेवाः ॥ १ ॥ मम त्तुनः प
रिज्मां वसुहार्ममत्तुवातोऽअपां द्युषं प्वान् ॥ शिश्रुतिमिन्द्रा पर्वता युवं नस्त
न्नो विश्वैर्वारिवंस्थं तु देवाः ॥ २ ॥ कथार्तेऽअग्ने शूचयंतऽआयोर्दद्वा शुर्वा
जैभिराशुषाणाः ॥ उभेयत्तो केतनयि दधानाः कृतस्युसामन्त्रणयंत देवाः
॥ ३ ॥ यज्ञेन यज्ञमयजंत देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ॥ ते ह नाकं

१ ॐ गणा० नमो मम कथा यज्ञे परा त्वेरा उमा उत । तव दिव शंसा त्रिरु नापा अत्र कोच
त्वम ॥ मूर्धो नाभिं तेनो येकै अस्मे परि प्रया प्रेभि । अनृ गृभ्णा सम ब्रह्म सद्यो इदं वपद् क्रमान् ॥

महिमानः सचंतयन्नपूर्वसाध्याः संतिदिवाः ॥ ४ ॥ पराशुभ्राऽअयासौय
व्यासाधारण्येवमरुतोमिमिक्षुः ॥ नरोदसीऽअपनुदंतघोरानुषंतघृधंस
ख्यायदेवाः ॥ ५ ॥ त्वेरायं द्रतो शतमाः प्रणेतारः कस्यचिद्वतायोः ॥
तेपुणोमरुतोमृळयंतुयेस्मापुरागातुयंतोवदेवाः ॥ ६ ॥ उभाशंसानया
मामविष्टामुभेमामतीऽअवसासचेतां ॥ भूरेचिद्वयः सुदास्तरायेषामदं
तऽइपयेमदेवाः ॥ ७ ॥ उत्तर्नईमरुतोवृद्धसेनास्मद्गदसीसमनसः स
दंतु ॥ पृषदश्वासोवनयोनरथारिशदसोमित्रयुजोनेदेवाः ॥ ८ ॥ तव
स्यामपुरुवीरस्यशर्मन्नुशंसंस्थवरुणप्रणेतः ॥ श्रयनः पुत्राऽअदितेरद
व्याऽअभिक्षमध्वंयुज्यायेदेवाः ॥ ९ ॥ दिवाश्चिदातेरुचयंतरोकाऽउषो
विभातीरनुभासिपूर्वाः ॥ अपोयदंमउशायवनेषुहोतुंमद्रस्यपनयंतदे
वाः ॥ १० ॥ शंसामुहामिंद्रयस्मिन्विभ्याऽआकृष्टयः सोमपाः काममव्य

न ॥ यंसुक्रतुधिपणेविभ्वतपुंघनवृत्राणांजनयंतदेवाः ॥ ११ ॥ त्रिरु
त्तमादुणशरोचनानिन्नयोरानुजंत्यसुरस्यवीराः ॥ ऋतावानऽइषिराद
ळभांसखिरादिवोविदथेसंतुदेवाः ॥ १२ ॥ नापांभूतनवोतीतृषामानि
शस्ताऋभवोयज्ञेऽअसिन् ॥ समिद्रेणमदयसंमरुद्धिःसंराजभीरुलब्धे
योयदेवाः ॥ १३ ॥ अप्रतीतो जयतिसंधनानिप्रतिजन्यान्यतयासज
न्या ॥ अवस्यवेयोवारिचःकृणोतिन्नहणेराजातमवंतिदेवाः ॥ १४ ॥ को
र्वस्त्रातार्वसवःकोर्वरूतायार्वाभूमीऽअदितेन्नासीथानः ॥ सहीयसोवरु
णमित्रमर्तुत्कोवोच्चरेवारिवोधातिदेवाः ॥ १५ ॥ त्वमपोयदवंतुर्वशा
यारमयःसुदुर्घाःपारद्वंद्र ॥ उग्रमयातमर्वहोहंकुत्संसंहयद्वाभूमशनारंतद्व
वाः ॥ १६ ॥ मूर्धानंदिवोऽअरुतिपृथिव्यावैश्वानरमुतऽआजातमग्निं ॥
कुर्विसम्राजमर्तिथिजनानामासन्नापात्रंजनयंतदेवाः ॥ १७ ॥ नाभिं

यज्ञानांसदंनरयीणांमहामाहावमभिसंनवंत ॥ वैश्वानरंरथ्यमध्वराणां
 यज्ञस्यैकेतुंजनयंतदेवाः ॥ १८ ॥ तेनोरायोद्यमतोवाजंवतोदांतारोभू
 तनृवतःपुरुक्षोः ॥ दशस्यंतोदिव्याःपार्थिवासोर्गोजाताऽअप्यामृळता
 चदेवाः ॥ १९ ॥ एकैचञ्जमामहिनोऽअहिमायादिवोजज्ञिरेऽअपांस
 धस्ये ॥ तेऽअस्मभ्यमिषयेविश्वमायुःक्षपउस्वावरिवस्यंतुदेवाः ॥ २० ॥
 असेरुद्रमिहनापर्वतासोवृत्रहत्येभरहूतौसजोषाः ॥ यःशंसतेस्तुवते
 धायिपुञ्जइंद्रज्येष्ठाऽअस्माँऽअवंतुदेवाः ॥ २१ ॥ परिप्रधन्वेंद्रायसोम
 स्वादुर्मित्रायपूष्णेभर्गाय ॥ इंद्रस्तेसोमसुतस्यपेयाःक्रत्येदक्षायविश्वे
 चदेवाः ॥ २२ ॥ प्रयाजान्मेऽअनुयाजांश्चकेवलानूर्जस्वतंहविषोदत्त
 भागं ॥ घृतंचापांपुरुषंचौषधीनामग्नेश्चदीर्घमायुरस्तुदेवाः ॥ २३ ॥
 ऐभिर्देवृष्ण्यापौस्यानियेभिरौक्षहूत्रहत्यायवज्री ॥ यकर्मणःक्रियमा

णस्यमुक्लकतेकर्ममुदजायंतदेवाः ॥ २४ ॥ अनुक्षराऋजवःसंतुपंथाये
भिःसखायोर्यतिनोवरेयं ॥ समर्यमासंभगोनोनिनीयात्संजास्पृत्यंसु
यर्ममस्तुदेवाः ॥ २५ ॥ गृष्णामितेसौभगत्वायुहस्तंमयापत्याजरदं
ष्टिर्यथासः ॥ भगोऽअर्यमासवितापुरंधिर्मह्यत्वादूर्गाहपत्यायदेवाः
॥ २६ ॥ समस्मिन्जार्थमानऽआसतमाउतेमवर्धन्नच १ स्वर्गताः ॥ महे
यत्त्वापुखरवोरणायावर्धयन्दस्युहत्यायदेवाः ॥ २७ ॥ ब्रह्मचारीचरति
वेविपद्विपुःसदेवानांभवत्येकमंगं ॥ तेनजायामन्वविदुदृहस्पतिःसोमे
ननीतांजुह्वन्नदेवाः ॥ २८ ॥ सद्योजातोव्यमिमीतयुज्ञामग्निर्देवानां
मभवत्पुरोगाः ॥ अस्यहोतुःप्रदिश्यतस्यवाचिस्वाहाकृतंहुविरदंतुदे
वाः ॥ २९ ॥ इदंतेपात्रंसनवित्तमिन्द्रपित्रासोमेमेनाशतकतो ॥ पूर्णऽ
आह्वावोमदिरस्यमध्वोर्यंविश्वऽइदमिहयैतिदेवाः ॥ ३० ॥ ॐजातवै

दसेसुनवामसोममरातीयतोनिदंहातिवेदः ॥ सनःघर्षदतिदुर्गाणिचि
श्वानावेवसिंधुदुरितात्यग्निः ॥ ॐ न्यैवकंयजामहेसुगंधिपुष्टिवर्धनं ॥
उर्वारुकमिववर्धनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् ॥ ॐ गौरीमिमायसलिला
नितभ्रत्येकपदीद्विपदीसाचतुष्पदी ॥ अष्टापदीनवपदीवभूषीसहस्रा
क्षरापरमेव्योमन् ॥ ॐ सक्तुमिवतितउनापुनंतोयत्रधीरामनसावाचम
कत ॥ अत्रासखायःसूर्यानिजानतेभद्रैर्षालक्ष्मीर्निहिताधिवाचि ॥
ॐ प्रणीद्वीसरस्वतीवाजेभिर्वाजिनीवती ॥ धीनामविन्ध्यवतु ॥ ॐ
यागंगूर्यासिनीवालीयाराकायासरस्वती ॥ इंद्राणीमह्लकृतयेवरुणानी
स्वस्तये ॥ ॐ निपुसादगणपतेगणेषुत्वामाहुर्विप्रतमंकवीनां ॥ नऽऋ
तेत्वद्विक्रयतेकिंचनारेमहामर्कमघवंचित्रमर्च ॥ ॐ आतूनंइंद्रक्षुमंतंचि
त्रंग्राभंसंगृभाय ॥ महाहस्तीदक्षिणेन ॥ ॐ वर्षदत्तेविष्णवासाकृणो

मितन्मैजुषस्वशिपिविष्टहृद्व्यं ॥ वधंतुत्वासुष्ठुतयोगिरोमेययंपातस्व
स्तिभिःसदानः ॥ ॐराजाधिराजायप्रसह्यसाहिने ॥ नमोवियंवैश्रव
णायकुर्महे ॥ समेकामान्कामकामायमह्यं ॥ कामेश्वरोवैश्रवणोदंदा
तु ॥ कुत्रेरायवैश्रवणाय ॥ महाराजायनमः ॥ ॐस्वस्ति ॥ साम्राज्यं
भोज्यंस्वाराज्यंवैराज्यं पारमंमृयंराज्यंमाहाराज्यमाधिपत्यमयं समंत
पर्यायीस्थात्सार्वभौमःसार्वायुपआंतादापरार्धात् पृथिव्यैसमुद्रपर्यता
याएकराजिति ॥ तद्वप्येयःश्लोकौभिगीतोमरुतःपरिवेष्टारोमरुतस्या
वसनगृहे ॥ आविद्वितस्यकामप्रेर्विश्वेदेवाःसुभासंदइति ॥ योवैतांत्र
ह्मणोवेद अमर्तेनामृतांपुरीं ॥ तस्मैब्रह्मचर्ब्रह्माच आयुःकीर्तिप्रजादं
दुः ॥ ॐविश्वतश्चक्षुरुतविश्वतोमुखोविश्वतोबाहुरुतविश्वतस्पात् ॥
संवाहुभ्यांधर्मतिसंपत्तैर्द्यावाभूमिजिनयन्द्वएकः ॥ संसृष्टंधनंमुभयं

समाकृतमसभ्यैदत्तांवरुणश्चमन्युः ॥ भियंदधानाहृदयेषुशत्रवःपरा
जितासोअपुनिलयंतां ॥ त्रिनयनमभिमुखनिःसृताभिमांयइहपठेत्प्र
यतश्चसदाद्विजः ॥ सभवतिधनधान्यपशुपुत्रकीर्तिमानतुलंचसुखंसम
श्रुतेदिवीतिदिवीति ॥ ॐनारायणायविद्महेवासुदेवायधीमहि ॥ तन्नो
विष्णुःप्रचोदयात् ॥ ॐतत्पुरुषायविद्महे महादेवायधीमहि ॥ तन्नोरुद्रः
प्रचोदयात् ॥ ॐएकदंतायविद्महे वक्रतुंडायधीमहि ॥ तन्नोदंतीप्रचो
दयात् ॥ ॐभास्करायविद्महे महद्युतिकरायधीमहि ॥ तन्नोआदित्यः
प्रचोदयात् ॥ ॐमहालक्ष्मीचविद्महे विष्णुपत्नीचधीमहि ॥ तन्नोलक्ष्मीः
प्रचोदयात् ॥ ॥

॥ अथ रुद्रः ॥

हरिःॐ ॥ इडदिवहूर्मनुयज्ञनीर्वृहस्पतिरुक्थामुदानिश्रंसिषद्विभ्वेदु

वाःसूक्तवाचः पृथिविमातृर्माहिः॥सीर्मेधुमनिष्येमधुजनिष्येमधुव
क्ष्यामिमधुवदिष्यामि मधुमतीदेवेभ्योवाक्मुद्यासः॥शुश्रूषेण्यामनूज्ये
भ्यस्तंमदेवाअवंतुशोभायैपितरोनुमदंतु ॥ ॐ शांतिःशांतिःशांतिः ॥
ॐ नमस्तेरुद्रमन्धर्वउतोतइषवेनमः । नमस्तेअस्तुधन्वनिवाहुभ्यामुत
तेनमः । यातइषुःशिवतंमाशिवंवमूर्वतेधनुः । शिवाशरुव्यायातवृत्त
यानोरुद्रमृडय । यातेरुद्रशिवातनूरधोरापोपकाशिनी । तयानस्तनुवा
शंतमयागिरिशंताभिचाकशीहि । यामिषुगिरिशंतहस्तेविभर्ष्यस्तवे ।
शिवांगिरित्रुतांकुरुमाहिः॥सीःपुरुषंजगत् । शिवेनवर्चसात्वागिरिश
च्छाविदामसि ॥ यथानुःसर्वमिज्जगदयक्ष्मः॥सुमनाअसत् । अध्यवोच
दधिवृक्ताप्रथमोदेव्योभिषक् । अहीःश्रस्ववीज्जंभयन्तसर्वाश्रयातुघ्ना
न्यः । असौयस्तुम्नोअरुणउतवसुःसुमंगलः । येचेमाः॥रुद्राअभितोदि

क्षुश्रिताःसहस्रशोवैषा ५हेड्डमहे । असौयोवसपतिनीलप्रीवोविलो
हितः । उतैनंगोपाअदशद्वदशद्वद्वार्यः । उतैनंविश्वाभूतानिसदृष्टोमृ
डयातिनः । नमोअस्तुनीलप्रीवायसहस्राक्षार्थमीदुषे । अथोयेअस्यस
त्वानोहतेभ्योकरुनमः । प्रमुंचधन्वनस्त्वमुभयोराल्लियोज्या । याश्चते
हस्तइर्पवःपराताभंगवोवप । अवतत्यधनुस्त्व ५सहस्राक्षशतैषुधे ॥
निशीर्यशल्यानामुखाशिवोनःसुमनाभव । विज्यधनुःकपर्दिनोविशलयो
वाणवा ५उत । अनेशन्नस्येर्पवआभुरस्यनिषुंगार्थिः । यातेहितिमीदुष्टम
हस्तैवभूर्वतेधनुः । तयास्मान्निश्चतस्त्वमयक्षमयापरिब्भुज । नमस्तेअ
स्वायुधायानाततायधृष्णवे । उभाभ्यामुततेनमोवाहुभ्यांतवधन्वने ।
परितेधन्वनोहेतिरस्मान्चणक्तुविश्वतः । अथोयइषुधुधिस्तवारैअस्मन्निधे
हितं ॥ १ ॥ नमोहिरण्यवाहवेसेनान्येदिशांचपतयेनमोनमोवक्षेभ्योहारि

के॒शेभ्यः॑ प॒दानां॑ प॒तये॒नमो॒ नमः॑ स॒स्मिन् ज॒रायु॒त्विषी॑म॒ते प॒थीनां॑ प॒तये॒नमो॒ न
मो॒ च॒भ्रुशाय॑वि॒व्याधि॒ने॒नानां॑ प॒तये॒नमो॒ नमो॒ हरि॑क॒शायो॒पवी॒तिने॑ पु॒ष्टा
नां॑ प॒तये॒नमो॒ नमो॒ भुव॑स्य॒हृत्प॒त्ये॒जग॑तां प॒तये॒नमो॒ नमो॒ रु॒द्राया॑ त॒तावि॒ने॒क्षत्रा
णां॑ प॒तये॒नमो॒ नमः॑ सु॒ताया॑ ह॒त्यायु॒वना॑नां प॒तये॒नमो॒ नमो॒ रोहि॑ताय॒स्थप॒त
ये॒वृक्षा॑णां प॒तये॒नमो॒ नमो॒ मि॒त्रि॒णैवा॒णिजा॒यक॑क्षाणां प॒तये॒नमो॒ नमो॒ भुव॑त
ये॒वारि॒चस्कृ॑तायो॒पधी॑नां प॒तये॒नमो॒ नमो॒ उ॒च्चैर्घो॑षाया॒क्रंद॑यते॒पत्ती॑नां प॒तये॒
नमो॒ नमः॑ कृ॒त्स्न॒धी॒तायु॒धाव॑ते॒सर्व॑नां प॒तये॒नमः॑ ॥ २ ॥ नमः॑ स॒ह॒मा॒नाय॑ नि
व्या॒धिने॑ऽआ॒व्याधि॒नीनां॑ प॒तये॒नमो॒ नमः॑ क॒कुभा॒य॒निषि॑गि॒णेस्ते॒नानां॑ प॒त
ये॒नमो॒ नमो॒ नि॒पुं॒गि॒र्णऽइ॒धु॒धि॒मते॑ त॒स्करा॑णां प॒तये॒नमो॒ नमो॒ व॒च॒ते॒परि॑व॒च
ते॒स्तायु॑नां प॒तये॒नमो॒ नमो॒ नि॒चे॒र॒व॒परि॑च॒राया॑र॒ण्यानां॑ प॒तये॒नमो॒ नमः॑ सु
का॒वि॒भ्यो॒ जिघा॑स॒द्भ्यो॒मु॒ष्ण॒तां प॒तये॒नमो॒ नमो॑ सि॒म॒द्भ्यो॒ न॒क्त॒च॒र॒द्भ्यः॑ प्र॒कृ

तानांपतयेनमो नमउष्णीषिणोगिरिचरायकुलुंचानापतयेनमोनमइषुम
द्भोधन्वाविभ्यश्चवोनमो नमआतन्वानेभ्यःप्रतिदधानेभ्यश्चवोनमोनम
आयच्छद्भोविसृजद्भश्चवोनमोनमोस्यद्भोविविध्यश्चवोनमो नमआसी
नेभ्यःशयानेभ्यश्चवोनमोनमःस्वपद्भोजाग्रद्भश्चवोनमो नमस्तिष्ठद्भो
धार्वाद्भश्चवोनमोनमःसुभाभ्यःसुभापतिभ्यश्चवोनमो नमोअश्वेभ्योऽश्व
पतिभ्यश्चवोनमः ॥ ३ ॥ नमआव्याधिनीभ्योविविध्यंतीभ्यश्चवोनमो
नमउर्गणाभ्यस्तु ५ हृतीभ्यश्चवोनमो नमोर्गुत्सेभ्योर्गुत्सपतिभ्यश्चवो
नमोनमोत्रातेभ्योत्रातपतिभ्यश्चवोनमो नमोर्गुणेभ्योर्गुणपतिभ्यश्चवो
नमोनमोविरूपेभ्योविरूपेभ्यश्चवोनमो नमोमहद्भ्यःक्षुल्लकेभ्यश्चवोन
मोनमोर्गुधिभ्योर्गुथेभ्यश्चवोनमोनमोर्गुथेभ्योर्गुथपतिभ्यश्चवोनमो नमः
सेनाभ्यःसेनानिभ्यश्चवोनमो नमःक्षतृभ्यःसंग्रहीतृभ्यश्चवोनमोनमस्त

क्षम्योरथकारेभ्यश्चवोनमो नमःकुलालेभ्यःकर्माँरेभ्यश्चवोनमो नमःपुं
जिष्टेभ्योनिपादेभ्यश्चवोनमोनर्मइषुकृद्भ्योधन्वकृद्भ्यश्चवोनमो नमोमृग
शुभ्यःश्वनिभ्यश्चवोनमो नमःश्वभ्यःश्वपतिभ्यश्चवोनमः ॥ ४ ॥ नमोभ
वार्यचरुद्रार्यचनमःशर्वार्यचपशुपतयेच नमोनीलग्रीवायचशितिकंठा
यचनमःकपर्दिनेचव्युत्तकेशायचनमःसहस्राक्षार्यचशतधन्वनेच नमो
गिरिशार्यचशिपिविष्टार्यचनमोमीढुष्टमार्यचेपुमतेच नमोह्रस्वार्यचवा
मनार्यचनमोघृहृतेचवर्षीयेसेचनमोवृद्धार्यचसंलब्धनेच नमोअग्रियाय
चप्रथमार्यच नमआशवेचाजिरार्यचनमःशीघ्रियायचश्रीभ्यायचनम
ऊर्भ्यायचावस्वन्यायचनमःस्रोतस्यायचद्वीप्यायच ॥ ५ ॥ नमोज्येष्ठाय
चकनिष्ठार्यच नमःपूर्वजार्यचापरजार्यचनमोमध्यमार्यचापगल्भार्यच
नमोजघन्यायचबुध्नियायचनमः सोभ्यायचप्रतिसूर्यायचनमोयाम्याय

चक्ष्म्याय च नमः उर्वर्याय च खल्याय च नमः श्लोक्याय च वसान्याय च नमः
मोवन्याय च कक्ष्याय च नमः श्रवाय च प्रतिश्रवाय च नमः आशुषेणाय च
शूरथाय च नमः शूराय च अवभिद्रुते च नमो वर्मिणे च वरूथिने च नमो विल्मि
ने च कवचिने च नमः श्रुताय च श्रुतसेनाय च ॥ ६ ॥ नमो दुंदुभ्याय च हनन्या
य च नमो धृष्णवे च प्रमशाय च नमो दूताय च प्रहिताय च नमो निषंगिणे च
पुथिमते च नमः स्तीक्ष्णैर्षवे चायुधिने च नमः स्वायुधाय च सुधन्वने च नमः
सुत्याय च पथ्याय च नमः काट्याय च नीप्याय च नमः सूद्याय च सरस्याय च
नमो नादाय च वैशंताय च नमः कूप्याय च वट्याय च नमो वज्र्याय च वज्र्या
य च नमो मेघ्याय च विद्युत्याय च नमः ईध्रियाय च तप्याय च नमो वात्याय च
रेष्मियाय च नमो वास्तव्याय च वास्तुपाय च ॥ ७ ॥ नमः सोमाय च रुद्रा
य च नमः स्ताम्राय चारुणाय च नमः शंगाय च पशुपतये च नमः उग्राय च भी

मार्थचनमोअग्रेवुधार्यचद्वरेवुधार्यच नमोहित्रेचहनीयसेचनमोवृक्षेभ्यो
हरिकेशेभ्योनमस्तारायनमःशंभवेचमयोभवेच नमःशंकरायचमयस्क
रायचनमःशिवायचशिवतरायचनमस्तीर्थ्यायच कूल्यायचनमःप्राय
यचावार्यायचनमःप्रतरणायचोत्तरणायच नमआतार्यायचालाधायच
नमःशण्ड्यायचफेन्यायचनमःसिकल्यायचप्रवाह्यायच ॥ ८ ॥ नमइरि
प्यायचप्रपुथ्यायचनमःकिंशिलायचक्षयणायच नमःकपर्दिनेचपुल
स्तयेचनमोगोष्मायचगृह्यायचनमस्तल्प्यायचगेह्यायचनमः क्राट्याय
चगङ्गरेष्ठायचनमोह्रदुय्यायचनिवेण्ड्यायचनमःपांशुव्यायचरजस्था
यचनमःशुण्ड्यायचहरिल्यायचनमोलोप्यायचोलप्यायचनमङ्ग्याय
चसुम्न्यायचनमःपुण्यायचपर्णश्यायच नमोपगुरमाणायचाभिन्नते
चनमआखिलदुतेचप्रखिलदुतेच नमोवःकिरिकेभ्योदिवान्ताहृदयेभ्यो

नमोविक्षीणकेभ्योनमोविचिन्वत्केभ्यो नमआनिहृतेभ्योनमआमीवत्के
 भ्यः ॥ ९ ॥ द्रापेअंधसस्पतेदरिद्रं नीललोहित । एवांपुरुषाणामेवाप
 शूनांमाभेमारीमोएवाकिंचनाममत् । यार्तेरुद्रशिवातनूःशिवाविश्वाह
 भेषजी ॥ शिवारुद्रस्यभेषजीतर्यानोमृडजीवसे ॥ इमांरुद्रायतवसे
 कपर्दिनैक्षयद्वीरायप्रभरामहेमति । यथानुःशमसद्विपदेचतुष्पदेविश्वेषु
 पृथगामेअस्मिन्ननातुरं । मृडानोरुद्रोतनोमयस्कृधिक्षयद्वीरायनमसावि
 धेमते । यच्छंचयोश्चमनुरायजेपितातदक्षयामतवर्करुद्रप्रणीतौ । मानो
 महांतमुतमानोअर्भकं मानुक्षैतमुतमानुडक्षितं । मानोवधीःपितरंमो
 तमातरं प्रियामानस्तनुवोरुद्ररीरिषः । मानस्तोकैतनयेमानुआयुषिमा
 नोगोषुमानोअश्वपुरीरिषः । वीरान्मानोरुद्रमामितोवधीर्हविषमंतोन
 मसाविधेमते । आरात्तेगोघ्नतपूरुषघ्नेक्षयद्वीरायसुभ्रमस्मेतैअस्तु ।

रक्षाचनोअधिचदेवब्रह्मधाचनःशर्मयच्छद्विवर्हीः । स्तुहिश्रुतंगर्तस
 दंयुवानंमंगनभीममुपहृलुमुग्रं । मृडाजरीत्रेरुद्रस्तवानोअन्यतेअस्म
 न्निवपंतुसेनाः । परिणोरुद्रस्थहेतिवृणकुपरित्वेषस्यदुर्मतिरघायोः ।
 अर्वास्थिरामधर्वद्वस्तनुज्वमीदृस्तोकायुतनयायमृडय । मीढुष्टमशि
 र्वतमशिवोनःसुमनाभव । परमेवक्षआयुधंनिधायकृत्तिवसानआचर
 पिनाकंविभ्रदागहि । विकिरिदुविलोहितनमस्तेअस्तुभगवः । यास्ते
 सहस्रहेतयोऽन्यमस्मद्विवपंतुताः । सहस्राणिसहस्रधाबाहुवोस्तव
 हेतयः । तासामीशानोभगवःपराचीनामुखाकृधि ॥ १० ॥ सह
 स्वाणिसहस्रशोयेरुद्राअधिभूम्यां । तेषांसहस्रयोजनेवधन्यानितन्म
 सि । अस्मिन्महत्पर्यणैर्वतारिक्षेभवाअधि । नीलग्रीवाःशितिकंठाःश
 र्वाअधःक्षमाचराः । नीलग्रीवाःशितिकंठादिवरुद्राउपश्रिताः । येव

क्षेपुसर्पिर्जनानीलग्रीवाविलोहिताः । येभतानामधिपतयोविशिखासः
कपर्दिनः । येअन्नपुविविध्यंतिपात्रेषुपिबन्तोजनान् । येषथापथिरक्षय
ऐलवृदायव्युर्धः । येतीर्थानिप्रचरन्तिसृकावन्तोनिषुंगिणः । यएतावन्तश्च
भयासश्चदिशोरुद्रावितस्थिरे ॥ तेषासहस्रयोजनेवधन्वानितन्म
सि । नमोरुद्रेभ्योयेपृथिव्यायैतरेक्षेयदिवियेषामन्नवातोवर्षमिषवस्ते
भ्यो दशप्राचीर्दशदक्षिणादशप्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वास्तेभ्योनम
स्तेनोमृडयंतुतेयंद्विष्णमोयश्चनोद्वेष्टितवोजंभेदधामि ॥११॥ ॐ अग्नो
विष्णुसृजोर्षसेमावर्धंतुवांगिरः । द्युमैर्वाजैभिरागतं । वाजश्चमेप्रसु
वश्चमेप्रयतिश्चमेप्रसितिश्चमेधीतिश्चमेक्रतुश्चमे स्वरश्चमेऽश्लोकश्चमेआ
वश्चमेऽश्रुतिश्चमेज्योतिश्चमेसुवश्चमेप्राणश्चमेपानश्चमेव्यानश्चमेसुश्चमे
चित्तंचमआर्धीतंचमेवाक्चमेमनश्चमेचक्षुश्चमेऽत्रचमेदक्षश्चमेबलंच

म॒ओ॒र्ज॒श्च॒मे॒स॒ह॒श्च॒म॒आ॒यु॒श्च॒मे॒ ज॒र॒र्चि॒म॒आ॒त्मा॒च॒मे॒त॒नू॒श्च॒मे॒श॒र्मे॒श॒र्मे॒च॒मे॒व॒र्मे॒
च॒मे॒र्गे॒गा॒नि॒च॒मे॒स्थानि॒च॒मे॒प॒रु॒षि॒च॒मे॒श॒री॒रा॒णि॒च॒मे ॥ १ ॥ ज्यैष्ठ्यं
च॒म॒आ॒धि॒प॒त्यं॒च॒मे॒म॒न्यु॒श्च॒मे॒भा॒र्म॒श्च॒मे॒र्म॒श्च॒मे॒ग्भ॒श्च॒मे॒जे॒मा॒च॒मे॒ म॒हि॒मा
च॒मे॒व॒रि॒मा॒च॒मे॒ प्र॒थि॒मा॒च॒मे॒व॒ष्मा॒च॒मे॒द्रा॒घु॒या॒च॒मे॒ वृ॒द्धं॒च॒मे॒तु॒द्धि॒श्च॒मे॒सु॒
त्यं॒च॒मे॒श्रु॒द्धा॒च॒मे॒ज॒ग॒च्च॒मे॒ध॒नं॒च॒मे॒व॒श॒श्च॒मे॒ त्वि॒पि॒श्च॒मे॒क्री॒डा॒च॒मे॒मो॒द॒
श्च॒मे॒जा॒तं॒च॒मे॒ज॒नि॒ष्य॒मा॒णं॒च॒मे॒सु॒क्तं॒च॒मे॒सु॒क॒तं॒च॒मे॒ व्रि॒तं॒च॒मे॒वे॒द्यं॒च॒मे॒भ॒
तं॒च॒मे॒भ॒वि॒ष्य॒द्यं॒मे॒सु॒गं॒च॒मे॒ सु॒प॒र्धं॒च॒मे॒ऋ॒द्धं॒च॒मे॒ऋ॒द्धि॒श्च॒मे॒कृ॒तं॒च॒मे॒कृ॒त्ति॒श्च॒
मे॒म॒ति॒श्च॒मे॒सु॒म॒ति॒श्च॒मे ॥ २ ॥ शं॒च॒मे॒म॒य॒श्च॒मे॒प्रि॒यं॒च॒मे॒नु॒का॒म॒श्च॒मे॒का॒म॒
श्च॒मे॒सी॒म॒न॒स॒श्च॒मे॒भृ॒द्रं॒च॒मे॒श्रे॒य॒श्च॒मे॒व॒स्य॒श्च॒मे॒य॒श॒श्च॒मे॒ भ॒ग॒श्च॒मे॒द्र॒वि॒णं॒च॒
मे॒य॒ता॒च॒मे॒ध॒र्ता॒च॒मे॒क्षे॒म॒श्च॒मे॒ घृ॒ति॒श्च॒मे॒वि॒श्वं॒च॒मे॒म॒ह॒श्च॒मे॒सं॒वि॒च्च॒मे॒ज्ञा॒त्रं॒च॒
मे॒सू॒श्च॒मे॒प्र॒सू॒श्च॒मे॒सी॒रं॒च॒मे॒ल॒य॒श्च॒मे॒ऋ॒तं॒च॒मे॒मृ॒तं॒च॒मे॒यु॒द॒मं॒च॒मे॒ना॒म॒य॒च्च॒

मेजीवातुश्चमेदीर्घायुत्वंचमेनमित्रंचमेभयंचमेसुगंचमेद्रायनंचमेसु
षाचमेसुदिनंचमे ॥ ३ ॥ उक्तेमेसुनृताचमेपर्यश्चमेरसश्चमेघृतंचमे
मधुचमेसर्गिधश्चमेसर्पीतिश्चमे कृषिश्चमेवृष्टिश्चमेजैत्रंचमऔर्द्रिद्यंचमे
रश्मिश्चमेरायश्चमेपुष्टंचमेपुष्टिश्चमेविभुचमेप्रभुचमेबहुचमे भूयश्चमेपू
र्णंचमेपूर्णतरंचमेक्षितिश्चमेकूर्यवाश्चमेद्वंचमेक्षुच्चमेव्रीहयश्चमेयवाश्च
भेमापाश्चमेतिलाश्चमेमुद्राश्चमेखल्वाश्चमेगोधूमाश्चमेमसुराश्चमे प्रियं
गवश्चमेणवश्चमेश्यामाकाश्चमेनीवाराश्चमे ॥ ४ ॥ अश्माचमेमृत्तिका
चमेगिर्यश्चमेपर्वताश्चमेसिकताश्चमे वनस्पतयश्चमेहिरण्यंचमेयश्चमे
सीसंचमेत्रपुश्चमेश्यामंचमेलोहंचमेग्निश्चमआपश्चमे वीरुधश्चमओष
धयश्चमेकृष्टपुच्यंचमेकृष्टपुच्यंचमेग्राम्याश्चमे पशवआरण्याश्चयज्ञेन
कल्पंतांविस्तंचमेवित्तिश्चमेभूतंचमेभूतिश्चमे वसुचमेवसतिश्चमेकर्मच

मे शक्तिश्चमेर्थश्चमएम्श्चमइतिश्चमेगतिश्चमे ॥ ५ ॥ अग्निश्चमइंद्रश्च
मेसोमश्चमइंद्रश्चमेसविताचमइंद्रश्चमे सरस्वतीचमइंद्रश्चमेपुषाचमइं
द्रश्चमेवृहस्पतिश्चमइंद्रश्चमे मित्रश्चमइंद्रश्चमेवरुणश्चमइंद्रश्चमेत्वष्टा
चमइंद्रश्चमेधाताचमइंद्रश्चमेविष्णुश्चमइंद्रश्चमेश्विनौचमइंद्रश्चमे मरु
तश्चमइंद्रश्चमेविश्वेचमेदेवाइंद्रश्चमे पृथिवीचमइंद्रश्चमेतरिक्षंचमइंद्र
श्चमेद्यौश्चमइंद्रश्चमेदिशश्चमइंद्रश्चमेमर्याचमइंद्रश्चमे प्रजापतिश्चम
इंद्रश्चमे ॥ ६ ॥ अ० शुश्चमेरिश्चमश्चमेदाभ्यश्चमेधिपतिश्चमउपा० शुश्च
मेतर्यामश्चमेऐंद्रवायुचश्चमेमित्रावरुणश्चमआश्विनश्चमे प्रतिप्रस्थान
श्चमेऋक्श्चमेमंधीचममआग्रयणश्चमेवैश्वदेवश्चमे ध्रुवश्चमेवैश्वानरश्चम
ऋतुग्रहाश्चमेतिग्राह्याश्चमऐंद्राक्षश्चमेवैश्वदेवश्चमे मरुत्वृतीयाश्चमेमा
इंद्रश्चमआदित्यश्चमे सावित्रश्चमेसारस्वतश्चमेपौष्णश्चमेपालीवृतश्च

मेहारियोजनश्चमे ॥ ७ ॥ इध्मश्चमेवहिंश्चमेवेदिंश्चमेधिष्णिग्याश्चमेस्तु
चश्चमेचमसाश्चमेग्रावाणश्चमे स्वरेवश्चमउपरवाश्चमेधिषवणेचमेद्रो
षकलुशश्चमेवायव्यानिचमेपूतभृच्चमआधवनीयश्चम आग्नीध्रंचमेह
विधानंचमे ग्रहाश्चमेसदश्चमेपुरोडाशाश्चमेपचताश्चमेवभृथश्चमेस्वगा
कारश्चमे ॥ ८ ॥ अग्निश्चमेघर्मश्चमेर्कश्चमेसूर्यश्चमेप्राणश्चमेश्चमेधश्च
मेपृथिवीचमेऽदितिश्चमेदितिश्चमेद्यौश्चमेशर्करीरंगुलयोदिशश्चमेयज्ञे
नकल्पतामृक्चमेसामचमेस्तोमश्चमेयजुश्चमे दीक्षाचमेतपश्चमऋतु
श्चमेव्रतंचमेहोरात्रयोर्विष्टयाबृहद्रथतरेचमेयज्ञेनकल्पेतां ॥ ९ ॥ गर्भा
श्चमे वत्साश्चमेज्यविश्चमेज्यवीचमेदित्यवाट्चमेदित्यौहीचमेपंचावि
श्चमेपंचावीचमेत्रिवृत्सश्चमेत्रिवृत्साचमे तुर्यवाट्चमेतुर्यौहीचमेपष्ठवा
च्चमेपष्ठौहीचमउक्षाचमेवशाचमऋषभश्चमेवेहच्चमेऽनडान्चमेधेनुश्चम

आयुर्गुह्यज्ञेनकल्पतांप्राणोयज्ञेनकल्पतामपानोयज्ञेनकल्पतां व्यानोयज्ञे
 नकल्पतांचक्षुर्गुह्यज्ञेनकल्पतांश्रोत्रोयज्ञेनकल्पतां मनोयज्ञेनकल्पतां वा
 ग्यज्ञेनकल्पतामात्मायज्ञेनकल्पतांयज्ञोयज्ञेनकल्पतां ॥ १० ॥ एकाच
 मेतिस्रश्चमेपंचचमेसप्तचमेनवचमएकादशचमे त्रयोदशचमेपंचदश
 चमेसप्तदशचमेनवदशचमएकविंशतिश्चमेत्रयोविंशतिश्चमे पंच
 विंशतिश्चमे सप्तविंशतिश्चमेनवविंशतिश्चमएकत्रिंशच्चमेत्रय
 स्त्रिंशच्चमेचतस्रश्चमेष्टौचमेद्वादशचमे षोडशचमेविंशतिश्चमेचतु
 र्विंशतिश्चमेष्टाविंशतिश्चमे द्वात्रिंशच्चमेपट्त्रिंशच्चमेचत्वारिं
 शच्चमे चतुश्चत्वारिंशच्चमेऽष्टाचत्वारिंशच्चमेवाजंश्चप्रसवश्चापिज
 श्चक्रतुश्चसुवश्च मूर्धाचव्यध्रियश्चात्यायुनश्चांत्यश्चभौवनश्चभुवनश्चा
 धिपतिश्च ॥ ११ ॥ इडादिबृहर्मनु० ॥

॥

॥

॥ अथ त्रिसुपर्णप्रारंभः ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यैनमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ ॐ ब्रह्ममे
तुमां ॥ मधुमेतुमां ॥ ब्रह्ममेवमधुमेतुमां ॥ यास्तेसोमप्रजावत्सोमिसो
अहं ॥ दुःष्वन्नहंदुरुःषह ॥ यास्तेसोमप्राणास्तान्जुहोमि ॥ त्रिसुपर्ण
मयाचितं ब्राह्मणार्यदद्यात् ॥ ब्रह्महत्यांवाएतेघ्नंति ॥ येषां ब्राह्मणास्त्रिसु
पर्णं पठंति ॥ तेसोमं प्राप्नुवंति ॥ आसहस्रात्पुंक्तिं पुनंति ॥ ॐ ब्रह्ममे
धया ॥ मधुमेधया ॥ ब्रह्ममेवमधुमेधया ॥ अद्यानो देवसवितः प्रजाव
त्सावीः सौमगं ॥ परादुः प्वान्निय सुव ॥ विश्वो नि देवसवितर्दुरितानि प
रासुव ॥ यद्भद्रंतन्म आसुव ॥ मधुवाताः क्रतायते मधुक्षरं तिसिंधवः ॥
माध्वीर्नः संत्वोषधीः ॥ मधुनक्तं मुतोपसिमधुमत्पार्थिव रजः ॥ मधु
द्यौरंस्तुनः पिता ॥ मधुमाद्भौवनस्पतिर्मधुमा अस्तु सूर्यः ॥ माध्वीर्गा

यो भवंतुनः ॥ यद्दमं त्रिसुपर्णमया चितं ब्राह्मणाय दद्यात् ॥ अणुहत्या
वा एते ध्वंति ॥ ये ब्राह्मणास्त्रिसुपर्णं पठन्ति ॥ ते सोमं प्राप्नुवंति ॥ आस
हृत्वा त्पंक्तिपुनन्ति ॥ ॐ ब्रह्म मे धवा ॥ मधु मे धवा ॥ ब्रह्म मे वमधु मे धवा ॥
ब्रह्मा देवानां पदवीः कवीनामृषिर्विप्राणां महिषो मृगाणां ॥ इये नो गृध्राणां
स्वर्धितिर्वनानां सोमः प्रवित्रमत्येतिरेभन् ॥ इह सः शुचिपद्मसुरं त
रिक्षु सन्धोता विद्विपदतिथिर्दुरोणसत् ॥ नृपद्मरुसर्दतसद्ब्योमसदुब्बागो
जाः क्रतुजा अद्रिजाः क्रतुतंवृहत् ॥ ऋचेत्वारुचेत्वासमित्स्ववंतिसुरितोन
धेनाः ॥ अंतर्हृदामनसापयमानाः ॥ घृतस्य धाराऽअभिचाकशीमि ॥
हिरण्ययोचितसोमर्ध आसा ॥ तस्मिन्सुपर्णो मधुकृत्कुलयायी भजन्नास्ते
मधुदेवताभ्यः ॥ तस्यासते हरयः ससतीरे स्वधां दुहन्नाऽअमृतस्य धारा ॥
यद्दं त्रिसुपर्णमया चितं ब्राह्मणाय दद्यात् ॥ वीरुहत्या वा एते ध्वंति ॥ ये

ब्राह्मणास्त्रिषुपर्णपठन्ति ॥ ते सोमं प्राप्नुवंति ॥ आसह स्वात्पंक्तिं पुन
 ति ॥ ॐ तस्यैवं विदुषो यज्ञस्यात्मा यजमानः श्रद्धापत्नी शरीरमिध्मसुरो
 वेदिलोमानि ब्रह्मि वेदः शिखा हृदयं यूपः काम आज्यं मन्युः पशुस्तपो भिद
 मः शमयिता दक्षिणा वाग्धोता प्राण उद्गाता चक्षुरध्वयुर्मनो ब्रह्मा श्रोत्रम्
 मीचा वद्विरेते सा दीक्षा यदश्नाति तद्धि विर्यं त्वि व तितदस्य सोमपानं यद्रम
 ते तदुपसदो यत्सं चरं त्युपविशत्युत्तिष्ठते च संप्रवर्ग्यो यन्मुखं तदा हवनी
 यो याव्या हतिराहुतिर्यदस्य विज्ञानं तज्जुहोति यत्सायं प्रातरत्तितत्सुमि
 धं यत्प्रातर्मध्यं दिनं सायं च तानि सवर्नानि ये अहोरात्रे ते दशपूर्णमासौ
 अर्धमासाश्च मासाश्च ते चातुर्मास्यानि यत्क्रतवस्ते पशुबन्धाये संवत्सराश्च
 परिवत्सराश्च ते हर्गणाः सर्वे वेदसंवा एतत्सुत्रं यन्मरणं तद्वद्वृथ एतद्वैज
 रामर्यमग्निहोत्रं सुत्रं य एवं विद्वानुदुगयने प्रमीयते देवानामिव महिमानं

गत्वादित्यस्य सायुज्यं गच्छत्यथ यो वक्षिणे प्रभीयते पितृणामेव महिमानं
 गत्वा चंद्रमसः सायुज्यं सलोकं तामाप्नोत्येतौ वैसूर्या चंद्रमसोर्महिमा
 नौ ब्राह्मणो विद्वानभिजयति तस्माद्ब्रह्मणो महिमानमाप्नोति तस्माद्ब्रह्मणो
 महिमानं मे ॥ संहननं वतु ॥ संहनौ भुनक्तु ॥ सहवीर्यं करवावह ॥
 तेजस्थिना वर्धते मस्तु माविद्विषावह ॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥ इति
 त्रिसुपर्णसमाप्तं ॥ ॥

॥ अथ विष्णुसूक्तप्रारंभः ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ हरिः ॐ ॥ विष्णोर्नुकं वी
 र्योणिं प्रवोचंयः पार्थिवानि विमुमेरजांसि ॥ यो अस्कभाय दुर्तरं स धस्थं वि
 चक्रमणस्त्रेधोरुगायः ॥ प्रतद्विष्णुस्तव ते वीर्येण मर्गेन भीमः कुचरोणि
 रिषाः ॥ यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेष्वधि क्षियंति भुवनानि विश्वो ॥ प्रविष्णो

वे॒श॒प॒मे॒तु॒म॒न्म॒गि॒रि॒क्षि॒त॒उ॒रु॒गा॒या॒य॒वृ॒ष्णो ॥ य॒द्द॒दं॒दी॒र्घ॒प्र॒य॒तं॒स॒ध॒स्थ॒मे
 को॒वि॒म॒मे॒त्रि॒भि॒रि॒त्प॒दे॒भिः ॥ य॒स्य॒त्री॒पु॒र्णो॒म॒धु॒ना॒प॒दा॒न्य॒क्षी॒य॒मा॒णा॒स्व॒ध
 या॒म॒द॒ति ॥ य॒उ॒त्रि॒धा॒तु॒ष्ट॒थि॒वी॒म॒त॒द्या॒मे॒को॒दा॒धा॒र॒भु॒वं॒ना॒नि॒वि॒श्वा ॥ त
 द॒स्य॒प्रि॒य॒म॒भि॒पा॒थो॒अ॒श्या॒न॒रो॒य॒त्र॒दे॒व॒य॒वो॒म॒द॒ति ॥ उ॒रु॒क्र॒म॒स्य॒स॒हि॒वं
 धु॒रि॒त्था॒वि॒ष्णोः॒प॒दे॒र्प॒र॒मे॒म॒ध्व॒उ॒त्सः ॥ ता॒वा॒वा॒स्तू॒न्यु॒श्म॒सि॒ग॒म॒ध्वै॒य॒त्र
 गा॒वो॒भू॒रि॒शृ॒ङ्गा॒अ॒या॒सः ॥ अ॒त्रा॒हु॒त॒दु॒रु॒गा॒य॒स्य॒वृ॒ष्णः॒प॒र॒मं॒प॒द॒म॒व॒भा॒ति
 भू॒रि ॥ १ ॥ प्र॒वः॒पा॒त॒मं॒ध॒सो॒धि॒या॒य॒ते॒म॒हे॒शू॒रो॒य॒वि॒ष्ण॒वे॒चा॒र्च॒त ॥ या
 सा॒नु॒नि॒प॒र्व॒ता॒ना॒म॒दा॒भ्या॒म॒ह॒स्त॒स्थ॒तु॒र॒र्व॒ते॒व॒सा॒धु॒ना ॥ त्वे॒ष॒मि॒त्था॒स॒म॒रं
 पां॒शि॒मी॒व॒तो॒रि॒द्रा॒वि॒ष्णू॒सु॒त॒पा॒वा॒मु॒रु॒ह्य॒ति ॥ या॒म॒त्या॒य॒प्र॒ति॒धी॒य॒मा॒न
 मि॒त्कृ॒श॒ानो॒र॒स्तु॒र॒स॒ना॒मु॒रु॒ह्य॒थः ॥ ता॒द्वै॒व॒र्ध॒ति॒म॒ह्य॒स्य॒पौ॒स्यं॒नि॒मा॒तरा
 न॒या॒ति॒रे॒त॒से॒भ॒जे ॥ द॒धा॒ति॒पु॒त्रो॒वं॒रुं॒प॒रं॒पि॒तु॒ना॒म॒त॒ती॒य॒म॒धि॒रो॒च॒ने॒द्वि॒वः ॥

तत्तदिदस्यपैत्स्यगुणीमसीनस्यत्रातुरवृकस्यमीहुपः ॥ यःपाथिवानि
त्रिभिरिद्विगामभिरुरुकमिष्टोरुगायार्यजीवसे ॥ द्वेइदस्यक्रमणेस्वह
शोभिरुग्यायमत्यौभुरण्यति ॥ तृतीयमस्यनकिरादधर्पतिवयश्चनपुत
यंतःपतत्रिणः ॥ चतुर्भिःसाकंनवतिचनार्मभिश्चक्रंनवृत्तंव्यतीरवीवि
पत् ॥ बृहच्छरीरोविमिर्मान्नुक्कभिर्युवाकुमारःप्रत्येत्याहव ॥ २ ॥ भ
गमित्रोनशेव्योघृतासुतिर्विभूतद्युग्नएवयाडसप्रथाः ॥ अधातिविष्णो
विदुपाचिदध्यःस्तोमोयुज्ञश्चुराध्योहविष्मता ॥ यःपुर्वार्यवेधसेनवीय
सेसुमज्जानयेविष्णवेददाशति ॥ योजातमस्यमहतोमहिम्नवृत्सेदुश्रवो
भिर्युज्यंचिदुभ्यसत् ॥ तमुस्तोतारःपुर्व्ययथाविदक्रतस्यगर्भेजनुषापि
पर्तन ॥ आस्यजानंतोनामचिद्विवक्तनमहस्तेविष्णोसुमतिर्भजामहे ॥
तमस्यराजावरुणस्तामश्चिनाक्रतुंसचतमार्कतस्यवेधसः ॥ द्वाधारुदक्ष

मुत्तममहर्विद्वजं च विष्णुः सखिवाँऽअपोर्णते ॥ आयोविवायसंचथाय
दैव्यइंद्राय विष्णुः सुकृते सुकृतरः ॥ वेधाअजिन्वत्रिषधस्थआर्यमृत
स्वभागेयजमानमाभजत् ॥ ३ ॥ इति विष्णुसूक्तं समाप्तं ॥
श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ श्रीसूक्तप्रारंभः ॥ हिरण्यवर्णामिति पंचदश
र्चस्यसूक्तस्य आनंदकर्मचिह्नीतंदिरासुताऋषयः ॥ श्रीदेवता ॥ आ
द्यास्तिस्वोनुष्टुभः ॥ चतुर्थीबृहती ॥ पंचमीषष्ठयौत्रिंशुभौ ॥ ततो
ष्टावनुष्टुभः ॥ अंत्याप्रस्तारपंक्तिः ॥ जपेविनियोगः ॥ हरिः ॐ ॥ हिर
ण्यवर्णाहरिणीसुवर्णरजतखजां ॥ चंद्रांहिरण्यमयीलक्ष्मीजातवेदोममा
वह ॥ तांमआर्कहजातवेदोलक्ष्मीमनपगामिनीं ॥ यस्यांहिरण्यंविदेयं
गामभ्यंपुरुषानहं ॥ अश्वपूर्वोरथमध्याह्नुस्तिनादप्रबोधिनीं ॥ श्रियंदे
वीमुपेक्ष्ये श्रीमींदेवीजुषतां ॥ कांसोस्मितांहिरण्यप्राकारामाद्राज्वलं

तीतृप्तांतर्पयती ॥ पद्मेस्थितापद्मवर्णतामिहोपह्वयेश्रियं ॥ चंद्रां प्र
भासां यशसाज्वलतीं श्रियं लोके देवजुष्टासुदुरां ॥ तां पद्मिनीमीशरणं म
हं प्रपद्येऽलक्ष्मीर्भैरव्यतां त्वावृणे ॥ १ ॥ आदित्यवर्णे तपसोधिजातो
वनस्पतिस्तवं वृक्षोऽथ विल्वः ॥ तस्य फलानि तपसानुदंतु मायांतरायाश्च
बाह्या अलक्ष्मीः ॥ उपैतु मादेव सुखः कीर्तिश्च मणिना सह ॥ प्रादुर्भूतोऽस्मि
राष्ट्रेऽसि न कीर्तिं मृद्धिं ददातु मे ॥ धूर्तिपुसा मलांज्येष्ठा मलक्ष्मीनां शया
म्यहं ॥ अभूतिमसं मृद्धिं च सुर्वानि शुद्धमेगृहात् ॥ गंधद्वारांदुराधर्षां नि
त्यपुष्टां करीषिणीं ॥ ईश्वरीं सर्वभूतानां तामिहोपह्वये श्रियं ॥ मनसः का
ममाकूतिवाचः सुत्यमं शीमहि ॥ पशूनां रूपमन्नस्य मयि श्रीः श्रयतां यशः
॥ २ ॥ कर्दमेन प्रजाभूता मयि स भव कर्दम ॥ श्रियं यास्य मे कुले मातरं
पद्ममालिनीं ॥ आपः स्रजं तु स्निग्धानि चिह्नी तं वस मे गृहे ॥ निच देवी

मातरं श्रियं वा सयमेकुले ॥ आद्रां पुष्करिणीं पृष्टिं सुवर्णां हिममालिनीं ॥
 सूर्यां हिरण्मयीं लक्ष्मीं जातवेदो मआवह ॥ आद्रां यः करिणीं यष्टिं पिंगलां
 पद्ममालिनीं ॥ चद्रां हिरण्मयीं लक्ष्मीं जातवेदो मआवह ॥ तां मआवह
 जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीं ॥ यस्यां हिरण्यं प्रभूतं गावो द्वास्योश्चान्
 विदेयं पुरुषानहं ॥ ३ ॥ यः शुचिः प्रयतो भूत्वा जुहुयादाज्यमन्वहं ॥
 सूक्तं पंचदशं च श्रीकामः स ततं जपेत् ॥ पद्मानने पद्म ऊरु पद्माक्षी पद्मसं
 भवे ॥ तन्मै भजसि पद्माक्षी येन सौख्यं लभाम्यहं ॥ अश्वदायै गोदायै धन
 दायै महाधने ॥ धनं मे लभतां दिविसर्वकामांश्च देहि मे ॥ पद्मानने पद्मवि
 पद्मपत्रे पद्मप्रिये पद्मदलाय ताक्षि ॥ विश्वप्रिये विश्वमनो नुकूले त्वत्पादप
 ङ्गमयि संनिधत्स्व ॥ पुत्रपौत्रधनं धान्यं हस्त्यश्वादिगुवेरथं ॥ प्रजानां
 भवसीमा ता आयुष्मंतं करोतु मे ॥ धनं मुमिधे न वा युर्धनं सुखी धनं वसुः ॥

धनमिन्द्रोद्वृहस्पतिर्वरुणंधनमस्तुमे ॥ वैनेतेयसोमंपिबसोमंपिबतुवृ
 त्रहा ॥ सोमंधनस्यसोमिनोमह्यंददतुसोमिनः ॥ नक्रोधोनचमात्सयं
 नलोभौनाशुभार्मतिः ॥ भवतिष्ठतपुण्यानांभक्तानांश्रीसुक्तंजपेत् ॥
 सरसिजनिलयेसरोजहस्तेधवलतरांशुकगंधमाल्यशोभे ॥ भगवतिह
 रिवल्लभेमनोज्ञेत्रिभुवनभूतिकरिप्रसीदमह्यं ॥ विष्णुपुत्रीक्षमाद्वीमाध
 वीमाधवप्रियां ॥ लक्ष्मीप्रियसखीद्वीवनमाम्यंच्युतवह्निभां ॥ महाल
 क्ष्मीचविद्महेविष्णुपुत्रीचधीमहि ॥ तन्नोलक्ष्मीःप्रचोदयात् ॥ श्रीच
 स्वमायुष्यमारोग्यमोर्विधात्शोभमानंमहीयते ॥ धनंधान्यपुशुवह्नुपु
 त्रलभंशतसंवत्सरंद्वीर्धमायुः ॥ श्रीसूक्तं समाप्तम् ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ अथ गणपत्यथर्वशीर्षं व्याख्यास्यामः ॥ ॐ नम
 स्तेगणपतये ॥ त्वमेवप्रत्यक्षंतत्त्वमसि ॥ त्वमेवकेवलंकर्तासि ॥ त्वमे

वकेवलं धर्तासि ॥ त्वमेव केवलं हर्तासि ॥ त्वमेव सर्वं खल्विदं ब्रह्मासि ॥
 त्वं साक्षादात्मासि नित्यं ॥ १ ॥ ऋतं वच्मि ॥ सत्यं वच्मि ॥ २ ॥ अवत्वं मां ॥ अव
 वक्तारं ॥ अवश्रोतारं ॥ अवदातारं ॥ अवधातारं ॥ अवानूचानमवशि
 ष्यं ॥ अवपश्चात्तात् ॥ अवपुरस्तात् ॥ अवोत्तरात्तात् ॥ अवदक्षिणात्तात् ॥
 अवचोर्ध्वात्तात् ॥ अवाधरात्तात् ॥ सर्वतो मां पाहि पाहि समं तात् ॥ ३ ॥
 त्वं वाङ्मयस्त्वं चिन्मयः ॥ त्वमानंदमयस्त्वं ब्रह्ममयः ॥ त्वं सच्चिदानंदो द्वि
 तीयोसि ॥ त्वं प्रत्यक्षं ब्रह्मासि ॥ त्वं ज्ञानमयो विज्ञानमयोसि ॥ ४ ॥ सर्वजग
 दिदं त्वत्तो जायते ॥ सर्वजगदिदं त्वत्तस्तिष्ठति ॥ सर्वजगदिदं त्वयि ल
 यमेप्यति ॥ सर्वजगदिदं त्वयि प्रत्येति ॥ त्वं भूमिरापो न लो निलो न भः ॥
 त्वं च त्वारिवाक्पदानि ॥ ५ ॥ त्वं गुणत्रयातीतः ॥ त्वं कालत्रयातीतः ॥ त्वं दे
 हत्रयातीतः ॥ त्वं मूलाधारस्थितोसि नित्यं ॥ त्वं शक्तित्रयात्मकः ॥ त्वां

योगिनोऽध्यायंतिनित्यं ॥ त्वं ब्रह्मा त्वं विष्णुस्त्वं रुद्रस्त्वमिन्द्रस्त्वमग्निस्त्वं
वायुस्त्वं सूर्यस्त्वं चंद्रमास्त्वं ब्रह्मभूर्भुवःस्वरोम् ॥ ६ ॥ गणादिपूर्वमुच्चार्य च
र्णादितदन्तरं ॥ अनुस्वारः परतरः ॥ अर्धदुलसितं ॥ तारेण रुद्धं ॥ एत
तवमनुस्वरूपं ॥ गकारः पूर्वरूपं ॥ अकारो मध्यमरूपं ॥ अनुस्वारश्चां
त्यरूपं ॥ बिंदुरुत्तररूपं ॥ नादः संधानं ॥ संहितासंधिः ॥ सैषा गणे
ज्ञाविद्या ॥ गणकक्रापिः ॥ निष्टुद्गायत्रीछंदः ॥ गणपतिर्देवता ॥ ॐ
गणपतये नमः ॥ ७ ॥ एकदंताय विद्महे चक्रतुंडाय धीमहि ॥ तन्नो दंती प्रचो
दयात् ॥ ८ ॥ एकदंतं चतुर्हस्तं पादमं कुशधारिणम् ॥ रदं च वरदं हस्तैर्विभ्रा
णं मूपकध्वजम् ॥ रक्तं लंबोदरं शूर्पकर्णं रक्तवाससं ॥ रक्तगंधानुलिप्तां
गं रक्तपुष्पैः सुपूजितम् ॥ भक्तानुं कपिनंदं वंजगत्कारणमच्युतं ॥ आविर्भू
तं च स्रष्टया दौ प्रकृतैः पुरुषात्परं ॥ एवं ध्यायति यो नित्यं स योगी श्रोगिनां व

रः ॥९॥ नमो ब्रातपतये नमो गणपतये नमः प्रमथपतये नमस्ते अस्तु लंबोद
रायै कदंताय विघ्ननाशिने शिवसुताय श्रीवरदमूर्तये नमः ॥१०॥ एतदथर्व
शीर्षयोदीते ॥ स ब्रह्मभूयाय कल्पते ॥ स सर्वविघ्नैर्न बाध्यते ॥ स सर्वतः सुख
मेधते ॥ स पंचमहापापात् प्रमुच्यते ॥ सायमधीयानो दिवसकृतं पापं ना
शयति ॥ प्रातरधीयानो रात्रिकृतं पापं नाशयति ॥ सायं प्रातः प्रयुजानो
अपापो भवति ॥ सर्वत्राधीयानो पविघ्नो भवति ॥ धर्मार्थकाममोक्षं च वि
दति ॥ इदमथर्वशीर्षमशिष्याय न देयं ॥ यो यदि मोहाद्दास्यति ॥ स पापी
यान् भवति ॥ सहस्रावर्तनात् ॥ यं यं काममधीते ॥ तंतमनेन साधयेत् ॥११॥
अनेन गणपतिमभिषिचति ॥ स वाग्मी भवति ॥ चतुर्थ्यामनश्च नृजपति ॥
स विद्यावान् भवति ॥ इत्यथर्वणवाक्यं ॥ ब्रह्माद्याचरणं विद्यात् ॥ न वि
भेतिकदाचनेति ॥१२॥ यो दुर्वाकुरैर्यजति ॥ स वै श्रवणोपमो भवति ॥ यो ला

जैर्यजति ॥ सयशोवान्भवति ॥ समेधावान्भवति ॥ योमोदकसहस्रेण
 यजति ॥ सर्वांछितफलमवाप्नोति ॥ यःसाज्यसमिद्धिर्यजति ॥ ससर्वल
 भतेससर्वलभते ॥ अष्टौब्राह्मणान्सम्यग्राहयित्वासूर्यवर्चस्वीभवति ॥
 सूर्यग्रहेमहानद्यांप्रतिमासंनिधौवाजह्वा सिद्धमंत्रोभवति ॥ महा
 विघ्नात्प्रमुच्यते ॥ महादोषात्प्रमुच्यते ॥ महापापात्प्रमुच्यते ॥ ससर्व
 विघ्नयतिससर्वविघ्नवति ॥ यएवंवेद ॥ इत्युपनिषत् ॥ ॐ तन्मामव
 तु ॥ तद्वक्तारमयतु ॥ अयतुमाम् ॥ अयतुवक्तारं ॥ १३ ॥ ॐ शान्तिः शान्तिः
 शान्तिः ॥ ॥ इति गणपत्यथर्वशीर्षं समाप्तम् ॥

इदं पुनः कं पणशीकरोपाह्वयस्मरणार्मतनुजनुया वासुदेवदर्शना संशोधितं तथ सुंदर्या पांडुरंग जायजी
 भेषिभिः स्वीये निर्णयसागरालयेऽट्टनयन्त्रालये मुद्रयित्वा प्रकाशितम् ।

शकः १८५६, सन १९३५.

Publisher — Pandurang Jawaji,
 Printer: — Ramchandra Yeshu Shedge,

at the "Akshay-nagar" Press,
 26-23, Kolhat Lane, Bombay.

॥ इति ऋग्वेदीयनित्यविधिः समाप्तः ॥

॥ अथ ऋग्वेदीयदेवेप्रारंभः ॥

मुख्यं १ आणकाः.

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ ॐ गणानां त्वागुणपतिं हवामहे कविकवीनामुप
मश्रवस्तमं ॥ ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आनः शृण्वन्नूतिभिः सीदसा
दत्तं ॥ ॥ नमो महद्भ्यो नमोऽर्भकेभ्यो नमो युर्वभ्यो नमऽआशिनेभ्यः ॥
यजामि देवान्यदि शकवा ममाज्यार्यसुः शंसमावृद्धिदेवाः ॥ १ ॥ मम तु नः प
रिजमावसहो मम सुवातोऽअपां वृषण्वान् ॥ शिश्रीतिमिन्द्रा पर्वतायुवंनस्त
न्नो विथ्वैवारिवस्यं तु देवाः ॥ २ ॥ कथार्तेऽअमे शूचयंतऽआयोर्देवा शूर्वा
जेभिराशुपाणाः ॥ उभेयत्तो केतनये दधानाऽस्तस्य सामं ब्रणयंत देवाः
॥ ३ ॥ युज्ञेन युज्ञमयं जंत देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ॥ ते ह नाकं
महिमानः संचंत यत्र पूर्वसाध्याः संति देवाः ॥ ४ ॥ परां शूभ्राऽअया सोऽय
ज्या सोऽधारुण्येर्वमरुतो मिमिक्षुः ॥ नरोदसीऽअपनुदंत घोराजुपंत वृधंस
ख्यायं देवाः ॥ ५ ॥ त्वेरायं इंद्रतो शतं माः प्रणेता रः कस्य चिद्वतायोः ॥

तेपुणोमरुतोमृळयंतुयेस्मापुरगातयंतीवेदेवाः ॥ ६ ॥ उभाशंसानर्या
 मामविष्टामभेमामतुतीऽअवसासचेतां ॥ 'भूरिचिदुर्यःसुदास्तरायेषामदं
 तऽइषयेमदेवाः ॥ ७ ॥ उतनईसरुतोवद्धसेनास्मद्रोदंसीसमनसःस
 दंतु ॥ पृषदश्वासोवनयोनरथारिशदसोमित्रयुजोनेदेवाः ॥ ८ ॥ तव
 स्यामपुरुवीरस्यशर्मन्नुशंसस्यवरुणप्रणेतः ॥ ययनःपुत्राऽअदितेरद
 ब्याऽअभिदमध्वंयुज्यायदेवाः ॥ ९ ॥ दिवाश्चिदातेरुचयंतरोकाऽउषो
 विभातीरनुभासिपूर्वाः ॥ अपोयदंमउशधग्वनेषुहोतुर्मद्रस्यपनयंतद
 वाः ॥ १० ॥ शंसामहामिंद्रयस्मिन्विश्वाऽआकर्ष्यःसोमपाःकाममव्य
 न् ॥ यंसुक्रतुंधिषणैविभ्वतष्टंघनंवृत्राणांजनयंतदेवाः ॥ ११ ॥ त्रिरु
 त्तमादूणशारेचनानित्रयोराजंत्यसुहस्यवीराः ॥ ऋतावानऽइषिराद
 लभासुस्त्रिरादिवोविदथेसंतुदेवाः ॥ १२ ॥ नापोभूतनवोतीतृषामानि

दशस्ताक्रभवोयज्ञेऽअस्मिन् ॥ समिद्रेणमदथसंमरुद्धिःसंराजभीरल्लधे
 ग्रायेदेवाः ॥ १३ ॥ अप्रंतीतो जयतिसंधनानिप्रतिजन्यान्यतयासज
 न्या ॥ अवस्यवेयोवरिवःकृणोतिब्रह्मणोराजातमवंतिदेवाः ॥ १४ ॥ को
 वस्त्रातार्वसवःकोवर्खुताद्यावाभूमीऽअदितेत्रासीथानः ॥ सहीयसोवरु
 णमित्रमर्तात्कोवोध्वरेवरिवोधातिदेवाः ॥ १५ ॥ त्वमपोयद्वेतुर्वशा
 चारमयःसुदुधाःपारङ्गद्व ॥ उग्रमेयातमवहोहुकुत्संसंहयद्वाभूशनारंतद्वे
 वाः ॥ १६ ॥ मूर्धानंदिवोऽअरुतिपृथिव्यवैश्वानरमृतऽआजातमुग्नि ॥
 कुविसुआजुमतिथिजनानामासन्नापात्रंजनयंतदेवाः ॥ १७ ॥ नाभि
 शुज्ञानांसदंनरयीणांमहामाहावमुभिसंनवंत ॥ वैश्वानरंरथ्यमध्वराणां
 शुक्लस्यैकेतुंजनयंतदेवाः ॥ १८ ॥ तेनोरायोद्युमतोवाजवतोद्गतारोभू
 तनृवतःपुरुक्षोः ॥ दशस्यंतोदिव्याःपार्थिवासोगोजाताऽअप्यामृकता

चदेवाः ॥ १९ ॥ येकेचज्जमहिनोऽआहिमायादिवोज्जिरेऽअपांस
धस्थे ॥ तेऽअसम्भ्यमिपयेविश्वमायुःअपउस्सावखिस्यंतुदेवाः ॥ २० ॥
अस्मेरुद्रामेहनापर्वतासोवृत्रहत्येभरहूतौसजोपाः ॥ यःशंसतेस्तुवते
धायिपुत्रइंद्रज्येष्ठाऽअस्मौअंवंतुदेवाः ॥ २१ ॥ परिप्रधन्वेद्रायसोम
स्यादुर्मित्रायपण्णेभगाय ॥ इंद्रस्तेसोमसुतस्यपेयाःकत्वेदक्षायविश्वे
चदेवाः ॥ २२ ॥ प्रयाजान्मेऽअनुयाजांश्चकेवलानूजस्वतंहविषोदत्त
भागं ॥ घृतंचापांपुरुंपंचौपधीनामग्नेश्चदीर्घमायुरस्तुदेवाः ॥ २३ ॥
ऐभिर्ददेवृष्ण्यापौस्यानियेभिरीक्षद्वृत्रहत्यायवृज्जी ॥ येकर्मणःक्रियमा
णस्यमृक्कनऽतेकर्ममृदुंजायंतदेवाः ॥ २४ ॥ अनधराऋजवःसंतुपंथाये
भिःसखायोयंतिनोवरेयं ॥ संमर्यमासंभगौनोनिनीयात्संजोरस्पृत्यंसु
यममस्तुदेवाः ॥ २५ ॥ गृष्णामितेसोभगत्वायहस्तंमयापत्याजरदं

ष्टिर्यथासः ॥ भगोऽअर्यमासवितपुशधिमह्यत्वादुर्गाहपत्यायदेवाः
॥ २६ ॥ समस्मिन्जार्यमानऽआसतमाउतेमवर्धन्नद्य १ स्वर्गूताः ॥ महे
यत्चापुखरवोरणायावर्धयंदस्युहत्यायदेवाः ॥ २७ ॥ ब्रह्मचारीचरति
वोर्वेपाद्विपःसदेवानांभवत्येकमंगं ॥ तेनजायामन्वविदुद्वहस्पतिःसोमे
ननीतांजुक्कंनदैवाः ॥ २८ ॥ सद्योजातोव्यमिमीतयज्ञमग्निर्देवानां
ममयत्पुरोगाः ॥ अस्यहोतुःप्रदिश्यतस्यवाचिस्वाहाकृतंहुविरंदंतुदे
वाः ॥ २९ ॥ इदंतेपात्रंसनवित्तमिद्रूपिवासोममेनाशतक्रतो ॥ पूर्णऽ
आहावोर्मदिरस्यमध्योयंविश्वऽइदंभिहयंतिदेवाः ॥ ३० ॥ ॐजातवे
दसेसुनवामसोममरातीयतोनिर्दहातिवेदः ॥ सनःपर्पदतिदुर्गाणिवि
श्वानावेवसिधुंदुरितात्यग्निः ॥ ॐत्र्यंश्वकंयजामहेसुगंधिपुष्टिवर्धनं ॥
उर्वारुकमिववर्धनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् ॥ ॐगौरीमिमायसलिला

नितक्षत्येकपदीद्विपदीसाचतुष्पदी ॥ अष्टापदीनवपदीचभुवुषीसहस्रा
क्षरापरमेव्योमन् ॥ ॐ सक्तुमिव तितउनापुनंतोयत्रधीरामनसावाचम
क्रेत ॥ अत्रासखायःसख्यानिजानतेभद्रैषालक्ष्मीनिहिताधिवाचि ॥
ॐ प्रणोद्वीसरस्वतीवाजेभिर्वाजिनीवती ॥ धीनामविश्रयतु ॥ ॐ
यागंगूर्यासिनीवालीयाराकायासरस्वती ॥ इंद्राणीमह्नुतयैवरुणानी
स्यस्तये ॥ ॐ निपुर्सादगणपतेगणेषुत्वामाहुर्विप्रतमंकवीनां ॥ नऽऋ
तेत्वत्क्रियतेकिंचनारेमहामर्कमघवांचित्रमर्च ॥ ॐ आतूनंइंद्रक्षुमंतंचि
त्रग्राभंसंगृभाय ॥ महाहृस्तीदक्षिणेन ॥ ॐ वर्षदत्तेविष्णवासासआकृणो
मितन्मेजुपस्वशिपिविष्टुह्वयं ॥ वर्धतुत्वामुष्टुतयोगिरोमेययंपातस्व
स्तिभिःसदानः ॥ ॐ राज्ञाधिराजायप्रसह्यसाहिने ॥ नमोवयवैश्रव
णायकुर्महे ॥ समेकामान्कामकामानुमह्यं ॥ कामेश्वरोवैश्रवणोददा

तु ॥ कुवेरार्यवैश्रवणार्य ॥ महाराजायुनमः ॥ ॐ स्वस्ति ॥ साम्राज्यं
भीज्यं स्वाराज्यं वैराज्यं पारमेष्ठ्यं राज्यं माहाराज्यमाधिपत्यमयं समंत
पर्यायीत्यात्सार्वभौमः सार्वायुषां तादापराधात् ॥ पृथिव्यै समुद्रपर्यन्ता
या एकराळिति ॥ तदुप्येषः श्लोकैर्भिगीतो मरुतः परिविष्टारो मरुत्तस्या
वसनगृहे ॥ आविद्धितस्य कामप्रेर्विश्वे देवाः सुभासंदइति ॥ यो वै तान्न
ह्र्मणो वेद अमृतैनामृतां पुरीं ॥ तस्मै ब्रह्म च ब्रह्मा च आयुः कीर्तिं प्रजां द
दुः ॥ ॐ विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतो मुखो विश्वतो बाहु रुरुत विश्वतस्पात् ॥
संवाहुभ्यां धर्मति संपत्तैर्त्रैर्द्यावाभूर्माजिनयन्देव एकः ॥ संसृष्टं धनं मुभयं
समाकृतं मुस्मभ्यं दत्तांवरुणश्च मन्युः ॥ भियं दधाना हृदयेषु शत्रवः परा
जिता सोऽपि निर्लयतां ॥ त्रिनयनमभिमुखनिःसृता मिमांय इह पठेत्प्र
यतश्च सदा द्विजः ॥ स भवति धनधान्यपशुपुत्रकीर्तिमानमतुलंच सुखंस

मश्रुतेदिवीतिदिवीति ॥ अ० नारायणाय विद्महे वासुदेवाय धीमहि ॥ तं नो
 विष्णुः प्रचोदयात् ॥ तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि ॥ तं नो रुद्रः
 प्रचोदयात् ॥ एकदंताय विद्महे वक्रतुंडाय धीमहि ॥ तं नो दंती प्रचो
 दयात् ॥ भास्कराय विद्महे महद्द्युतिकराय धीमहि ॥ तं नो आदित्यः
 प्रचोदयात् ॥ महालक्ष्मी च विद्महे विष्णुपत्नी च धीमहि ॥ तं नो लक्ष्मीः
 प्रचोदयात् ॥

इदं पुस्तकं मुंन्यां पांडुरंग जावजी इत्येतैः स्त्रीये “निर्णयसागरा” खययंत्रे
 मुद्रयित्वा प्रकाशितं । शके १८४५. सन १९२३.

Publisher Pandurang Jawaji } at the Varanasi-sagar Press,
 Printer Kanchanra Yean Shedge } ७३ Kolbat Lane, Bombay

॥ इति ऋग्वेदीयदेवे मंत्राः समाप्ताः ॥

॥ अथ हिरण्यकेशीया त्रिकालसंख्या ॥

मूल्यं १ आणका.

अथ विभूतिधारणमंत्रः ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ (हस्ते भस्म जलं च गृहीत्वा) ॐ ईशानः सर्वविद्या-
नामीश्वरः सर्वभूतानां ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोधिपतिर्ब्रह्माशिवो मे अस्तु स
दाशिवो मे ॥ शिरसि ॥ ॐ तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि ॥ तन्नो रुद्रः
प्रचोदयात् ॥ मुखे ॥ ॐ अघोरैर्भ्यो यथो रैर्भ्यो घोरैर्भ्यो घोरतरैर्भ्यः ॥ सर्वेभ्यः
सर्वशर्षभ्यो नमस्ते अस्तु रुद्ररूपेभ्यः ॥ हृदये ॥ ॐ वामदेवाय नमो ज्येष्ठा-
य नमः श्रेष्ठाय नमो रुद्राय नमः कालाय नमः कलविकरणाय नमो चलविक-
रणाय नमो चलाय नमो चलप्रमथनाय नमः सर्वभूतदमनाय नमो मनोन्म-
नाय नमः ॥ गुह्ये ॥ ॐ सूक्ष्मो जातं प्रपद्यामि सूक्ष्मो जातार्थव नमो नमः ॥ भवे-
भवे नातिभवे भवस्व मां भवोद्भवाय नमः ॥ पादयोः ॥ ॐ अग्निरिति भस्म ॥
ॐ वायुरिति भस्म ॥ ॐ जलमिति भस्म ॥ ॐ स्थलमिति भस्म ॥ ॐ व्योमेति

भस्म॥ॐ सर्वं हवा ईदं भस्म॥ॐ भानस्तोके तनये मान आयुषि मानो गो-
पमानो अश्वेषुरीरिपः॥ वीरान्मानोरुद्रभामितो वधीर्हविष्मंतो नमसा वि-
धेमते॥ इति सर्वांगे भस्म विलेप्य॥ आचम्य॥ किंशवादि प्राणाया मंकृत्वा॥

॥ अथ प्रातःसंध्या ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ (प्राञ्जुख उदञ्जुखो वा कुशासने ऊर्णासने
वोपविश्य) (उत्तमा तारकोपेता मध्यमा लुप्ततारका ॥ अंधमा सूर्य-
सहिता प्रातःसंध्या त्रिधा मता) ॥ ॐ केशवाय नमः ॥ नारायणाय
नमः ॥ माधवाय नमः ॥ गोविंदाय नमः ॥ विष्णवे नमः ॥ मधुसू-
दनाय नमः ॥ त्रिविक्रमाय नमः ॥ वामनाय नमः ॥ श्रीधराय नमः ॥
हृषीकेशाय नमः ॥ पद्मनाभाय नमः ॥ दामोदराय नमः ॥ संकर्षणाय
नमः ॥ वासुदेवाय नमः ॥ प्रद्युम्नाय नमः ॥ अनिरुद्धाय नमः ॥

पुरुषोत्तमाय नमः ॥ अधोक्षजाय नमः ॥ नारासिंहाय नमः ॥ अच्युताय
नमः ॥ जनार्दनाय नमः ॥ उपेंद्राय नमः ॥ हरये नमः ॥ श्रीकृष्णाय
नमः ॥ ॐ भूः ॥ ॐ भुवः ॥ ॐ सुवः ॥ ॐ महः ॥ ॐ जनः ॥
ॐ तपः ॥ ॐ सत्यम् ॥ ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि ॥
धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ ॐ आपोज्योतीर सोमृतं ब्रह्म भूर्भुवः सुवरोम् ॥
प्रातःसंध्या ॥ कुमारी ॥ रक्ता ॥ रक्तवर्णा ॥ रक्तवस्त्रा ॥ रक्तगंधानु-
लेपना ॥ रक्तमाल्या ॥ हंसवाहना ब्रह्मदेवत्या ॥ गार्हपत्याभ्युप-
स्थाना ॥ ऋग्वेदसंहिता ॥ प्रथमा ब्रह्मसंध्या वेदवती नाम्नी ममो-
पात्तदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं प्रातःसंध्योपास्तिकरिज्ये ॥
आर्यातुवरं द्वादिवी अक्षरं ब्रह्मसंमितम् ॥ गायत्री छंदः सांमातेदं ब्रह्म जु-
पस्व मे ॥ यद्ब्रह्म लिखते पापं तद्ब्रह्मा त्रिमुच्यते ॥ यद्वा त्रियां लिखते पा-

पंतद्रात्रियात्प्रतिमुच्यते॥ सर्ववर्णमहादेविसंध्याविद्येसरस्वति ॥ अज-
रामरेद्रेविसर्वदेविनमोस्तुते ॥ ॐ ओजोसिसहोसिवलमसिआजो-
सिदेवानां धामनामासि विश्वमसि विश्वायुः सर्वमसि सर्वायूरभिभूरांगाय-
त्रीमावाहयामि सावित्रीमावाहयामि सरस्वतीमावाहयामि छंदर्षीनावां
हयामि श्रियमावाहयामि ह्रियमावाहयामि ॥ ॐ आपोहिष्ठाभयोभुव-
स्तान् ऊर्जेर्दधातन ॥ महेरणाद्यचक्षसे ॥ योर्वः शिवतमोरसुस्तस्य भाजय-
तेहनः ॥ उशतीरिवमातरः ॥ तस्मा अरंगमामवोयस्य क्षयायुजिन्वथ ॥
आपोजनयथाचनः ॥ आपोवाइदं सर्वं विश्वाभूतान्यापः प्राणावा आपः
पशव आपौ न्नमापो मृतमापः सम्राडापौ विराडापः स्वराडापश्छंदा ॥ स्या-
पोज्योती ॥ ज्यापोयजू ॥ ज्यापः सत्यमापः सर्वादेवता आपो भूभुवः सुवरा-
पओम ॥ ॐ सूर्यश्चमामन्युश्चमन्युपतयश्चमन्युकृतेभ्यः ॥ पापेभ्योरक्षंतां ॥

यद्रात्रियापापंमकार्षं ॥ मनसावाचाहस्ताभ्याम् ॥ पद्भ्यामुदरेणशिश्ना ॥
रात्रिस्तदवलुपतु ॥ यत्किंचदुरितंमयि ॥ इदमहंमाममृतयोनौ ॥ सूर्ये
ज्योतिषिजुहोमिस्वाहा ॥ (इतिजलंपीत्वा) आचम्य प्राणायामंकृत्वा
दुधिन्क्राव्णौअकारिषंजिष्णोरश्वस्यवाजिनः ॥ सुरभिर्नोमुखीकरत्-
प्रणआयूँषितारिषत् ॥ ॐआपोहिष्ठार्मयोभुवस्तानंऊर्जेदधातन ॥
महेरणायचक्षसे ॥ योर्वःशिवतमोरसस्तस्यभाजयतेहनः ॥ उशती-
रिवमातरः ॥ तस्माअरंगमामवोयस्यक्षयायजिन्वथ ॥ आपोजनयथाच
नः ॥ हिरण्यवर्णाःशुचयःपावकायासुजातःकश्यपोयास्विद्रः ॥ अक्षिया
गर्भदधिरेविरूपास्तान्आपुःशँस्योनोभवंतु ॥ यासाँराजावरुणो
यातिमध्येसत्यानृतेअवपश्यंजनानाम् ॥ मधुश्चुतःशुचयोयाःपावका-
स्तान्आपुःशँस्योनोभवंतु ॥ यासंदिवादिविकृष्वन्तिभक्षयाअंतरि-

श्रेवहुधाभवंति ॥ याः पृथिवीपर्यसोदंति शुक्रास्तान आपः शस्योनाभं-
 वंतु ॥ शिवेन माचक्षुषा पश्यतापः शिवया तनुवोर्पस्पृशत त्वचं मे ॥ स-
 वो अग्नीं रस्सुषदो ह्रुवेवो मयि वचो बलमोजो निधत्त ॥ पर्वमानः सुव-
 र्जनः ॥ पवित्रेण विचर्षणिः ॥ यः पोता स पुनातु मा ॥ पुनंतु मा देवज-
 नाः ॥ पुनंतु मर्नवो धिया ॥ पुनंतु विश्व आयवः ॥ जातवेदः पवित्रवत् ॥
 पवित्रेण पुनाहि मा ॥ शुक्लेण देव दीद्यत् ॥ अग्ने कत्वा क्रतुं रनु ॥
 यत्ते पवित्रमर्चिषि ॥ अग्ने विततमंतरा ॥ ब्रह्म ते न पुनीमहे ॥ उभाभ्यां
 देव सवितः ॥ पवित्रेण सवेन च ॥ इदं ब्रह्म पुनीमहे ॥ वैश्वदेवी पु-
 नती द्विव्यागात् ॥ यस्यैव ह्नीस्तनुवो वीतपृष्ठाः ॥ तयामदंतः सधमाद्ये-
 पु ॥ वयं स्याम पतयोरयीणाम् ॥ वैश्वानरो रश्मिभिर्मा पुनातु ॥ वातः
 प्राणेनेपि रोमं योभूः ॥ द्यावा पृथिवी पर्यसापयोभिः ॥ ऋतावरीयु ज्ञिये मा

पुनीताम् ॥ बृहद्भिः सवितस्तृभिः ॥ वापिष्ठेदेवमन्मभिः ॥ अग्नेदक्षैः पु-
नाहिमा ॥ येन देवा अपुनत ॥ येनापो दिव्यं कशः ॥ तेन दिव्येन ब्रह्मणा ॥
इदं ब्रह्म पुनीमहे ॥ यः पावमानी रघ्येति ॥ ऋषिभिः संभृत रसम् ॥
सर्व सपुतमश्नाति ॥ स्वदितं मातरि श्वना ॥ पावमानी यो अध्येति ॥
ऋषिभिः संभृत रसम् ॥ तस्मै सरस्वती दुहे ॥ क्षीर सार्षपिर्मधूदकं ॥ पाव-
मानीः स्वस्त्ययनीः ॥ सुदुद्याहिपयस्वतीः ॥ ऋषिभिः संभृतोरसः ॥ ब्रा-
ह्मणे ज्वमृतं हितम् ॥ पावमानी दिशं तुनः ॥ इमं लोकमर्थो असुम् ॥ का-
मान्तसर्मर्धयं तुनः ॥ देवी देवैः समाभृताः ॥ पावमानीः स्वस्त्ययनीः ॥
सुदुद्याहिर्धृतं श्रुतः ॥ ऋषिभिः संभृतोरसः ॥ ब्राह्मणे ज्वमृतं हितम् ॥
येन देवाः पवित्रेण ॥ आत्मानं पुनते सदा ॥ तेन सहस्रधारेण ॥ पावमा-
न्यः पुनं तुमा ॥ प्राजापत्यं पवित्रम् ॥ शतोद्यामं हिरण्यम् ॥ तेन ब्रह्म

विदोवयम् ॥ पूतं ब्रह्म पुनीमहे ॥ इंद्रः सुनीती सह मा पुनातु ॥ सोमः स्वस्त्या
वरुणः समीच्या ॥ यमो राजा प्रमृणाभिः पुनातु मा ॥ जातवेदामोर्जयत्या
पुनातु ॥ द्रुपदादिवेन्मुमुचानः ॥ स्विन्नस्त्रात्वीमलादिव ॥ पूतं पवित्रेणे-
वाज्यम् ॥ आपः शुधंतु मे न सः ॥ आचम्य प्राणानायम्य ॥ ॐ भूर्भुवः सुवः
तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि ॥ धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ श्रीसूर्याय
इदमर्घ्यं दत्तं न मम इति त्रिः ॥ असावादित्यो ब्रह्मेति ब्रह्मेव सन् ब्रह्माप्ये-
तिय एव वेद आचम्य ॥ ॐ केशवाय नमः ० श्रीकृष्णाय नमः ॥ प्राणायामं
कृत्वा ॥ अपक्रामंतु पिशाचा भूता ये भूमिपालकाः ॥ भूतानामवरो-
धेन ब्रह्मकर्म समारभे ॥ पृथ्वीति मंत्रस्य मेरुपृष्ठ ऋषिः कूर्मो देवता
सुतलं छंदः आसने विनियोगः ॥ ॐ पृथ्वि त्वया धृता लोका देवि त्वं
विष्णुना धृता ॥ त्वं च धारय मां देवि पवित्रं कुरु चासनम् ॥ अंगुष्ठाग्रे

तु गोविंदं तर्जन्यां तु महीधरं ॥ मध्यमायां हृषीकेशमनामिक्यां
त्रिविक्रमम् ॥ कनिष्ठिक्यां न्यसेद्विष्णुं करमध्ये तु माधवम् ॥ एवं च
करविन्यासं सर्वपापप्रणाशनम् ॥ ॐ भूः पादाभ्यां नमः ॥ ॐ भुवः जानु-
भ्यां नमः ॥ ॐ सुवः कटिभ्यां नमः ॥ ॐ महः नाभ्यै नमः ॥ ॐ जनः हृद-
याय नमः ॥ ॐ तपः कंठाय नमः ॥ ॐ सत्यं ललाटाय नमः ॥ ॐ परब्रह्म
शिरसे स्वाहा ॥ तत्सवितुर्व्रह्मात्मने हृदयाय नमः ॥ वरेण्यं विष्णवात्मने
शिरसे स्वाहा ॥ भर्गो देवस्य रुद्रात्मने शिखायै वृषट् ॥ धीमहि परमा-
त्मने कर्वचाय हुं ॥ धियो यो नो ज्ञानात्मने नेत्रत्रयाय वृषट् ॥ प्रचोदया-
त्सत्यात्मने अस्त्राय फट् ॥ इति दिग्बन्धः ॥ गायत्र्या गायत्रीच्छंदो वि-
श्वामित्र ऋषिः सविता देवताभिर्मुखं ब्रह्मा शिरो विष्णुर्हृदयं रुद्रः
शिखा पृथिवी योनिः प्राणापानव्यानोदानसमाना सप्राणा श्वेतवर्णा

सांख्यायनसगोत्रा गायत्री चतुर्विंशत्यक्षरा त्रिपदा पटकुक्षिः पंच-
शीर्षोपनयने विनियोगः॥ॐभूः ॐभुवः ॐसुवः ॐमहः ॐजनः ॐ
तपः ॐसत्यम्॥ॐतत्सवितुर्वरेण्यं भर्गोदेवस्यधीमहि ॥ धियोयोनः
प्रचोदयात्॥ओमापोज्योतीरसोमृतं ब्रह्मभूर्भुवःसुवरोम्॥प्रातःसंध्या-
गतवेनाष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिर्दशसंख्यं वा गायत्रीजपमहं करिष्ये ॥
ॐभूर्भुवःसुवः ॥तत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदेवस्यधीमहि॥धियोयोनःप्रचोद-
यात्॥ ॐइति गायत्रीं जप्त्वा ॥ तत्सवितुर्ब्रह्मात्मने हृदयाय नमः ॥
चरेण्यंविष्ण्वात्मने शिरसे स्वाहा॥भर्गोदेवस्यरुद्रात्मने शिखायै वृषट्॥
धीमहि परमात्मने कर्वाचायुहुम् ॥ धियोयोनोज्ञानात्मने नेत्रत्रयाय वी-
षट् ॥ प्रचोदयात्सत्यात्मने अंस्त्रायफट्॥इति दिग्बंधः॥ॐमित्रस्यचर्षे
णीधृतश्रवेदेवस्यसानुसि ॥ सत्यश्चित्रश्रवस्तमं ॥ मित्रोजनान्यातय

तिप्रजानन्मित्रोदाधारपृथिवीमृतद्यां ॥ मित्रःकृष्टीरनिमिषाभिचष्टेस
त्यार्यहव्यंघृतवद्विधेम ॥ प्रसमित्रमर्तोअस्तुप्रयस्वानयस्तेआदित्यशि-
क्षतिब्रूतेन ॥ नहन्यतेनजीयतेत्वोतोनेनमहोअश्रोत्यंतितोनदुरात् ॥
यच्चिद्वितेविशोयथाप्रदेववरुणव्रतं ॥ मिनीमसिद्यविद्यवि ॥ यत्किंचे
दंघरुणैद्व्येजनैभिद्रोहंमनुष्याश्ररामसि ॥ अचिंत्तीयत्तवधर्मायुयोपिम
मानस्तस्मादेनसोदेवरीरियः॥ कित्वासोयद्विरिपुर्नदीवियद्वाघासुत्यमु
तयन्नाविुच्च ॥ सर्वाताविष्यशिधिरेवद्विधाथात्तस्यामवरुणप्रियासः॥ या
सदासर्वभूतानिस्थावराणिचुराणिच ॥ सायंप्रातर्नमस्यंतिसामासंध्या
अभिरक्षुत्वो नमः ॥ नमः प्राच्यैदिशेयाश्चद्वेवताएतस्यांप्रतिवसंत्येता
भ्यश्चनमोनमोदक्षिणार्यैदिशेयाश्चद्वेवताएतस्यांप्रतिवसंत्येताभ्यश्चन
मोनमःप्रतीच्यैदिशेयाश्चद्वेवताएतस्यांप्रतिवसंत्येताभ्यश्चनमोनमः

दी॒र्घ्यै॒दि॒शे॒याश्च॒दे॒वता॑ए॒तस्यां॑प्र॒ति॒वस॑त्ये॒ताभ्य॑श्च॒नमो॑न॒मऊ॒र्ध्वायै॑दि॒शे
याश्च॒दे॒वता॑ए॒तस्यां॑प्र॒ति॒वस॑त्ये॒ताभ्य॑श्च॒नमो॑न॒मोर्ध॒रायै॑दि॒शे॒याश्च॒दे॒वता॑
ए॒तस्यां॑प्र॒ति॒वस॑त्ये॒ताभ्य॑श्च॒नमो॑न॒मोर्वा॒न्तरा॑यै॒दि॒शे॒याश्च॒दे॒वता॑ए॒तस्यां॑
प्र॒ति॒वस॑त्ये॒ताभ्य॑श्च॒नमो॑न॒मोर्गा॒यमु॒नयो॑र्म॒ध्येयै॑वस॒तिते॑मे॒प्रस॒न्नात्मा
नश्चि॒रंजी॒वित॑व॒र्धय॑ति॒नमो॑र्गा॒यमु॒नयो॑र्मु॒निभ्य॑श्च॒नमो॑न॒मोर्गा॒यमु॒न
यो॑र्मु॒निभ्य॑श्च॒नमः ॥ अ॒वा॒न्त॒रदि॒शाभ्यो॑ नमः ॥ स॒स्त्रव॑न्तु॒दि॒शोम॑यि॒सा
माग॑च्छ॒न्तुसू॒नुताः ॥ सर्व॑कामाअ॒भिय॑न्तु॒नः ॐ॒प्रि॒याअ॒भि॒स्रव॑न्तु॒नः ॥ ॐ
प्रि॒याअ॒भि॒वा॒दये ॥ अ॒मु॒कप्र॒वरा॑न्वि॒तामु॒कगो॒त्रोत्प॑न्नः॒यजु॑र्वे॒दस्य॑ते॒त्तिरी
यशा॑खा॒न्तर्ग॑त॒हिर॑ण्यके॒शीशा॑खा॒ध्यायी॑ अ॒मु॒कश॑र्माहं भोःअ॒भि॒वा॒दया
मि॥ नमो॑ ब्रह्म॒ण्यदे॒वाय॑ गो॒ब्राह्म॑णहि॒ताय॑ च॥ जग॑द्धि॒ताय॑ कृ॒ष्णाय॑ गो
वि॒दाय॑ नमो॑नमः ॥ उ॒त्तमे॑शि॒खरि॑ज्जा॒तेभ॑म्यां॒पर्व॑त॒मूर्ध॑नि ॥ ब्राह्म॑णेभ्यो-

भ्यनुज्ञातागच्छदेवियथासुखं॥स्तुतोमयावरदावेदमाताप्रचोदयतीपव
नेद्विजाता॥आयुःपृथिव्यांद्रविणंत्रह्यवर्चसुमह्यंदत्वाप्रजातुंत्रह्यलोकं॥
घृणिःसूर्यआदित्योनप्रभावात्यक्षरं॥मधुक्षरंतिद्रसं॥सत्यैवैतद्रसमा
पोज्योतीरसोमृतंत्रह्यभूर्भुवःसुवरोम्॥श्रियै नमः॥संध्यायै नमः॥
विद्यायै नमः॥गुरुभ्यो नमः॥वेदाय नमः॥वेदपुरुषाय नमः॥सर्वे-
भ्यो देवेभ्यो नमः॥सर्वेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो नमो नमः॥आकाशात्पतितं
तोयं यथा गच्छति सागरम्॥सर्वदेवनमस्कारः केशवं प्रति गच्छति॥
केशवाय नम इत्यादि प्राणायामं कृत्वा॥अनेन प्रातःसंध्यानित्यकर्मणा
भगवान् श्रीपरमेश्वरः प्रीयताम्॥ विष्णवे नमो विष्णवे नमो विष्णवे
नमः॥ इति प्रातःसंध्या समाप्ता ॥

॥ अथ मध्याह्नसंध्याप्रारंभः ॥

केशवाय नम इत्यादि प्राणायामं कृत्वा ॥ मध्याह्नसंध्या युवाना श्वेता
श्वेतवर्णा श्वेतवस्त्रा श्वेतगंधा श्वेतमाल्यानुलेपना वृषंभवाहना
रुद्रदैवत्या दक्षिणाभ्युपस्थापना यजुर्वेदसंहिता द्वितीया रुद्रसंध्या
धर्मवतीनाम्नी मम उपात्तदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं मध्याह्न-
संध्योपास्ति करिष्ये ॥ आयातुवरदादेवी० सर्वदिवता आपोभूर्भुवः
सुवरापजोम ॥ आपः पुनंतु पृथिवीं पृथिवीपतापुनातुमां ॥ पुनंतु ब्रह्मणः
स्पतिर्ब्रह्मपूतापुनातुमां ॥ यदुच्छिष्टमभोज्यं यद्वाहुश्चरितुमम ॥ सर्व-
पुनंतु मामापोसतांच प्रतिग्रह स्वाहा ॥ ॐ केशवाय नमः । नारायणाय
नमः । माधवाय नमः । दृधिकाव्णो अकारिषमित्यादि अर्घ्यदानांते
प्राणायामांतं प्रातःसंध्यावत् ॥ ॐ उद्धृतमंसरूपरिपश्यंतो ज्योति

रुत्तरं ॥ देवदेवत्रासूर्यमर्गन्मज्योतिरुत्तमं ॥ उदुत्यंजातवेदसंदेवंवहं-
तिकेत्तवः ॥ दृशेविश्वोयसूर्य ॥ चित्रदेवानामुदगादनीकंचक्षुर्मि-
त्रस्यवरुणस्याग्नेः ॥ आप्राधावापृथिवीअंतरिक्षं सूर्यं आत्माजगतस्त-
र्युषश्च ॥ तच्चक्षुर्देवहितं पुरस्ताच्छुक्कमुचरत् ॥ पश्येमशरदः शतं जी-
वैमशरदः शतं नंदामशरदः शतं मोदामशरदः शतं भवामशरदः शतं ५ नृ-
णवामिशरदः शतं प्रव्रजामशरदः शतमर्जातास्यामशरदः शतं ज्योक्चरदू-
र्घं दृशे ॥ यउदगान्महतोर्णवाह्विभ्राजमानः सरिरस्यमध्यात्समोद्युपभो-
ल्लोहिताक्षः सूर्यो विपुश्चिन्मनसा पुनातु ॥ अवांतरदिशाभ्यो नमः ॥ अप-
कामंतु पिशाचादिप्राणायामं कृत्वा ॥ मध्याह्नसंध्यां गं अष्टोत्तरशतं
अष्टाविंशतिर्दशसंख्यं वा गायत्रीजपमहं करिष्ये ॥ गायत्रीजपं कृत्वा ॥
संख्यं वतु दिशो मयि ० अनेन मध्याह्नसंध्या नित्यकर्मणा भगवान्परमे-

श्वरः प्रीयताम् ॥ विष्णवे नमो विष्णवे नमः ॥ इति
मध्याह्नसंध्या समाप्ता ॥

॥ अथ सायंसंध्याप्रारंभः ॥

केशवाय नम इत्यादिप्राणायामं कृत्वा ॥ सायंसंध्यां वृद्धा कृष्णा
कृष्णवर्णा कृष्णवस्त्रा कृष्णगंधा कृष्णमाल्यानुलेपना गरुडवाहना
विष्णुदेवत्या आहवनीयाभ्युपस्थाना सामवेदसंहिता तृतीया विष्णु-
संध्या सत्यवतीनाम्नी मम उपासंदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं
सायंसंध्योपास्ति करिष्ये ॥ आयांतुवरदादेवी ० सर्वोदेवता आपोभूभुवः
सुवराप ओम् ॥ अग्निश्चमामन्युश्चमन्युपतयश्चमन्युकृतेभ्यः ॥ पापेभ्यो
रक्षतां ॥ यदह्नापार्षमकार्षं ॥ मनसावाचोहस्तोभ्यां ॥ पद्भ्यामुदरेणशि
श्ना ॥ अहस्तदेवलुपतु ॥ यत्किंचदुरितंमयि ॥ इदमहं माममृतयोनौ ॥

सत्येज्योतिषिजुहोमिस्वाहा ॥ ॐ केशवाय नमः ॥ नारायणाय ० ॥ द्रुप-
दादिवेन्मुमुक्षुचानः ॥ स्विन्नस्त्रात्वीमलादिव ॥ पतंपवित्रेणेवाज्यं ॥
आपः शुंधंतुमैनसः ॥ ॐ भूर्भुवः सुवस्तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धी-
महि ॥ धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ ॐ श्रीवरुणाय इदमर्घ्यं दत्तं नमम ॥
एवं त्रिः अर्घ्यं दत्त्वा ॥ असावादि त्यो ब्रह्मेति ब्रह्मेव सन्न ब्रह्माप्येतिय एवं
वेद ॥ ॐ केशवाय नमः इत्यादि प्राणायामं कृत्वा ॥ अपक्वामंतु ० ओमा
पो ज्योतीर सोम्य तं ब्रह्म भूर्भुवः सुवरोम् ॥ सायं संध्या गमष्टोत्तरशतमष्टा-
विंशतिर्दशसंख्यं वा गायत्री जपं महं करिष्ये ॥ गायत्री जपं कृत्वा ॥ ॐ
इमं मेवरुणश्रुधीहवमद्याचमृडय ॥ त्वामवस्युराचके ॥ ॐ तत्त्वायां मिब्रह्म
णा चंदमानस्तदाशास्ते यजमानो हविर्भिः ॥ अहं डमानो वरुणे हवो ध्युरुरुश
सुमान आयुः प्रमोषीः ॥ ॐ त्वन्नो अमेवरुणस्य विद्वान् देवस्य हेडो वयासि

सी॒ष्टाः ॥ य॒जि॒ष्ठो॒व॒ह्नि॒त॒मः॒शो॒शु॒चा॒नो॒वि॒श्वा॒द्वेषा॑ ॥ सि॒प्र॒मु॒मु॒ग्ध॒स॒त् ॥
स॒त्व॒न्नो॑ अ॒ग्ने॒व॒मो॒भ॒वो॒ती॒ने॒दि॒ष्टो॒अ॒स्या॒उ॒ष॒सो॒व्यु॒ष्टौ ॥ अ॒व॒य॒ध्व॒नो॒व॒रु॒ण॑ ॥
र॒रा॒णो॒वी॒हि॒मृ॒डी॒क॑ ॥ सु॒ह॒वो॒न॒ए॒धि ॥ ॐ॒य॒च्चि॒द्धि॒ते॒वि॒शो॒य॒था॒प्र॒दे॒व॒वरु॒ण॑
व॒त्तं ॥ मि॒नी॒म॒सि॒द्य॒वि॒द्य॒वि॒ ० सा॒यं॒प्रा॒त॒र्न॒म॒स्यं॒ति॒सा॒मा॒सं॒ध्या॑ अ॒भि॒र॒क्ष॒त्वो॑
न॒मः ॥ न॒मः॒प्र॒ती॒च्यै॒दि॒शे॒या॒श्च॒दे॒व॒ता॑ ए॒त॒स्यां॒प्र॒ति॒व॒सं॒त्ये॒ता॒भ्य॑श्च॒न॒मो॒न॒
म॒उ॒दी॒च्यै॒दि॒शे॒या॒श्च॒दे॒व॒ता॑ ए॒त॒स्यां॒प्र॒ति॒व॒सं॒त्ये॒ता॒भ्य॑श्च॒न॒मो॒न॒मः॒प्रा॒च्यै॒
दि॒शे॒या॒श्च॒दे॒व॒ता॑ ए॒त॒स्यां॒प्र॒ति॒व॒सं॒त्ये॒ता॒भ्य॑श्च॒न॒मो॒न॒मो॒दि॒क्षि॒णायै॒दि॒शे॒या॑
श्च॒दे॒व॒ता॑ ए॒त॒स्यां॒प्र॒ति॒व॒सं॒त्ये॒ता॒भ्य॑श्च॒न॒मो॒न॒म॒ऊ॒र्ध्वायै॒दि॒शे॒या॑श्च॒दे॒व॒ता॑ ०
आ॒युः॒पृ॒थि॒व्यां॒द्र॒वि॒णं॒ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒सं॒म॒ह्यं॒द॒त्वा॒प्र॒जा॒तुं॒ब्र॒ह्म॒लो॒कं ॥ ॐ॒श्रि॒त्र्यै॒
न॒मः ॥ सं॒ध्यायै॒न॒मः ॥ वि॒द्यायै॒न॒मः ॥ अ॒ने॒न॒ सा॒यं॒सं॒ध्या॒ख्य॒क॒र्म॒णा॒ भग॒-
वा॒न्प॒र॒मे॒श्वरः॒ प्री॒य॒ता॒म् ॥ वि॒ष्णवे॒ न॒मो॒ वि॒ष्णवे॒ न॒मः ॥

॥ अथ तृचाकल्पनमस्कारप्रारंभः ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ अद्येत्यादि० श्रीसवितृसूर्यनारायणप्रीत्यर्थं तृचा-
कल्पेन विधिना नमस्काराख्यं कर्म करिष्ये ॥ अथ ध्यानम् ॥ ध्येयः
सदा सवितुर्मंडलमध्यवर्ती नारायणः सरसिजासनसन्निविष्टः ॥ केयू-
रवान्मकरकुंडलवान् किरीटी हारी हिरण्मयवपुर्धृतशंखचक्रः ॥ ॐ
नहां उद्यन्नद्यमित्रमहः नहां ॐ मित्राय नमः ॥ १ ॥ ॐ न्हों आरोहद्भुत्तरां
दिवं न्हों ॐ स्वये नमः ॥ २ ॥ ॐ न्हूं हृद्रोगंममसूर्य न्हूं ॐ सूर्याय०
॥ ३ ॥ ॐ न्हूं हुरिमाणचनाशाय न्हूं ॐ भानवे० ॥ ४ ॥ ॐ न्हों शुके
पुमेहरिमाणं न्हों ॐ स्वगाय० ॥ ५ ॥ ॐ न्हः रोपुणाकोसुदध्मसि न्हः
ॐ पूष्णे० ॥ ६ ॥ ॐ न्हं अथोहारिद्रवेपुमे न्हं ॐ हिरण्यगर्भा-
य० ॥ ७ ॥ ॐ न्हों हरिमाणंनिदध्मसि न्हों ॐ मरीचये० ॥ ८ ॥ ॐ

ॐ उदगादयमादित्यः नहूँ ॐ आदित्या० ॥ ९ ॥ ॐ नहूँ विश्वेनसहसा
सह नहूँ ॐ सवित्रे० ॥ १० ॥ ॐ नहूँ द्विषंतममरंधयन् नहूँ ॐ अर्का
य० ॥ ११ ॥ ॐ नहः सोअहं द्विषतेरंधं नहः ॐ भास्कराय० ॥ १२ ॥
ॐ नहान्हीं उद्यन्नद्यमित्रमहआरोहन्नुत्तरां दिवं ॐ नहान्हीं मित्ररविभ्यां
नमः ॥ ॐ नहूँ नहूँ हृद्रोगंममसूर्यहरिमाणं चनाशय नहूँ नहूँ ॐ सूर्यभा
नु० ॥ ॐ नहौं नहः शुकेपुमेहरिमाणं रोपणाकसुदधमसि नहौं नहः ॐ खगपू
षभ्यांन० ॥ ॐ नहान्हीं अथोहारिद्रवेपुमेहरिमाणं निदधमसि ॥ नहान्हीं
ॐ हिरण्यगर्भमरीचिभ्यां० ॥ ॐ नहूँ नहूँ उदगादयमादित्यो विश्वेनस
हसासह नहूँ नहूँ ॐ आदित्यसवितृभ्यांनः ॥ ॐ नहौं नहः द्विषंतमम
रंधयन्मोअहं द्विषतेरंधं नहौं नहः ॐ अर्कभास्कराभ्यां० ॥ ॐ नहान्हीं
नहूँ नहूँ उद्यन्नद्य० दिवं ॥ हृद्रो० नाशय ॥ नहान्हीं नहूँ नहूँ ॐ मित्र

विसूर्यभानुभ्यो०॥ ॐ न्हो न्हः न्हः न्हः न्हो शुके० सुदधमसि॥ अथोहा० नि
दधमसि॥ न्हो न्हः न्हः न्हो ॐ खगपूषहिरण्यगर्भमरीचि०॥ ॐ न्हू न्हू न्हू
न्हो न्हः उदगा० सह॥ द्विषंतं० रंघा॥ न्हू न्हू न्हो न्हः ॐ आदित्यसवित्रक
भास्करेभ्योन०॥ ॐ न्हान्हो न्हू न्हू न्हो न्हः न्हान्हो न्हू न्हू न्हो न्हः उच्यन्न०
द्विषंतं मम रंघयन्मो अहं द्विषते रंघं न्हान्हो न्हू न्हू न्हो न्हः न्हान्हो न्हू न्हू न्हो न्हः
न्हो न्हः मित्ररविसूर्यभानुखगपूषहिरण्यगर्भमरीच्यादित्यसवित्रकभा
स्करेभ्यो नमः इति त्रिः ॥ तृचाकल्पनमस्काराः समाप्ताः ॥

इदं पुस्तकं मुंवय्यां 'निर्णयसागर' मुद्रणयंत्रालयाधिवैः पांडुरंग जावजी

इत्येतेः मुद्रापितम् आकः १८५२, सन १९३०.

Published by Pandurang Jawaji,
Printed by Ramchandra Yeshu Shedge.

At the Nirnayasagar Press,
26-28, Kolbhat Lane, Bombay.

॥ इति हिरण्यकेशीया त्रिकालसंख्या ॥

॥ अथ हिरण्यकेशीया त्रिकालसंख्या ॥

मूल्यं १ आणकः.

अथ विमृतिधारणमंत्रः ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ (हस्ते भस्म जलं च गृहीत्वा) ॐ ईशानः सर्वविद्या
नामीश्वरः सर्वभूतानां ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोधिपतिर्ब्रह्माशिवो मे अस्तु स
दाशिवो मे ॥ शिरसि ॥ ॐ तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि ॥ तन्नो रुद्रः
प्रचोदयात् ॥ मुखे ॥ ॐ अघोरैर्भ्यो यथोघोरैर्भ्यो घोरघोरं तरेभ्यः ॥ सर्वेभ्यः
सर्वदशैर्भ्यो नमस्ते अस्तु रुद्ररूपेभ्यः ॥ हृदये ॥ ॐ वामदेवाय नमोऽष्टा-
य नमः श्रेष्ठाय नमो रुद्राय नमः कालाय नमः कलविकरणाय नमो वलविक-
रणाय नमो वलाय नमो वलप्रमथनाय नमः सर्वभूतदमनाय नमो मनोन्म-
नाय नमः ॥ गुह्ये ॥ ॐ सद्योजातं प्रपद्यामि सद्योजातायैव नमो नमः ॥ भवे-
भवेनातिभवे भवस्व मां भवोद्भवाय नमः ॥ पादयोः ॥ ॐ अग्निरिति भस्म ॥
ॐ वायुरिति भस्म ॥ ॐ जलमिति भस्म ॥ ॐ स्थलमिति भस्म ॥ ॐ व्योममिति

भस्म ॥ ॐ सर्वं ह्वा इदं भस्म ॥ ॐ मानं स्तोकेत नयेमान आयुषिमानो गो-
पमानो अश्वेषु रीरिषः ॥ वीरान्मानो रुद्रभामितो वधीर्हविष्मन्तो नमसा वि-
धेमते ॥ इति सर्वांगे भस्म विलेप्य ॥ आचम्य ॥ केशवादिप्राणायामं कृत्वा ॥

॥ अथ प्रातःसंध्या ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ (प्राञ्जुख उदञ्जुखो वा कुशासने ऊर्णासिने
वोपविश्य) (उत्तमा तारकोपिता मध्यमा लुप्ततारका ॥ अधमा सूर्य-
सहिता प्रातःसंध्या त्रिधा मता) ॥ ॐ केशवाय नमः ॥ नारायणाय
नमः ॥ माधवाय नमः ॥ गोविंदाय नमः ॥ विष्णवे नमः ॥ मधुसू-
दनाय नमः ॥ त्रिविक्रमाय नमः ॥ वामनाय नमः ॥ श्रीधराय नमः ॥
हृषीकेशाय नमः ॥ पद्मनाभाय नमः ॥ दामोदराय नमः ॥ संकर्षणाय
नमः ॥ वासुदेवाय नमः ॥ प्रद्युम्नाय नमः ॥ अनिरुद्धाय नमः ॥

पुरुषोत्तमाय नमः ॥ अधोक्षजाय नमः ॥ नारसिंहाय नमः ॥ अच्युताय
नमः ॥ जनार्दनाय नमः ॥ उपेंद्राय नमः ॥ हरये नमः ॥ श्रीकृष्णाय
नमः ॥ ॐ भूः ॥ ॐ भुवः ॥ ॐ सुवः ॥ ॐ महः ॥ ॐ जनः ॥
ॐ तपः ॥ ॐ सुत्यम् ॥ ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि ॥
धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ ॐ आपोज्योतीर सोमृतं ब्रह्म भूर्भुवः सुवरोम् ॥
प्रातः संध्या ॥ कुमारी ॥ रक्ता ॥ रक्तवर्णा ॥ रक्तवस्त्रा ॥ रक्तगंधानु-
लेपना ॥ रक्तमाल्या ॥ हंसवाहना ॥ ब्रह्मदेवत्या ॥ गार्हपत्याभ्युप-
स्थाना ॥ ऋग्वेदसंहिता ॥ प्रथमा ब्रह्मसंध्या वेदवती नाम्नी ममो-
पात्तदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं प्रातः संध्योपास्तिकरिष्ये ॥
आर्यातुवरदा देवी अक्षरं ब्रह्म संमिताम् ॥ गायत्री छंदः सांमातेदं ब्रह्म जु-
पस्व मे ॥ यदहं कुरुते पापं तदहं प्राप्तिमुच्यते ॥ यद्वात्रियात्कुरुते पा-

पंतद्रात्रियात्प्रतिमुच्यते॥ सर्ववर्णमहादेविसंध्याविद्येसरस्वति ॥ अज-
रेअमरेदेविसर्वदेविनमोस्तुते ॥ ॐ ओजोसि स होसि वलमसि आजो-
सि देवानां धामनामसि विश्वमसि विश्वायुः सर्वमसि सर्वायुरभिभूरी गाय-
त्रीमावाहयामि सावित्रीमावाहयामि सरस्वतीमावाहयामि छंदर्षीनावा-
हयामि श्रियमावाहयामि ह्रियमावाहयामि ॥ ॐ आपो हिष्ठा मंत्रो भुव-
स्तान् जुर्जेदधातन ॥ महेरणा यच्चक्षसे ॥ यो वः शिवतमो रसस्तस्य भाजय-
ते हनः ॥ उशती रि वमातरः ॥ तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जि न्वथ ॥
आपो जनयथाचनः ॥ आपो वा इदं सर्वं विश्वा भूतान्यापः प्राणा वा आपः
पशव आपो न्नमापो मृतमापः सम्राडापो विराडापः स्वराडा पृच्छंदां स्या-
पो ज्योतीं स्यापो यजूं स्यापः सत्यमापः सर्वादेवता आपो भू भुवः सुवरा-
प ओम् ॥ ॐ सूर्यश्चमामन्युश्चमन्युपतयश्चमन्यु कृतेभ्यः ॥ पापेभ्यो रक्षंतां ॥

यद्रात्रियापापमकार्ष ॥ मनसावाचाहस्ताभ्याम् ॥ पद्भ्यामुदरेणशिशा ॥
रात्रिस्तदवलुपतु ॥ यत्किंचदुरितंमयि ॥ इदमहंमाममृतयोनौ ॥ सूर्ये
ज्योतिषिजुहोमिस्वाहा ॥ (इतिजलपीत्वा) आचम्य प्राणायामंकृत्वा
दधिक्राव्णौअकारिपंजिष्णोरश्वस्यवाजिनः ॥ सूरभिन्नोमुखाकरत्-
प्रणआयूँषितारिपत् ॥ ॐआपोहिष्ठाभयोभुवस्तानउज्जेदधातन ॥
महेरणायचक्षसे ॥ योर्वःशिवतमोरसस्तस्यमाजयतेहनः ॥ उडाती-
रिवमातरः ॥ तस्माअरंगमामवोयस्यक्षयायजिन्यथ ॥ आपौजुनयथाच
नः ॥ हिरण्यवर्णाःशुचयःपावकायासुजातःकश्यपोयास्विद्रः ॥ अग्निया
गर्भेदधिरेविरूपास्तानआपःशस्स्योनार्भवन्तु ॥ यासांराजावरुणो
यातिमध्येसत्यानृतेअवपश्यंजनानाम् ॥ मधुश्चुतःशुचयोयाःपावका-
स्तानआपःशस्स्योनार्भवन्तु ॥ यासंदिवादिविकृण्वन्तिभक्षयाअंतर-

क्षेत्रहुधाभवति ॥ याः पृथिवीपयस्मादतिशुक्रास्तान् आपः शस्योनाभ-
वन्तु ॥ शिवेन माचक्षुषा पश्यतापः शिवया तनुवोपस्पृशत त्वचमे ॥ स-
र्वोऽग्नीरस्पृपदो हुवेवोमयिव चो विलमोजो निधत्त ॥ पक्वमानः सुव-
र्जनः ॥ पवित्रेण विचर्षणिः ॥ यः पोता स पुनातु मा ॥ पुनंतु मा देवज-
नाः ॥ पुनंतु मर्नवो धिया ॥ पुनंतु विश्व आयवः ॥ जातवेदः पवित्रवत् ॥
पवित्रेण पुनाहि मा ॥ शुक्रं ण देव दीद्यत् ॥ अग्ने कल्वा क्रतु रनु ॥
यत्ते पवित्रमर्चिषि ॥ अग्ने वि ततमंतरा ॥ ब्रह्म ते न पुनीमहे ॥ उभाभ्यां
देव सवितः ॥ पवित्रेण सवेन च ॥ इदं ब्रह्म पुनीमहे ॥ वैश्वदेवी पु-
नती देव्या गात् ॥ यस्यैव ह्नीस्तनुवो वीतपृष्ठाः ॥ तया मदंतः सधमाद्ये-
षु ॥ वयस्य मपतं यो रयीणाम् ॥ वैश्वानरो रश्मिभिर्मा पुनातु ॥ वातः
प्राणे नैऋतं यो भूः ॥ द्यावा पृथिवी पयं सा प्रयोभिः ॥ ऋतावरीयु द्विग्रेमा

पुनीताम् ॥ बृहद्भिः सवितस्तृभिः ॥ वापिष्ठेद्वयमन्मभिः ॥ अग्नेदक्षैः पु-
नाहिमा ॥ येन देवा अपुनत ॥ येनापो दिव्यं कशः ॥ तेन दिव्येन ब्रह्मणा ॥
इदं ब्रह्म पुनीमहे ॥ यः पावमानी रुध्यति ॥ ऋषिभिः संभृत रसम् ॥
सर्व रसपुतमश्नाति ॥ स्वदितं मातरि श्रुना ॥ पावमानी यो अध्यति ॥
ऋषिभिः संभृत रसम् ॥ तस्मै सरस्वती दुहे ॥ क्षीर रसपिर्मधूदकं ॥ पाव-
मानीः स्वस्त्ययनीः ॥ सुदुग्धा हि पयस्वतीः ॥ ऋषिभिः संभृतोरसः ॥ ब्रा-
ह्मणे ज्वमृत रहितम् ॥ पावमानी दिशं तुनः ॥ इमं लोकमथो अमुम् ॥ का-
मान्त्समर्धयं तुनः ॥ देवीर्द्वैः समाभृताः ॥ पावमानीः स्वस्त्ययनीः ॥
सुदुग्धा हि घृतश्रुतः ॥ ऋषिभिः संभृतोरसः ॥ ब्राह्मणे ज्वमृत रहितम् ॥
येन देवाः पवित्रेण ॥ आत्मानं पुनते सदा ॥ तेन सह स्रधारेण ॥ पावमा-
न्यः पुनतुमा ॥ प्राजापत्यं पवित्रम् ॥ शतौ चाम रहितं मयम् ॥ तेन ब्रह्म

विदोवेयम् ॥ पुतत्रह्मपुनीमहे ॥ इंद्रः सुनीतीसहमापुनातु ॥ सोमः स्वस्त्या
वरुणः समीच्या ॥ यमो राजा प्रमृणाभिः पुनातु मा ॥ जातवेदामोर्जयत्या
पुनातु ॥ द्रुपदादिवेन्मुमुचानः ॥ स्वित्तस्त्रात्वीमलादिव ॥ पुतंपवित्रेणे-
वाज्यम् ॥ आपः शुंधंतुमैनसः ॥ आचम्य प्राणानायम्य ॥ ॐ भूर्भुवः सुवः
तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि ॥ धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ श्रीसूर्याय
इदमर्घ्यं दत्तं नम इति त्रिः ॥ असावादित्यो ब्रह्मेति ब्रह्मैव सन् ब्रह्माप्ये-
तिय एव वेद आचम्य ॥ ॐ कैशावाय नमः ० श्रीकृष्णाय नमः ॥ प्राणायामं
कृत्वा ॥ अपक्रामंतु पिशाचा भूताश्च भूमिपालकाः ॥ भूतानामवरो-
धेन ब्रह्मकर्म समारभे ॥ पृथ्वीति मंत्रस्य मेरुपृष्ठ ऋषिः कूर्मो देवता
सुतलं छंदः आसने विनियोगः ॥ ॐ पृथिव्य त्वया धृता लोका देवि त्वं
विष्णुना धृता ॥ त्वं च धारय मां देवि पवित्रं कुरु चासनम् ॥ अंगुष्ठाग्रे

तु गोविंदं तर्जन्यां तु महीधरं ॥ मध्यमायां हृषीकेशमनामिक्यां
त्रिविक्रमम् ॥ कनिष्ठिकायां न्यसेद्विष्णुं करमध्ये तु माधवम् ॥ एवं च
करविन्यासं सर्वपापप्रणाशनम् ॥ ॐ भूः पादाभ्यां नमः ॥ ॐ भुवः जानु-
भ्यां नमः ॥ ॐ सुवः कटिभ्यां नमः ॥ ॐ महः नाभ्यै नमः ॥ ॐ जनः हृद-
याय नमः ॥ ॐ तपः कंठाय नमः ॥ ॐ सत्यं ललाटाय नमः ॥ ॐ परब्रह्म
शिरसे स्वाहा ॥ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धियो रियो नमः ॥ वरेण्यं विष्णवात्मने
शिरसे स्वाहा ॥ भर्गो देवस्य रुद्रात्मने शिखायै वृषट् ॥ धीमहि परमा-
त्मने कर्वाय हुं ॥ धियो यो नो ज्ञानात्मने नेत्र्याय वीपट् ॥ प्रचोदया-
त्सत्यात्मने अस्त्राय फट् ॥ इति दिग्बंधः ॥ गायत्र्या गायत्रीच्छंदो वि-
श्वामित्र ऋषिः सविता देवता त्रिसुखं ब्रह्मा शिरो विष्णुर्हृदयं रुद्रः
शिखा पृथिवी योनिः प्राणापानव्यानीदानसमाना सप्राणा श्वेतवर्णा

सांख्यायनसगोत्रा गायत्री चतुर्विंशत्यक्षरा त्रिपदां षट्कुक्षिः पंच-
शीर्षोपनयने विनियोगः॥ॐभूः ॐभुवः ॐसुवः ॐमहः ॐजनः ॐ
तपः ॐसत्यम्॥ॐतत्सवितुर्वरेण्यं भर्गोदेवस्यधीमहि ॥ धियोयोनः
प्रचोदयात् ॥ ओमापोज्योतीरसोमृतं ब्रह्मभूर्भुवःसुवरोम् ॥ प्रातःसंध्या-
गतवेनाष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिर्दशसंख्यं वा गायत्रीजपमहं करिष्ये ॥
ॐभूर्भुवःसुवः ॥ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गोदेवस्यधीमहि ॥ धियोयोनः प्रचोद-
यात् ॥ ॐ इति गायत्रीं जप्त्वा ॥ तत्सवितुर्ब्रह्मात्मने हृदयाय नमः ॥
वरेण्यं विष्ण्वात्मने शिरसे स्वाहा ॥ भर्गोदेवस्य रुद्रात्मने शिखायै वषट् ॥
धीमहि परमात्मने कर्वाचाय हुम् ॥ धियो यो नो ज्ञानात्मने नेत्रत्रयाय वा-
षट् ॥ प्रचोदयात् सत्यात्मने अंस्त्राय फट् ॥ इति दिग्बन्धः ॥ ॐ मित्रस्य चर्ष-
णी धृतश्रवो देवस्य सानसि ॥ सत्यश्चित्रश्रवस्तमं ॥ मित्रो जनो न्याताय

तिप्रजानन्मित्रोदाधारपृथिवीमृतद्यां ॥ मित्रःकृष्टीरनिमिषाभिचप्टेस
त्यायहव्यंघृतवाद्धिधेम ॥ प्रसमित्रमतोअस्तुप्रयस्यानयस्तआदित्यशि-
क्षतिव्रतेन ॥ नहन्यतेनजीयतेत्वोतोनेनमहोअश्रोत्यंतितोनदुरात् ॥
यच्चिद्धितेविशोयथाप्रदेववरुणव्रतं ॥ मिनीमसिद्यविद्यवि ॥ यत्किंचे
दंधरुणैदव्येजनेभिद्रोहमनुज्याश्रमसि ॥ अचिंत्तीयत्तवधर्मायुयोपिम
मानुस्तस्मादेनसोदेवरीरिषः ॥ कित्वासोयद्विरिपुर्नदीवियद्वाघासत्यमु
तयन्नविद्म ॥ सर्वाताविष्यशिथिरेवदेवाथातिस्यामवरुणप्रियासः ॥ या
सदासर्वभूतानिस्थान्वराणिचराणिच ॥ सायंप्रातर्नमस्यतिसामासंध्या
अभिरक्षत्वो नमः ॥ नमः प्राच्यैदिशेयाश्चदेवताएतस्यांप्रतिवसंत्येता
भ्यश्चनमोनमोदक्षिणार्यैदिशेयाश्चदेवताएतस्यांप्रतिवसंत्येताभ्यश्चन
मोनमःप्रतीच्यैदिशेयाश्चदेवताएतस्यांप्रतिवसंत्येताभ्यश्चनमोनमउ

दी॒र्घ्येदि॒शेयाश्च॒दे॒वता॑ए॒तस्यां॑प्र॒ति॒वस॑त्ये॒ताभ्य॑श्च॒नमो॑नम॒ ऊ॒र्ध्वायै॑दि॒शे
याश्च॒दे॒वता॑ए॒तस्यां॑प्र॒ति॒वस॑त्ये॒ताभ्य॑श्च॒नमो॑नमो॒र्धरायै॑दि॒शेयाश्च॒दे॒वता॑
ए॒तस्यां॑प्र॒ति॒वस॑त्ये॒ताभ्य॑श्च॒नमो॑नमो॒वा॒न्तरा॑यै॒दि॒शेयाश्च॒दे॒वता॑ए॒तस्यां॑
प्र॒ति॒वस॑त्ये॒ताभ्य॑श्च॒नमो॑नमो॒गा॒यमु॒नयो॑र्म॒ध्येय॑वस॒ति॒तेमे॑प्रसन्ना॒त्मा
नश्चि॒रंजी॒वित॑व॒र्धय॑ति॒नमो॑गा॒यमु॒नयो॑र्मु॒निभ्य॑श्च॒नमो॑नमो॒गा॒यमु॒न
योर्मु॒निभ्य॑श्च॒नमः॑ ॥ अ॒वा॒न्तर॑दि॒शाभ्यो॑ नमः ॥ स॒ख॒वंतु॑दि॒शोम॑यि॒सा
माग॑च्छं॒तुसू॒ताः ॥ स॒र्वेका॑माअ॒भिय॑न्तुनः ॐ॒प्रिया॑अ॒भि॒स्त्रवं॑तुनः ॥ ॐ
प्रिया॑अ॒भि॒वा॒दये॑ ॥ अ॒मुक॑प्र॒वरा॑न्वि॒तामु॒कगो॒त्रोत्प॑न्नः॒यजु॑र्वे॒दस्य॑ते॒त्तिरी
य॒शाखा॑न्त॒र्गत॑हि॒रण्य॑के॒शीशा॒खाध्या॑यी अ॒मुक॑शर्मा॒हं भोः॑अ॒भि॒वा॒दया
मि ॥ नमो॑ ब्रह्म॒ण्यदे॒वाय॑ गो॒ब्राह्म॑णहि॒ताय॑ च ॥ जग॑द्धि॒ताय॑ कृ॒ष्णाय॑ गो
वि॒न्दाय॑ नमो॑नमः ॥ उ॒त्त॒र्मे॒शिख॑रे॒जा॒तेभू॑म्या॒र्पव॑त्त॒मूर्ध॑नि ॥ ब्राह्म॑णे॒भ्यो-

भ्यनुज्ञातागच्छदेवियथासुखं॥स्तुतोमयावरदावेदमाताप्रचोदयंतीपव
नेद्विजाता॥आयुःपृथिव्यांद्रविणंब्रह्मवर्चसमह्यंदत्वाप्रजातुंब्रह्मलोकं॥
घृणिःसूर्यआदित्योनप्रभावात्यक्षरं॥मधुक्षरंतित्रसं॥सत्यैवतद्रसमा
पोज्योतीरसोमृतंब्रह्मभूर्भुवःसुवरोम्॥श्रियै नमः । संध्यायै नमः ।
विद्यायै नमः । गुरुभ्यो नमः । वेदाय नमः । वेदपुरुषाय नमः । सर्वे-
भ्यो देवेभ्यो नमः । सर्वेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो नमो नमः । आकाशात्पतितं
तोयं यथा गच्छति सागरम्॥सर्वदेवनमस्कारः केशवं प्रति गच्छति॥
केशवाय नम इत्यादि प्राणायामं कृत्वा॥अनेन प्रातःसंध्यानित्यकर्मणा
भगवान् श्रीपरमेश्वरः प्रीयताम्॥ विष्णवे नमो विष्णवे नमो विष्णवे
नमः ॥ इति प्रातःसंध्या समाप्ता ॥

॥ अथ मध्याह्नसंध्याप्रारंभः ॥

केशवाय नम इत्यादि प्राणायामं कृत्वा ॥ मध्याह्नसंध्या युवाना श्वेता
श्वेतवर्णा श्वेतवस्त्रा श्वेतगंधा श्वेतमाल्यानुलेपना वृषभवाहना
रुद्रदैवत्या दक्षिणाशुपस्थापना यजुर्वेदसंहिता द्वितीया रुद्रसंध्या
धर्मवतीनाम्नी मम उपात्तदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं मध्याह्न-
संध्योपास्ति करिष्ये ॥ आयातुवरदादेवी० सर्वदैवता आपोभूर्भुवः
सुवरापओम् ॥ आपः पुनंतु पृथिवी पृथिवी पुता पुनातुमां ॥ पुनंतु ब्रह्मणः
स्पतिर्ब्रह्मपुता पुनातुमां ॥ यदुच्छिष्टमभोज्यं यद्वा दृश्वरितुमम ॥ सर्व-
पुनंतु मामापोसुतांच प्रतिग्रहं स्वाहा ॥ ॐ केशवाय नमः । नारायणाय
नमः । माधवाय नमः । वृधिकाव्णो अकारिपमित्यादि अर्घ्यदानांते
प्राणायामांतं प्रातःसंध्यावत् ॥ ॐ उद्धृतमंसं स्पष्टिपश्यंतो ज्योति

रुत्तरं ॥ देवदेवत्रासूर्यमग्नमज्योतिरुत्तमं ॥ उदुत्यंजातवेदसंदेवंवह-
तिकेतवः ॥ दृशेविश्वायसूर्य ॥ चित्रदेवानासुदंगादनीकंचक्षुमि-
त्रस्यवरुणस्याग्नेः ॥ आप्राद्यावापृथिवीअंतरिक्षं सूर्यआत्माजगतस्त-
स्थुषश्च ॥ तच्चक्षुर्देवहितंपुरस्ताच्छुक्रमुच्चरत् ॥ पश्येमशरदःशतंजी-
वेमशरदःशतंनंदामशरदःशतंमोदामशरदःशतंभवामशरदःशतंशु-
णवामशरदःशतंप्रव्रवामशरदःशतमजीतास्यामशरदःशतंज्योक्चसू-
र्यदृशे ॥ यउदंगान्महतोर्णवाह्निभ्राजमानःसरिरस्यमध्यात्समावृषभो-
ल्लोहिताक्षःसूर्योविपुश्चन्मनसापुनातु ॥ अवांतरदिशाभ्यो नमः ॥ अप-
क्रामंतु पिशाचादिप्राणायामं कृत्वा ॥ मध्याह्नसंध्यां अष्टोत्तरशतं
अष्टाविंशतिर्दशसंख्यं वा गायत्रीजपमहं करिष्ये ॥ गायत्रीजपं कृत्वा ॥
संस्त्ववंतुदिशोमयि ० अनेन मध्याह्नसंध्यानित्यकर्मणा भगवान्परमे-

श्वरः प्रीयताम् ॥ विष्णवे नमो विष्णवे नमः ॥ इति
मध्याह्नसंध्या समाप्ता ॥

॥ अथ सायंसंध्याप्रारंभः ॥

केशवाय नम इत्यादिप्राणायामं कृत्वा ॥ सायंसंध्या वृद्धा कृष्णा
कृष्णवर्णा कृष्णवस्त्रा कृष्णगंधा कृष्णमाल्यानुलेपना गरुडवाहना
विष्णुदेवत्या आहवनीयान्युपस्थाना सामवेदसंहिता तृतीया विष्णु-
संध्या सत्यवतीनाम्नी मम उपात्तदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं
सायंसंध्योपास्ति करिष्ये ॥ आयांतुवरदादेवी ० सर्वोदेवता आपोभूभुवः
सुवराप ओम् ॥ अग्निश्चमामन्युश्चमन्युपतयश्चमन्युकृतेभ्यः ॥ पापेभ्यो
रक्षंतां ॥ यदङ्गापार्पमकार्षं ॥ मनसावाचाहस्ताभ्यां ॥ पद्म्यामुदरेणशि
श्वा ॥ अहस्तद्वलुपतु ॥ यत्किंचदुरितंमयि ॥ इदमहं माममृतयोनौ ॥

सत्येज्योतिषि जुहोमि स्वाहा ॥ ॐ कैशवाय नमः ॥ नारायणाय ० ॥ द्रुप-
दादिवेन्मुमुक्षुः ॥ स्थिन्नस्त्रास्त्रीमलादिव ॥ पुतपवित्रेणेवाज्यं ॥
आपः शुभंतु मे न सः ॥ ॐ भूर्भुवः सुवस्तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धी-
महि ॥ धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ ॐ श्रीवरुणाय इदमर्घ्यं दत्तं नमम ॥
एवं त्रिः अर्घ्यं दत्त्वा ॥ असावादित्यो ब्रह्मोति ब्रह्मैव सन्न ब्रह्माप्येतिय एवं
वेदं ॥ ॐ कैशवाय नमः इत्यादि प्राणायामं कृत्वा ॥ अपक्रामंतु ० ओमा
प्रोज्योतीरसो मृतं ब्रह्म भूर्भुवः सुवरोम् ॥ सायं संध्यांगमष्टोत्तरशतमष्टा-
विंशतिर्दश संख्यं वा गायत्रीजपमहं करिष्ये ॥ गायत्रीजपं कृत्वा ॥ ॐ
इमं मे वरुणश्रुधीहर्वमद्या च मृडया ॥ त्वामं वस्तुरा च के ॥ ॐ तत्त्वोयामि ब्रह्म
णा चंदमानस्तदाशास्ते यजमानो हविर्भिः ॥ अहं डमानो वरुणे हवो ध्युरुश
स्समान आयुः प्रमोषीः ॥ ॐ त्वन्नो अमे वरुणस्य विद्वान्देवस्य हेडो वंयासि

सीष्टाः ॥ यजिष्ठोवाह्निस्तमः शोशुचानोविश्वाद्देवा ९ सिं प्रमुमुग्ध्यसत् ॥
सत्वन्नोअग्नेवमोर्भवोतीनेदिष्ठोअस्याउषसोव्युष्टौ ॥ अवेयक्ष्वनोवरुण ९
रराणोवीहिर्मृडीक ९ सुहवो न एधि ॥ ॐ यच्चिच्छितेविशो यथाप्रदेववरुण
व्रतं ॥ मिनीमसिद्यविद्यवि ० सायंप्रातर्नमस्त्यंतिसामासंध्याअभिरक्षत्वो
नमः ॥ नमः प्रतीच्यैदिशेयाश्चदेवताएतस्यांप्रतिवसंत्येताभ्यश्चनमोन
मउर्दीच्यैदिशेयाश्चदेवताएतस्यांप्रतिवसंत्येताभ्यश्चनमोनमः प्राच्यै
दिशेयाश्चदेवताएतस्यांप्रतिवसंत्येताभ्यश्चनमोनमोदक्षिणायैदिशेया
श्चदेवताएतस्यांप्रतिवसंत्येताभ्यश्चनमोनमं ऊर्ध्वायैदिशेयाश्चदेवता ०
आयुः पृथिव्यांद्रविणंत्रक्षवर्चसंमह्यंदत्वाप्रजातुं ब्रह्मलोकं ॥ ॐ श्रित्रै
नमः ॥ संध्यायै नमः ॥ विद्यायै नमः ॥ अनेन सायंसंध्याख्यकर्मणा भग-
वान्परमेश्वरः प्रीयताम् ॥ विष्णवे नमो विष्णवे नमः ॥

॥ अथ तृचाकल्पनमस्कारप्रारंभः ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ अद्येत्यादि० श्रीसवितृसूर्यनारायणंप्रीत्यर्थं तृचा-
कल्पेन विधिना नमस्काराख्यं कर्म करिष्ये ॥ अथ ध्यानम् ॥ ध्येयः
सदा सवितृमंडलमध्यवर्ती नारायणः सरसिजासनसन्निविष्टः ॥ केयू-
रवान्मकरकुंडलवान् किरीटी हारी हिरण्यवपुर्धृतशंखचक्रः ॥ ॐ
न्हां उद्यन्नद्यमित्रमहः न्हां ॐ मित्राय नमः ॥ १ ॥ ॐ न्हीं आरोहन्नुत्तरं
दिवं न्हीं ॐ रवये नमः ॥ २ ॥ ॐ न्हुं हृद्भोगं समसूर्यं न्हुं ॐ सूर्याय०
॥ ३ ॥ ॐ न्हुं हरिमाणं च नाशय न्हुं ॐ भानवे० ॥ ४ ॥ ॐ न्हीं शुके
पुमे हरिमाणं न्हीं ॐ खगाय० ॥ ५ ॥ ॐ न्हः रोपणाकासु दध्मसि न्हः
ॐ पूष्णे० ॥ ६ ॥ ॐ न्हां अथोहारिद्रुवे पुमे न्हां ॐ हिरण्यगर्भा-
य० ॥ ७ ॥ ॐ न्हीं हरिमाणं निदध्मसि न्हीं ॐ मरीचये० ॥ ८ ॥ ॐ

ॐ उदगादयमादित्यः न्हं ॐ आदित्या० ॥ ९ ॥ ॐ न्हं विश्वेनसहसा
सह न्हं ॐ सवित्रे० ॥ १० ॥ ॐ न्हो द्विषंतममरुंधयन् न्हो ॐ अर्का
य० ॥ ११ ॥ ॐ न्हः मोअहंद्विषतेरंधं न्हः ॐ भास्कराय० ॥ १२ ॥
ॐ न्हान्हो उचन्नद्यमित्रमहआरोहन्नुत्तरादिव ॐ न्हान्हो मित्ररविभ्यां
नमः ॥ ॐ न्हं न्हं हद्रोगंममसूर्यहरिमाणचनाशय न्हं न्हं ॐ सूर्यभा
नु० ॥ ॐ न्हो न्हः शुकेपुमेहरिमाणरोपणाकासुदधमसि न्हो न्हः ॐ खगपू
षभ्यांन० ॥ ॐ न्हान्हो अथोहारिद्रुचेपुमेहरिमाणंनिदधमसि ॥ न्हान्हो
ॐ हिरण्यगर्भमरीचिभ्यां० ॥ ॐ न्हं न्हं उदगादयमादित्योविश्वेनस
हसासह न्हं न्हं ॐ आदित्यसवितृभ्यांनः ॥ ॐ न्हो न्हः द्विषंतमम
रुंधयन्मोअहंद्विषतेरंधं न्हो न्हः ॐ अर्कभास्कराभ्यां० ॥ ॐ न्हान्हो न्हो
न्हं न्हं उचन्नद्य० दिवं ॥ हद्रो० नाशय ॥ न्हान्हो न्हं न्हं ॐ मित्रर

विसूर्यमानुभ्यो०॥ ॐ न्हो न्हः न्हः न्हः न्हो न्हो शुके० सुदधमसि॥ अथोहा० नि
 र्दधमसि॥ न्हो न्हः न्हः न्हो न्हो ॐ खगपूषहिरण्यगर्भमरीचि०॥ ॐ न्हू न्हू न्हू
 न्हो न्हः उदगा० सह॥ द्विपंत० रंधा॥ न्हू न्हू न्हो न्हः ॐ आदित्यसवित्रक
 भास्करेभ्यो न०॥ ॐ न्हो न्हो न्हू न्हू न्हो न्हः न्हो न्हो न्हू न्हू न्हो न्हः उद्यन्न०
 द्विपंतमर्गधयन्मोअंहद्विपतेरंधं न्हो न्हो न्हू न्हू न्हो न्हः न्हो न्हो न्हू न्हू न्हो
 न्हः मित्ररविसूर्यभानुखगपूषहिरण्यगर्भमरीच्यादित्यसवित्रकभा
 स्करेभ्यो नमः इति त्रिः ॥ तृचाकल्पनमस्काराः समाप्ताः ॥

इदं पुस्तकं मुंबय्यां 'निर्णयसागर' मुद्रणयंत्रालयाधिपैः पांडुरंग जावजी
 इत्येतैः मुद्रापितम्- शाकः १८५२, सन् १९३०.

Published by Pandurang Jawaji,
 Printed by Ramchandra Yeshu Shedde,

} At the Nirnaya-sagar Press,
 26-28, Kolbhat Lane, Bombay.

॥ इति हिरण्यकेशीया त्रिकालसंध्या ॥

अथ ऋग्वेदीया त्रिकालसंख्या ॥

हिमन १॥ अण्ण.

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ भस्मधारणविधिः ॥ आचम्य प्राणायामं
कृत्वा ॥ अथेत्यादिपूर्वोऽक्षरीरशुद्ध्यर्थं भस्मधारणमहं करिष्ये । ॐ मानं
स्तोकैतन्येमान् आयौमानो गोषुमानो अश्वपुरीरिषः ॥ वीरान्मानो रुद्र
भामितो वधीर्हविर्जम्तुः सदुमित्वाहवामहे ॥ (इति हस्ते भस्म गृहीत्वा
जलमिश्रितं कृत्वा) ॥ ॐ ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानां ब्रह्माधि
पतिर्ब्रह्मणो धिपतिर्ब्रह्माशिवो मे अस्तु सदा शिवो मे ॥ शिरसि ॥ ॐ तत्सु
रूपाय विद्महे महादिवाय धीमहि ॥ तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥ मुखे ॥
ॐ अघोरैर्भ्यो यथघोरैर्भ्यो घोरघोरं तरेभ्यः ॥ सर्वेभ्यः सर्वशर्वेभ्यो नमस्ते
अस्तु रुद्ररूपेभ्यः ॥ हृदये ॥ ॐ वामदेवाय नमो ज्येष्ठाय नमः श्रेष्ठाय नमो रु
द्राय नमः कालाय नमः कलं विकरणाय नमो बलं विकरणाय नमो बलाय न
मो बलं प्रमथनाय नमः सर्वभूतदमनाय नमो मनो नमनाय नमः ॥ गुह्ये ॥

ॐ सद्योजातं प्रपद्यामि सद्योजाताय नमो नमः ॥ भवे भवेनाति भवे भवस्य
मां भवोद्भवाय नमः ॥ पादयोः ॥ अग्निरिति भस्म । वायुरिति भस्म ।
जलमिति भस्म । स्थलमिति भस्म । व्योमेति भस्म । सर्वं हवा इदं
भस्म । मन एतानि चक्षूषि भस्मानि ॥ तच्च ॥ ॐ नमः शिवाय इति
त्रिवारोच्चारितेन सर्वाङ्गे विलिप्य आचामेत् ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ अथ प्रातःसंध्याप्रारंभः ॥ केशवाय नमः ।
नारायणाय नमः । माधवाय नमः । गोविंदाय नमः । विष्णवे नमः ।
मधुसूदनाय नमः । त्रिविक्रमाय नमः । वामनाय नमः । श्रीधराय नमः ।
हृषीकेशाय नमः । पद्मनाभाय नमः । दामोदराय नमः । संकर्षणाय
नमः । वासुदेवाय नमः । प्रद्युम्नाय नमः । अनिरुद्धाय नमः । पुरु-
षोत्तमाय नमः । अधोक्षजाय नमः । नारसिंहाय नमः । अच्युताय

नमः । जनार्दनाय नमः । उपेन्द्राय नमः । हरये नमः । श्रीकृष्णाय
नमः । प्रणवस्य परब्रह्म ऋषिः । परमात्मा देवता । देवीगायत्री छंदः ।
सप्तानां व्याहृतीनां विश्वामित्रजमदग्निभरद्वाजगौतमात्रिवसिष्ठकश्य-
पा ऋषयः । अग्निवाय्वादित्यवृहस्पतिवरुणद्रविश्वेदेवा देवताः ।
गायत्र्युष्णिगनुष्टुप्बृहतीपंक्तित्रिष्टुप्जगत्यश्छंदांसि । गायत्र्या वि-
श्वामित्र ऋषिः । सविता देवता । गायत्री छंदः । गायत्रीशिरसः
प्रजापतिर्ऋषिः । ब्रह्माग्निवाय्वादित्या देवताः । यजुश्छंदः । प्राणायामे
विमियोगः ॥ ॐ भूः ॐ भुवः ॐ स्वः ॐ महः ॐ जनः ॐ तपः ॐ सत्यं
ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि ॥ धियो यो नः प्रचोदयात् ॥
ॐ आपोज्योतीर सोमृतं ब्रह्म भूर्भुवः स्वरोम् ॥ ममोपात्तदुरितक्षयद्वारा
श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं प्रातःसंध्यामुपासिष्ये । आपोहिष्ठेति तृचस्यां

वरीपः सिंधुद्वीप ऋषिः । आपो देवता गायत्री छंदः । मार्जने विनि-
योगः ॥ ॐ आपोहिष्ठासंयोभुवः ॥ तानज्जर्जेदधातन ॥ महेरणायचक्षसे ॥
योर्वः शिवतमोरसः ॥ तस्य भाजयते हनः ॥ उशतीरिवमातरं ॥ तस्माअ
रंगमामवः ॥ यस्य शयायजिन्वथ ॥ आपो जनयथाचनः ॥ सूर्यश्चेति मं-
त्रस्य याज्ञवल्क्य उपनिषद ऋषिः । सूर्यमन्युमन्युपतिरात्रिश्च देव-
ताः । प्रकृतिश्छंदः । मंत्राचमने विनियोगः ॥ ॐ सूर्यश्चमामन्यु-
श्चमन्युपतयश्चमन्युकृतेभ्यः ॥ पापेभ्योरक्षताम् ॥ यद्रज्यापापम
कार्प ॥ मनसावाचाहस्ताभ्यां ॥ पद्भ्यामुदरेण शिश्ना ॥ रात्रिस्तदव
लुं पतु ॥ यकिंचदुत्तिमयि ॥ इदमहं माममृतयोनौ ॥ सूर्येज्योतिषिजु
होमिस्वाहा ॥ इति जलं पीत्वा आचम्य ॥ आपोहिष्ठेति नवर्चस्य
सूक्तस्यांवरीपः सिंधुद्वीप आपो गायत्री । पंचमी वर्धमाना सप्तमी

प्रतिष्ठा अंत्ये हे अनुष्टुभौ ॥ मार्जने विनियोगः ॥ ॐ आपो हि ष्ठेति
ऋक्त्रयम् ॥ शंनो देवीरभिष्टय आपो भवंतु पीतये ॥ शंयोरभिस्त्रवंतु
नैः ॥ ईशानाचार्याणां क्षयंतीश्वर्यणीनाम् ॥ अपोयाचामि भेषजम् ॥
अप्सु मे सोमो अत्र वीदुं तर्विश्वा निभेषजा ॥ अग्निं च विश्वशं भुवम् ॥ आ-
पः पृणीत भेषजं वरूथं तन्वेदुमम् ॥ ज्योक्चयसूयदृशे ॥ इदमापुः प्रवह
तयत्किंचदुरितं मयि ॥ यद्वाहमभिदुद्रोहयद्वाशिपुतानृतम् ॥ आपो अ-
द्यान्वचारिपुंरसे नुसमगसाहि ॥ पर्यस्वानम आगहितं मासं सृजवर्चसा ॥
(सस्रुपीस्तदपसो दिवानक्तं च सस्रुर्षोः ॥ वरेण्यकतूरहुमादेवीरवसेहुवे ॥)
ऋतं चेति तृचस्य सूक्तस्य माधुच्छंदसोऽघमर्पण ऋषिः । भाववृत्ति-
र्देवता । अनुष्टुप् छंदः । अघमर्पणे विनियोगः ॥ ॐ ऋतं च सत्यं
चाभीद्वात्तपसोऽर्घ्यजायत ॥ ततो रात्र्यजायत ततः समुद्रो अर्गवः ॥ सु

मद्रार्दणवादार्धिसंवत्सरोर्जजायत ॥ अहोरात्राणि विदधद्विश्वस्यमिष
तौचशी ॥ सूर्याचंद्रमसौ धातायथापूर्वमकल्पयत् ॥ दिवंचपृथिवींचा
तर्क्षमथोस्वः ॥ दक्षिणनासया पापपुरुषं निरस्य तज्जलं नावलोक्य
वामभागे क्षितौ क्षिपेत् । आचम्य ॥ गायत्र्या विश्वामित्रः सविता
गायत्री । श्रीसूर्यायार्घ्यदाने विनियोगः ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः तत्सवितुर्व
श्रीसवितुसूर्यनारायणाय इदमर्घ्यं दत्तं न मम ॥ इति त्रिः । आच-
म्य प्राणायामं कृत्वा ॥ पृथ्वीति मंत्रस्य मेरुपृष्ठद्वयिः ॥ कूर्मो देव-
ता । सुतलं छंदः । आसने विनियोगः ॥ ॐ पृथिवी त्वया धृता लोका
देवि त्वं विष्णुना धृता ॥ त्वं च धारय मां देवि पवित्रं कुरु चासन-
म् । ऊर्ध्वकेशि विरूपाक्षि मांसशोणितभक्षणे ॥ तिष्ठ देवि शिखा-
बंधे चांशुडे ह्यपराजिते ॥ अपसर्पतु ते भूता ये भूमिसंस्थि-

ताः ॥ ये भूता विघ्नकर्तारस्ते गच्छंतु शिवाज्ञया ॥ अपक्रामंतु भू-
तानि पिशाचाः सर्वतोदिशम् ॥ सर्वेषामविरोधेन ब्रह्मकर्म समा-
रमे ॥ गायत्र्या विश्वामित्र ऋषिः । सविता देवता । गायत्री छंदः ।
न्यासे विनियोगः । ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धियो नो ज्ञाने-
भर्गो देवस्य धियो नो ज्ञाने ॥ धियो यो नो प्रचोदयात् ॥ इति दिग्वंधः ॥ वालां
वालावित्यमंडलमध्यस्थां रक्तवर्णां रक्तांबरानुलेपनस्त्रगाभरणां चतु-
र्वक्त्रां दंडकमंडल्यक्षसूत्राभयांकचतुर्भुजां हंसासनारूढां ब्रह्मदेवत्या-
मृगवेदमुदाहरंतीं भूर्लोकधिष्ठात्रीं गायत्रीं नाम देवतां ध्यायामि ॥
आगच्छ वरदे देवि जपे मे संनिधी भव ॥ गायंतं त्रायसे यस्माद्गाय-
त्री त्वं ततः स्मृता ॥ गायत्री जपमहं करिष्ये ॥ अष्टोत्तरशतमष्टाविंश

तिर्दशवारं वा गायत्रीं जप्त्वा ॥ पुनः तत्सवितुरिति षडंगन्यासं कृत्वा
उपस्थानं कुर्यात् ॥ जातवेदसे मारीचः कश्यपो जातवेदा अग्निस्त्रि-
ष्टुप् ॥ उपस्थाने विनियोगः ॥ ॐ जातवेदसे सुनवामसो ममरातीयतो-
निर्देहातिवेदः ॥ सनः पर्षदातिदुर्गाणि विश्वानावेवासि धुं दुरितात्याग्निः ॥
मित्रोजनानिति नवर्चस्य सूक्तस्य गायिनो विश्वामित्रः सविता त्रि-
ष्टुप् अंत्याश्रयतस्तो गायत्र्यः सूर्योपस्थाने विनियोगः ॥ ॐ मित्रोजना
न्यातयति द्रुवाणो मित्रो दाधार पृथिवीमुतधां ॥ मित्रः कृष्टीरनिमिषाभि
चष्टे मित्राय हव्यं घृतं वज्रं होत ॥ प्रसमित्रमर्तो अस्तु प्रग्रयस्वान्यस्त आदि
त्यशिक्षति ब्रूते न ॥ न हन्यते न जीयते त्वो तो नैनमंहो अश्नोत्यंति तो न द-
रात् ॥ अनमीवास इळ्याम दंतो मितज्ञो वारिमन्ना पृथिव्याः ॥ आदि
त्यस्य ब्रूतमुपक्षियं तो वयं मित्रस्य सुमतौ स्याम ॥ अयं मित्रो नमस्यः सुशे

वीराजासुक्षत्रोअजनिष्टवेधाः ॥ तस्यवयंसुमतीयद्वियस्यापिभद्रेसौम
 नसेस्याम ॥ महाँआदित्योनमंसोपसद्योयातुयज्ञनोगृणतेसुशेवः ॥
 तस्माएतत्पन्यतमायजुष्टममौमित्रायहविराजुहोत ॥ मित्रस्यचर्यणी
 धृतोऽवोदिवस्यसानसि ॥ द्युम्नंचित्रश्रवस्तमम् ॥ अभियोमहिनादिवं
 मित्रोवभूयसुप्रथाः ॥ अभिश्रवोभिःपृथिवीम् ॥ मित्रायपंचयेमिरज
 नाभुभिष्टिशवसे ॥ सदेवान्विश्वान्विभर्ति ॥ मित्रोदेवेष्वायुपुजनायवृ
 कर्वाहिपे ॥ इपङ्गुष्टव्रताअकः ॥ त्र्यंबकं मेवावरुणिर्वसिष्ठो रुद्रोऽनु
 पुम् । उपस्थाने विनियोगः ॥ ॐ त्र्यंबकं यजामहे सुगंधिं पुष्टिवर्धनम् ॥
 उयारुक्मिववर्धनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् ॥ तच्छ्रयोः शंयुर्विश्वेदेवाः
 शकरी । उपस्थाने विनियोगः ॥ ॐ तच्छ्रयोरावृणीमहे गातुं यज्ञाय गा
 तुं यज्ञपतये देवीं स्वस्ति रस्तु नः स्वस्ति मर्नुपेभ्यः ॥ ऊर्ध्वं जिगातु मे पु-

जम् ॥ शंनो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे ॥ नमो ब्रह्मणे प्रजापतिर्वि-
श्वेदेवा जगती । उपस्थाने विनियोगः ॥ ॐ नमो ब्रह्मणे नमो अ-
स्त्वग्नये नमः पृथिव्यै नमः ओषधीभ्यः ॥ नमो वाचे नमो वाचस्पतये नमो
विष्णवे महते करोमि ॥ प्राच्यै दिशे इद्राय च नमः । आग्नेय्यै दिशे
अग्नये च नमः । दक्षिणस्यै दिशे यमाय च नमः । नैऋत्यै दिशे
निर्ऋतये च नमः । प्रतीच्यै दिशे वरुणाय च नमः । वायव्यै दिशे
वायवे च नमः । उदीच्यै दिशे सोमाय च नमः । ईशान्यै दिशे ईश्व-
राय च नमः । ऊर्ध्वायै दिशे ब्रह्मणे च नमः । अधरस्यै दिशे अनं-
ताय च नमः । संध्यायै नमः । गायत्र्यै नमः । सावित्र्यै नमः । सरस्वत्यै
नमः । सर्वाभ्यो देवताभ्यो नमः ॥ यां सदा सर्वभूतानि स्थावराणि
चराणि च ॥ सायं प्रातर्नमस्यंति सा मा संध्याऽभिरक्षतु ॥ अमुक

गोत्रासुकप्रवरोत्पन्नोऽहममुकशर्मा भो गुरो त्वामभिवादयामि ॥
उत्तमे शिखरे जाते भूम्यां पर्वतमूर्धनि ॥ ब्राह्मणेभ्योऽभ्यनुज्ञाता गच्छ
देवि यथासुखम् ॥ भद्रं नो अर्पिवातयुमनः ॥ ॐ शांतिः शांतिः शांतिः ॥
प्रदक्षिणं परिभ्रमन् । आसत्यलोकादापातालादालोकालोकपर्वतात् ॥
ये संति ब्राह्मणा देवास्तेभ्यो नित्यं नमो नमः ॥ इति गुरुन्मभिवा-
दयेत् । अनेन प्रातःसंध्यावन्दनेन कर्मणा श्रीपरमेश्वरः प्रीयतां ॥
ॐ तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ आचम्य प्राणानायम्य ॥ मर्मोपात्तदुरितक्षय-
द्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं मध्याह्नसंध्यामुपासिष्ये ॥ आपोहिष्ठेति
तृचेन पूर्ववत्प्रथमं मार्जनं कृत्वा मंत्राचमनं कार्यं ॥ आपः पुन-
त्त्वित्यस्यानुवाकस्य नारायण आपो अष्टिः मंत्राचमने विनियोगः ॥

ॐ आपः पुनंतुपृथिवीपृथिवीपतापुनातुमां ॥ पुनंतुब्रह्मणस्पतिब्रह्म
पतापुनातुमां ॥ यदुच्छिष्टमभोज्यंयद्वादुश्चरितंमम ॥ सर्वपुनंतुमांमा
पसतांचप्रतिग्रहं स्वाहा ॥ इति अपः पीत्वा । आचम्य प्रातःसंध्या-
वत् द्वितीयं मार्जनं अधमर्पणांतं कृत्वा ॥ हंसःशुचिपदिति मंत्रस्य
गोतमो वामदेवः सूर्यो जगंती ॥ अर्घ्यदाने विनियोगः ॥ ॐहंसः
शुचिपदसुरंतरिक्षसद्बोतविदिपदतिथिदुरोणसत् ॥ नृपद्वरसद्वतसद्
व्योमसद्वज्जागोजात्रतुजाअद्रिजाक्रतं ॥ श्रीसूर्याय इदमर्घ्यं दत्तं न
मम ॥ आत्मानं परिपिच्य द्विराचम्य ॥ ऊर्ध्वबाहुरुमुखःसूर्यमुप
तिष्ठेत् ॥ ऊदुत्यमिति त्रयोदशर्चस्य सूक्तस्य काण्वः प्रस्कण्व ऋषिः
श्रीसूर्यो देवता नवाद्या गायत्र्यः अंत्याथतस्योनुष्टुभः ॥ चित्रं देवा-
नामिति पडृचस्य सूक्तस्य आंगिरसः कुत्सः सूर्यस्त्रिष्टुप् सूर्योपस्थाने

विनियोगः ॥ ॐ उडुल्यंजातवेदसंदेवंवहंतिकेतवः ॥ इदोविश्वायसूर्य ॥
 अपत्येतायवोयथानक्षत्रायत्यक्तुभिः ॥ सूरायविश्वचक्षसे ॥ अहंश्रम
 स्यकेतवोविरश्मयोजनौअनु ॥ आजैतोअमयौयथा ॥ तुरणिर्विश्वदं
 र्शतोज्योतिष्कृदसिसूर्य ॥ विश्वमामासिरोचनं ॥ प्रत्यङ्दुवानांविशः
 प्रत्यङ्दुदपिमानुपान् ॥ प्रत्यङ्दुविश्वंस्वहृशे ॥ १ ॥ येनापावकचक्ष
 साभुरण्यंतंजनौअनु ॥ त्वंयरुणपश्यसि ॥ विद्यामैपिरजस्पृथ्यहामि
 मानोअक्तुभिः ॥ पश्यन्जन्मानिसूर्य ॥ सप्तत्वाहरितोरथेवहंतितेदव
 सूर्य ॥ शोचिष्केशंविचक्षण ॥ अयुक्तमसशंध्युवःसूरोरथस्यनस्यः ॥
 ताभिर्यातिस्वयुक्तिभिः ॥ उडुयंतमंसुपरिज्योतिष्पश्यंतउत्तरं ॥ देवं
 देवत्रासूर्यमर्गन्मज्योतिरुत्तमं ॥ उद्यन्नद्यमित्रमहआरोहृद्भुत्तंरांदिवै ॥
 हृद्भोगंमर्मसूर्यहरिमाणंचनाशय ॥ शुक्लपुमेहरिमाणंरोपुणाकांसुद्धम

सि ॥ अथोहारिद्रवेपुमेहरिमाणं निदध्मसि ॥ उदंगादुयमादिलोवि
श्वेन सहसा सह ॥ द्विषंतं मर्ह्यं रं धयन्मो अहं द्विपते रंधं ॥ २ ॥ चित्रं देवा
नामुदंगानदीकंचक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः ॥ आप्राद्यावापृथिवी अंतरै
अंसूर्ये आत्मा जगत्स्तस्थुषश्च ॥ सूर्ये दिवी मुपसंरोचमानां मयोनयोषां
मभ्येति पृथात् ॥ यत्रानरो देवयंतो युगानि वितन्वते प्रतिभद्राय भद्रं ॥
भद्रा अश्वा हरितः सूर्ये स्या चित्रा एतं ग्वा अनुमाद्योसः ॥ नमस्यंतो दिव आ
पृष्ठमस्थुः परिद्यावापृथिवी यति सद्यः ॥ तत्सूर्यस्य देवत्वं तन्महित्वं मध्या
कतोर्वितंतं संजभार ॥ यदेददुक्त हरितः सद्यस्यादा द्रात्री वासस्तनुते सि
मसै ॥ तन्मित्रस्यवरुणस्याभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते द्यौरुपस्यै ॥ अनंत
मन्यद्गुर्दस्य पाजः कृष्णमन्यद्हरितः संभरंति ॥ अद्या देवा उदिता सूर्य
स्य निरंहसः पिपृता निरवधात् ॥ तन्नो मित्रो वरुणो मामहंता मदितिः सि

धुःपृथिवीउतद्यौः ॥ ३ ॥ इत्युपस्थाय उपविश्याचम्य प्राणायामं
कृत्वा ॥ युवतीं युवादित्यमंडलमध्यस्थां श्वेतवर्णां श्वेतांबरानुलेपन-
स्वगाभरणां चतुर्वक्त्रां प्रतिवक्त्रिनेत्रां चंद्रशेखरां त्रिशूलखट्गखट्वांगड
मर्वकचतुर्भुजां वृषभासनारूढां रुद्रदैवत्यां यजुर्वेदमुदाहरंतीं भुव-
लौकाधिप्यात्रीं नामदेवतां ध्यात्वा संपूज्य यथाशक्ति जपं कुर्यात् ॥
अन्यत् प्रातःसंध्यावत् ॥ इति मध्याह्नसंध्या ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ सायंसंध्याप्रारंभः ॥ प्रातःकालवदाचमनं
प्राणायामं च कुर्यात् ॥ सायंसंध्या वृद्धा कृष्णा कृष्णवर्णा कृष्ण-
वस्त्रा कृष्णगंधा कृष्णमाल्यानुलेपना गरुडवाहना विष्णुदैवत्या आह-
वानीयांश्चुपस्थाना सामवेदसंहिता तृतीया विष्णुसंध्या सत्यवती
नाम्नी ममोपात्तदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं सायंसंध्योपास्ति

करिष्ये ॥ ततः प्रथममार्जनपर्यंतं प्रातःकालवत् ॥ अग्निश्चेति
मंत्रस्य ॥ याज्ञवल्क्य उपनिषद् ऋषिः ॥ अग्निमन्युमन्युपतयोऽहश्च
देवताः ॥ प्रकृतिश्छंदः ॥ मंत्राचमने विनियोगः ॥ ॐ अग्निश्चमामन्यु
श्चमन्युपतयश्चमन्युकृतेभ्यः ॥ पापेभ्योरक्षंताम् ॥ यदह्नापापमकार्षं ॥
मनसावाचाहस्ताभ्यां ॥ पद्भ्यामुदरेण शिश्ना ॥ अहस्तदंबलुंपतु ॥ यत्किं
चंदुरितं मयि ॥ इदमहं माममृतयोनौ ॥ सत्येज्योतिपि जुहोमि स्वाहा ॥
आचम्य ० ॥ प्रातःकालवद्वापोहिष्ठेति नवर्गिभर्मार्जनं कृत्वा ॥ तथा गा
यत्रीमंत्रेण वरुणाय त्रिवारमर्घ्यं दत्त्वा ॥ असावादित्यो ब्रह्म ॥ द्विरा
चमनं प्राणायामं च कृत्वा ॥ प्रातःकालवत् दिग्बन्धासनं षडंगं तथा
च गायत्रीजपः ॥ पुनश्च षडंगं कृत्वा यच्चिद्विस्ते इति दशार्चामाजीग
तिः शुनः शेषः सकृन्निमो वैश्वामित्रो देवरात ऋषिः वरुणो देवता गाय

त्रीछंदः वरुणोपस्थाने वि० ॥ उ० यच्चिद्धितेविशोयथाप्रदेववरुणव्रतं ॥
 मिनीमसिद्यविद्यावि ॥ मानोवधायहृत्ववैजिहीळानस्यरीरधः ॥ माह
 णानस्यमन्यवै ॥ विमृळीकार्यतेमनोरथीरश्वनसंदितं ॥ गीभिर्वैरुण
 सीमहि ॥ पराहिमेविमन्यवःपततिवस्यइष्टये ॥ वयोनवसतीरुप ॥ क
 दाक्षत्रश्रियंनरुमावरुणंकरामहे ॥ मृळीकार्योरुचक्षसं ॥ १ ॥ तदिस्स
 मानमाशातेवेनंतानप्रयुच्छतः ॥ धृतव्रतायदाशुपै ॥ वेदायोवीनांपद
 मंतरिक्षेणपततां ॥ वेदनावःसमुद्रियः ॥ वेदमासोधृतव्रतोद्वादशत्र
 जावतः ॥ वेदायउपजायते ॥ वेदुवातस्यवर्तनिमुरोर्ऋज्वस्यवृहतः ॥
 वेदायेअध्यासते ॥ निरपसादधृतव्रतोवरुणःपस्त्यइस्वा ॥ साम्राज्या
 यसुक्रतुः ॥ यांसदास० इतःप्रातःकालसंध्यावत् ॥ इति सायंसंध्या ॥

इदं पुस्तकं पांडुरंग जायजी इत्येते.म्मीये निर्णयसागरमुद्रणालये

मुद्रणालये प्रकाशितम्, शाके १८५२ सन १९३०.

॥ इति ऋग्वेदीया त्रिकालसंध्या ॥

पण्डितशर-पांडुराज अचारी,
मिन्टर-रामचंद्र येसू शेळगे

निर्णयसागर प्रेस,
म० २६।२८ कोळभाट लेन, मुंबई.

॥ अथ हिरण्यकेशीयो नित्यविधिः ॥

मूल्यं ५ आणकाः ।

॥ हिरण्यकेशीयनित्यविधेरनुक्रमणिका ॥

१ स्नानविधिः	....	....	१	७ देवपूजा	....	....	१३
२ विभूतिधारणम्	....	....	३	८ ब्रह्मयज्ञः	....	....	२४
३ प्रातःसंध्या	....	....	४	९ वैश्वदेवः	....	....	२७
४ मध्याह्नसंध्या	....	....	१०	१० यज्ञोपवीतमंत्रः	....	....	३०
५ सायंसंध्या	....	....	११	११ रुद्रः	....	....	३१
६ तृचाकल्पनमस्काराः	....	....	१२	१२ देवे	....	....	३९

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ अथ स्नानविधिः ॥ नमामि
गंगे तव पादपंकजं सुरासुरैर्वदितदिव्यरूपम् ॥ भुक्तिं च मुक्तिं च
ददासि नित्यं भावानुसारेण सदा नराणाम् ॥ १ ॥ दर्शनात्सर्वपा-
पघ्नीं स्पर्शनान्मोक्षदायिनीम् ॥ स्नानेन मुक्तिदां पुण्यां भार्गीरथीं
नमाम्यहम् ॥ २ ॥ आचम्य । प्राणानायम्य । विष्णवे नमो विष्णवे
नमो विष्णवे नमः ॥ विष्णुर्विष्णुः ॥ श्रीमद्भगवतो महापुरुषस्य विष्णो-
राज्ञया प्रवर्तमानस्य अद्य ब्रह्मणो द्वितीये परार्धे विष्णुपदे श्रीश्वेतवा-
राहकल्पे वैवस्वतमन्वन्तरे भरतवर्षे भरतखण्डे जंबुद्वीपे दंडकारण्ये
देशे गोदावर्याः दक्षिणे तीरे कृष्णावेण्योरुत्तरे तीरे शालिवाहन-
शर्के वीद्धावतारे रामक्षेत्रे रामरामाश्रमे अस्मिन्वर्तमाने अमुकनाम-
संवत्सरे अमुकअयने अमुकऋतौ अमुकमासे अमुकपक्षे अमुक-

तिथौ अमुकवासरे अमुकनक्षत्रे अमुकस्थे वर्तमाने चंद्रे अमुकस्थे
श्रीसूर्ये अमुकस्थे देवगुरौ शेषेषु ग्रहेषु यथायथं राशिस्थान-
स्थितेषु सत्सु एवंगुणविशेषणविशिष्टायां शुभपुण्यतिथौ मम आ-
त्मनः श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थं श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं काचि-
कवाचिकमानसिकसांसर्गिकज्ञाताज्ञातस्पृष्टास्पृष्टभुक्ताभुक्तापीतापी-
तसकलपापक्षयार्थं गंगाभागीरथीतीर्थे प्रातःस्नानमहं करिष्ये॥ हिरण्य
शृंगंवरुणंप्रपद्येतीर्थमेदहिद्याचितः ॥ यन्मयाभुक्तमसाधूनांपापेभ्य-
श्चप्रतिग्रहः ॥ यन्मेमनसावाचाकर्मणाबाहुषु कृतकृतम् ॥ तन्नइन्द्रोव-
रुणोबृहस्पतिःसविताचपुनंतुपुनःपुनः ॥ नमोग्रयेप्सुमतेनमइंद्रायन-
मोवरुणायनमोवारुण्यैनमोद्भ्यः॥ यदुपांकुरंयदमेधंयदंशंततदपंगच्छ
तात् ॥ अत्याशनादतीपानाद्यचउग्रात्प्रतिग्रहात् ॥ तन्नोवरुणोराजा-

पाणिनाह्वयमर्शेतु ॥ सोहर्मपापोविरजोनिर्मुक्तोमुक्तकिल्बिषः ॥ नाक-
स्थपृष्ठमारुह्यगच्छेद्ब्रह्मसंलोकताम् ॥ यथाप्सुवरुणः स पुनात्वधमर्षणः ॥
तीक्ष्णदंष्ट्रमहाकाय कल्पांतदहनोपमाभैरवाय नमस्तुभ्यमनुज्ञां दातु-
मर्हसि ॥ सागरस्वननिर्घोष दंडहस्तासुरांतक ॥ जगत्स्रष्टृजगन्मर्दि-
न्नमामि त्वां सुरेश्वर ॥ इमं मंत्रं समुच्चार्य तीर्थं स्नानं समाचरेत् ॥ अ-
न्यथा तत्फलस्यार्धं तीर्थं शो हरति ध्रुवम् ॥ स्नानं कृत्वा ॥ इमं मंगलयमु-
ने सरस्वतिशुतुद्रिस्तोमं सचतापशृष्णिष्या ॥ असि क्रियामरुद्धुधेवित-
स्तया जीर्णीये शृणु ह्यासुपोमया ॥ अधमर्षणम् ॥ ऋतं च सत्यं चाभीष्टात्त-
पसौर्ध्वं जायत ॥ ततो रात्रिरजायत ततः समुद्रो अर्णवः । समुद्रा दर्पणवाद्-
धि संवत्सरो अजायत ॥ अहोरात्राणि विदधद्विश्वस्य मिषतो वृशी ॥ सूर्या-
चंद्रमसौ धातार्यथा पूर्वमकल्पयत् ॥ दिवं च पृथिवीं चांतरिक्षमथो सुवंः

॥१॥ ऋतंचसत्यं० इति त्रिरावृत्या घमर्पणं कुर्यात् ॥ आपो हिष्ठा मयोभुव
स्तान् ऊर्जदधातन ॥ महेरणा यचक्षसे ॥ योर्वः शिवतमोरसस्तस्य भाजय
तेहनः ॥ उशतीरिवमातरः ॥ तस्मा अरंगमामवोयस्यक्षयाय जिन्वथ ॥
आपो जनयथाचनः ॥ नमः कमलनाभाय नमस्ते जलशायिने ॥ न-
मस्ते केशवानंत गृहाणाध्यं नमोस्तु ते ॥ एहि सूर्य सहस्रांशो तेजोरा-
शे जगत्पते ॥ अनुकंपय मां भक्त्या गृहाणाध्यं नमोस्तु ते ॥ ब्रह्मकमंड-
लद्भूते गंगे त्रिपथगामिनि ॥ त्रैलोक्यवंदिते देवि गृहाणाध्यं नमोस्तु
ते ॥ ३ ॥ तपनस्य सुते देवि यमुने च महानदि ॥ शुद्धानां शुद्ध्यै
देवि गृहाणाध्यं नमोस्तु ते ॥ ४ ॥ किरणा धूतपापा च पुण्यतोया सर-
स्वती ॥ गंगा च यमुना चैव गृहाणाध्यं नमोस्तु ते ॥ ५ ॥ पापेहं पाप-
कर्मीहं पापात्मा पापसंभवः ॥ त्राहि मां कृपया गंगे सर्वपापहरा भव ॥

(पुनश्च स्नानं कृत्वा) अद्य पूर्वोच्चरितवर्तमान एवंगुण विशेषणविशिष्टा-
यां शुभपुण्यतिथौ ॥ मम आत्मनः श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थं
स्नानांगं देवर्षिपितृतर्पणं करिष्ये ॥ तान् देवांस्तर्पयामि ॥ भूदेवांस्तर्प-
यामि ॥ भुवर्देवांस्तर्पयामि ॥ सुवर्देवांस्तर्पयामि ॥ भूर्भुवःसुवर्देवांस्त-
र्पयामि ॥ निवीती ॥ तान् ऋषींस्तर्पयामि ॥ भूर्ऋषींस्तर्पयामि ॥
भुवर्ऋषींस्तर्पयामि ॥ सुवर्ऋषींस्तर्पयामि ॥ भूर्भुवःसुवर्ऋषींस्तर्पया-
मि ॥ प्राचीनावीती ॥ तान् पितॄंस्तर्पयामि ॥ भूःपितॄंस्तर्पयामि ॥ भु-
वःपितॄंस्तर्पयामि ॥ सुवःपितॄंस्तर्पयामि ॥ भूर्भुवःसुवःपितॄंस्तर्पयामि ॥
अनेन तर्पणेन श्रीपरमेश्वरः प्रीयताम् ॥ यन्मया दूषितं तोयं शारीरम-
लसंभवात् ॥ तदोषपरिहारार्थं यक्षमाणं तर्पयाम्यहम् ॥ वस्त्रपरिधानं
कुर्यात् ॥ इति स्नानविधिः समाप्तः ॥

॥ अथ विभूतिधारणमंत्रः ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ (हस्ते भस्म जलं च गृहीत्वा) ॐ ईशानः सर्वविद्या
नामीश्वरः सर्वभूतानां ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोधिपतिर्ब्रह्माशिवो मे अस्तु स
दाशिवो मे ॥ शिरसि ॥ ॐ तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि ॥ तन्नो रु
द्रः प्रचोदयात् ॥ मुखे ॥ ॐ अघोरैर्भ्यो यथोघोरैर्भ्यो घोरघोरैर्भ्यः ॥ सर्वै
र्भ्यः सर्वशर्वैर्भ्यो नमस्ते अस्तु रुद्ररूपेभ्यः ॥ हृदये ॥ ॐ वामदेवाय नमो ज्ये-
ष्ठाय नमः श्रेष्ठाय नमो रुद्राय नमः कालाय नमः कलविकरणाय नमो बलवि-
कराय नमो बलाय नमो बलप्रमथनाय नमः सर्वभूतदमनाय नमो मनो
न्मनाय नमः ॥ गुह्ये ॥ ॐ सद्योजातं प्रपद्यामि सद्योजातायै नमो नमः ॥ भ-
वे भवे नानातिभवे भवस्व मां भवोद्भवाय नमः ॥ पादयोः ॥ अग्निरिति भस्म ॥
वायुरिति भस्म ॥ जलमिति भस्म ॥ स्थलमिति भस्म ॥ व्योमिति भस्म ॥

सर्वं हवाइदं भस्म ॥ ॐ मानस्तोकेतनयेमानुआयुषिमानो गोषमानो अ
श्वंपुरीरिषः ॥ वीरान्मानोरुद्रभामितो वधीर्हविष्मंतो नमसा विधेमते ॥
इति सर्वांगे भस्म विलिप्य ॥ आचम्य ॥ केशवादिप्राणायामं कृत्वा ॥

॥ अथ प्रातःसंध्या ॥

श्रीगणेशाय नमः (प्राञ्जल उद्भ्रुखो वा कुशासने ऊर्णासने वो-
पविश्य) (उत्तमा तारकोपिता मध्यमा लुसतारका ॥ अधमा सूर्य-
सहिता प्रातःसंध्या त्रिधा मता) ॥ ॐ केशवाय नमः ॥ नाराय-
णाय नमः ॥ माधवाय नमः ॥ गोविंदाय नमः ॥ विष्णवे नमः ॥
मधुसूदनाय नमः ॥ त्रिविक्रमाय नमः ॥ वामनाय नमः ॥ श्रीध-
राय नमः ॥ हृषीकेशाय नमः ॥ पद्मनाभाय नमः ॥ दामोदराय नमः ॥
संकर्षणाय नमः ॥ वासुदेवाय नमः ॥ प्रद्युम्नाय नमः ॥ अनिरुद्धाय

नमः ॥ पुरुषोत्तमाय नमः ॥ अधोक्षजाय नमः ॥ नारसिंहाय नमः ॥ अ-
च्युताय नमः ॥ जनार्दनाय नमः ॥ उपेन्द्राय नमः ॥ हरये नमः ॥ श्रीकृ-
ष्णाय नमः ॥ ॐ भूः ॥ ॐ भुवः ॥ ॐ सुवः ॥ ॐ महः ॥ ॐ जनः ॥
ॐ तपः ॥ ॐ सुत्यम् ॥ ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि ॥
धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ ॐ मा पो ज्योती र सो मृतं ब्रह्म भू भुवः सुवरो-
म् ॥ प्रातः संध्या कुमारी रक्ता रक्तवर्णा रक्तवस्त्रा रक्तगंधा
रक्तमाल्यानुलेपना हंसवाहना ब्रह्मदेवत्या गार्हपत्याभ्युपस्थाना
ऋग्वेदसंहिता प्रथमा ब्रह्मसंध्या वेदवती नाम्नी ॥ ममोपा-
त्तदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं प्रातःसंध्योपास्तिं करिष्ये ॥
आर्यातुवरदा देवी अक्षरं ब्रह्म संमितम् ॥ गायत्री छंदं सामातेदं ब्रह्म-
जुपस्व मे ॥ यद्ब्रह्मा कुरुते पापं तद्ब्रह्मा प्रतिमुच्यते ॥ यद्वात्रिया कुरु

तेपापंतद्रात्रियात्प्रतिमुच्यते ॥ सर्ववर्णमंहोदेविसंध्याविद्येसरस्वति ॥
अजरेअमरेदेविसर्वदेविनुमोस्तुते॥ॐओजोसिसहोसिवलमसिआजो
सिदेवानांधामनामासिविश्वमसिविश्वायुःसर्वमसिसुर्वायुरभिभूरेगाय
त्रीमावाहयामि सावित्रीमावाहयामि सरस्वतीमावाहयामि छंदर्पीनावा
हयामि श्रियमावाहयामि ह्रियमावाहयामि ॥ ॐआपोहिष्ठाभयोभुव
स्तानऊर्जेदधातन ॥ महेरणायचक्षसे ॥ योवःशिवतमोरसस्तस्यभाज
यतेह्नः ॥ उशतीरिवमातरः ॥ तस्माअरंगमामवोयस्यक्षयायजिन्य
थ ॥ आपोजुनयथाचनः ॥ आपोवाइदꣳसर्वविश्वाभूतान्यापःप्राणावा
आपःपशवुआपौन्नमापोमृतमापःसुआडापोविराडापःस्वराडापश्छंदा
ꣳस्यापोज्योतीꣳप्यापोयजुꣳप्यापःसत्यमापःसर्वोदेवताआपोभूभुवः
सुवरापओम ॐ सूर्यश्चमामन्युश्चमन्युपतयश्चमन्युकृतेभ्यः॥पापेभ्योर

क्षन्ते॥ यद्वात्रियापापमकार्ष ॥ मनसावाचाहस्ताभ्याम् ॥ पद्भ्यामुदरेणशि
श्रा ॥ रात्रिस्तदवलुपतु ॥ यत्किंचदुदितमयि ॥ इदमहंमाममृतयोनौ ॥
सूर्येज्योतिपिबुहोमिस्याहा ॥ अँकेशवायनमः ० ॥ श्रीकृष्णायनमः ॥
ॐ भूः ॥ ॐ भुवः ० ॥ ॐ तत्सवि ० ॥ ॐ मापोज्योतीरसोमृतं ब्रह्म भूभु
वः सुवरोम् ॥ दधिक्राव्णो अकारिपं जिष्णोरश्वस्यवाजिनः ॥ सुरभिर्नोमु
खाकरुत्प्रण आयूँ पितारिपत् ॥ आपोहिष्ठा मयोभुवस्तान ऊर्जदधात
न ॥ महेरणायचक्षसे ॥ योवः शिवत्तमोरसस्तस्य भाजयतेहनः ॥ उशती
रिवमातरः ॥ तस्मा अरंगमामवोयस्यक्षयायजिन्वथ ॥ आपौजनयथाच-
नः ॥ हिरण्यवर्णाः शुचयः पावकाया सुजातः कश्यपोयास्विद्रः ॥ अग्निंया
गर्भं दधिरेविरूपास्तान आपः शँस्योना भवंतु ॥ यासाँराजावरुणो-
यातिमध्ये सत्यानृते अवपश्यं जनानाम् ॥ मधुश्चुतः शुचयोयाः पावका-

स्तान् आपः शस्स्योना भवंतु ॥ यासां देवा द्विविकृण्वंति भक्षंया अंतरिक्षे-
 बहुधा भवन्ति ॥ याः पृथिवी पर्यसो दंति शुक्रास्तान् आपः शस्स्योना भ-
 वन्तु ॥ शिवेन माचक्षुषा पश्यतापः शिवया तनुवो पस्पृशत त्वचमे ॥
 सर्वा अग्नीरप्सुषदो हुवेवो मयि वचो बलमोजो निर्धत्त ॥ पर्वमानः सुव-
 र्जनेः ॥ पवित्रेण विचर्षणिः ॥ यः पोता स पुनातु मा ॥ पुनंतु मा देवज-
 नाः ॥ पुनंतु मर्नवो धिया ॥ पुनंतु विश्व आयवः ॥ जातवेदः पवित्रयत् ॥
 पवित्रेण पुनाहि मा ॥ शुक्रेण देव दीद्यत् ॥ अग्ने कत्वा क्रतु रनु ॥
 यत्ते पवित्रं मर्चिषि ॥ अग्ने विततं मंतुरा ॥ ब्रह्म ते न पुनीमहे ॥ उभाभ्यां
 देव सवितः ॥ पवित्रेण सुवेन च ॥ इदं ब्रह्म पुनीमहे ॥ वैश्वदेवी पु-
 नती देव्या गात् ॥ यस्यैव ह्नीस्तनुवो वीत पृष्ठाः ॥ तयामदंतः सधमाद्ये-
 पु ॥ वयस्स्याम पतयोरथीणाम् ॥ वैश्वानरो राक्षि मभिर्मा पुनातु ॥ वार्तः

प्राणेनैषिरोमयोभूः॥ द्यावापृथिवीपयसापयोभिः॥ ऋतावरीयज्ञियेमा-
पुनीताम् ॥ बृहद्भिःसवितस्तृभिः ॥ वार्षिष्ठेद्वमन्मभिः ॥ अग्नेदक्षैःपु-
नाहिमा ॥ येन देवाअपुनत ॥ येनापोदिव्यंकशः ॥ तेनदिव्येनब्रह्मणा ॥
इदंब्रह्मपुनीमहे ॥ यःपावमानीरुध्येति ॥ ऋषिभिःसंभृतंरसम् ॥
सर्वंरसपूतमश्नाति ॥ स्वदितंमातुरिश्चना ॥ पावमानीर्योअध्येति ॥
ऋषिभिःसंभृतंरसम् ॥ तस्मैसरस्वतीदुहे ॥ क्षीरंरसंर्षिर्मधूदृकं ॥
पावमानीःस्वस्त्यर्यनीः ॥ सुदुद्याहिपयस्वतीः ॥ ऋषिभिःसंभृतोरसः ॥
ब्राह्मणेज्वमृतंरहितम् ॥ पावमानीर्दिशंतुनः ॥ इमंलोकमथोअमुम् ॥
कामान्त्समर्धयंतुनः ॥ देवोर्देवैःसमाभृताः ॥ पावमानीःस्वस्त्यर्यनीः ॥
सुदुद्याहिर्धृतश्रुतः ॥ ऋषिभिःसंभृतोरसः ॥ ब्राह्मणेज्वमृतंरहितम् ॥
येन देवाःपवित्रेण ॥ आत्मानं पुनतेसदा ॥ तेनसहस्रधारेण ॥ पावमा

न्यः पुनंतुमा ॥ प्राजापत्यं पवित्रम् ॥ शतोधामं हिरण्यम् ॥ तेन ब्रह्म
विदो वयम् ॥ पतं ब्रह्म पुनीमहे ॥ इंद्रः सुनीती सुहमा पुनातु ॥ सोमस्वस्त्या
वरुणः समीच्यो ॥ यमो राजा प्रमृणाभिः पुनातुमा ॥ जातवेदामोर्जयंत्या
पुनातु ॥ हुपदादिवेन्मुमुचानः ॥ स्विन्नम्रात्वीमलादिव ॥ पूतं पवित्रेणे-
वाज्यम् ॥ आपः शुंधंतु मे न सः ॥ आचम्य प्राणानायम्य ॥ ॐ भूर्भुवः सुव-
स्तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि ॥ धियो योनः प्रचोदयात् ॥ श्रीसू-
र्याय इदमर्घ्यं दत्तं न मम ॥ ॐ भूर्भुवः सुवस्तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देव-
स्य धीमहि ॥ धियो योनः प्रचोदयात् ॥ श्रीसूर्याय इदमर्घ्यं दत्तं न मम ॥
ॐ भूर्भुवः सुवस्तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि ॥ धियो योनः प्रचो-
दयात् ॥ श्रीसूर्याय इदमर्घ्यं दत्तं न मम ॥ असावा दित्यो ब्रह्मेति ब्रह्मैव स-
न्नह्माप्येतिय एवं वेद ॥ केशवाय नमः ० श्रीकृष्णाय नमः ॥ प्राणायामं

कृत्वा ॥ अपक्रामंतु पिशाचा ये भूता भूमिपालकाः ॥ भूतानामवरोधेन
 ब्रह्मकर्म समारभे ॥ पृथ्वीति मंत्रस्य मेरुपृष्ठ ऋषिः क्रूर्मो देवता सुतलं
 छंदः आसने विनियोगः ॥ पृथ्विं त्वया धृता लोका देवि त्वं विष्णुना
 धृता ॥ त्वं च धारय मां देवि पवित्रं कुरु चासनम् ॥ अंगुष्ठाग्रे तु गोविंदं
 तर्जन्यां तु महीधरं ॥ मध्यमायां हृषीकेशमनामित्र्यां त्रिविक्रमम् ॥ क-
 निष्ठिक्यां न्यसेद्विष्णुं करमध्ये तु माधवम् ॥ एवं च करविन्यासं सर्वपा-
 पप्रणाशनम् ॥ ॐ भूः पादाभ्यां नमः ॥ ॐ भुवः जानुभ्यां नमः ॥ ॐ सु-
 वः कटिभ्यां नमः ॥ ॐ महः नाभ्यै नमः ॥ ॐ जनः हृदयाय नमः ॥ ॐ तपः-
 कंठाय नमः ॥ ॐ सत्यं ललाटाय नमः ॥ ॐ परब्रह्म शिरसे स्वाहा ॥
 ॐ तत्सर्वितुर्ब्रह्मात्मने हृदयाय नमः ॥ ॐ वरेण्यं विष्ण्वात्मने शिरसे
 स्वाहा ॥ ॐ भर्गो देवस्य रुद्रात्मने शिखायै नमः ॥ ॐ धीमहि परमा-

त्मने कवचाय हुं ॥ ॐ धियो योनो ज्ञानात्मने नेत्रत्रयाय वीषट् ॥ ॐ प्र-
चोदयात्सत्यात्मने अं ह्याय फट् ॥ इति दिग्बन्धः गायत्र्या गायत्रीच्छंदो
विश्वामित्रऋषिः सविता देवताभिर्मुखं ब्रह्मा शिरो विष्णुर्हृदयं रुद्रः
शिखा पृथिवी योनिः प्राणापानव्यानोदानसमाना सप्राणा श्वेतवर्णा
सांख्यायनसगोत्रा गायत्री चतुर्विंशत्यक्षरा त्रिपदाषट्कुक्षिः पंच-
शीर्षोपनयने विनियोगः ॐ भूः ॐ भुवः ॐ सुवः ॐ महः ॐ जनः ॐ
तपः ॐ सुत्यम् ॥ ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि ॥ धियो योनः
प्रचोदयात् ॥ ओमापो ज्योतीरसो मृतं ब्रह्म भूर्भुवः सुवरो ॥ प्रातः संध्या-
गत्वेनाष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिर्दशसंख्यं वा गायत्रीजपमहं करिष्ये ॥
ॐ भूर्भुवः सुवस्तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि ॥ धियो योनः प्रचोद-
यात् ॥ इति गायत्रीं जप्त्वा ॥ ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं हृदयाय नमः ॥

वरेण्यं विष्ण्वात्मने शिरसे स्वाहा ॥ भर्गो देवस्य रुद्रात्मने शिखार्यै वषट् ॥
धीमहि परमात्मने कवंचाय हुम् ॥ धियो यो नो ज्ञानात्मने नेत्रत्रयाय वौ-
षट् ॥ प्रचोदयात्सत्त्वात्मने अस्त्राय फट् ॥ इति दिग्बन्धः ॥ ॐ मित्रस्य चर्प-
णी धृतश्रवे देवस्य सानसि ॥ सुखं चित्रश्रवस्तमं ॥ मित्रो जनान्यातय-
ति प्रजानन्मित्रो दाधार पृथिवीमृतयां ॥ मित्रः कृष्टीरनिमिषाभिर्चष्टे स-
त्यार्थं हव्यं घृतं वद्विधेम ॥ प्रसमिन्नमर्तो अस्तु प्रयस्यान्यस्त आदित्यशि-
क्षेति व्रतेन ॥ न हन्यते न जीयते त्वो तो नैनम ॥ हो अश्रोत्यंति तो न दूरात् ॥
यच्चिद्विते विशो यथा प्रदेववरुणव्रतं ॥ मिनीमसि च विचयि ॥ यत्किंचेदं
वरुणैर्देव्ये जनेभिर्द्रोहं नृप्याश्रमसि ॥ अचितीयं त्वधर्मायुयोपिम
मानुस्तस्मादेनं सो देवरीरिपः ॥ कितवा सो यदि रिपुर्न द्वा वि यद्वा घासुत्यमु
त यन्न विद्म ॥ सुर्वता विष्वशिथिरेव देवाथा ते स्यामवरुण प्रियासः ॥ या ९

सदा सर्वभूतानि स्थावराणि चराणि च ॥ सायं प्रातर्नमस्यंति सामासंध्या
अभिरक्षत्वानमः ॥ नमः प्राच्यै दिशे याश्च देवता एतस्यां प्रतिवसंत्येता
भ्यश्च नमो दक्षिणायै दिशे याश्च देवता एतस्यां प्रतिवसंत्येता भ्यश्च नमो
नमः प्रतीच्यै दिशे याश्च देवता एतस्यां प्रतिवसंत्येता भ्यश्च नमो नमः उदी
च्यै दिशे याश्च देवता एतस्यां प्रतिवसंत्येता भ्यश्च नमो नमः ऊर्ध्वायै दिशे या
श्च देवता एतस्यां प्रतिवसंत्येता भ्यश्च नमो नमो धरायै दिशे याश्च देवता ए
तस्यां प्रतिवसंत्येता भ्यश्च नमो नमो वातिरायै दिशे याश्च देवता एतस्यां प्र
तिवसंत्येता भ्यश्च नमो नमो गंगाय नमो र्मध्यै वसंत्येता भ्यश्च नमो नमो गंगाय सु-
नयोर्यो नमो निभ्यश्च नमः ॥ अवांतरदिशाभ्यो नमः ॥ सर्वस्रवंतु दिशो मयि
सामागच्छंतु सूनुताः ॥ सर्वे कामा अभियंतु नः ॐ प्रिया अभिस्रवंतु नः ॥

ॐ प्रियाअभिवादये ॥ अमुकप्रवरान्वितामुकगोत्रोत्पन्नः यजुर्वेदस्यै-
त्तिरीयशाखांतर्गतहिरण्यकेशीशाखाध्यायी अमुकशर्माहं भोःअभिवा-
दयामि ॥ नमोब्रह्मण्यदेवायगोत्राह्मणहिताय च ॥ जगद्धिताय कृष्णा-
य गोविंदाय नमोनमः ॥ उत्तमैश्वर्येजातेभूम्यांपर्वतमूर्धनि ॥ ब्राह्मणे
भ्योभ्यनुज्ञातागच्छदैवियथासुखं ॥ स्तुतोमयावरदावेदमाताप्रचोदयं
तीपवनेद्विजाता ॥ आयुःपृथिव्यांद्रविणंब्रह्मवर्चसुमह्यंदत्वाप्रजातुब्रह्म
लोकं ॥ धृणिःसूर्येआदित्योनप्रभांवात्सक्षरं ॥ मधुक्षरंतिद्रसं ॥ सुत्सवै
तद्रसमापोज्योतीरसोमृतंब्रह्मभूर्भुवःसुवरोम् ॥ श्रियै नमः ॥ संध्यायै
नमः ॥ विद्यायै नमः ॥ गुरुभ्यो नमः ॥ वेदाय नमः ॥ वेदपुरुषाय नमः ॥
सर्वेभ्यो देवेभ्यो नमः ॥ सर्वेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो नमो नमः ॥ आका-
शात्पतितं तोयं यथा गच्छति सागरम् ॥ सर्वदेवनमस्कारः केशवं

प्रति गच्छति ॥ ॐ केशवाय नम इत्यादिप्राणायामं कृत्वा ॥ अनेन
प्रातःसंध्यानित्यकर्मणा भगवान् परमेश्वरः प्रीयताम् ॥ विष्णवे
नमो विष्णवे नमो विष्णवे नमः ॥ इति प्रातःसंध्या समाप्ता ॥

॥ अथ मध्याह्नसंध्याप्रारंभः ॥

ॐ केशवाय नम इत्यादि प्राणायामं कृत्वा ॥ मध्याह्नसंध्या युवाना
श्वेता श्वेतवर्णा श्वेतवस्त्रा श्वेतगंधा श्वेतमाल्यानुलेपना वृष-
भवाहना रुद्रदैवत्या दक्षिणाभ्युपस्थाना यजुर्वेदसंहिता द्वितीया
रुद्रसंध्या धर्मवतीनाम्नी मम उपात्तदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वर-
प्रीत्यर्थं मध्याह्नसंध्योपास्ति करिष्ये ॥ आयातुवरदादेवी० सर्वोद्दे-
वता आपो भू भुवः सुवरापः ॥ आपः पुनंतु पृथिवी पृथिवी पुता पुना-
तुमां ॥ पुनंतु ब्रह्मणस्पतिर्ब्रह्म पुता पुनातुमां ॥ यदुच्छिष्टमभोज्यं यद्वा-

दुश्चरित्तमम् ॥ सर्वपुनंतुमामापोसतांचप्रतिग्रहः स्वाहो ॥ ॐ केशवाय
नमः । नारायणाय नमः । माधवाय नमः ० । दुधिक्राव्णो अकारिष-
मित्यादि अर्घ्यदानांते प्राणायामांतं प्रातःसंध्यावत् ॥ ॐ उद्धर्य-
तमसस्परिपश्यंतो ज्योतिरुत्तरं ॥ देवैर्देवत्रासूर्यमर्गन्मज्ज्योतिरुत्तमं ॥
उद्धृत्यंजातवैदसं देवं वहंतिकेतवः ॥ दृशे विश्वायसूर्यम् ॥ चित्रदेवाना
मुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ॥ आप्राद्यावापृथिवी अंतरिक्षं
सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च ॥ तच्चक्षुर्देवहितं पुरस्ताच्छुक्रमुचरत् ॥ प
श्येमशरदःशतं जीवेमशरदःशतं नंदामशरदःशतं मोदामशरदःशतं भ
वामशरदःशतं शृण्वामशरदःशतं प्रब्रवामशरदःशतमजीताः स्यामश
रदःशतं ज्योक्चसूर्यदृशे ॥ य उदंगान्महतोर्णवां हि भ्राजमानः सरिरस्य
मध्यात्सर्मावृषभो लोहिताक्षः सूर्यो विपश्चिन्मनसा पुनातु ॥ अवांतरदि

शाभ्यो नमः ॥ अपक्रामंतु पिशाचादिप्राणायामं कृत्वा ॥ मध्याह्न-
संध्यांगं अष्टोत्तरशतं अष्टाविंशतिर्दशसंख्यं वा गायत्रीजपमहं क-
रिष्ये ॥ गायत्रीजपं कृत्वा ॥ स० स्त्रवंतु दिशोमयि ० ॥ अनेन मध्याह्नसं-
ध्यानित्यकर्मणा भगवान्परमेश्वरः प्रीयताम् ॥ विष्णवे नमो विष्णवे
नमो विष्णवे नमः ॥ इति मध्याह्नसंध्या समाप्ता ॥

॥ अथ सायंसंध्याप्रारंभः ॥

ॐ केशवाय नमः इत्यादिप्राणायामं कृत्वा ॥ सायंसंध्या वृद्धा कृष्णा
कृष्णवर्णा कृष्णवस्त्रा कृष्णगंधा कृष्णमाल्यानुलेपना गरुडवाहना
विष्णुदेवत्या आहवनीयाभ्युपस्थाना सामवेदसंहिता तृतीया वि-
ष्णुसंध्या सत्यवतीनाम्नी मम उपात्तदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वर-
प्रीत्यर्थं सायंसंध्योपास्ति करिष्ये ॥ आयांतु वरं दातुं वी० सर्वोदेव-

ताआपोभूर्भुवःसुवरापॐ ॥ अग्निश्चमामन्युश्चमन्युपतयश्चमन्युकृते
भ्यः ॥ पापेभ्योरक्षतां ॥ यदह्नापापमकार्ष ॥ मनसावाचाहस्ताभ्यां ॥
पद्भ्यामुदरेणशिवा ॥ अहस्तदवलुपतु ॥ यत्किंचदुरितंमयि ॥ इदमहं
माममृतयोनौ ॥ सत्येज्योतिषिजुहोमिस्वाहा ॥ ॐ केशवाय नमः ॥
नारायणाय ॥ द्रुपदादिवेन्मुमुचानः ॥ स्विन्नस्त्रात्वीमलादिव ॥ पतंपवि
त्रेणेवाज्यं ॥ आपःशुंधंतुमेनसः ॥ ॐ भूर्भुवःसुवस्तत्सवितुर्वरेण्यंभर्गो
देवस्यधीमहि ॥ धियोयोनःप्रचोदयात् ॥ ॐ श्रीचरणाय इदमर्घ्यं
दत्तं नमम ॥ एवंत्रिरर्घ्यदत्वा ॥ असावादित्योब्रह्मेतिब्रह्मैवसन्ब्रह्माप्ये-
तियएवंवेद ॥ ॐ केशवाय नमः इत्यादिप्राणायामं कृत्वा ॥ अपक्रामंतु ०
ॐ मापोज्योतीरसोमृतं ब्रह्म भूर्भुवःसुवरोम् ॥ सायंसंध्यांगमष्टोत्तरशत-
मष्टाविंशतिर्दशसंख्यं वा गायत्रीजपमहं करिष्ये ॥ गायत्रीजपं कृत्वा ॥

ॐ इमं मे वरुणश्रुधीहवं मद्याचं मृडय ॥ त्वामवस्युराचके ॥ ॐ तत्त्वायामि
ब्रह्मणा वंदमानस्तदाशास्ते यजमानो हविर्भिः ॥ अहं डमानो वरुणे हवो ध्यु
रुश ५ सुमान आयुः प्रमोषीः ॥ ॐ त्वन्नो अमे वरुणस्य विद्वान्देवस्य हे डो वं या
सि सीष्ठाः ॥ यजिष्ठो वक्त्रितमः शोशुचनो विश्वो द्वे पा ५ सि प्रमुमुग्ध्यस्म
त् ॥ सत्वन्नो अमे वमो भवोतीने दिष्ठो अस्या लुषसो व्युष्टौ ॥ अवयद्वनो व
रुण ५ रराणो वीहि मृडीक ५ सुहवो न एधि ॥ ॐ यच्चिद्धि ते विशो यथा प्रदेव-
वरुणव्रतं ॥ मिनी मासि च विचयि ॥ सायं प्रातर्नमस्यंति सामासं ध्या अभिर
क्षुत्वानमः ॥ नमः प्रतीच्यै दिशेया श्रद्धेवता एतस्यां प्रतिवसं त्येता भ्यश्च न
मो नम उदीच्यै दिशेया श्रद्धेवता एतस्यां प्रतिवसं त्येता भ्यश्च न मो नमः प्रा
च्यै दिशेया श्रद्धेवता एतस्यां प्रतिवसं त्येता भ्यश्च न मो नमो दक्षिणायै दिशे
या श्रद्धेवता एतस्यां प्रतिवसं त्येता भ्यश्च न मो नमं ऊर्ध्वायै दिशेया श्रद्धेव-

तो०॥ आयुःपृथिव्याद्रविणं ब्रह्मवर्चसं मर्ह्यदत्त्वा प्रजातुं ब्रह्मलोकं ॥ श्रियै
नमः ॥ संध्यायै नमः ॥ विद्यायै नमः ॥ अनेन सायं संध्याख्ये न कर्मणा भ-
गवान्परमेश्वरः प्रीयताम् ॥ विष्णवे नमो विष्णवे नमो विष्णवे नमः ॥

॥ अथ तृचाकल्पनमस्कारप्रारंभः ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ आचम्य प्राणायामं कृत्वा अद्येत्यादि० श्रीसवि-
तुसूर्यनारायणप्रीत्यर्थं तृचाकल्पेन विधिना नमस्काराख्यं कर्म करि-
ष्ये ॥ अथ ध्यानम् ॥ ध्येयः सदा सवितुर्मंडलमध्यवर्ती नारायणः
सरसि जासनसन्निविष्टः ॥ केयूरवान्मकरकुंडलवान् किरीटी हारी हिर-
ण्यवपुर्धृतशंखचक्रः ॥ ॐ-ह्रां उद्यन्नद्यमित्रमहः-ह्रां ॐ मित्राय नमः
॥ १ ॥ ॐ-ह्रीं आरोहन्नुत्तरां दिवं-ह्रीं ॐ स्वये नमः ॥ २ ॥ ॐ-हूं
हृद्रोगं समसूर्य-हूं ॐ सूर्याय० ॥ ३ ॥ ॐ-ह्रै हारिमाणं च नाशाय-ह्रै

ॐ भानवे ० ॥ ४ ॥ ॐ ज्यों शुकें पुमे हरि माणें ज्यों ॐ खगाय ० ॥ ५ ॥
ॐ न्हः रोपणाका सुदधमसि न्हः ॐ पूज्जे न ० ॥ ६ ॥ ॐ जहां अथो हा
रिद्रवे पुमे जहां ॐ हिरण्यगर्भाय ० ॥ ७ ॥ ॐ जहीं हरि माणें निदधमसि
जहीं ॐ मरीचये ० ॥ ८ ॥ ॐ न्हं उदगादुयमादित्यः न्हं ॐ आदि-
त्याय ० ॥ ९ ॥ ॐ न्हं विश्वे न सहसा सह न्हं ॐ सवित्रे न ० ॥ १० ॥
ॐ ज्यों द्विपंतं मर्मरंधयन् ज्यों ॐ अर्काय ० ॥ ११ ॥ ॐ न्हः मोअहं
द्विपुतो रंधं न्हः ॐ भास्कराय ० ॥ १२ ॥ ॐ जहां जहीं उद्यन्नय मित्रमह
आरोहन्नुत्तरां दिवं ॐ जहां जहीं मित्ररविभ्यां नमः ॥ ॐ न्हं न्हं हृद्रोगं
मर्मसूर्य हरि माणें चनाशय न्हं न्हं ॐ सूर्यमानुभ्यां ० ॥ ॐ ज्यों न्हः
शुकें पुमे हरि माणें रोपणाका सुदधमसि ज्यों न्हः ॐ खगपूषभ्यां ० ॥ ॐ
जहां जहीं अथो हारिद्रवे पुमे हरि माणें निदधमसि ॥ जहां जहीं ॐ हिरण्यग-

भमरीचिभ्यां० ॥ ॐ हूं उदगाद्वयमोदित्योविश्वेनसहसासहं हूं
ॐ आदित्यसवितृभ्यां० ॥ ॐ ह्येहः द्विपंतंमरुंधयन्मोअहोद्विष
तोरेधं ह्येहः ॐ अर्कभास्कराभ्यां० ॥ ॐ ह्येहं ह्येहं ह्येहं उद्य
न्नद्य० दिव्यं० ॥ हृद्रो० नाशाय ॥ ह्येहं ह्येहं ॐ मित्ररविसूर्य
भानुभ्यो० ॥ ॐ ह्येहं ह्येहं ह्येहं सुदधमसि ॥ अथोहा० निद
धमसि ॥ ह्येहं ह्येहं ह्येहं ॐ खगपूषहिरण्यगर्भमरीचि० ॥ ॐ ह्येहं ह्येहं
ह्येहं उदगा० सुह ॥ द्विपंतं० रंधं ॥ ह्येहं ह्येहं ह्येहं ॐ आदित्यंसवित्रक
भास्करेभ्यो० ॥ ॐ ह्येहं ह्येहं ह्येहं ह्येहं ह्येहं ह्येहं उद्यन्न०
द्विपंतंमरुंधयन्मोअहोद्विपतोरेधं ॐ ह्येहं ह्येहं ह्येहं ह्येहं ह्येहं
ह्येहं ह्येहं ॐ मित्ररविसूर्यभानुखगपूषहिरण्यगर्भमरीच्यादित्यसवित्र
र्कभास्करेभ्यो नमो नमः ॥ इति त्रिः ॥ तृचाकल्पनमस्काराः समाप्ताः ॥

अथ देवपूजाप्रारंभः ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॐ केशवादिप्राणायामं कृत्वा ॥ श्रीमन्महागणा-
धिपतये नमः ॥ इष्टदेवताभ्यो नमः ॥ कुलदेवताभ्यो नमः ॥ ग्रामदे-
वताभ्यो नमः ॥ वास्तुदेवताभ्यो नमः ॥ शचीपुरंदराभ्यां नमः ॥ उमा-
महेश्वराभ्यां नमः ॥ मातापितृभ्यां नमः ॥ सर्वेभ्यो देवेभ्यो नमः ॥ स-
र्वेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो नमो नमः ॥ अविघ्नमस्तु ॥ सुमुखश्चैकदंतश्च कपि-
लो गजकर्णिकः ॥ लंबोदरश्च विकटो विघ्ननाशो गणाधिपः ॥ धूम्रके-
तुर्गणाध्यक्षो भालचंद्रो गजाननः ॥ द्वादशैतानि नामानि यः पठेच्छु-
ण्वादिपि ॥ विद्यारंभे विवाहे च प्रवेशे निर्गमे तथा ॥ संग्रामे संकटे
चैव विघ्नस्तस्य न जायते ॥ शुक्लांबरधरं देवं शशिवर्णं चतुर्भुजम् ॥
प्रसन्नवदनं ध्यायेत्सर्वविघ्नोपशान्तये ॥ सर्वमंगलमांगल्ये शिवे सर्वा-

श्रैसाधिके ॥ शरण्ये ऋयके गौरि नारायणि नमोस्तु ते ॥ सर्वदा
सर्वकार्येषु नास्ति तेषाममंगलम् ॥ येषां हृदिस्थो भगवान्मंगलायतनं
हरिः ॥ तदेव लभं सुदिनं तदेव तारावलं चंद्रवलं तदेव ॥ विद्या-
वलं देववलं तदेव लक्ष्मीपते तेंऽघ्नियुगं सरामि ॥ लाभस्तेषां जय-
स्तेषां कुतस्तेषां पराजयः ॥ येषामिंदीवरश्यामो हृदयस्थो जनार्दनः ॥
विनायकं गुरुं भानुं ब्रह्मविष्णुमहेश्वरान् ॥ सरस्वतीं प्रणौम्यादौ सर्व-
कार्यार्थसिद्धये ॥ अभीप्सितार्थसिद्ध्यर्थं पूजितो यः सुरासुरैः ॥ सर्व-
विघ्नहरस्तस्मै गणाधिपतये नमः ॥ सर्वेष्वारंभकार्येषु त्रयस्त्रिभुवनेश्व-
राः ॥ देवा दिशंतु नः सिद्धिं ब्रह्मेशानजनार्दनः ॥ श्रीमद्भगवतो म-
हापुरुषस्य विष्णोराज्ञया प्रवर्तमानस्य अद्य ब्रह्मणो द्वितीये परार्धे
विष्णुपदे श्रीश्वेतवाराहकल्पे वैवस्वतमन्यंतरे भरतवर्षे भरतखंडे क-

लियुगे कलिप्रथमचरणे जंबुद्वीपे दंडकारण्ये देशे गोदावर्याः दक्षिणे
तीरे कृष्णवेण्योरुत्तरे तीरे शालिवाहनशके बौद्धावतारे रामक्षेत्रे रा-
मरामाश्रमे अस्मिन्वर्तमाने अमुकनामसंवत्सरे अमुकायने अमुकऋ-
तौ अमुकमासे अमुकपक्षे अमुकतिथौ अद्य वासरः वासरस्तु अमुक-
वासरे ॥ अद्य दिवसनक्षत्रं विष्णुदिवसनक्षत्रे ॥ विष्णुस्ये वर्तमाने
चंद्रे ॥ विष्णुस्ये श्रीसूर्ये ॥ विष्णुस्ये देवगुरौ ॥ शेषेषु ग्रहेषु यथायथं
राशिस्थानस्थितेषु सत्सु एवंगुणविशेषणविशिष्टायां शुभपुण्यतिथौ
मम आत्मनः श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थं श्रीमहाविष्णुप्रमुख-
पंचायतनदेवताप्रीत्यर्थं यथामीलितोपचारद्रव्यैः पूजनमहं करिष्ये ॥
तदंगं कलशपूजनं शंखपूजनं घंटापूजनं पुरुषसूक्तषडंगन्यासं च
करिष्ये ॥ पृथ्वीति मंत्रस्य मेरुपृष्ठऋषिः कूर्मो देवता सुतलं छंदः

आसने विनियोगः ॥ ॐ पृथ्वि त्वया धृता लोका देवि त्वं विष्णुना
धृता ॥ त्वं च धारय मां देवि पवित्रं कुरु चासनम् ॥ ऊर्ध्वैकेशि
विरूपाक्षि मांसशोणितभोजने ॥ तिष्ठ देवि शिखाबंधे चासुंडे ह्यप-
राजिते ॥ अपक्रामंतु भूतानि पिशाचाः सर्वतोदिशम् ॥ सर्वेषाम-
विरोधेन पूजाकर्म समारभे ॥ तीक्ष्णदंष्ट्र महाकाय कल्पांतदहनो-
पम ॥ भैरवाय नमस्तुभ्यमनुज्ञां दातुमर्हसि ॥ ॐ यत्पुरुषं व्यदधुः ॥
कृतिधाव्यकल्पयन् ॥ सुखं किमस्य कावाहू ॥ कावरूपादुच्यते ॥
ॐ हृदयाय नमः ॥ ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीत् ॥ बाहूराजं न्यःकृतः ॥ ऊरू-
तदस्य यद्वैश्यः ॥ पद्भ्यां शूद्रोऽजायत ॥ ॐ शिरसे स्वाहा ॥ चंद्रमामने-
सोजातः ॥ चक्षोः सूर्योऽजायत ॥ मुखं दिद्रश्चामिश्रं ॥ प्राणाद्वायुरंजा-
यत ॥ ॐ शिखायै वषट् ॥ नाभ्यां आसीदुत्तरिक्षं ॥ शीर्ष्णोद्यौः समवर्तत ॥

पञ्चाभूमिर्दिशःश्रोत्रात्तथालोकाः अकल्पयन् ॥ ॐ कवचाय हुं ॥ स-
सास्यासन्परिधयः ॥ त्रिःसप्तसन्निधःकृताः ॥ देवायद्यज्ञान्तन्वानाः ॥ अ-
बध्नन्पुरुषं पशुं ॥ ॐ नेत्रत्रयाय वीषद् ॥ युज्ञेनयज्ञमयजं देवाः ॥ तानिध
र्माणि प्रथमान्यासन् ॥ तेहनाकमहिमानः सचन्ते ॥ यत्र पूर्वसाध्याः संति
देवाः ॥ ॐ अस्त्राय फद् ॥ कलशस्य मुखे विष्णुः कंठे रुद्रः समाश्रितः ॥
मूले तत्र स्थितो ब्रह्मा मध्ये मातृगणाः स्मृताः ॥ कुक्षौ तु सागराः
सर्वे सप्तद्वीपा वसुंधरा ॥ ऋग्वेदोऽथ यजुर्वेदः सामवेदो ह्यथर्वणः ॥
अंगैश्च सहिताः सर्वे कलशं तु समाश्रिताः ॥ अत्र गायत्री सावित्री
शांतिपुष्टिकरी तथा ॥ आयांतु देवपूजार्थं दुरितक्षयकारकाः ॥ गंगे
च यमुने चैव गोदावरि सरस्वति ॥ नर्मदे सिंधु कावेरि जलेऽस्मि-
न्सन्निधिं कुरु ॥ ॐ भूर्भुवःसुवःकलशाय नमः ॥ सकलपूजार्थे

गंधाक्षतपुष्पं समर्पयामि ॥ कलशसुद्रां प्रदृश्य ॥ शंखादौ चंद्रदेवत्वं
कुक्षौ वरुणदेवता ॥ पृष्ठे प्रजापतिश्चैव अग्रे गंगा सरस्वती ॥
त्रैलोक्येयानि तीर्थानि वासुदेवस्य चाज्ञया ॥ शंखेतिष्ठतिविभ्रंद्र त-
स्मान्छंखं प्रपूजयेत् ॥ त्वं पुरा सागरोत्पन्नो विष्णुना विधृतः करे ॥
अग्रतः सर्वदेवानां पांचजन्य नमोऽस्तु ते ॥ पांचजन्याय विद्महे पाव-
मानाय धीमहि ॥ तन्नः शंखः प्रचोदयात् ॥ शंखदेवताभ्यो नमः ॥
समस्तोपचारार्थे गंधपुष्पं समर्पयामि ॥ शंखसुद्रां प्रदृश्य ॥ आगमार्थं
तु देवानां गमनार्थं तु रक्षसां ॥ कुर्वे घंटारवं तन्न देवताह्वानलंछनं ॥
घंटार्यै नमः सकलपूजार्थं गंधाक्षतपुष्पं समर्पयामि ॥ घंटामुद्रां प्रदृश्य ॥
घंटानादं कुर्यात् ॥ भो दीपभूताधारस्त्वं ज्योतिषां पतिरव्ययः ॥ याव-
त्पूजासमाप्तिः स्यात्तावत्त्वं सुस्थिरो भव ॥ दीपदेवतार्थेनमः स० गंधा०

अपवित्रः पवित्रो वा सर्वावस्थां गतोऽपि वा ॥ यः स्मरेत्पुण्डरीकाक्षं स
चाह्याभ्यन्तरः शुचिः ॥ शंखोदकेन पूजाद्रव्याणि संप्रोक्ष्य आत्मानं
च प्रोक्षेत् ॥ अथ ध्यानम् ॥ शांताकारं भुजगशयनं पद्मनाभं
सुरेशं विश्वाधारं गगनसदृशं मेघवर्णं शुभांगम् ॥ लक्ष्मीकांतं कम-
लनयनं योगिभिर्ध्यानिगम्यं वंदे विष्णुं भवभयहरं सर्वलोकिकनाथम्
॥ १ ॥ ध्यायेन्नित्यं महेशं रजतगिरिनिभं चारुचंद्रावतंसं रत्नाकल्पो-
द्भवलांगं परशुमृगवराभीतिहस्तं प्रसन्नम् ॥ पद्मासीनं समंतात्स्तुत-
ममरगणैर्ब्याघ्रकृत्तिं वसानं विश्वाद्यं विश्ववन्द्यं निखिलभयहरं पंचवक्त्रं
त्रिनेत्रम् ॥ २ ॥ वक्रतुंड महाकाय सूर्यकोटिसमप्रभः ॥ निर्विघ्नं कुरु मे देव
सर्वकार्येषु सर्वदा ॥ ३ ॥ ध्येयः सदा सवितुर्मंडलमध्यवर्ती नारायणः
सरसिजासनसंनिविष्टः ॥ केयूरवान्मकरकुण्डलवान् किरीटी हारी हिर-

ॐ नमो देव्यै महादेव्यै शिवायै सततं नमः ॥
नमः प्रकृत्यै भद्रायै नियताः प्रणताः स्म ताम् ॥ ५ ॥ श्रीमहाविष्णुप्रमु-
खपंचायतनदेवताभ्यो नमो नमः ॥ ध्यायामि ॥ ॐ सहस्रशीर्षा पुरुषः ॥
सहस्राक्षः सहस्रपात् ॥ स भूमिं विश्वं तावृत्वा ॥ अत्यतिष्ठद्दशांगुलं ॥
श्रीमहाविष्णुप्रमुखपंचायतनदेवताभ्यो नमः ॥ आवाहनार्थं पुष्पाजलि-
समर्पयामि ॥ ॐ पुरुष एवेदं सर्वं ॥ यद्भूतं यच्च भव्यं ॥ उतामृतं त्वस्येशा-
नः ॥ यदन्नैनातिरोहति ॥ श्रीमहाविष्णुप्रमुखपंचायतनदेवताभ्यो
नमः ॥ आसनार्थं अक्षतान् समर्पयामि ॥ ॐ एतावानस्य महिमा ॥ अतो
ज्यायां ॥ ॐ पुरुषः ॥ पादोऽस्य विश्वा भूतानि ॥ त्रिपादस्यामृतं दिवि ॥ श्री-
महाविष्णुप्रमुखपंचायतनदेवताभ्यो नमः ॥ पाद्यं समर्पयामि ॥ ॐ त्रिपा-
दूर्ध्व उदैत्पुरुषः ॥ पादोऽस्येहार्भवात्पुनः ॥ ततो विष्वङ् व्यक्रामत् ॥ साश-

नानंशनेअमि ॥ श्रीमहाविष्णुप्रमुखपंचायतनदेवताभ्यो नमः ॥ अर्घ्यं
समर्पयामि ॥ तस्माद्विराडजायत ॥ विराजोअधिपूरुषः ॥ सजातोअत्य
रिच्यत ॥ पश्चाद्भूमिमथोपूरः ॥ श्रीमहाविष्णुप्रमुखपंचायतनदेवता
भ्योनमः ॥ आचमनीयं समर्पयामि ॥ ॐ यत्पुरुषेणहविषा ॥ देवायज्ञ
मर्तन्यत ॥ वसंतोअस्यासीदाज्यं ॥ ग्रीष्मइध्मःशरद्धविः ॥ श्रीमहावि-
ष्णुप्रमुखपंचायतनदेवताभ्यो नमः ॥ स्नानं समर्पयामि ॥ स्नानान्तरेण
आचमनीयं समर्पयामि ॥ ॐ सुप्तास्योसन्परिधयः ॥ त्रिःसप्तसमिधःकु-
ताः ॥ देवायद्यज्ञंतन्यूनाः ॥ अर्घ्यघ्नपुरुषंपृशुं ॥ मधुपर्कं निवेदयामि
दधि घृतं मधु मधुपर्कस्नानान्तरेण आचमनीयं समर्पयामि ॥ अथ पंचा
मृतस्नानम् ॥ ॐ आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसोमद्युष्णिग्यं ॥ भवावाज
स्यसंगुथे ॥ श्रीमहाविष्णुप्रमुखपंचायतनदेवताभ्यो नमः ॥ पयःस्नानं

समर्पयामि॥पयःस्नानांतरेण शुद्धोदकस्नानं समर्पयामि॥शुद्धोदकस्ना-
नांतरेण आचमनीयं समर्पयामि ॥ सकलपूजार्थं गंधाक्षतपुष्पं सम-
र्पं ॥ ॐ दधिक्रावणोअकारिपंजिण्णोरश्वस्यवाजिनः ॥ सुरभिन्नोमुखा
करत्तण आरूप्पितारिषत्त॥श्रीमहाविष्णु० दधिस्नानं समर्पं०॥दधि-
स्नानांतरेण शुद्धोदक० सम०॥ शुद्धोदक० आच० सकलपूजार्थं०॥
ॐ घृतंमिमिक्षिरेघृतमंस्ययोनिघृतेतिश्रुतोघृतमुवस्युधामं ॥ अनुष्वध
मावहमादयस्वस्वाहाकृतंवृषभवाक्षिहृव्यं ॥ श्रीमहावि० ॥ घृतस्नानं स-
मर्पं० ॥ घृतस्नानांतरेण शुद्धोदकस्नानं सम०॥ शुद्धोदक० सकलपू०॥
ॐ मधुवाताक्रुतायतेमधुक्षरंतिंसिधवः॥माध्वीर्नःसुत्वोषधीः॥मधुन्नक्तं
मृतोपसिमधुमत्पार्थिव५रजः॥मधुधौरस्तुनःपिता॥ मधुमाद्भोवनरूप
तिर्मधुमा५अस्तुसूर्यः॥माध्वीर्गावोभवंतुनः॥श्रीमहावि०॥मधुस्नानं०

॥ मधुस्नानान्तरेण शुद्धोदक० ॥ सकल० ॥ ॐ त्वेकतुमपि वृजंति विश्वे
 द्विर्देते त्रिर्भवन्त्यूमाः ॥ स्वादोः स्वादीयः स्वादुना स्तुजा समतलं पुमधुम-
 धुना भियौधि ॥ श्रीमहावि० ॥ शर्करास्नानं स० ॥ शर्करास्नाना-
 न्ते० ॥ शुद्धोदक० ॥ सकलपूजा० ॥ ॐ गंधद्वारांदुराधर्षानित्यपुष्टांक-
 शीपिणीं ॥ ईश्वरीं सर्वभूतानां तामिहोपेक्षये श्रियं ॥ श्रीमहा० ॥ पष्ठेन
 गंधोदकस्नानं सम० ॥ गंधोदकस्नानान्तरेण शुद्धोदकस्ना० ॥ सकल-
 पू० ॥ श्रीमहावि० ॥ विलेपनार्थं चंदनं सम० ॥ अलंकरणार्थं अक्ष-
 तान् सम० ॥ पूजार्थं पुष्पाणि तुलसीपत्राणि विल्वपत्राणि दूर्वाकुरांश्च
 ऋतूद्भवानि पुष्पाणि समर्प० ॥ श्रीमहा० ॥ धूपं स० ॥ श्रीमहा० ॥
 दीपं स० ॥ श्रीमहा० ॥ नैवेद्यार्थं पंचामृतशेषनैवेद्यं स० ॥ (अथवा
 पयःशर्करां गुडं) ॥ ॐ प्राणाय स्वाहा ॥ ॐ अपानाय स्वाहा ॥ ॐ व्या-

नाय स्वाहा ॥ ॐ उदानाय स्वाहा ॥ ॐ समानाय स्वाहा ॥ ॐ ब्रह्मणे
स्वाहा ॥ नैवेद्यमध्ये पानीयं समर्प० (पुनः) ॐ प्राणाय स्वाहा ०
ब्रह्मणे स्वाहा ॥ हस्तप्रक्षालनं सम० मुखप्रक्षालनं स० ॥ करोद्धर्त-
नार्थं चंदनं स० ॥ मुखवासार्ये पूगीफलतांवूलंस० ॥ सुवर्णपुष्पदक्षिणां
समर्पयामि ॥ श्रीमहा० ॥ प्रदक्षिणां सम० ॥ नमस्कारं सम० ॥ मंत्र-
पुष्पं समर्पयामि ॥ अनेन यथाज्ञानेन कृतपूर्वाराधनेन श्रीमहाविष्णुः
प्रीयतां न मम ॥ तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ उत्तरे निर्मात्यं विसर्जयेत् ॥
अथाभिषेकः ॥ ॐ सहस्रं शीर्षां पुरुषः ॥ सहस्राक्षः सहस्रपात् ॥ सभूमिं
विश्वतोवृत्वा ॥ अत्यतिष्ठद्दशांगुलं ॥ पुरुषएवेदं सर्वं ॥ यद्भूतं यच्च भ-
व्यं ॥ उतामृतत्वस्येशानः ॥ यदग्नेनातिरोहति ॥ एतावानस्यमहिमा ॥
अतोऽज्यायां च पूरुषः ॥ पादौ स्युर्विश्वाभूतानि ॥ त्रिपादं स्यामृतं दिवि ॥

त्रिपादुर्ध्वउदैत्पुरुषः ॥ पादोऽस्येहाभवात्पुनः ॥ ततो विष्वङ् व्यक्रामत् ॥
साशनानशने अभि ॥ तस्माद्विराडजायत ॥ विराजोऽधिपूरुषः ॥ सजा-
तो अत्यरिच्यत ॥ पृथ्वाङ्मिमथोपूरुषः ॥ यत्पुरुषेण हविषा ॥ देवायज्ञम-
तेन्यत ॥ वसंतोऽस्यासीदाज्यं ॥ ग्रीष्मद्विधमः शरद्धविः ॥ सुप्तास्यासन्प-
रिधयः ॥ त्रिःसप्तसमिधः कृताः ॥ देवायद्यज्ञं तन्वानाः ॥ अवध्नन्पुरुषं प-
शुं ॥ तं युवांश्च हि पिप्रौक्षन् ॥ पुरुषं जातमग्रतः ॥ तेन देवा अयजंत ॥ सा-
ध्या ऋषयश्च यो ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वं हुतः ॥ संभृतं पृथ्वाज्यं ॥ पशूँस्ताँश्च
क्रेवायुव्यान् ॥ आरण्यान्ग्राम्याश्च ये ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वं हुतः ॥ ऋचः सा-
मनिजिज्ञिरे ॥ छंदाँँसिजिज्ञिरे तस्मात् ॥ यजुस्तस्मादजायत ॥ तस्माद-
श्वा अजायन्त ॥ ये केचो भूयादृतः ॥ गावो हजिज्ञिरे तस्मात् ॥ तस्माज्जाता अ-
जावयः ॥ यत्पुरुषं व्यदधुः ॥ कतिधा व्यकल्पयन् ॥ सुखं किमस्य कौवाह ॥

कावरूपादोबुद्ध्यते ॥ ब्राह्मणोऽस्यमुखमासीत् ॥ बाहूराजन्धः कृतः ॥ ऊरू-
तदस्ययद्वैश्यः ॥ पद्भ्यांशूद्रोअजायत ॥ चंद्रमामनसोजातः ॥ चक्षोः-
सूर्योअजायत ॥ मुखोदिंद्रश्चाग्निश्च ॥ प्राणाद्वायुरजायत ॥ नाभ्यांआ-
सीदुतारिक्षं ॥ शीर्ष्णोद्यौःसमवर्तत ॥ पद्भ्यांभूमिर्दिशःश्रोत्रात् ॥ तथा
लोकाअकल्पयन् ॥ वेदाहमेतंपुरुषमहांतं ॥ आदित्यवर्णतमसस्तु-
पांरे ॥ सर्वोणिरूपाणिविचित्यधीरः ॥ नामानिकृत्वाभिवदुन्यदास्ते ॥
धातापुरस्ताद्यमुदाजहार ॥ शक्रःप्रविद्वानप्रदिशश्चतस्रः ॥ तमेवंविद्वा-
नमृतंइहभवति ॥ नान्यःपंथाअयनायविद्यते ॥ यज्ञेनयज्ञमयजंतुदेवाः ॥
तानिधर्माणिप्रथमान्यासन् ॥ तेहनाकमहिमानःसचंते ॥ यत्रपूर्वं
साध्याःसंतिदेवाः ॥ अतोदिवाअवंतुनोयतोविष्णुर्विचक्रमे ॥ पृथिव्याः
सप्तधामभिः ॥ इदंविष्णुर्विचक्रमेत्त्रेधानिर्दधेपदं ॥ समूढमस्यपांसुरे ॥

त्रीणिपदाविचक्रमेविष्णुर्गोपाअर्दाभ्यः ॥ अतोधर्माणिधारयन् ॥
 विष्णोःकर्माणिपश्यतयतोव्रतानिपस्पृशे ॥ इन्द्रस्ययुज्यःसखा ॥ तद्वि-
 ष्णोःपरमंपदंसदापश्यंतिसूर्यः ॥ दिवीवचक्षुरातंतं ॥ तद्विभ्रासोविपु-
 न्यवोजागृवाःसःसमिंधते ॥ विष्णोर्यत्परमंपदं ॥ देवस्यत्वासवितुःप्र-
 सुवोश्चनोर्वाहुभ्यांपृष्णोहस्ताभ्याममेस्तेजसासूर्यस्यवचसंद्रस्यैद्रियेणा-
 भिरिंचामि ॥ बलायाथ्रिययशसेन्नायाय ॥ भूर्भुवःसुवः अमृताभिषेको-
 स्तु ॥ शांतिः पुष्टिस्तुष्टिश्चास्तु ॥ हरो हरो हरहरमहादेव ॥
 श्रीमहावि० ॥ अभिषेकस्नानंसमर्पयामि ॥ अभिषेकस्नानंतिआच-
 मनीयंसम० ॥ नयंप्रजामेगोपाय ॥ अमृतत्वार्यजीवसे ॥ ज्ञातांज-
 न्निष्यमाणांच ॥ अमृतैसत्येप्रतिष्ठिताम् ॥ सुप्रतिष्ठितमस्तु ॥ ॐ तं यज्ञं
 ब्रह्मिषिप्रोक्षन् ॥ पुरुषं ज्ञातमग्रतः ॥ तेन देवा अयजन्त ॥ साध्याऋषयश्च

ये ॥ श्रीमहा० ॥ वस्त्रार्थे तुलसीपत्रंसम० ॥ ॐ तस्माद्यज्ञात्सर्ववृत्तः ॥
संभृतं० ॥ उपवस्त्रार्थे यज्ञोपवीतं सम० ॥ (अथवा तुलसीपत्रं स०)
वस्त्रोपवस्त्रांते आचमनीयं सम० ॥ ॐ तस्माद्यज्ञात्सर्ववृत्तः ॥ ऋचः सा०
श्रीखंडं चंदनं दिव्यं गंधाढ्यं सुमनोहरम् ॥ विलेपनं सुरश्रेष्ठ चंदनं
प्रतिगृह्यताम् ॥ गंधद्वारांदुराग्रपांनित्यपुष्टांकरीषिणीं ॥ ईश्वरीं सर्वै० ॥
श्रीमहा० विलेपनार्थं चंदनं सम० ॥ अक्षताश्च सुरश्रेष्ठ कुंकुमाकाः सु-
शोभिताः ॥ मया निवेदिता भक्त्या गृहाण परमेश्वर ॥ श्रीमहा० ॥
अलंकरणार्थं अक्षतान् सम० ॥ हरिद्रां कुंकुमं परिसलद्रव्यं सम० ॥
तस्मादश्वा० ॥ माल्यादीनि सुगंधीनि मालयादीनि वै प्रभो ॥ मया-
हृतानि पूजार्थं पुष्पाणि प्रतिगृह्यताम् ॥ करवीरैर्जातिकुसुमैश्चंपकैर्व-
कुलैः शुभैः ॥ शतपत्रैश्च कल्हारैरर्चये परमेश्वरं ॥ श्रीमहा० ॥

पूजार्थे कालोद्भवपुष्पाणि समर्पयामि ॥ श्रीमहा० ॥ केशवादिचतु-
विंशतिनामभिः तुलसीपत्राणि सम० ॥ त्रिदलं त्रिगुणाकारं त्रिनेत्रं च
त्रयायुधं ॥ त्रिजन्मपापसंहारमेकविल्वं शिवार्पणम् ॥ ॐ यत्पुरुषं
व्यन्दधुः ॥ कति० ॥ धूरसिधूर्वधूर्वतं धूर्वतं योस्मान् धूर्वतितं धूर्वयं वयं
धूर्वमः ॥ वनस्पतिरसोद्भूतो गन्धाढ्यो गन्ध उत्तमः ॥ आग्नेयः सर्व-
देवानां धूपोऽयं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीम० धूपं स० ॥ ॐ ब्राह्मणोऽस्य मुखं ॥
आज्यं च वर्तिसंयुक्तं वह्निना योजितं मया ॥ दीपं गृहाण देवेभ्यो ब्रह्मो-
क्त्यतिमिरापह ॥ भक्त्या दीपं प्रयच्छामि देवाय परमात्मने ॥ ब्राहि-
मां निरयाह्वोराद्वीपोऽयं प्रतिगृह्यताम् ॥ उद्दीप्य स्वजातवेदोपद्वां नि-
र्ऋतिमम ॥ पशूँश्च मर्त्यमावहृजीवं च च्छिद्यो दिशः ॥ श्रीम० ॥ दीपं
स० ॥ ॐ चंद्रमामर्नसोजातः ॥ चक्षुःसू० ॥ नैवेद्यं गृह्यतां देव भक्ति

मे ह्यचलां कुरु ॥ इप्सितं मे वरं देहि परत्र च परां गतिम् ॥ शर्क-
राखंडखाद्यानि दधिक्षीरघृतानि च ॥ आहारं भक्ष्यभोज्यं च नैवेद्यं
प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीमहा० ॥ नैवेद्यार्थे पयःशर्करानैवेद्यं सम० ॥
नैवेद्यात्पूर्वं आचमनीयं स० ॥ अमृतोपस्तरणमसि ॥ ॐ प्राणायस्वा-
हा ॥ ॐ अपानायस्वाहा ॥ ॐ व्यानायस्वाहा ॥ ॐ उदानायस्वाहा ॥
ॐ समानायस्वाहा ॥ ॐ ब्रह्मणेस्वाहा ॥ नैवेद्यमध्ये पानीयं स० ॥ ॐ प्रा-
णायस्वाहा ॥ ॐ अपा० ब्रह्मणेस्वाहा ॥ उत्तरापोशनं सम० ॥ हस्त-
प्रक्षालनं स० ॥ मुखप्रक्षालनं स० ॥ करोद्धर्तनार्थं चंदनं स० ॥ पूगीफलं
महाद्विव्यं नागवल्लीदलैर्युतम् ॥ कर्पूरैलासमायुक्तं तांबूलं प्रतिगृह्य-
ताम् ॥ ॐ नाभ्यां आसी० ॥ श्रीम० तांबूलं स० ॥ वेदाहमेतंपुरुषं
मुहांते ॥ आदित्यवर्णं तमसस्तुपारे ॥ सर्वाणि रूपाणि विचित्र्यधीरः ॥

नामानिकृत्वाभिवदुन्यदास्ते॥हिरण्यगर्भगर्भस्थं हेमवीजंविभावसोः ॥
अनंतपुण्यफलदमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ श्रीम० सुवर्णपुष्पद-
क्षिणांस० ॥ धातापुरस्ताद्यमुंदाजहारं ॥ शुक्रःप्रविद्वान्० ॥ इदं
फलं मया देव स्थापितं पुरतस्तव ॥ तेन मे सुफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनि
जन्मनि ॥ फलेन फलितं सर्वं त्रैलोक्यं सचराचरं ॥ तस्मात्फलप्रदा-
नेन सफलाश्च मनोरथाः ॥ श्रीम० ॥ नारिकेलफलं स० (अथवा)
कालोद्भवफलं स० ॥ श्रियेजातःश्रियआनिरियायश्रियंवयो जरित्तु-
भ्योदधाति ॥ श्रियंवसानाअमृतत्वमायुर्भवतिसुत्यासंमिथामित-
द्वौ ॥ श्रियएवैनंतच्छ्रियामादधातिसंततमृचावपद्रुकृत्यंसंतत्येसंधीय-
तेप्रजयापशुभिर्यएवंवेद ॥ कर्पूरगौरं करुणावतारं संसारसारं भुज-
गेंद्रहारम् ॥ सदा वसंतं हृदयारविंदे भवं भवानीसाहितं नमामि ॥

(आरातिव्यं कुर्यात्) ॥ अन्यथा शरणं नास्ति त्वमेव शरणं मम ॥
तस्मात्कारण्यभावेन रक्षस्व परमेश्वर ॥ श्रीम० ॥ नमस्कारान् सम० ॥
यानि कानि च पापानि जन्मांतरकृतानि च ॥ तानि तानि विनश्यं-
ति प्रदक्षिणपदे पदे ॥ श्रीम० ॥ प्रदक्षिणाः सम० ॥ यज्ञेनयज्ञमय-
जंत० ॥ ॐ राजाधिराजायप्रसह्यसाहिने ॥ नमोवयवैश्रवणायकुर्म-
हे ॥ समेकामान्कामकामायमह्यै ॥ कामेश्वरोवैश्रवणोददातु ॥ कुर्वरा-
यवैश्रवणाय ॥ महाराजायनमः ॥ ॐस्वस्ति ॥ साम्राज्यं भोज्यं स्वारा-
ज्यं वैराज्यं पारमेष्ठ्यं राज्यं माहाराज्यमाधिपत्यमयं समंतपर्यायी स्यात्
सार्वभौमः सार्वायुष आंतादापरार्थात् पृथिव्यै समुद्रपर्यताया एकरा-
ज्जिति ॥ तदप्येष श्लोकोभिगीतो मरुतः परिवेष्टारो मरुत्तस्यावसन्
गृहे ॥ आविधितस्य कामप्रविश्वेदेवाः सभासद इति ॥ योवैतांत्र-

क्षणेवेद ॥ अमृतैर्नावृतांपुरीं ॥ तस्मैब्रह्मचब्रह्माच ॥ आयुःकीर्तिं
भ्रजादिदुः ॥ श्रीम० ॥ मंत्रपुष्पं स० ॥ नमस्करोमि ॥ गतं दुःखं गतं
पापं गतं दारिद्र्यमेव च ॥ आगता सुखसंपत्तिः पुण्योहं तव दर्शना-
त् ॥ आवाहनं न जानामि न जानामि तवार्चनम् ॥ पूजां चैव न जा-
नामि क्षम्यतां परमेश्वर ॥ मंत्रहीनं क्रियाहीनं भक्तिहीनं सुरे-
श्वर ॥ यत्पूजितं मया देव परिपूर्णं तदस्तु मे ॥ नमो देवेभ्यः
अनेन ध्यानावाहनादिषोडशोपचारैर्यथाज्ञानेन पूर्वाराधनेनोत्तराध-
नेन च श्रीभगवान् परमेश्वरः प्रीयतां न मम ॥ तत्सद्ब्रह्मार्पण-
मस्तु ॥ कलशशंखघंटाधूपदीपस्थावरदीपदेवताभ्यो नमः ॥ विलेप-
नार्थं चंदनं स० ॥ अलंकरणार्थं अक्षताञ्च सम० ॥ पूजार्थं पुष्पाणि
स० ॥ धूपं स० ॥ दीपं स० ॥ कलशादिसमस्तदेवता० ॥ नैवेद्यार्थं प-

यः शर्करानिवेद्यं स० ॥ अमृतोपस्तरणमसि ॥ ॐ प्राणायस्वाहा ॥ ॐ अ-
पाना० ॥ ॐ व्याना० ॥ ॐ उद्वाना० ॥ ॐ समाना० ॥ ॐ ब्रह्मणे स्वा-
हा ॥ नैवेद्यमध्ये पानीयं स० ॥ ॐ प्राणायस्वाहा० ब्रह्मणे स्वाहा ॥
कलशादिसमस्त० ॥ मंत्रपुष्पं स० ॥ शंखमध्ये स्थितं तोयं भ्रामितं
केशवोपरि ॥ अंगलक्षं मनुष्याणां ब्रह्महत्यां व्यपोहति ॥ १ ॥ अ-
कालमृत्युहरणं सर्वव्याधिविनाशनम् ॥ विष्णुपादोदकं तीर्थं जठरे
धारयाम्यहम् ॥ २ ॥ बाणरावणचंडीशनंदीभृंगीरिटादयः ॥ सदा-
शिवप्रसादेन सर्वे गृहंतु शांभवाः ॥ ३ ॥ अपराधसहस्राणि क्रि-
यन्तेऽहर्निशं मया ॥ दासोऽयमिति मां मत्वा क्षमस्व परमेश्वर ॥ इति
प्रार्थनां समर्पयामि ॥ अनेन यथाज्ञानेन कृतपूजनेन श्रीभगवान्
परमेश्वरः प्रीयतां ॥ ॐ तत्सत् ॥

अथ ब्रह्मयज्ञतर्पणप्रारंभः ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ अद्य पूर्वोच्चरितवर्तमानएवंगुणविशेषणविशिष्टा-
यां शुभपुण्यतिथौ मम आत्मनः श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थम्
श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं ब्रह्मयज्ञेन यक्ष्ये ॥ हस्तावबुनिज्य ॥ त्रिराचांमे
त् ॥ द्विःपरिमृज्य ॥ सुकृदुपस्पृश्य ॥ सव्यं पाणिपादौ प्रोक्षति ॥
शिरश्च धुपीनासिके श्रोत्रे हृदयमालभ्य ॥ दक्षिणोत्तरोपाणीपादौ कृ-
त्वा ॥ सप्तवित्रायोमिति प्रतिपद्यते ॥ ॐ भूस्तत्सवितुर्वरेण्यं ॥ भुवो
भर्गो देवस्य धीमहि ॥ सुवर्धियो योनः प्रचोदयात् ॥ १ ॥ ॐ भूर्भुवस्तत्स
वितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि ॥ सुवर्धियो योनः प्रचोदयात् ॥ २ ॥ ॐ भू-
भुवः सुवस्तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो योनः प्रचोदयात् ॥ ३ ॥
ॐ अग्निमीळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजं ॥ होतारं रत्नधातमं ॥ १ ॥

इ॒पे॒त्वो॒र्जे॒त्वा॒वा॒य॒व॒स्यो॒पा॒य॒व॒स्य॒दे॒वो॒वः॒स॒वि॒ता॒प्रा॒प॒य॒तु॒श्रे॒ष्ठ॒त॒मा॒य॒क॒र्म॒-
ण॒आ॒प्या॒य॒ध्व॒म॒ग्नि॒यो॒दे॒व॒भा॒ग॒मूर्ज॒स्व॒तीः॒ प॒र्य॒स्व॒तीः॒ प्र॒जा॒व॒ती॒र॒न॒मी॒वा॒-
अ॒य॒क्ष॒मा॒मा॒व॒स्ते॒न॒ई॒श॒त॒मा॒घ॒शं॒सो॒रु॒द्र॒स्य॒हृ॒तिः॒परि॒वो॒वृ॒ण॒क्तु॒ध्रु॒वा॒अ॒-
स्मि॒न्गो॒प॒ती॒स्या॒त॒वृ॒क्षी॒र्य॒ज॒मा॒न॒स्य॒प॒शू॒न॒पा॒हि ॥ २ ॥ ॐ अ॒ग्न॒आ॒या॒-
हि॒वी॒त॒ये॒गृ॒णा॒नो॒ह॒व्य॒दा॒त॒ये ॥ नि॒हो॒ता॒स॒त्सि॒वा॒र्हि॒षि ॥ ३ ॥ ॐ शं॒-
नो॒दि॒वी॒रु॒भि॒ष्ट॒य॒आ॒पो॒भ॒वं॒तु॒पी॒त॒ये ॥ शं॒यो॒रु॒भि॒स्व॒वं॒तु॒नः ॥ ४ ॥ ॐ न॒-
मो॒ब्र॒ह्म॒णे॒न॒मो॒अ॒स्त्व॒ग्न॒ये॒न॒मः॒पृ॒थि॒व्यै॒न॒मो॒प॒धी॒भ्यः ॥ न॒मो॒वा॒चे॒न॒मो॒-
वा॒च॒स्प॒त॒ये॒न॒मो॒वि॒ष्ण॒वे॒वृ॒ह॒ते॒क॒रो॒मि ॥ इ॒ति॒त्रि॒वा॒रं॒ज॒स्या ॥ ३ ॥
शां॒तिः॒शां॒तिः॒शां॒तिः ॥ अ॒ने॒न॒ ब्र॒ह्म॒य॒ज्ञा॒ख्ये॒न॒ क॒र्म॒णा॒ श्री॒भ॒ग॒वा॒न्
प॒र॒मे॒श्वरः॒ प्री॒य॒तां॒ न॒ म॒म ॥ त॒त्स॒द्ब्र॒ह्मा॒र्प॒ण॒म॒स्तु ॥ ॥ श्री॒प॒र॒मे॒श्वर॒-
प्री॒त्य॒र्थं॒ दे॒व॒र्षि॒पि॒तृ॒त॒र्प॒णं॒ क॒रि॒ष्ये ॥ ॐ ब्र॒ह्मा॒णं॒ त॒र्प॒या॒मि ॥ प्र॒जा॒प॒तिं

तर्पयामि ॥ बृहस्पतिं त० ॥ अग्निं त० ॥ वायुं त० ॥ सूर्यं त० ॥ चंद्र-
मसं ॥ नक्षत्राणि० ॥ इंद्र० राजानं० ॥ यम० राजानं० ॥ वरुण०
राजानं० ॥ सोम० राजानं० ॥ वैश्रवण० राजानं० ॥ वसूस्त० ॥
रुद्रांस्त० ॥ आदित्यांस्त० ॥ विश्वान्देवांस्त० ॥ साध्यांस्त० ॥ ऋभू-
स्त० ॥ भृगूस्त० ॥ मरुतस्त० ॥ अथर्वणस्त० ॥ अंगिरसस्त० ॥
अथ निवीती ॥ विश्वामित्रं त० ॥ जमदग्निं त० ॥ भरद्वाजं त० ॥ गौतमं
त० ॥ अत्रिं त० ॥ वसिष्ठं त० ॥ कश्यपं त० ॥ अरुंधतीं त० ॥ अगस्त्यं
त० ॥ कृष्णद्वैपायनं त० ॥ जातूकप्यं त० ॥ तरुक्षं त० ॥ तृणविंदुं त० ॥
वर्मिणं० ॥ वरूथिनं० ॥ वाजिनं० ॥ वाजश्रवसं० ॥ सत्यश्रवसं० ॥
सुश्रवसं० ॥ सुतश्रवसं० ॥ सोमशुष्मायणं० ॥ सत्ववंतं० ॥ बृहदु-
वथं० ॥ वामदेवं० ॥ वाजिरत्नं० ॥ हर्यज्यायनं० ॥ उदमयं० ॥

गोतमं० ॥ ऋणंजयं० ॥ ऋतंजयं० ॥ कृतंजयं० ॥ धनंजयं० ॥
वभ्रुं० ॥ व्यरुणं० ॥ त्रिवर्षं० ॥ त्रिधातुं० ॥ शिविदं० ॥ पराश-
रं० ॥ विष्णुं० ॥ रुद्रं० ॥ स्कंदं० ॥ काशीश्वरं० ॥ ज्वरं० ॥ धर्मं० ॥
अर्थं० ॥ कामं० ॥ क्रोधं० ॥ वसिष्ठं० ॥ इंद्रं० ॥ त्वष्टारं० ॥
कर्तारं० ॥ धर्तारं० ॥ धातारं० ॥ मृत्युं० ॥ सवितारं० ॥ सावित्रीं० ॥
ऋग्वेदं० ॥ यजुर्वेदं० ॥ सामवेदं० ॥ अथर्ववेदं० ॥ इतिहा-
सपुराणंतं० ॥ प्राचीनावीती ॥ वैशंपायनं० ॥ पल्लिगुं० ॥ तित्ति-
रं० ॥ उखं० ॥ आत्रेयपदकारं० ॥ कौडिण्यधृत्तिकारं० ॥ सूत्रका-
रं० ॥ सत्यापाढं० ॥ प्रवचनकर्तृस्तं० ॥ आचार्यास्तं० ॥ ऋषींस्तं० ॥
वानप्रस्थांस्तं० ॥ ऊर्ध्वरेतसस्तं० ॥ एकपत्नींस्तं० ॥ १४ ॥
यथाधिकारं पितृन् ॥ तातांवात्रितयं सपलजननी मातामहादित्रयं

सखि स्त्रीतनयादि तातजननीस्वभ्रातरः सखियः । तातांवात्मभगि-
 न्यपत्यधवयुग्जायापिता सद्गुरुः शिष्याप्ताः पितरो महालयविधौ
 तीर्थे तथा तर्पणे ॥ आब्रह्मस्तंवपर्यंतं देवर्षिपितृमानवाः ॥ तृप्यंतु
 पितरः सर्वे मातृमातामहादयः ॥ अतीतकुलकोटीनां सप्तद्वीपनिवा-
 सिनाम् ॥ आब्रह्मभुवनाल्लोकानिदमस्तु तिलोदकम् ॥ ये के चास्म-
 त्कुले जाता अपुत्रा गोत्रिणो मृताः ॥ ते गृहंतु मया दत्तं सूत्रनिष्पी-
 डनोदकम् ॥ अनेन देवर्षिपितृतर्पणारख्येन कर्मणा भगवान् परमेश्वरः
 प्रीयतां न मम ॥ तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥

अथ सवालिहरणैश्वदेवप्रारंभः ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ केशवादिचतुर्विंशतिनामभिराचम्य ॥ प्राणा-
 ग्रामं कृत्वा ॥ अद्य पूर्वोच्चरितवर्तमान एवंगुणविशेषणविशिष्टायां

शुभपुण्यतिथौ मम आत्मनः श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थं श्रीप-
रमेश्वरप्रीत्यर्थं पंचसूनादोषपरिहारार्थं आत्मसंस्कारार्थं अन्नसंस्का-
रार्थं सिद्धान्नेन सायंप्रातर्वैश्वदेवौ तंत्रेण करिष्ये ॥ अग्निं प्रज्वालय ॥
रुक्मकनामानमग्निं प्रतिष्ठापयामि ॥ ॐ चत्वारिंशृंगत्रयोअस्यपादा
द्वेद्वीर्षेसप्तहस्तासौअस्य ॥ त्रिधावृद्धोवृषभोरोरवीतिमुहोद्वेवोमर्त्या
आविवेश ॥ सप्तहस्तश्चतुःशृंगः सप्तजिह्वो द्विशीर्षिकः ॥ त्रिपा-
त्प्रसन्नवदनः सुखासीनः शुचिस्मितः ॥ स्वाहां तु दक्षिणे पार्श्वे
देवीं वामे स्वधां तथा ॥ विभ्रद्दक्षिणहस्तैस्तु शक्तिमन्नं स्रुचं स्रुव-
म् ॥ तोमरं व्यजनं वामैर्धृतपात्रं च धारयन् ॥ आत्माभिमुखमासीन
एवंरूपो हुताशनः ॥ अग्ने वैश्वानर शांडिल्यगोत्र मेघध्वज प्राङ्मु-
ख ममसंमुखो वरदो भव ॥ यथाहुतद्वंसवोगौर्यैश्चित्पदिषिताम-

मुंचतायजत्राः ॥ एवात्वमसत्प्रमुंचाव्य९हः प्रातर्द्येप्रतरान् आयुः ॥
परिस्तीर्य ॥ अदितेर्नुमन्यस्व ॥ अनुमतेर्नुमन्यस्व ॥ सरस्वतेर्नुम-
न्यस्व ॥ देवसवितुः प्रमुंवः ॥ यस्त्वाहृदाकीरिणामन्यमानोर्मत्यम-
र्त्योर्जोहवीमि ॥ जातवेदो यशो अस्मा सुधेहि प्रजाभिरग्ने अमृतत्वम-
श्वा ॥ यस्मै त्व९सुकृते जातवेद उ लोकमग्ने कण्वः स्योनं ॥ अश्विन९
सपुत्रिणं वीरचंतं गोमंत९गुयिर्नशते स्वस्ति ॥ सिद्धमन्नमग्नावधिश्चि-
त्य ॥ उदगुद्वास्य ॥ प्रोक्ष्य ॥ अग्नेः पश्चात् आत्मनो यतो निधाय ॥
अभिचार्य ॥ ॐ अग्नये स्वाहा ॥ अग्नय इदं न मम ॥ विश्वेभ्यो देवेभ्यः
स्वाहा ॥ विश्वेभ्यो देवेभ्य इदं न मम ॥ ध्रुवाय भूमाय स्वाहा ॥ ध्रु-
वाय भूमायेदं ॥ ध्रुवक्षितये स्वाहा ॥ ध्रुवक्षितय इदं ॥ अच्युत-
क्षितये स्वाहा ॥ अच्युतक्षितय इ० ॥ अग्नयेऽस्विष्टकृते स्वाहा ॥ अग्न-

ॐ भः स्वाहा ॥ अग्नय इदं ० ॥ ॐ भुवः स्वाहा ॥ वायवं
इदं ० ॥ ॐ सुवः स्वाहा ॥ सूर्यायेदं ॥ ॐ भूर्भुवः सुवः स्वाहा ॥ प्रजापत-
य इदं न मम ॥ यथाहुतद्वसवो गौर्यं चित्पुदिषितामसुचतायजत्राः ॥
एवात्वमसत्प्रसुंचाव्य ५ हः प्रातर्ग्ये प्रतरान् आयुः ॥ परिस्तरणान्युत्तरे
विसृज्य ॥ आदिते न्वम ५ स्थाः ॥ अनुमते न्वम ५ स्थाः ॥ सरस्वते न्व
म ५ स्थाः ॥ देवसवितः प्रासावीः ॥ यज्ञानमस्ते यज्ञ ॥ नमोनमश्च ते य
ज्ञ ॥ श्रिवेनमेसंतिष्ठस्व ॥ स्योनेनमेसंतिष्ठस्व ॥ सुभतेनमेसंतिष्ठस्व ॥
ब्रह्मवर्चसेनमेसंतिष्ठस्व ॥ यज्ञस्यार्धिमनुसंतिष्ठस्व ॥ उपतेयज्ञानमः ॥
उपतेनमः ॥ उपतेनमः ॥ सर्वमत्रैषु तिष्ठति ॥ मेधावी तेजस्वी वर्च-
स्वी यशस्वी ब्रह्मवर्चसी आयुष्मान् भूयासं ॥ स्वास्ति ॥ श्रद्धां मेधां
यशः प्रज्ञां विद्यां बुद्धिं श्रियं बलम् ॥ आयुष्यं तेज आरोग्यं देहि

मे हव्यवाहन ॥ प्रमादात्कुर्वतां कर्म प्रच्यवेताध्वरेषु यत् ॥ सरणा-
देव तद्विष्णोः संपूर्णं स्यादिति श्रुतिः ॥ ॐ धर्मायस्वाहा ॥ अध-
र्मायस्वाहा ॥ परिपिच्य ॥ अद्भ्यःस्वाहा ॥ परिपिच्य ॥ ओषधिवन-
स्पतिभ्यःस्वाहा ॥ रक्षोदेवजनेभ्यःस्वाहा ॥ परिपिच्य ॥ गृह्याभ्यः
स्वाहा ॥ अवसानेभ्यःस्वाहा ॥ अवसानपतिभ्यःस्वाहा ॥ सर्वभूतेभ्यः
स्वाहा ॥ परिपिच्य ॥ कामायस्वाहा ॥ परिपिच्य ॥ अंतरिक्षायस्वाहा ॥
परिपिच्य ॥ यदेजतिजगति यच्च चेष्टति नाम्नो भागो यन्नास्ते स्वाहा ॥ परि-
पिच्य ॥ ॐ पृथिव्यैस्वाहा ॥ अंतरिक्षायस्वाहा ॥ दिवेस्वाहा ॥ सूर्या-
यस्वाहा ॥ चंद्रमसिस्वाहा ॥ नक्षत्रेभ्यःस्वाहा ॥ इंद्रायस्वाहा ॥ बृहस्प-
तयेस्वाहा ॥ प्रजापतयेस्वाहा ॥ ब्रह्मणेस्वाहा ॥ परिपिच्य ॥
स्वधापितृभ्यःस्वाहा ॥ परिपिच्य ॥ नमोरुद्राय पशुपतयेस्वाहा ॥

परिपिच्य ॥ देवेभ्यःस्वाहा ॥ अग्नौपरिपिच्य ॥ अपसव्यं ॥
पितृभ्यःस्वधास्तु ॥ परिपिच्य ॥ सव्यं ॥ भूतेभ्योनमः ॥ परिपिच्य ॥
मनुष्ययज्ञेनयक्ष्ये ॥ मनुष्येभ्योहंत ॥ परिपिच्य ॥ प्रजाप-
तयेस्वाहा ॥ परिपिच्य ॥ परमेष्ठिनेस्वाहा ॥ परिपिच्य ॥ यथाकूपः
शतधारःसहस्रधारोअक्षितः ॥ एवामेअस्तुधान्य ५सहस्रधारमक्षितं ॥
धनेधान्यैस्वाहा ॥ परिपिच्य ॥ अनेनसायंप्रातर्दैव्यदेवहोमारुध्येन
कर्मणाभगवान्परमेश्वरःप्रीयतांनमम ॥ तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ अग्नये
नमःगंधाक्षतपुष्पंसमर्पयामि ॥ येभूताःप्रचरंतिदिवानक्तंवलिमिच्छं
तोवितुदस्युप्रेष्याः ॥ तेभ्योवाल्लिपुष्टिकामोहरामिमयिपुष्टिपुष्टिपतिदं
दातुस्वाहा ॥ चांडालवायसेभ्यो भूतेभ्य इदं न मम ॥ हस्तौ पादौ
प्रक्षाल्य ॥ आचम्य ॥ प्राणायामं कुर्यात् ॥

॥ कुंड ॥

३१ यया०	९ सर्वभू०	१२ यदेज०	२५ देवेभ्यः
३० परमे०	८ अयसा०	११ अंतरि०	५ रक्षोदे०
२९ प्रजाप०	७ अयसा०	१० कामा०	४ ओषधि०
२८ मनुष्ये	६ गृह्या०	२ अधर्मा०	३ अभ्य०
		१ धर्मा०	

२२ ब्रह्म०	२७ भूते०	२६ पत०
२१ प्रजा०	२४ नमो०	२३ स्वधा०
२० गृह०		
१९ इंद्रा०		
१८ नक्षत्रे०		
१७ चंद्र०		
१६ सूर्या०		
१५ दिवे०		
१४ अंतरि०		
१३ पृथि०		

अथ यज्ञोपवीतमंत्रः ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ आचम्य ॥ प्राणायामं कृत्वा ॥ अद्य पूर्वोच्च-
रितवर्तमानएवंगुणविशेषणविशिष्टायां शुभपुण्यतिथौ मम आत्मनः
श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थं श्रौतस्मार्तकर्मनुष्ठानसिद्ध्यर्थं यज्ञो-
पवीतसंस्कारमहं करिष्ये ॥ आपोहिष्ठामयुभु० ज्ञातवैदामोर्जयंत्या
पुनातु ॥ ॐ भूरग्निचपृथिवीचमांच ॥ श्री९श्र्वलोकान्तसंवत्सरंच ॥
प्रजापतिस्त्वासादयतु ॥ तयादिवतयांगिरस्वध्रुवासीद ॥ सुवोवायुंचा
तरिक्षंचमांच ॥ श्री९श्र्वलोकान्तसंवत्सरंच ॥ प्रजापतिस्त्वासादयतु ॥
तयादिवतयांगिरस्वध्रुवासीद ॥ स्वरादित्यंचादिवंचमांच ॥ श्री९श्र्व०॥
प्रजाप० ॥ तया० ॥ भूर्भुवःसुर्वश्रंद्रमसंचदिशश्चमांच ॥ श्री९श्र्व० ॥
प्रजाप० ॥ तया० ॥ ॐकारं प्रथमतस्तौ न्यसामि ॥ अग्निं द्वितीय-

तंतौ न्यसामि ॥ नागांस्तृतीयतं ॥ सोमं चतुर्थतं ॥ पितृन्पंचमतं ॥
प्रजापतिं षष्ठतं ॥ वायुं सप्तमतं ॥ सूर्यमष्टमतं ॥ विश्वान्देवान्
नवमतं ॥ उद्धृतं तमसस्परिपश्यतो ज्योतिरुत्तरं ॥ देवदेवत्रासूर्यमगन्म
ज्योतिरुत्तमं ॥ उद्धृत्यं जातवेदसं देवं वहंति केतवः ॥ दृशे विश्वायसूर्यं ॥
चित्रे देवानां मुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्य मेघैः ॥ आप्राद्यावापृथि
वीं शं तं रिक्षं सूर्यं आत्मा जगत्स्तु स्तुषश्च ॥ त्रिस्ताडयेत् ॥ अद्य पूर्वो-
च्चारितवर्तमान एवंगुणविशेषणविशिष्टायां शुभपुण्यतिथौ मम आत्म-
नः श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थं ॥ श्रौतस्मार्तकर्मनुष्ठानसिद्ध्यर्थं
यज्ञोपवीतधारणमहं करिष्ये ॥ यज्ञोपवीतं पुरमं पवित्रं प्रजापतेर्यत्सह
जं पुरस्तात् ॥ आयुष्यमग्र्यं प्रतिमुच्युः श्रुतं यज्ञोपवीतं बलमस्तु तेजः ॥
अनेन मन्त्रेण धारयेत् ॥ दशगायत्रीर्जपित्वा ॥ जीर्णं विसृजेत् ॥

॥ अथ रुद्रः ॥

हरिःॐ ॥ इडादेवहर्मनुयज्ञानीर्धृहस्पतिरुक्थामदानिश ॥ सिषद्विश्वेदे
वाःसूक्तवाचः पृथिविमातृर्माहि ॥ सीर्मधुमनिष्येमधुजनिष्येमधुव
दयामिमधुवादिष्यामि मधुमतीर्देवेभ्योवाचमुद्यास ॥ शुश्रूषेण्यामनूज्ये
भ्यस्तंमद्विवाअवंतुशोभायैपितरोनुमदंतु ॥ ॐ शान्तिःशान्तिःशान्तिः ॥
ॐ नमस्तेरुद्रमन्यवउतोतुइपवेनमः । नमस्तेअस्तुधन्वनेवाहुभ्यामुत
तेनमः । यातुइपुःशिवतमाशिवंवभूवतेधनुः । शिवाशरुव्यायातवृत
यनोरुद्रमृडय । यातेरुद्रशिवातनूरघोरापोपकाशिनी । तयानस्तनुवा
शतंमयागिरिशंताभिचाकशीहि । यामिपुंगिरिशंतहस्तेविभूष्यस्त्विवे ।
शिवांगिरित्रतांकुरुमाहि ॥ सीःपुरुपुंजगत् । शिवेनवचसात्वागिरिशा
च्छावदामसि ॥ यथानुःसर्वमिज्जगदयुक्षम ॥ सुमनाअसेत् । अथ्यवोच

दधिवक्ताप्रथमोदेव्योभिपक् । अहीश्चसर्वान्जंभयन्त्सर्वोश्रयातुधा-
न्यः । असौयस्ताम्रोअरुणउतवज्रुःसुमंगलः । येचेमा॥रुद्राअभितोदि-
क्षुश्रिताःसहस्रशौवैषा॥हेडईमहे । असौयोवसर्पतिनीलग्रीवोविलो-
हितः । उतैनंगोपाअदशद्वदशद्वह्यैः । उतैनंविश्वामृतानिसदृष्टोम-
डयातिनः । नमोअस्तुनीलग्रीवायसहस्राक्षायमीदुपे । अथोयेअस्यस-
त्वानोहंतेभ्योकरुनमः । प्रमुंचधन्वन्स्त्वमुभयोराज्ञियोज्यी । याश्चते-
हस्तइपवःपराताभगवोवप । अवतत्यधनुस्त्य॥सहस्राक्षशतैपुधे ॥
निशीर्यशल्यानांमुखाशिवोनःसुमनाभव । विज्यंधनुःकपर्दिनोविशल्यो-
वाणवा॥उत । अनेशन्नस्येपवआभुरस्यनिपुंगथिः । यातेहितिमीदुष्टम-
हस्तैवभूवतेधनुः । तयास्मान्विभ्यतस्त्वमयक्षमयापारिबभुज । नमस्तेअ-
स्त्वायुधायानातितायधृष्णवै । उभाभ्यामुततेनमोवाहुभ्यांतवधन्वने ।

परितेधन्व नो ह्येतिरस्मान्दृणक्तु विश्वतः । अथोयद्दुधिस्तवारि अस्मन्निधे
हितं ॥ १ ॥ नमो हिरण्यवाहवे से नान्ये दिशां च पतये नमो नमो वक्षोभ्यो हरि
केशभ्यः पशूनां पतये नमो नमः सुरिं पजराय त्विषीमते पथीनां पतये नमो न
मो बभ्रुशाय विव्याधिने दानां पतये नमो नमो हरि केशायोपवीतिने पुष्टा
नां पतये नमो नमो भवस्य ह्येत्ये जगतां पतये नमो नमो रुद्राया तता विने क्षत्रा
णां पतये नमो नमः सुताया ह्येत्याय च नानां पतये नमो नमो रोहिताय स्थपत
ये वृक्षाणां पतये नमो नमो मंत्रिणां वाणिजाय कक्षाणां पतये नमो नमो भुवंत
ये वारिवस्कृतायौषधीनां पतये नमो नमो उच्चैर्घापाया क्रुदयेते पत्नीनां पतये
नमो नमः कृत्स्नवीताय धार्वते सत्त्वं नानां पतये नमः ॥ २ ॥ नमः सहमानाय नि
व्याधिने ऽआव्याधिनीनां पतये नमो नमः ककुभाय निषुंगिणे स्तेनानां पत
ये नमो नमो निषुंगिणे ऽइष्टुधिमेते तस्कराणां पतये नमो नमो वंचते परि वंच

तेस्तायनापतयेनमोनमोनिचेवेपरिचरायारण्यानापतयेनमो नमःसु
काविभ्योजिघाँसद्भ्योमुष्णतापतयेनमो नमोसिमद्भ्योनक्तुचरद्भ्यःप्रकुं
तानापतयेनमो नर्मडष्णीषिणैगिरिचरायकुलुचानापतयेनमोनमइषुम
द्भ्योधन्वाविभ्यश्चवोनमो नमआतन्वानेभ्यःप्रातिदधानेभ्यश्चवोनमोनम
आयच्छद्भ्योविसृजद्भ्यश्चवोनमोनमोस्यद्भ्योविध्यद्भ्यश्चवोनमो नमआसी
नेभ्यःशयनिभ्यश्चवोनमोनमःस्यपद्भ्योजाग्रद्भ्यश्चवोनमो नमस्तिष्ठद्भ्यो
धारद्भ्यश्चवोनमोनमःसुभाभ्यःसुभापतिभ्यश्चवोनमो नमोअश्वेभ्योऽश्व
पतिभ्यश्चवोनमः ॥ ३ ॥ नमआव्याधिनीभ्योविधिन्तीभ्यश्चवोनमो
नमडगणाभ्यस्तुहृतीभ्यश्चवोनमो नमोगृत्सेभ्योगृत्सपतिभ्यश्चवो
नमोनमोव्रातेभ्योव्रातपतिभ्यश्चवोनमो नमोगुणेभ्योगुणपतिभ्यश्चवो
नमोनमोविरूपेभ्योविश्वरूपेभ्यश्चवोनमो नमोमहद्भ्यःक्षुल्लकेभ्यश्चवोन

ॐ नमः सोमाय च रुद्रा
य च नमः स्ताम्राय चारुणाय च नमः शृंगाय च पशुपतये च नमः उग्राय च भी
माय च नमो अग्रेव धार्य च दुरेव धार्य च नमो हृत्रे च हनीयसे च नमो वृक्षेभ्यो
हरि केशेभ्यो नमः स्ताराय नमः शंभवे च मयो भवे च नमः शंकराय च मयस्क
राय च नमः शिवाय च शिवतराय च नमः स्तीर्थ्याय च कूल्याय च नमः प्राय
य चावार्थाय च नमः उत्तरणाय चोत्तरणाय च नमः आतार्याय चालाढ्याय च
नमः शष्प्याय च फेन्याय च नमः सिकत्याय च प्रवाह्याय च ॥ ८ ॥ नम इति
प्याय च प्रपथ्याय च नमः किंशिलाय च क्षर्याय च नमः कपर्दिने च पुल
स्तये च नमो गोष्ठाय च गृह्याय च नमः स्तल्प्याय च गेह्याय च नमः काट्याय
च गह्वरेष्ठाय च नमो हृदय्याय च निवेष्ट्याय च नमः पांशुसव्याय च रजस्त्या
य च नमः शुष्क्याय च हरित्याय च नमो लोप्याय च चोलप्याय च नमः कुब्ज्याय

चसुभ्योयचनर्मःपुण्योयचपर्णशद्यायच नमोपगुरमाणायचाभिद्वते
चनर्मआखिवदुतेचंप्रखिवदुतेच नमोवःकिरिकेभ्योदिवानां२हृदयेभ्यो
नमोविक्षीणेभ्योनमोविचिन्वत्केभ्यो नर्मआनिहृतेभ्योनर्मआमीवत्के
भ्यः ॥ ९ ॥ द्रापेअंधसस्पतेदुरिद्रंनीललोहित । एपांपुरुषाणामेषांप
ज्ञानामभेमोरोमोएषांकिंचनाममत् । यातेरुद्रशिवातनूःशिवाविश्वाह
भेषजी ॥ शिवारुद्रस्यभेषजीतयानोमृडजीवसे ॥ इमांरुद्रायतवसे
कपर्दिनैक्षयद्वीरायुग्रभरामहेमतिं । यथानःशमसद्विपदेचतुष्पदेविश्वंपु
ष्टंग्रामैअस्मिन्ननातुरं । मृडानोरुद्रोतनोमयस्कृधिक्षयद्वीरायनर्मसावि
धेमते । यच्छंचयोश्चमनुरायजेपितातदश्यामतवस्कृद्रप्रणीतो । मानो
महांतमुतमानोअर्भकं मानुक्षैतमुतमानंउक्षितं । मानोवधीःपितरंमो
तमातरंप्रियामानस्तनुवोरुद्ररीरिषः । मानस्तोकेतनयेमानुआयुषिमा

रेष्मियायचनमोवास्तव्यायचवास्तुपायच ॥ ७ ॥ नमःसोमायचरुद्रा
यचनमस्तास्यार्थचारुणार्थचनमः शंगायचपशुपतयेचनमउग्रायचभी
मार्यचनमोअग्रेवधार्थचदूरेवधार्थच नमोहृत्रेचहनीयसेचनमोवक्षेभ्यो
हरिकेशेभ्योनमस्तारायनमःशंभवेचमयोभवेच नमःशंकरायचमयस्क
रायचनमःशिवायचशिवतरायचनमस्तीर्थीयच कूल्यायचनमःपायी
यचावार्यीयचनमःप्रतरणायचोत्तरणायच नमआतार्यीयचालाद्यायच
नमःशण्ड्यायचफेन्यायचनमःसिकत्यायचप्रवाह्यायच ॥ ८ ॥ नमइरि
ष्यायचप्रपुथ्यायचनमःकिंशिलायचक्षयणायच नमःकपर्दिनेचपुल
स्तयेचनमोगोष्मायचगृह्यायचनमस्तल्प्यायचगेह्यायचनमः काट्याय
चगह्वरेष्टायचनमोह्रदुव्यायचनिवेण्ड्यायचनमःपांशुव्यायचरजस्था
यचनमःशुष्क्यायचहरित्वायचनमोलोप्यायचचोलप्यायचनमऊर्ध्वीय

चसुम्योयचनमःपुण्योयचपर्णशुद्धायच नमोपगुरमाणायचाभिद्वते
चनमआखिवदतेचप्रखिवदतेच नमोवःकिरिकेभ्योदिवाना २ हृदयेभ्यो
नमोविक्षीणेभ्योनमोविचिन्वत्केभ्यो नमआनिहृतेभ्योनमआमीवत्के
भ्यः ॥ ९ ॥ द्रापेअंघसस्पतेदरिद्रुनीललोहित । एषांपुरुषाणामेषांप
ज्ञानांभाभेमारोमोएषांकिचनममत् । यातेरुद्रशिवातनूःशिवाविश्वाह
भेषजी ॥ शिवारुद्रस्यभेषजीतयानोमृडजीवसे ॥ इमा २ रुद्रायतवसे
कपुर्दिनैश्चयद्वीरायप्रभरामहेमति । यथानःशमसद्विपदेचतुष्पदेविश्वं पु
ष्टं ग्रामैअस्मिन्ननातुरं । मृडानोरुद्रोतनोमयस्कृधिक्षयद्वीरायनमसावि
धेमते । यच्छंचयोश्चमनुरायजेपितातदश्यामतवरुद्रप्रणीतो । मानो
महांतमृतमानोअर्भकं मानुक्षंतमृतमानुडक्षितं । मानोवधीःपितरंमो
तमातरं प्रियामानस्तनुवोरुद्ररीरिषः । मानस्तोकेतनयेमानआयुषिमा

नोगोपुमानोअर्थेपुरीरिषः । वीरान्मानोरुद्रभामितोवधीहृविष्मंतोन
 मसाविधेमते । आरात्तेगोघ्नउतपूरुषघ्नेक्षयद्वीरायसुन्नमस्मेतेअस्तु ।
 रक्षाचनोअधिचदेवब्रह्मधाचनःशमयच्छद्विवर्हाः । स्तुहिश्रुतंगर्तस
 दंयुवानंमृगंभीममुपहृलुमुग्रं । मृडार्जरित्रेरुद्रस्तवानोअन्यतेअस्म
 न्निरपंतुसेनाः । परिणोरुद्रस्यहेतितृणकुपरित्वेषस्यदुर्मतिरघायोः ।
 अयस्थिरामघवद्व्यस्तनुष्वमीदृस्तोकायतनयायभृडय । मीढुष्टमशि
 र्यतमशिवोनःसुमनाभव । परमेवक्षआयुधंनिधायकृत्तिवसानुआचर
 पिनाकंविभ्रदागंहि । विकिरिदुविलोहितनमस्तेअस्तुभगवः । यास्ते
 सहस्रहेतयोऽन्यमुस्मन्निर्वपंतुताः । सहस्राणिसहस्रधाबोहुवोस्तव
 हेतयः । तासामीशानोभगवःपराचीनामुखाकृधि ॥ १० ॥ सह
 स्वाणिसहस्रशोचिरुद्राअधिभूम्या । तेषांसहस्रयोजनेवधन्यानितन्म

सि । अस्मिन्महत्पर्यवर्णवत्तरिक्षेभवाअधि । नीलग्रीवाःशितिकंठाःश्र
 वाअधःक्षमाचराः । नीलग्रीवाःशितिकंठादिवरुद्राडपश्रिताः । येव
 क्षेपुसर्पिजरानीलग्रीवाविलोहिताः । येभूतानामधिपतयोविशिखासः
 कपर्दिनः । येअनेपुविविच्यतिपात्रेषुपिबतोजनान् । येषुथापथिरक्षय
 ऐलवृदायव्युर्धः । येतीर्थानिप्रचरतिसृकावतोनपुंगिणः । यएतावतश्च
 भूयाश्चसश्चदिशोरुद्रावितस्थरे ॥ तेषांरुद्राख्योजनेवधन्यानितन्म
 सि । नमोरुद्रेभ्योयेपृथिव्यायैतरिक्षेयेदिवियेपामन्नवातौवर्षमिपयस्ते
 भ्यो दशप्राचीर्दशदक्षिणादशप्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वास्तेभ्योनम
 स्तेनोमृडयंतुतेयंहिष्मोयश्चनोद्वेष्टितंवोजभेदयामि ॥११॥ ॐ अग्रा
 विष्णुसूजोपसेमावर्धतुवांगिरः । द्युमैवाजिभिरागतं । वाजश्चमेप्रस
 वश्चमेप्रयतिश्चमेप्रसितिश्चमेधीतिश्चमिकतुश्चमे स्वरश्चमेऽलोकश्चमेआ

व॒श्रमे॒श्रुति॒श्रमे॒ज्योति॒श्रमे॒सुव॑श्रमे॒प्राण॒श्रमे॒पान॒श्रमे॒व्या॒नश्रमे॒सुश्रमे॒
चि॒त्तं च॒म॒आ॒र्धी॒तं च॒मे॒वा॒क् च॒मे॒म॒न॒श्रमे॒चक्षु॑श्रमे॒श्रो॒त्रं च॒मे॒द॒क्षश्रमे॒व॒लं च॒
म॒ओ॒ज॒श्रमे॒सह॑श्रमे॒आ॒यु॒श्रमे॒ज॒रा च॒म॒आ॒त्मा च॒मे॒त॒नू॒श्रमे॒श॒र्म च॒मे॒व॒र्म
च॒मे॒गा॒नि च॒मे॒स्थानि॑ च॒मे॒प॒रु॒ष॒वि॒च॒मे॒शरी॑राणि च॒मे ॥ १ ॥ ज्यैष्ठ्यं
च॒म॒आ॒धि॒प॒त्यं च॒मे॒म॒न्यु॒श्रमे॒भा॒र्म॒श्रमे॒म॒श्रमे॒ग्म॒श्रमे॒जे॒मा च॒मे॒ महि॒मा
च॒मे॒वा॒रि॒मा च॒मे॒प्रा॒थि॒मा च॒मे॒व॒र्ष्मा च॒मे॒द्रा॒घु॒या च॒मे॒ वृ॒द्धं च॒मे॒वृ॒द्धि॒श्रमे॒स॒
त्यं च॒मे॒श्र॒द्धा च॒मे॒ज॒ग॒च्च॒मे॒ध॒नं च॒मे॒व॒श॒श्रमे॒ त्वि॒धि॒श्रमे॒क्री॒डा च॒मे॒मो॒दं
श्रमे॒जा॒तं च॒मे॒ज॒नि॒ज्य॒र्मा॒णं च॒मे॒सू॒क्तं च॒मे॒सु॒कृ॒तं च॒मे॒ वि॒त्तं च॒मे॒वे॒द्यं च॒मे॒भ॒
तं च॒मे॒भ॒वि॒प्य॒च्च॒मे॒सु॒गं च॒मे॒सु॒प॒थं च॒म॒ऋ॒द्धं च॒म॒ऋ॒द्धि॒श्रमे॒क्लृ॒प्तं च॒मे॒कृ॒प्ति॒श्र
मे॒म॒ति॒श्रमे॒सु॒म॒ति॒श्रमे ॥ २ ॥ शं॒च॒मे॒म॒य॒श्रमे॒प्रि॒यं च॒मे॒नु॒का॒म॒श्रमे॒का॒म॒
श्रमे॒सो॒म॒न॒स॒श्रमे॒भृ॒द्रं च॒मे॒श्रे॒य॒श्रमे॒व॒स्य॑श्रमे॒य॒श॒श्रमे॒ भ॒ग॒श्रमे॒द्र॒वि॒णं च॒

मेयुताचमेधताचमेक्षेमश्चमेघृतिश्चमेविश्वचमेसुविश्वमेज्ञात्रच
मेसुश्चमेप्रसुश्चमेसीरंचमेलयश्चमक्रतंचमेमृतंचमे यक्षमंचमेनामयच्च
मेजीवातुश्चमदीर्घायुलंचमेनमित्रंचमे भयंचमेसुगंचमेशयनंचमेस
षाचमेसुदिनंचमे ॥ ३ ॥ उर्कमेसनुताचमेपयश्चमेरसश्चमेघतंचमे
मधुचमेसगिश्चमेसपीतिश्चमे कृषिश्चमेवृष्टिश्चमेजेत्रंचमऔद्भिद्यंचमे
रयिश्चमेरायश्चमेपुष्टंचमेविभुचमेप्रभुचमेबहुचमे भूयश्चमेपू
र्णचमेपूर्णतरंचमे क्षितिश्चमेकूर्यवाश्चमेन्नंचमेक्षुच्चमेव्रीहयश्चमेयवाश्च
मेमापाश्चमेतिलाश्चमेमुद्गाश्चमेखुल्वाश्चमेगोधूमाश्चमेमसुराश्चमे त्रियं
गवश्चमेणवश्चमेश्यामाकाश्चमेनीवाराश्चमे ॥ ४ ॥ अश्माचमेमृत्तिका
चमेगिरयश्चमेपर्वताश्चमेसिकताश्चमे वनस्पतयश्चमेहिरण्यंचमेयश्चमे
सीसंचमेत्रपुश्चमेश्यामंचमेलोहंचमेमिश्रश्चमआपश्चमे वीरुधश्चमओष

धयश्चमेकृष्टपुच्यचमेकृष्टपुच्यचमेग्राम्याश्चमे पशवआरण्याश्चयुद्धने
कल्पतांवित्तचमेवित्तश्चमेभूतचमेभूतिश्चमे वसुचमेवसतिश्चमेकर्मच
मे शक्तिश्चमेर्थश्चमएश्चमइतिश्चमेगतिश्चमे ॥ ५ ॥ अग्निश्चमइंद्रश्च
मेसोमश्चमइंद्रश्चमेसविताचमइंद्रश्चमे सरस्वतीचमइंद्रश्चमेपुषाचमइंद्र
द्रश्चमेबृहस्पतिश्चमइंद्रश्चमे मित्रश्चमइंद्रश्चमेवरुणश्चमइंद्रश्चमेत्वष्टा
चमइंद्रश्चमेधाताचमइंद्रश्चमेविष्णुश्चमइंद्रश्चमेधियोचमइंद्रश्चमे मरु
तश्चमइंद्रश्चमेविश्वेचमेदेवाइंद्रश्चमे पृथिवीचमइंद्रश्चमेतरिक्षचमइंद्र
श्चमेद्यौश्चमइंद्रश्चमेदिशश्चमइंद्रश्चमेमर्याचमइंद्रश्चमे प्रजापतिश्चम
इंद्रश्चमे ॥ ६ ॥ अशुश्चमेरुश्चमेदाभ्यश्चमेधिपतिश्चमउपाशुश्च
मेतर्यामिश्चमेएद्रवायवश्चमेमेत्रावरुणश्चमआश्विनश्चमे प्रतिप्रस्थान
श्चमेशुक्लश्चमेमंथीचमआग्रयणश्चमेवैश्वदेवश्चमे ध्रुवश्चमेवैश्वानरश्चम

ऋतुग्रहाश्रमेतिग्राह्याश्रमरेद्राश्रमैवैश्वदेवश्रमे मरुत्वतीयाश्रमेमा
हृद्रश्रमआदित्यश्रमे सावित्रश्रमेसारस्वतश्रमेपौष्णश्रमेपालीवृतश्र
मेहारियोजनश्रमे ॥ ७ ॥ इक्ष्मश्रमेबृहिश्रमेवेदिश्रमेधिष्ण्याश्रमेसु
चश्रमेचमसाश्रमेग्रावाणश्रमे स्वरवश्रमउपरवाश्रमेऽधिपवणेचमेद्रो
णकलशश्रमेवायव्यानिचमेपूतभृच्चमआधवनीयश्रम् आर्मीधंचमेह
विधानंचमे ग्रहाश्रमेसदश्रमेपुरोडाशाश्रमेपचताश्रमेवभथश्रमेस्वगा
कारश्रमे ॥ ८ ॥ अग्निश्रमेघर्मश्रमेकश्रमेसूर्यश्रमेप्राणश्रमेश्वमेधश्र
मेपृथिवीचमेऽदितिश्रमेदितिश्रमेद्यौश्रमेशर्करीरंगुल्योदिशश्रमेयज्ञे
नकल्पंतामृक्चमेसामचमेस्तोमश्रमेयजुश्रमे दीक्षाचमेतपश्रमऋतु
श्रमेव्रतंचमेहोरात्रयैर्वृष्ट्यावृहद्रथंतरेचमेयज्ञेनकल्पेतां ॥ ९ ॥ गर्भा
श्रमे वृत्साश्रमेऽयविश्रमेऽयवीचमेदित्युवाट्चमेदित्यौहीचमेपंचावि

श्रमेपंचावीचमेत्रिवृत्सश्रमेत्रिवृत्साचमे तुर्यवाट्चमेतुर्यौहीचमेपष्ठवा
च्चमेपष्ठौहीचमउक्षाचमेवृशाचमऋपुमश्रमेवेहृच्चमेऽनड्वान्चमेधेनुश्रम
आयुर्ग्येज्ञेनकल्पतांप्राणोयज्ञेनकल्पतामपानोयज्ञेनकल्पतां व्यानोयज्ञे
नकल्पतांचक्षुर्ग्येज्ञेनकल्पतांश्रोत्रंयज्ञेनकल्पतां मनोयज्ञेनकल्पतांवा
ग्यज्ञेनकल्पतामात्मायज्ञेनकल्पतांयज्ञोयज्ञेनकल्पतां ॥ १० ॥ एकाच
मेतिस्त्रश्रमेपंचचमेसप्तचमेनवचमएकादशचमे त्रयोदशचमेपंचदश
चमेसप्तदशचमेनवदशचमएकविंशतिश्रमेत्रयोविंशतिश्रमे पंच
विंशतिश्रमे सप्तविंशतिश्रमेनवविंशतिश्रमएकत्रिंशच्चमेत्रय
स्त्रिंशच्चमेचतस्रश्रमेष्टोचमेद्वादशचमे षोडशचमेविंशतिश्रमेचतु
र्विंशतिश्रमेष्टाविंशतिश्रमे द्वात्रिंशच्चमेषट्त्रिंशच्चमेचत्वारिं
शच्चमे चतुश्चत्वारिंशच्चमेऽष्टाचत्वारिंशच्चमेवाजश्रप्रसवश्रोपिज

अक्रतुश्चसुवश्च मूर्धाचिव्यभ्रियश्चात्पायनश्चांत्यश्चभौवनश्चभुवनश्चा
धिपतिश्च ॥ ११ ॥ इडादिबृहर्मनु० ॥ ॥

॥ अथ देवेमंत्रप्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॐसर्धानिंदिवोअरुतिपृथिव्यावैश्वानरमृतायजात
मग्निं ॥ कविस्सुम्राजमूर्तिथिजनानामासन्नापात्रजनयंतदेवाः ॥ १ ॥
ममर्तुनःपरिज्मावसहस्रममर्तुवातोअपांवृष्वान् ॥ शिशीतमिंद्रापर्यता
भुवन्नस्तन्नोविश्वैवरिवस्यंतुदेवाः ॥ २ ॥ सवुद्भादोष्टजनुपाभ्यग्रंबृहस्प
तिर्देवतायस्यसुम्राद्र ॥ बुद्भाद्योअग्रमभ्यर्त्याजसावृहस्पतिमाविवासं
तिदेवाः ॥ ३ ॥ वायुस्ताअग्नेप्रमुंमोक्तेदेवःप्रजापतिःप्रजयांसंविदा
नः ॥ प्रमुंचर्मानाभुवनस्युरेतोगातुंधत्तयजमानायदेवाः ॥ ४ ॥ जा
तवेदोवपयागच्छेदेवान्त्वहिहोताप्रथमोवभूथ ॥ घृतेनृत्वंतनुवोवर्ध

यस्य स्वाहा कृतं हविरेदं तु देवाः ॥ ५ ॥ शतं वचिर्नः सहस्रं च साकं ह्यथो
 अप्रत्यक्षुरस्य वीरान् ॥ उत मातामहिषमन्वेन दृमीत्वा जहति पुत्रदे
 वाः ॥ ६ ॥ युज्ञेन युज्ञमयं जतं देवास्ता निधमोणिप्रथमान्यासन् ॥ ते ह
 नाकं महिमानः सचं ते यत्र पूर्वे साध्याः संति देवाः ॥ ७ ॥ बृहस्पते सवित
 वो धेयै न स शितं चित्सं तरा स शिश्याधि ॥ वर्धयैनं महते सौ भगाय
 विश्वे ए नमनुमदं तु देवाः ॥ ८ ॥ यईशे अस्य हि पदं अमुं पदः कस्मै देवा
 यं हविषा विधेम ॥ य आत्मा दानं लदायस्य विश्वे उपासंते प्रशिप्यं यस्य देवाः
 ॥ ९ ॥ ये सहा सिसहसा सहते रजते अग्ने पृथिवी मखेभ्यः ॥ विश्वे दे
 वा विश्वे देवाः ॥ १० ॥ अपामंति दुर्मतिं वाधमाना रायस्पोषेयज्ञपतिमा
 भजंती सुवर्धे हि यजमानाय पोषमश्विना ध्वर्युसां दयतामिह त्वा ॥ अग्नेः
 पुरोपमसि देवपानीतां त्वा विश्वे अभिगृणं तु देवाः ॥ ११ ॥ ममोणि ते यम

भि॒र॒छा॒द॒या॒मि॒सो॒म॒स्त्वा॒रा॒जामृ॒ते॒ना॒भि॒व॒स्तां ॥ उ॒रो॒र्व॒री॒यो॒व॒री॒व॒स्ते॒अ
 स्तु॒ज॒यं॑त॒त्वा॒मनु॑म॒दं॒तु॒दे॒वाः ॥ १२ ॥ अ॒जा॒प॒ते॒स्त॒प॒सा॒वावृ॒धा॒नः॒स॒द्यो
 जा॒तो॒द॒धि॒षे॒य॒ज्ञा॒म॒ग्ने ॥ स्वा॒हा॒कृ॒ते॒न॒ह॒वि॒षा॒पु॒रो॒गा॒या॒हि॒सा॒ध्या॒ह॒वि॒रं॒दं॒तु
 दे॒वाः ॥ १३ ॥ त॒द्ब्र॒ह्मा॒णां॒ग्र॒हृ॒त्वं ॥ दे॒व॒ता॒वा॒ए॒ता॒य॒ज॒मा॒न॒स्य॒गृ॒हे॒गृ॒ह्यं
 ते ॥ य॒द्ब्र॒ह्माः ॥ त्रि॒दु॒रे॒न॒दे॒वाः ॥ १४ ॥ तदि॒ष्टि॒ना॒मि॒ष्टि॒त्वं ॥ ए॒ष्ट्यो
 ह॒व्ये॒ना॒म ॥ ता॒इ॒ष्ट्य॒इ॒त्या॒च॒क्ष॒ते॒पु॒रो॒क्षे॒ण ॥ पु॒रो॒क्ष॒प्रि॒या॒इ॒व॒हि॒दे॒वाः ॥ १५ ॥
 द॒श॒हू॒तो॒ह॒व्ये॒ना॒मि॒पः ॥ तं॒वा॒ए॒तं॒द॒श॒हू॒त॒सं॒तं ॥ द॒श॒हू॒ते॒त्या॒च॒क्ष॒ते॒पु॒रो
 क्षे॒ण ॥ पु॒रो॒क्ष॒प्रि॒या॒इ॒व॒हि॒दे॒वाः ॥ १६ ॥ स॒प्त॒हू॒तो॒ह॒व्ये॒ना॒मि॒पः ॥ तं॒वा॒ए॒
 त॒स॒प्त॒हू॒त॒सं॒तं ॥ स॒प्त॒हू॒ते॒त्या॒च॒क्ष॒ते॒पु॒रो॒क्षे॒ण ॥ पु॒रो॒क्ष॒प्रि॒या॒इ॒व॒हि
 दे॒वाः ॥ १७ ॥ प॒ञ्च॒हू॒तो॒ह॒व्ये॒ना॒मि॒पः ॥ तं॒वा॒ए॒त॒प॒ञ्च॒हू॒त॒सं॒तं ॥ प॒ञ्च॒हू॒ते॒त्या
 च॒क्ष॒ते॒पु॒रो॒क्षे॒ण ॥ पु॒रो॒क्ष॒प्रि॒या॒इ॒व॒हि॒दे॒वाः ॥ १८ ॥ पं॒च॒हू॒तो॒ह॒व्ये॒ना॒मि॒पः ॥

तंवाएतंपंचहृत५संतं ॥ पंचहोतेत्याचक्षतेपुरोक्षेण ॥ पुरोक्षप्रिया
इवाहिदेवाः ॥ १९ ॥ चतुर्हृतोहवेनामपः ॥ तंवाएतंचतुर्हृत५संतं ॥
चतुर्होतेत्याचक्षतेपुरोक्षेण ॥ पुरोक्षप्रियाइवाहिदेवाः ॥ २० ॥ आशिर्क्ष
तो नशौकिम ॥ मेदस्वतायजमानाः ॥ स्रुचाज्यै न जुह्वतः ॥ अकामावो वि
श्वेदेवाः ॥ २१ ॥ नाहिरुपशमविहन्नन्यमस्मात् ॥ वैश्वानरात्पुरएतारंम
मेः ॥ अथैममंथं नमृतममूराः ॥ वैश्वानरंक्षेत्रजित्यायेदेवाः ॥ २२ ॥
उपतेगाइवाकरं ॥ वृणीष्वदुहितर्दिवः ॥ रात्रीस्तोमं नजिगुधी ॥ देवीं
वाचमजनयंतदेवाः ॥ २३ ॥ सहिवेदुयथाहविः ॥ शिवाअस्मभ्य
मोषधीः ॥ कणोर्तुविश्वचर्षणिः ॥ भद्रानःश्रेयःसमनैष्टदेवाः ॥ २४ ॥
अयंयज्ञोवर्धतांगोभिरश्वैः ॥ इयंवेदिःस्वपृथ्यासुवीरा ॥ इदंबुहिराति
बर्ही५ष्यन्त्या ॥ इमंयज्ञंविश्वैर्वअवंतुदेवाः ॥ २५ ॥ देवंदेवायजागृ

विं ॥ कामिहंकाःकइमेपतंगाः ॥ मांथाःकुलिपरिमापतंति ॥ अना
वृतेनान्प्रधमंतुदेवाः ॥ २६ ॥ स्तोमिसप्तदशेस्तुतं ॥ वैरूपेणविशी
जसा ॥ हविरिंद्रवयोदधुः ॥ शारदेनर्तुनादिवाः ॥ २७ ॥ एकविंशक्र
भवंस्तुतं ॥ वृराजेनःश्रियाश्रियं ॥ हविरिंद्रवयोदधुः ॥ हेमंतेनर्तुना
देवाः ॥ २८ ॥ मरुतस्त्रिणवेस्तुतं ॥ बलेनशर्करीःसहः ॥ हविरिंद्रव
योदधुः ॥ शशिरेणर्तुनादिवाः ॥ २९ ॥ आदित्यान्काममवसेहुवेम ॥
येमतानिजनयंतोविचित्र्युः ॥ सीदंतुपुत्राअदितिरुपस्थं ॥ स्तीर्णव
र्हिहविरद्यायेदेवाः ॥ ३० ॥ आवृत्रहणागीभिर्विप्रः ॥ ब्रह्मणस्पते
त्वमस्ययुता ॥ सूक्तस्यवोधितनयंचजिन्व ॥ विभ्यंतद्भद्रंयदुवंतिदेवाः
॥ ३१ ॥ नराशंसोभ्रास्पतिर्नोअव्यात् ॥ आयेवामस्यसंगथेरयी
णां ॥ प्रियादेवस्यसवितुःस्याम ॥ आनोविश्वेअस्क्रांगमंतुदेवाः ॥

॥ ३२ ॥ शर्मभिषाचःशमुरातिषाचः ॥ शन्नोदिव्याःपार्थिवाःशन्नो
अप्याः ॥ येसंवितुःसत्यसंवस्यविश्वे ॥ मित्रस्यव्रतेवरुणस्यदेवाः ॥
॥ ३३ ॥ याश्ववैशंतीरुतप्रासुचीर्याः ॥ यासामपाढामधुमक्षयंति ॥
तान्नापःशस्योनाभवंतु ॥ तन्नोविश्वेऽपशृण्वंतुदेवाः ॥ ३४ ॥ तौ
देवेभ्यःकृणुतोर्दीर्घमायुः ॥ शतसुहस्रभिपुजानिधत्तः ॥ यज्ञंनोरा
जावरुणउपयातु ॥ तन्नोविश्वेऽभिसंयंतुदेवाः ॥ ३५ ॥ श्रेष्ठोदिवाना
मुतमानुषाणां ॥ तन्नाह्मणाःसौमपाःसोम्यासः ॥ प्रोष्ठपदासौअभिर
क्षंतिसर्वे ॥ चत्वारुएकंमभिकर्मदेवाः ॥ ३६ ॥ लोकस्यराजामहतो
महान्हि ॥ सुगंनःपंथामभयंकृणोतु ॥ यस्मिन्नक्षत्रेयमएतिराजा ॥
यस्मिन्नेनमभ्यर्षिचंतदेवाः ॥ ३७ ॥ यथादेवतमेवप्रसौति ॥ दैव्यस्य
चमानुषस्यचव्यावृत्यै ॥ त्रिराह ॥ त्रिषत्याहिदेवाः ॥ ३८ ॥ यएव

देवानां हविष्कृतः ॥ तान् क्लृयति ॥ त्रिक्लयति ॥ त्रिषत्याहिदेवाः ॥ ३९ ॥ तद्ब्रह्म हणं नार्यच्यवत ॥ अंतर्वेदिनिर्नयत्यवर्कधै ॥ उल्मुकेनाभिर्गृह्णाति शृतत्वार्य ॥ शतकांमाइवाहिदेवाः ॥ ४० ॥ तेषां तद्भागधेयं ॥ तानेव ते न प्रीणाति ॥ वैश्वदेव्यर्चा ॥ एते हि विश्वेदेवाः ॥ ४१ ॥ सद्योजातो व्यमिमीत यज्ञं ॥ अग्निदेवानां भवत्पुरोगाः ॥ अस्य होतुः प्रदिश्यत स्यवाचि ॥ स्वाहा कृतं हविर्दंतु देवाः ॥ ४२ ॥ आमन्वा न्सोमघृतवान्नाहिभुत्वा ॥ देवान्गच्छसुर्वविदयजमानायमह्यं ॥ इराभूतिः पृथिव्यै रसो मोर्त्कमीत् ॥ देवाः पितरः पितरो देवाः ॥ ४३ ॥ यज्ञि यायज्ञं विचयंति शं च ॥ ओषधीरापं इह शकरीश्च ॥ योमाह्वदामनसा य च वाचा ॥ योत्र ह्यणाकर्मणा द्वेष्टि देवाः ॥ ४४ ॥ विच्छिनद्भि विधृतीभ्यां सुपत्नान् ॥ जातान् भ्रातृव्या न्ये च जनिप्यमाणाः ॥ विशोयं त्रा

भ्यांविधमाम्येनान् ॥ अहंस्वानामुत्तमोसानिदेवाः ॥ ४५ ॥ उषा
श्रुतस्मैनिम्बुक्क ॥ सर्वेपापं समूहतां ॥ योनःसपत्नोयोरणः ॥ मतो
भिदासंतिदेवाः ॥ ४६ ॥ अन्नंविराट् ॥ विराजैवान्नाद्यमवर्चधे ॥ त्रेधा
विभज्यदेवतांजुहोति ॥ व्याघृतोवैदेवाः ॥ ४७ ॥ अस्मिन्नेवतल्लोके
कामान्दधाति ॥ तस्मादस्मिंल्लोकेवहवःकामाः ॥ त्रयाणांत्रयाणांस्स
हवपाजुहोति ॥ व्याघृतोवैदेवाः ॥ ४८ ॥ राजांमहिमा ॥ यद्वपां
महिम्नोभयतःपरियजति ॥ यजमानमेवराज्येनोभयतःपरिगृह्णाति ॥
पुरस्तात्स्वाहाकारावाअन्येदेवाः ॥ ४९ ॥ एतद्वैतद्देवाएतांदिवतां ॥
पशुंभतंमेधायालुभंत ॥ यज्ञमेव ॥ यज्ञेनयज्ञमयजंतदेवाः ॥ ५० ॥
तेनमेतप ॥ तेनमेज्वल ॥ तेनमेदीदिहि ॥ यार्वहेवाः ॥ ५१ ॥
वासौददाति ॥ तेनायुःप्रतिरते ॥ वेदितृतीययजेत ॥ त्रिषत्याहिदे

वाः ॥ ५२ ॥ कृशानुर्विश्वायंसुः ॥ मूर्ध्वान्त्सूर्यवर्चाः ॥ कृतिरित्येका
दशगंधर्वगणाः ॥ देवाश्चर्महादेवाः ॥ ५३ ॥ एवाहिवायो ॥ एवाही
द्र ॥ एवाहिर्पूषन् ॥ एवाहिर्देवाः ॥ ५४ ॥ भुवन्नंदेवसूर्वरीः ॥ आदि
त्यानदितिर्देवी ॥ योनिनोर्ध्वमुदीपत ॥ भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः
॥ ५५ ॥ उपाश्रितस्मान्निभुक्च ॥ सर्वपापं समूहतां ॥ योनः सपत्न्यो
रणाः ॥ मर्तोभिर्दासंति देवाः ॥ ५६ ॥ ऋतस्य पदे कुचयोनिपांति ॥ अं
तः प्रविष्टं कर्तारमेतं ॥ अंतश्चंद्रमसि मनसा चरंतं ॥ सहैव संतं न विजानं
ति देवाः ॥ ५७ ॥ शक्रः प्रविहान्प्रदिशश्चतस्रः ॥ तमेवां विद्वान्मृतं इह
भवति ॥ नान्यः पंथा अर्यनाय विद्यते ॥ युज्ञेन्नयुज्ञमयं जंतु देवाः ॥ ५८ ॥
ॐ राजा धिराजाय प्रसह्यसाहिने ॥ नमो वयं वै श्रवणार्यकुर्महे ॥ समे
कामान्कामकामायमह्यं ॥ कामेश्वरो वै श्रवणोददातु ॥ कुत्रे रायं वै श्रवणा

य ॥ महाराजाय नमः ॥ ॐ स्वस्ति ॥ सोम्राज्यं भौज्यं स्वाराज्यं वैराज्यं
 पारमेष्ठ्यं राज्यं माहाराज्यं माधिपत्यं मयंसमतं पर्यायीत्यात् सार्वभौमः
 सार्वयुष आंतादापराधात् ॥ पृथिव्यै समुद्रपर्यं ताया एकराळिति ॥ तद-
 प्येष श्लोको भिगीतो मरुतः परिवेष्टारो मरुतस्यावसन्त्युहे ॥ आविक्षि-
 तस्य कामप्रेर्विश्वे देवाः सभासद इति ॥ विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतो मुखो वि-
 श्वतो हस्त उत विश्वतस्पात् ॥ संवाहुभ्यां नर्मति संपतत्रैर्धावा पृथिवी ज-
 नयन् देव एकः ॥ यो वै तां ब्रह्मणो वेद ॥ अमृते नावृतां पुरीं ॥ तस्मै ब्रह्म च
 ब्रह्मा च ॥ आयुः कीर्तिं प्रजादं दुः ॥ इति देवे मंत्राः समाप्ताः ॥ ॥

इदं पुस्तकं मुंबय्यां पांडुरंग जावजी इत्येतैः स्वीये “निर्णयसागरा” ख्यमुद्रण-
 यन्त्रालये मुद्रयित्वा प्रकाशितं । शके १८५३. संन १९३२.

Publisher:—Paudurang Jawaji, } at the “Nirnaya-sagar” Press,
 Printer:—Ramchandra Yeshu Shedge, } 26-28, Kolbhat Lane, Bombay.

॥ इति हिरण्यकेशीयो नित्यविधिः ॥

॥ अथ हिरण्यकेशी देवे प्रारंभः ॥

मूल्यं १ आणकाः.

श्रीगणेशायनमः ॥ ॐ मर्धानंदिवो अरतिपूथिव्या वै श्वानरमृताय ज्ञात
मुनिं ॥ कविं सुभ्राजमर्तिं जिजनानामास द्वापात्रं जनयंत देवाः ॥ १ ॥
ममर्तुनः परिज्मावसहाममर्तुवातो अपां वृषण्वान् ॥ शिशीतमिद्रा पर्वता
युवं नस्तन्नो विश्वे वरिवस्यंतु देवाः ॥ २ ॥ सनुधा दाष्टजनुषाभ्यग्रंबृहस्प
तिर्देवतायस्य सुभ्राद् ॥ बुधा चो अग्रमभ्यर्त्या जसा बृहस्पतिमा विवासं
ति देवाः ॥ ३ ॥ वायुस्ता अग्रे प्रमुमोक्तु देवः प्रजापतिः प्रजया संविद्वा
नः ॥ प्रमुंचमाना भुवं नस्य रेतो गा तुं धत्त यजेमानाय देवाः ॥ ४ ॥ जा
तवै दो वपया गच्छेद्वान्त्य हि होता प्रथमो बभूव ॥ धृते नृत्वं तनुवो वर्ध
यस्य स्वाहा कृतं हवि रंदंतु देवाः ॥ ५ ॥ शतं वार्चिनः सहस्रं च सामाकं ह्यथो
अप्रत्यसुरस्य वीरान् ॥ उत्तमातामहिषमन्यवे नदमीत्वा जहति पुत्रद्व
वाः ॥ ६ ॥ युज्ञेनं युज्ञमयं जंत देवास्ता निधमौ णि प्रथमान्या सन् ॥ ते ह

नार्कमहिमानः सचतेयत्र पूर्वसाध्याः संति देवाः ॥ ७ ॥ बृहस्पतेः सवित
र्वोधयै नृसंशितं चित्संतरासंशिताधि ॥ वर्धयै नमहते सौभगाय
विश्वे ए नमनुमदंतु देवाः ॥ ८ ॥ यद्देशो अस्य द्विपदुश्चतुष्पदः कस्मै देवा
यद्विषाविधेम ॥ य आत्मुदावंलदायस्य विश्वं उपासंते प्रशिपंयस्य देवाः
॥ ९ ॥ ये सहासि सहसा सहते रजते अग्ने पृथिवी मुखेभ्यः ॥ विश्वेदु
वा विश्वे देवाः ॥ १० ॥ अपामंति दुर्मतिं वाधमाना रायस्पोषेयज्ञपतिमा
भजंती सुवर्धे हि यजमाना यपोपमश्चिनाध्वर्यूसादयतामिहत्वा ॥ अग्नेः
पुरीपमसि देव्यानीतां त्वा विश्वे अभिगृणंतु देवाः ॥ ११ ॥ ममोणि ते वर्म
भिश्छादयामि सोमस्त्वाराजामृतेनाभिवस्तां ॥ उरोर्वरीयो वरिवस्ते अ
स्तु जयंतं त्वामनुमदंतु देवाः ॥ १२ ॥ प्रजापते स्तपसा वाधुधानः सद्यो
ज्ञातो दधिपेयज्ञमग्ने ॥ स्वाहा कृते न हविषा पुरोगाया हि साध्या हविरंदंतु

देवाः ॥ १३ ॥ तद्ग्राहाणाग्रहत्वं ॥ देवतावाएतायजमानस्यगृहेगृह्यं
ते ॥ यद्ग्राहाः ॥ विदुरेर्नदेवाः ॥ १४ ॥ तदिष्टानामिष्टित्वं ॥ एष्टयो
हवैनाम ॥ तादृष्टयइत्याचक्षतेपरोक्षेण ॥ परोक्षप्रियाइवहिदेवाः ॥ १५ ॥
दशहूतोहवैनामिषः ॥ तंवाएतंदशहूतुं संतं ॥ दशहूतेत्याचक्षतेपरो
क्षेण ॥ परोक्षप्रियाइवहिदेवाः ॥ १६ ॥ सप्तहूतोहवैनामिषः ॥ तंवाए
तुं सप्तहूतुं संतं ॥ सप्तहूतेत्याचक्षतेपरोक्षेण ॥ परोक्षप्रियाइवहि
देवाः ॥ १७ ॥ पञ्चहूतोहवैनामिषः ॥ तंवाएतुं षड्भूतुं संतं ॥ पञ्चहूतेत्या
चक्षतेपरोक्षेण ॥ परोक्षप्रियाइवहिदेवाः ॥ १८ ॥ पञ्चहूतोहवैनामिषः ॥
तंवाएतंपञ्चहूतुं संतं ॥ पञ्चहूतेत्याचक्षतेपरोक्षेण ॥ परोक्षप्रिया
इवहिदेवाः ॥ १९ ॥ चतुर्हूतोहवैनामिषः ॥ तंवाएतंचतुर्हूतुं संतं ॥
चतुर्हूतेत्याचक्षतेपरोक्षेण ॥ परोक्षप्रियाइवहिदेवाः ॥ २० ॥ आशिर्क्ष

तोनशेकिम ॥ मेदस्वतायजमानाः ॥ सुचाज्येनजुह्वतः ॥ अकामावोवि
 श्वेदेवाः ॥ २१ ॥ नाहिस्पशामविदन्नन्यमस्मात् ॥ वैश्वानुरात्पुंरएतारम
 मेः ॥ अथेममंथंनमृतममूराः ॥ वैश्वानुरंक्षेत्रजित्वायेदेवाः ॥ २२ ॥
 उपत्तेगाइवाकरं ॥ वृणीष्वदुहितर्दिवः ॥ रात्रीस्तोमंनजिग्युषीं ॥ इ
 वीवाचमजनयंतदेवाः ॥ २३ ॥ साहिवेदयथाहविः ॥ शिवाअस्मभ्य
 मोपधीः ॥ कृणोतुविश्वचर्पणिः ॥ भद्रानःश्रेयःसमनेष्टेदेवाः ॥ २४ ॥
 अयंयज्ञोर्धत्तांगोभिर्भैः ॥ इयंवेदिःस्वपत्यासुवीरा ॥ इदंवाहिरति
 ब्रुहीँप्यन्या ॥ इमंयज्ञंविश्वैर्वतुदेवाः ॥ २५ ॥ देवंदेवायजागृ
 वि ॥ कामिहेकाःकइमपंतंगाः ॥ मांथालाःकुलिपरिमापतंति ॥ अना
 वृतैनान्प्रधमंतुदेवाः ॥ २६ ॥ स्तोमैसप्तदशस्तुतं ॥ वैरूपेणविशीज
 सा ॥ हविरिद्रेवयोदधुः ॥ शारदेनर्तुनादेवाः ॥ २७ ॥ एकविंशक्र

भवःस्तुतं ॥ वैराजेनःश्रियाश्रयं ॥ हविरिंद्रेवयोदधुः ॥ हेमंतेनर्तुना
देवाः ॥ २८ ॥ मरुतस्त्रिणवेस्तुतं ॥ बलेनशर्करीःसहः ॥ हविरिंद्रेव
योदधुः ॥ शीशिरेणर्तुनादेवाः ॥ २९ ॥ आदित्यान्काममवसेहुवेम ॥ ये
भूतानिजनयंतोविचिख्युः ॥ सीदंतुपुत्राअदितेरुपस्थं ॥ स्तीर्णंवाहिह
विरद्यायेदेवाः ॥ ३० ॥ आवृत्रहणागीभिर्विप्रः ॥ ब्रह्मणस्पतेत्वम
स्ययंता ॥ सुक्तस्यवोधितनयंचजिन्य ॥ विश्वंतद्द्रुद्रयदुवंतिदेवाः
॥ ३१ ॥ नराशांसोभ्रास्पतिर्नोअव्यात् ॥ आयेवामस्यसंगथेरयी
णां ॥ प्रियादेवस्यसवितुःस्याम ॥ आनोविश्वेअस्कांगमंतुदेवाः ॥
॥ ३२ ॥ शर्मभिपाचःशमुरातिपाचः ॥ शंनोदिव्याःपार्थिवाःशंनोअ
प्याः ॥ येसंवितुःसत्यसवस्यविश्वे ॥ मित्रस्यव्रतेवरुणस्यदेवाः ॥
॥ ३३ ॥ याश्वैवैशंतीरुतप्रासुचीर्याः ॥ यासामषाढामधुभक्षयंति ॥

तान॒ आपः॑ श॒स्यो॒ना॒र्भ॒वन्तु ॥ तन्नो॒वि॒श्वे॒उ॒र्प॒शृ॒ण्वन्तु॒दे॒वाः ॥ ३४ ॥ तौ
दे॒वे॒भ्यः॑ कृ॒णु॒तो॒दी॒र्घ॒मायुः ॥ श॒त॒सु॒ह॒स्रा॒भि॒प॒जा॒नि॒ध॒तः ॥ य॒ज्ञो॒नो॒रा
जा॒व॒रु॒ण॒उ॒प॒यातु ॥ तन्नो॒वि॒श्वे॒अ॒भि॒सं॒यन्तु॒दे॒वाः ॥ ३५ ॥ श्रेष्ठो॒दे॒वानां॑
मु॒त॒मा॒नु॒षा॒णां ॥ तं॒नो॒ह्य॒णाः॒सो॒म॒पाः॒सो॒म्यासः ॥ प्रो॒ष्ट॒प॒दा॒सो॒अ॒भि॒र
क्ष॒ति॒स॒र्वै ॥ च॒त्वा॒र॒ए॒क॒म॒भि॒क॒र्म॒दे॒वाः ॥ ३६ ॥ लो॒क॒स्य॒रा॒जा॒म॒ह॒तो॒म
हान्ना॒हि ॥ सु॒गं॒नः॒पं॒था॒म॒भं॒य॒कृ॒णोतु ॥ यस्मि॒न्नक्ष॒त्रे॒य॒म॒ए॒ति॒रा॒जा ॥ य
स्मि॒न्ने॒न॒मु॒भ्य॒पि॒च॒न्त॒दे॒वाः ॥ ३७ ॥ यथा॒दे॒व॒त॒मे॒व॒प्र॒सौति ॥ दै॒व्य॒स्य
च॒मा॒नु॒प॒स्य॑ च॒व्या॒वृ॒त्तै ॥ त्रि॒रा॒ह ॥ त्रि॒ष॒त्या॒हि॒दे॒वाः ॥ ३८ ॥ यए॒
व॒दे॒वानो॑ ह॒वि॒ष्कृतः ॥ तान्ना॒हय॒ति ॥ त्रि॒ह्य॒यति ॥ त्रि॒ष॒त्या॒हि॒दे॒वाः
॥ ३९ ॥ तद्ब्र॒ह्म॒ह॒णं॒ना॒त्य॒च्य॒वत ॥ अ॒न्त॒र्वे॒दि॒नि॒न॒य॒त्य॒व॒रु॒ह्यै ॥ उ॒ल्लु
के॒ना॒भि॒गृ॒ह्णा॒ति॒श्र॒त॒त्वाय॑ ॥ श्रु॒त॒को॒मा॒इ॒व॒हि॒दे॒वाः ॥ ४० ॥ ते॒पा॒न्त॒द्वा

ग॒धेयं ॥ ताने॒व ते॒न प्री॒णाति ॥ वै॒श्वदे॒व्यर्चा ॥ ए॒ते हि॒वि॒श्वे दे॒वाः ॥ ४१ ॥
स॒द्यो जा॒तो॒व्यमि॒मीत॒यज्ञं ॥ अ॒ग्नि॒दे॒वाना॑म॒भवत्पु॒रो॒गाः ॥ अ॒स्य हो॒तुः प्र॒
दि॒श्युत॑स्य॒वाचि ॥ स्वाहा॑कृत॒ह॒वि॒र॒दं तु॒दे॒वाः ॥ ४२ ॥ आ॒त्म॒न्वा॒न्त्सो
म॒घृ॒त॒वा॒न् हि॒भूत्वा ॥ दे॒वान॒गं॒च्छु॒सु॒वा॒र्वि॒द॒य॒ज॒मा॒ना॒य॒म॒र्ह्य ॥ इ॒रा॒भू॒
तिः पृ॒थि॒व्यै र॒सो॒मो॒त्क॒मी॒त् ॥ दे॒वाः पि॒तरः॑ पि॒तरो॑ दे॒वाः ॥ ४३ ॥ य॒ज्ञि
या॒य॒ज्ञां वि॒च॒यं ति॒शं च॑ ॥ ओ॒प॒धी॒रा॒प॒इ॒ह॒श॒र्क॒री॒श्च ॥ यो मा॑हृ॒दाम॑न॒सा॒य
श्वे॒वा॒चा ॥ यो॒त्र ह॑ष॒णा॒क॒र्म॒णा॒द्वेष्टि॑ दे॒वाः ॥ ४४ ॥ वि॒च्छि॒न्न॒द्वि॒वि॒धृती
भ्या॑सु॒प॒त्नान् ॥ जा॒तान्॒भ्रा॒त॒र॒व्या॒न्ये च॑ ज॒नि॒ष्य॒मा॒णाः ॥ वि॒शो॒य॒न्ना
भ्यां॑ वि॒ध॒मा॒म्ये॒नान् ॥ अ॒ह॒स्य॒ाना॑मु॒त्त॒मा॑सा॒नि दे॒वाः ॥ ४५ ॥ उ॒षा
श्रु॒त॒स्मै नि॒श्रु॒कं ॥ सं॒र्वे पा॒प॒स॒मू॒ह॒तां ॥ यो॒नः सु॒प॒त्नो॒यो॒रणः ॥ म॒र्तो॒भि
दा॑सं॒ति दे॒वाः ॥ ४६ ॥ अ॒न्नं वि॒राट् ॥ वि॒रा॒जै॒वा॒न्ना॒द्य॒म॒र्व॒रु॒ध्रे ॥ त्रे॒धा

विभज्यदेवतां जुहोति ॥ व्यावृत्तोर्वेदेवाः ॥ ४७ ॥ अस्मिन्नेव तल्लोके का
मान्दधाति ॥ तस्मादस्मिंल्लोके बहुवृत्तः कामाः ॥ त्रयाणां त्रयाणां सहस्र
पां जुहोति ॥ व्यावृत्तोर्वेदेवाः ॥ ४८ ॥ राजानमहिमा ॥ यद्वपामहि
मो भयतः परियजति ॥ यजमानमेव राज्ञ्येनो भयतः परिगृह्णाति ॥ पुर
स्तात्स्वाहाकारावा अन्ये देवाः ॥ ४९ ॥ एतद्वै तद्देवा एतां दिवतां ॥ पशुं
भूतं मेघाया लभंत ॥ यज्ञमेव ॥ यज्ञेन यज्ञमयजंत देवाः ॥ ५० ॥ तेन
मेतप ॥ तेन मेज्वल ॥ तेन मेदीदिहि ॥ यावद्देवाः ॥ ५१ ॥ वासो
ददाति ॥ तेनायुः प्रप्तिरते ॥ वेदितृतीये यजेत ॥ त्रिषत्याहि
देवाः ॥ ५२ ॥ कृशो नुर्विश्वा वंसुः ॥ मूर्ध्नवान् स्तूर्यवर्चाः ॥ कृतिरित्ये
कादशगंधर्वगणाः ॥ देवाश्चर्महादेवाः ॥ ५३ ॥ एवाहिवायो ॥ ए
वाहीन्द्र ॥ एवाहिपूषन् ॥ एवाहिदेवाः ॥ ५४ ॥ भुवनं देवसूचरीः ॥

आदित्यानादितिदेवीं ॥ योनिर्नोर्ध्वमुदीर्घत ॥ भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम दे-
वाः ॥ ५५ ॥ उवाच तस्मिन्नुक्कं ॥ सर्वपापं समूहतां ॥ योनः सपत्नी
योरणः ॥ मर्तोभिदासंति देवाः ॥ ५६ ॥ ऋतस्य पदे कवयो निपांति ॥ अं-
तः प्रविष्टं कर्तारमेतं ॥ अंतश्चंद्रमसि मनसा चरंतं ॥ सहैव संतं न विजा-
नंति देवाः ॥ ५७ ॥ शुक्रः प्रविद्वान्प्रदिशुश्च तस्रः ॥ तमेवं विद्वानमृतं इह
भवति ॥ नान्यः पंथा अयं नाय विद्यते ॥ यज्ञेन यज्ञमयं जंतु देवाः ॥ ५८ ॥
ॐ राजा धिराजार्थप्रसह्यसाहिने ॥ नमो वयं वै श्रवणार्थकुर्महे ॥ समे
कामान्कामकामार्थमह्यं ॥ कामेश्वरो वै श्रवणो ददातु ॥ कुवेरार्थवै श्रव-
णार्थ ॥ महाराजाय नमः ॥ ॐ स्वस्ति ॥ साम्राज्यं भोज्यं स्वाराज्यं वैरा-
ज्यं पारमेष्ठ्यं माहाराज्यमाधिपत्यमयं समंतपर्यायीत्यात् सार्वभौमः
सार्वभुष आंतादापराधात् ॥ पृथिव्यै समुद्रपर्यताया एकराळिति ॥

तदप्येषश्लोकोभिगीतोमरुतः परिवेष्टारो मरुतस्यावसन्गृहे ॥ आवि-
क्षितस्यकामप्रविश्वेदेवाःसभासदइति ॥ विश्वतश्चक्षुरुतविश्वतोमु-
खोविश्वतोहस्तउतविश्वतस्पात् ॥ संब्राहुभ्यांनमत्तिसंपतत्रैर्द्यावापृथि-
वीजनयन्देवएकः ॥ योवैतांन्रह्मणोवेदुः ॥ अमृतेनावृतांपुरीं ॥ तस्मैब्र-
ह्मचब्रह्माच ॥ आयुःकीर्तिंप्रजांदुः ॥ इति देवेमंत्राः समाप्ताः ॥ ॥

इदं पुस्तकं मुम्बय्यां पाण्डुरङ्ग जावजी इत्येतैः स्वीये 'निर्णयसागराख्य' मुद्रणयन्त्रालये
मुद्रयित्वा प्रकाशितम् ॥ श्राकः १८५२, सनरब्दः १९३०.

Published by Pandurang Jawaji,
Printed by Ramchandra Yesu Shedje,

At the Nirnaya-sagar Press,
26-28, Kolbhat Lane, Bombay.

॥ इति हिरण्यकेशी देवे समाप्ताः ॥

अथ ऋग्वेदीया त्रिकालसंख्या ॥

किंमत १॥ धाणा.

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथभस्मधारणविधिः ॥ आचम्य प्राणायामं
कृत्वा ॥ अद्येत्यादिपूर्वोऽशरीरशुद्ध्यर्थं भस्मधारणमहं करिष्ये । ॐमानं
स्तोकेतनयेमान् आयौमानो गोषुमानो अश्वपुरीरिपः ॥ वीरान्मानो रुद्र
भामितो बंधी हविष्मंतः सदृमित्वाहवामहे ॥ (इति हस्ते भस्म गृहीत्वा
जलमिश्रितं कृत्वा) ॥ ॐ ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानां ब्रह्माधि
पतिर्ब्रह्मणो धिपतिर्ब्रह्मा शिवो मे अस्तु सदा शिवो मे ॥ शिरसि ॥ ॐ तत्सु
खं पाय विद्महे महादेवाय धीमहि ॥ तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥ मुखे ॥
ॐ अघोरैर्भ्यो धोरैर्भ्यो घोरघोरं तरेभ्यः ॥ सर्वेभ्यः सर्वशर्वेभ्यो नमस्ते
अस्तु रुद्ररूपेभ्यः ॥ हृदये ॥ ॐ वामदेवाय नमो ज्येष्ठाय नमः श्रेष्ठाय नमो रु
द्राय नमः कालाय नमः कलं विकरणाय नमो बलं विकरणाय नमो बलाय न
मो बलं प्रमथनाय नमः सर्वभूतदमनाय नमो मनोन्मनाय नमः ॥ गुह्ये ॥

ॐ सुद्योजातं प्रपद्यामि सुद्योजातायै नमो नमः ॥ भवे भवेनाति भवे भवस्व
मां भवोद्भवाय नमः ॥ पादयोः ॥ अग्निरिति भस्म । वायुरिति भस्म ।
जलमिति भस्म । स्थलमिति भस्म । व्योमेति भस्म । सर्वं ह्वा इदं
भस्म । मन एतानि चक्षूषि भस्मानि ॥ तच्च ॥ ॐ नमः शिवाय इति
त्रिवारोच्चारितेन सर्वाङ्गे विलिप्य आचामेत् ॥
श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ अथ प्रातःसंध्याप्रारंभः ॥ केशवाय नमः ।
नारायणाय नमः । माधवाय नमः । गोविदाय नमः । विष्णवे नमः ।
मधुसूदनाय नमः । त्रिविक्रमाय नमः । वामनाय नमः । श्रीधराय नमः ।
हृषीकेशाय नमः । पद्मनाभाय नमः । दामोदराय नमः । संकर्षणाय
नमः । वासुदेवाय नमः । प्रद्युम्नाय नमः । अनिरुद्धाय नमः । पुरु-
षोत्तमाय नमः । अधोक्षजाय नमः । नारसिंहाय नमः । अच्युताय

नमः । जनार्दनाय नमः । उपेन्द्राय नमः । हरये नमः । श्रीकृष्णाय
नमः । प्रणवस्य परब्रह्म ऋषिः । परमात्मा देवता । देवीगायत्री छंदः ।
सप्तानां व्याहृतीनां विश्वामित्रजमदग्निभरद्वाजगौतमान्विसिष्ठकश्य-
पा ऋषयः । अग्निवाय्वादित्यबृहस्पतिवरुणैन्द्रविश्वेदेवा देवताः ।
गायत्र्युष्णिगनुष्टुप्बृहतीपंक्तित्रिष्टुप्जगत्स्रष्टुंदांसि । गायत्र्या वि-
श्वामित्र ऋषिः । सविता देवता । गायत्री छंदः । गायत्रीशिरसः
प्रजापतिर्ऋषिः । ब्रह्माग्निवाय्वादित्या देवताः । यजुश्छंदः । प्राणायामे
विनियोगः ॥ ॐ भूः ॐ भुवः ॐ स्वः ॐ महः ॐ जनः ॐ तपः ॐ सत्यं
ॐ तत्सर्वितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि ॥ धियो यो नः प्रचोदयात् ॥
ॐ आपोज्योतीरसो मृतं ब्रह्म भूर्भुवः स्वरोम् ॥ ममोपात्तदुरितक्षयद्वारा
श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं प्रातःसंध्यामुपासिष्ये । आपोहिष्ठेति तृचस्यां

चरीपः सिंधुद्वीप ऋषिः । आपो देवता गायत्री छंदः । मार्जने विनि-
योगः ॥ ॐ आपोहिष्ठमयोभुवः ॥ तानं जुर्जेदधातन ॥ महेरणाय चक्षसे ॥
योर्वः शिवर्तमोरसः ॥ तस्य भाजयते हनः ॥ उशतीरिवमातरः ॥ तस्मा अ-
रंगमामवः ॥ यस्य क्षयाय जिन्वथ ॥ आपो जनयथाचनः ॥ सूर्यश्चेति मं-
त्रस्य याज्ञवल्क्य उपनिषद् ऋषिः । सूर्यमन्युमन्युपतिरात्रिश्च देव-
ताः । प्रकृतिश्छंदः । मंत्राचमने विनियोगः ॥ ॐ सूर्यश्चमामन्यु-
श्चमन्युपतयश्चमन्युकृतेभ्यः ॥ पापेभ्यो रक्षताम् ॥ यद्गत्र्यापापम
क्राप ॥ मनसा वाचा हस्ताभ्यां ॥ पद्भ्यामुदरेण शिश्ना ॥ रात्रिस्तदंव
लुंपतु ॥ यकिंचदु रितं मयि ॥ इदमहं माममृतयोनौ ॥ सूर्येज्योतिषि जु
होमि स्वाहा ॥ इति जलं पीत्वा आचम्य ॥ आपोहिष्ठेति नवर्चस्य
सूक्तस्यांबरीपः सिंधुद्वीप आपो गायत्री । पंचमी वर्धमाना सप्तमी

प्रतिष्ठा अंले द्वे अनुष्टुभौ ॥ मार्जने विनियोगः ॥ ॐ आपोहिष्ठेति
 ऋक्त्रयम् ॥ शनोदिवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये ॥ शंयोरभिस्त्रवंतु
 नः ॥ ईशानावार्योणां क्षयंतीश्वर्यणीनाम् ॥ अपोयांचामिभेषजम् ॥
 अप्सु मे सोमो अत्र वीदुत विश्वानिभेषजा ॥ अग्निं च विश्वशं भुवम् ॥ आ-
 पः पृणीत भेषजं वरूथं तन्वे इमम् ॥ ज्योक्चसूर्ये दृशे ॥ इदमापुः प्रवह
 त्रयत्किंच दुरितं मयि ॥ यद्वाहमभिदुद्रोह्यद्वां शोपुतानृतम् ॥ आपो अ-
 द्यान्वचारि पुरैः स न सम गसाहि ॥ पर्यस्यानम्र आगहितं मासं सृजवर्चसा ॥
 (सृष्टुपीस्तदपसो दिव्या नक्तं च सस्युपीः ॥ वरेण्यकतूरहुमादेवी रचसे ह्रुवे ॥)
 नक्तं चेति त्वस्य सूक्तस्य माधुच्छंदसोऽधमर्पण ऋषिः । भाववृत्ति-
 र्देवता । अनुष्टुप् छंदः । अधमर्पणे विनियोगः ॥ ॐ ऋक्तं च सत्यं
 चार्भाद्वात्तपसोऽध्यजायत ॥ ततो रात्र्य जायत ततः समुद्रो अर्णवः ॥ सु

मद्रादर्णवादधिसंवत्सरोर्अजायत ॥ अहोरात्राणि विदधद्विश्वस्यमिष-
तोवशी ॥ सूर्याचंद्रमसौधातायथापूर्वमकल्पयत् ॥ दिवंचपृथिवींचा-
तरिक्षमथोस्वः ॥ दक्षिणनासया पापपुरुषं निरस्य तज्जलं नावलोक्य
वामभागे क्षितौ क्षिपेत् । आचम्य ॥ गायत्र्या विश्वामित्रः सविता
गायत्री । श्रीसूर्यायाध्यदाने विनियोगः ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः तत्सवितुर्व-
श्रीसवितृसूर्यनारायणाय इदमर्घ्यं दत्तं न मम ॥ इति त्रिः । आच-
म्य प्राणायामं कृत्वा ॥ पृथ्वीति मंत्रस्य मेरुपृष्ठऋषिः ॥ कूर्मो देव-
ता । सुतलं छंदः । आसने विनियोगः ॥ ॐ पृथ्वि त्वया धृता लोका-
देवि त्वं विष्णुना धृता ॥ त्वं च धारय मां देवि पवित्रं कुरु चासन-
म् । ऊर्ध्वैकेशि विरूपाक्षि मांसशोणितभक्षणे ॥ तिष्ठ देवि शिखा-
बंधे चामुंडे ह्यपराजिते ॥ अपसर्पतु ते भूता ये भूमिसंस्थि-

ताः ॥ ये भूता विघ्नकर्तारस्ते गच्छंतु शिवाज्ञया ॥ अपक्रामंतु भू-
तानि पिशाचाः सर्वतोदिशम् ॥ सर्वेषामविरोधेन ब्रह्मकर्म समा-
रमे ॥ गायत्र्या विश्वामित्र ऋषिः । सविता देवता । गायत्री छंदः ।
न्यासे विनियोगः । ॐ तत्सवितुर्वृद्धयाय नमः । वरेण्यं शिरसे स्वाहा ।
भर्गो देवस्य शिखार्यै वषट् । धीमहि कवचाय हुम् । धियो यो नो ने-
त्रत्रयाय वौषट् । प्रचोदयात् अस्त्राय फट् । इति दिग्वंधः ॥ बालां
बालावित्थमंडलमध्यस्थां रक्तवर्णां रक्तांबरानुलेपनस्त्रगाभरणां चतु-
र्वक्त्रां दंडकमंडल्यक्षसूत्राभयांकचतुर्भुजां हंसासनारूढां ब्रह्मदेवत्या-
मृग्वेदमुदाहरंतीं भूर्लोकधिष्ठात्रीं गायत्रीं नाम देवतां ध्यायामि ॥
आगच्छ वरदे देवि जपे मे संनिधौ भव ॥ गायंतं त्रायसे यस्माद्गाय-
त्री त्वं ततः स्मृता ॥ गायत्री जपमहं करिष्ये ॥ अष्टोत्तरशतमष्टाविंश

तिर्दशवारं वा गायत्रीं जप्त्वा ॥ पुनः तत्सचितुंरिति षडंगन्यासं कृत्वा
उपस्थानं कुर्यात् ॥ जातवेदसे मारीचः कश्यपो जातवेदा अश्विस्त्रि-
ष्टुप् ॥ उपस्थाने विनियोगः ॥ ॐ जातवेदसे सुनवामसो ममरातीयतो-
निदेहातिवेदः ॥ सनः पर्पदति दुर्गाणि चिश्चानवेवसिंधुदुरितात्यग्निः ॥
मित्रोजनानिति नवर्चस्य सूक्तस्य गाथिनो विश्वामित्रः सविता त्रि-
ष्टुप् अंत्वाश्च तस्त्रो गायत्र्यः सूर्योपस्थाने विनियोगः ॥ ॐ मित्रोजना
न्यातयति द्रुवाणो मित्रो दाधार पृथिवीमुत द्यां ॥ मित्रः कष्टीरनिमिपाभि
चष्टे मित्राय हुव्यं घृतवज्रुहोत ॥ प्रसमित्रमतो अस्तु प्रयस्वान्यस्त आदि
त्यशिक्षति ब्रूते न ॥ न हन्यते न जीयते त्वो तो नैनमंहो अश्रोत्यंति तो न दू-
रात् ॥ अनमीवास इळ्यामदंतो मितज्ञं वो वारिमन्नापृथिव्याः ॥ आदि
त्यस्य ब्रूतमुपक्षिपंतो वयं मित्रस्य सुमतौ स्याम ॥ अयं मित्रो नमस्यः सुशे

वोराजासुक्षत्रोअंजनिष्टवेधाः ॥ तस्यवयंस्तुमतायज्ञियस्यापिभद्रेसौम
नसेस्याम ॥ महाँआदित्योनमसोपसद्योयातयज्जनोगुणतेसुशेवः ॥
तस्माएतत्पन्यतमायजुष्टममौमित्रायहविराजुहोत ॥ मित्रस्यचर्षणी
धृतोऽवैदिवस्यसानसि ॥ द्युम्नंचित्रश्रवस्तमम् ॥ अभियोमहिनादिवं
मित्रोवभूयसुप्रथाः ॥ अभिश्रवोभिःपृथिवीम् ॥ मित्रायपंचयमिरेज
नोअभिष्टिशवसे ॥ सदेयान्विश्वान्विभर्ति ॥ मित्रोदेवेज्वायुपुजनायवृ
कवाहिपे ॥ इर्षइष्टव्रताअकः ॥ त्र्यंयकं मैत्रावरुणिर्वसिष्ठो रुद्रोऽनु
ष्टुप् । उपस्थाने विनियोगः ॥ ॐत्र्यंयकंकयजामहेसुगंधिं पुष्टिवर्धनम् ॥
उवारुक्मिवुवंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् ॥ तच्छंयोः शंयुर्विश्वेदेवाः
शक्करी । उपस्थाने विनियोगः ॥ ॐतच्छंयोरावृणीमहेगातुंयज्ञायगा
तुंयज्ञपतयेदेवीस्यस्तिरस्तुनःस्यस्तिमानुपेभ्यः ॥ ऊर्ध्वजिगातुभेप-

जम् ॥ शंनो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे ॥ नमो ब्रह्मणे प्रजापतिर्वि-
श्वेदेवा जगती । उपस्थाने विनियोगः ॥ ॐ नमो ब्रह्मणे नमो अ-
स्त्युभये नमः पृथिव्यै नमः ओषधीभ्यः ॥ नमो वाचे नमो वाचस्पतये नमो
विष्णवे नमः महते करोमि ॥ प्राच्यै दिशे इन्द्राय च नमः । आग्नेय्यै दिशे
अग्नये च नमः । दक्षिणस्यै दिशे यमाय च नमः । नैर्ऋत्यै दिशे
निर्ऋतये च नमः । प्रतीच्यै दिशे वरुणाय च नमः । वायव्यै दिशे
वायवे च नमः । उदीच्यै दिशे सोमाय च नमः । ईशान्यै दिशे ईश्व-
राय च नमः । ऊर्ध्वस्यै दिशे ब्रह्मणे च नमः । अधरस्यै दिशे अन-
ताय च नमः । संध्यायै नमः । गायत्र्यै नमः । सावित्र्यै नमः । सरस्वत्यै
नमः । सर्वाभ्यो देवताभ्यो नमः ॥ यां सदा सर्वभूतानि स्थावराणि
चराणि च ॥ सायं प्रातर्नमस्यंति सा मा संध्याऽभिरक्षतु ॥ अमुक

गोत्रामुकप्रवरोत्पन्नोऽहममुकशर्मा भो गुरो त्वामभिवादयामि ॥
उत्तमे शिखरे जाते भूम्यां पर्वतमूर्धनि ॥ ब्राह्मणेभ्योऽभ्यनुज्ञाता गच्छ
देवि यथासुखम् ॥ भद्रं नो अर्पिवातयमनः ॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥
प्रदक्षिणं परिभ्रमन् । आसत्यलोकादापातालादालोकालोकपर्वतात् ॥
ये सन्ति ब्राह्मणा देवास्तेभ्यो नित्यं नमो नमः ॥ इति गुरुनमिवा-
दयेत् । अनेन प्रातःसंध्यावंदनेन कर्मणा श्रीपरमेश्वरः प्रीयतां ॥
ॐ तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ आचम्य प्राणानायम्य ॥ ममोपात्तदुरितक्षय-
द्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं मध्याह्नसंध्यामुपासिष्ये ॥ आपोहिष्ठेति
तुचेन पूर्ववत्प्रथमं मार्जनं कृत्वा मंत्राचमनं कार्यं ॥ आपः पुन-
त्त्वित्यस्यानुवाकस्य नारायण आपो अष्टिः मंत्राचमने विनियोगः ॥

ॐ आपः पुनंतु पृथिवीं पृथिवीपूता पुनातुमां ॥ पुनंतु ब्रह्मणस्पति ब्रह्म
पूता पुनातुमां ॥ यदुच्छिष्टमभोज्यं यद्वा दुश्चरितं मम ॥ सर्वं पुनंतु मामा-
पोसतां च प्रतिग्रहं स्वाहा ॥ इति अपः पीत्वा । आचम्य प्रातः संध्या-
वत् द्वितीयं मार्जनं अधमर्पणांतं कृत्वा ॥ हंसः शुचिषादिति मंत्रस्य
गोतमो वामदेवः सूर्यो जगती ॥ अर्घ्यदाने विनियोगः ॥ ॐ हंसः
शुचिपद्मसुरंतरिक्षसद्बोता विदिपदतिथिदुरोणसत् ॥ नृपद्मसद्वत्सद-
व्योमसद्वज्जागोजाक्रंतजा अद्रिजाक्रंतं ॥ श्रीसूर्याय इदमर्घ्यं दत्तं न
मम ॥ आत्मानं परिषिच्य द्विराचम्य ॥ ऊर्ध्ववाहुरुन्मुखः सूर्यमुप
तिष्ठेत् ॥ ऊटुल्यमिति त्रयोदशार्चस्य सूक्तस्य काण्वः प्रस्कण्व ऋषिः
श्रीसूर्यो देवता नवाद्या गायत्र्यः अंत्याश्रितसोऽनुष्टुभः ॥ चित्रं देवा-
नामिति षडृचस्य सूक्तस्य आंगिरसः कुत्सः सूर्यस्त्रिष्टुप् सूर्योपस्थाने

विनियोगः ॥ ॐ उट्टुल्यं जातवैदसं देवं वहति केतवः ॥ इदं विश्वायसूर्यं ॥
अपलेताय वौ यथानक्षत्राय त्यक्तुभिः ॥ सूर्याय विश्वचक्षसे ॥ अहं श्रम
स्य केतवो विरश्म योजनौ अनु ॥ आजन्तो अग्नयौ यथा ॥ तुरणिं विश्वदं
शतो ज्योतिष्कृदंसि सूर्य ॥ विश्वमाभासिरोचनं ॥ प्रत्यङ् देवानां विशः
प्रत्यङ् दुदपि मानुषान् ॥ प्रत्यङ् विश्वं सर्वदृशे ॥ १ ॥ येनोपावकचक्ष
साभुरुण्यं तु जमौ अनु ॥ त्वं वरुण पश्यसि ॥ विद्या मे पिरजस्पृथ्वहामि
मानो अक्तुभिः ॥ पश्यन्जन्मानि सूर्य ॥ सप्तत्वा हरितो रथे च वहति देव
सूर्य ॥ शोचिष्के शं विचक्षण ॥ अयुक्तमसंशुध्युवः सूरोरथस्य नस्यः ॥
ताभिर्यातिस्वयुक्तिभिः ॥ उह्यंतमसस्पारिज्योतिष्पश्यंत उत्तरं ॥ देवं
देवत्रामूर्यमग्नमज्योतिरुत्तमं ॥ उद्यन्नद्यमित्रमह आरोह द्रुत्तं रां दिवं ॥
हृद्गोममसूर्यं हरिमाणं च नाशय ॥ शुक्लपुमे हरिमाणं रोपणाकासुध्म

सि ॥ अथोहारिद्रुवेपुमेहरिमाणंनिदध्मसि ॥ उदंगादुयमादित्योवि
श्वेनसहसासुह ॥ द्विपंतमह्यंरंधयन्मोअहंद्विपतेरंधं ॥ २ ॥ चित्रंदेवा
नामुदंगानदीकंचक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः ॥ आप्राद्यावापृथिवीअंतरि
अंसूर्येआत्माजगत्तस्तस्थुषश्च ॥ सूर्येदिवीमुपसरोचमानांमर्योनयोषा
मभ्येतिपृथात् ॥ यत्रानरोदेवयंतोयुगानिवितन्वतेप्रतिभद्रायभद्रं ॥
भद्राअश्वाहरितुःसूर्यस्याचित्राएतंग्वाअनुमाद्यासः ॥ नमस्यंतोदिवआ
पृष्ठमस्युःपरिद्यावापृथिवीयंतिसद्यः ॥ तत्सूर्यस्यदेवत्वंतन्मह्वित्वंमध्या
कर्तोवितेतंसंजभार ॥ यदेदयुक्कहरितःसधस्यादाद्रात्रीवासस्तनुतेसि
मसै ॥ तन्मित्रस्यवरुणस्याभिचक्षेसूर्योरूपंकृणुतेद्योरुपस्थै ॥ अनंत
मन्यद्गुशेदस्यपार्जःकृष्णमन्यद्हरितःसंभरंति ॥ अद्यादेवाउदितासूर्य
स्यनिरंहसःपिपृतानिरवचात् ॥ तन्नोमित्रोवरुणोमामहंतामदितिःसि

धुःपृथिवीउतद्यौः ॥ ३ ॥ इत्युपस्थाय उपविश्याचम्य प्राणायामं
कृत्वा ॥ युवतीं युवादित्यमंडलमध्यस्थां श्वेतवर्णां श्वेतांवरानुलेपन-
स्वगाभरणां चतुर्वक्त्रां प्रतिवक्त्रिनेत्रां चंद्रशेखरां त्रिशूलखड्गखट्वांगड
मयंकचतुर्भुजां वृषभासनारूढां रुद्रदैवत्यां यजुर्वेदमुदाहरंतीं भुव-
ल्लोकाधिष्ठात्रीं नामदेवतां ध्यात्वा संपूज्य यथाशक्ति जपं कुर्यात् ॥
अन्यत् प्रातःसंध्यावत् ॥ इति मध्याह्नसंध्या ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ सायंसंध्याप्रारंभः॥ प्रातःकालवदाचमनं
प्राणायामं च कुर्यात् ॥ सायंसंध्या वृद्धा कृष्णा कृष्णवर्णा कृष्ण-
वस्त्रा कृष्णगंधा कृष्णमाल्यानुलेपना गरुडवाहना विष्णुदैवत्या आह-
वानीयाश्च्युपस्थाना सामवेदसंहिता तृतीया विष्णुसंध्या सत्यवती
नाम्नी ममोपात्तदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं सायंसंध्यापास्ति

करिष्ये ॥ ततः प्रथममार्जनपर्यंतं प्रातःकालवत् ॥ अग्निश्चेति
मंत्रस्य ॥ याज्ञवल्क्य उपनिषद् ऋषिः ॥ अग्निमन्युमन्युपतयोऽहश्च
देवताः ॥ प्रकृतिश्छंदः ॥ मंत्राचमने विनियोगः ॥ ॐ अग्निश्चमामन्यु
श्चमन्युपतयश्चमन्युकृतेभ्यः ॥ पापेभ्यो रक्षंताम् ॥ यदह्ना पापं मकार्षं ॥
मनसा वाचा हिंस्ताभ्यां ॥ पद्भ्यामुदरेण शिश्ना ॥ अहस्तदवलुपतु ॥ यत्किं
चंदुरितं मयि ॥ इदमहं माममृतयोनौ ॥ सत्येज्योतिषि जुहोमि स्वाहा ॥
आचम्य ० ॥ प्रातःकालवदापोहिष्ठेति नवर्गिभर्मार्जनं कृत्वा ॥ तथा गा
यत्रीमंत्रेण वरुणाय त्रिवारमर्घ्यं दत्त्वा ॥ असावादित्यो ब्रह्म ॥ द्विरा
चमनं प्राणायामं च कृत्वा ॥ प्रातःकालवत् दिग्बंधासनं षडंगं तथा
च गायत्रीजपः ॥ पुनश्च षडंगं कृत्वा यच्चिद्धिते इति दशार्चामाजीग
र्हिः शुनः शेषः सकृन्निमो वैश्वा मित्रो देवरात ऋषिः वरुणो देवता गाय

त्रीछंदः वरुणोपस्थाने वि० ॥ ॐ यच्चिद्धितेविशोयथाप्रदेववरुणव्रतं ॥
 मिनीमसिद्यर्विद्यवि ॥ मानोवधायहृत्वर्वेजिहीळानस्यरीरधः ॥ माह
 णानस्यमन्यवै ॥ विमृळीकार्यतेमनोरथीरश्वंनसंदितं ॥ गीर्भिवेरुण
 सीमहि ॥ पराहिमेविमन्यवःपतंतिवस्यइष्टये ॥ वयोनवसुतीरुपं ॥ क
 दाक्षेत्रश्रियंनरुमावरुणंकरामहे ॥ मृळीकायोरुचक्षंसं ॥ १ ॥ तदित्स
 मानमाशातेवेनैतानप्रयुच्छतः ॥ धृतव्रतायदाशुर्धे ॥ वेदायोवीनांपद
 मंतरिक्षेणपततां ॥ वेदनावःसमुद्रियः ॥ वेदमासोधृतव्रतोद्वादशत्र
 जावतः ॥ वेदायउपजायते ॥ वेदुवातस्यवर्तनिमुरोर्ऋज्वस्यबृहतः ॥
 वेदुयेअध्यासते ॥ निरपसादधृतव्रतोवरुणःपुस्त्यइस्वा ॥ साम्राज्या
 यसुक्रतुः ॥ यांसदास० इतःप्रातःकालसंध्यावत् ॥ इति सायंसंध्या ॥

इदं पुस्तकं पांडुरंग जावजी इत्येवै स्त्रीये निर्णयसागरपुत्रणालये
 मुद्रयित्वा प्रकाशितम्, माले १८५२ खन १९३०.

॥ इति ऋग्वेदीया त्रिकालसंध्या ॥

पण्डितशर-पांडुरंग जादवी, } निर्णयसागर प्रेस,
प्रिन्टर-रामचंद्र येसू बोलगे. } नं० २६।२८ कोलभाट लेन, मुंबई.